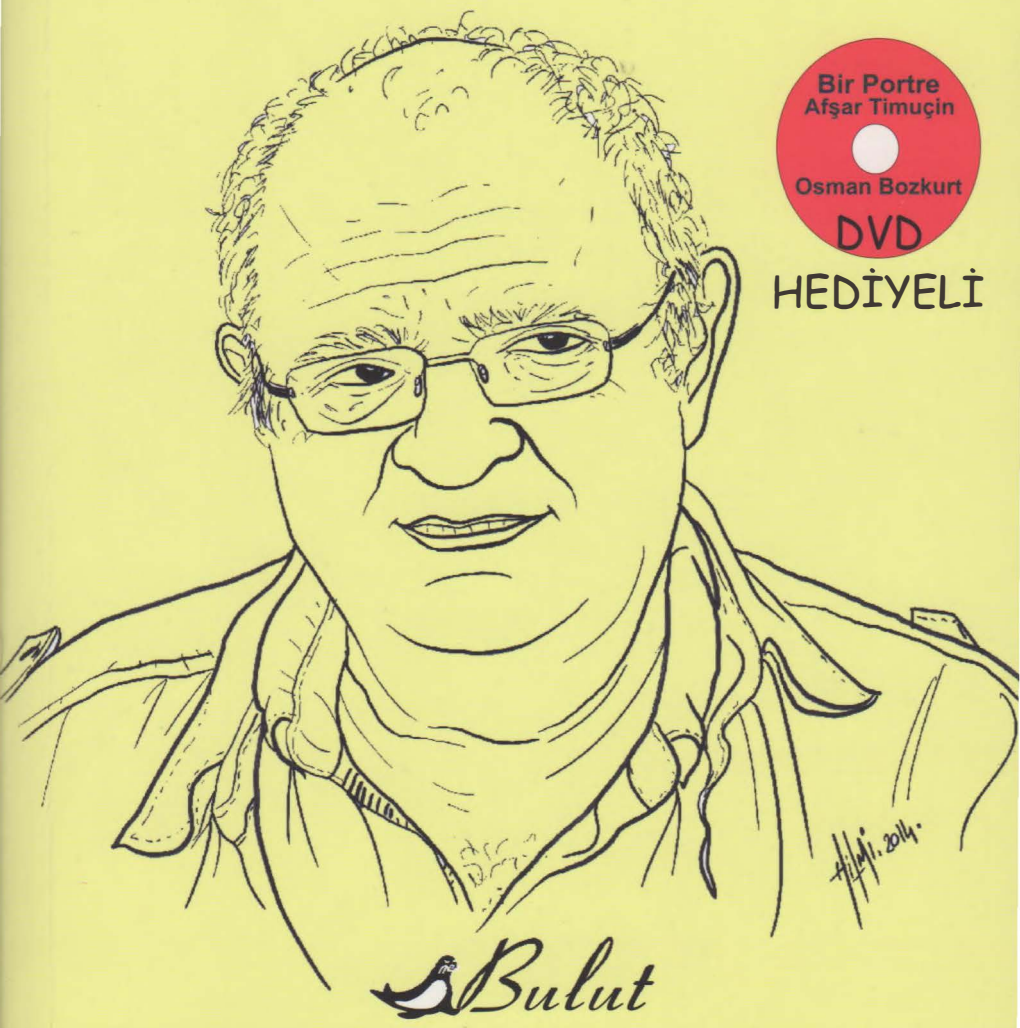
Osman Bozkurt

Bir Portre
AFŞAR TİMUÇİN

Bir Portre
Afşar Timuçin
Osman Bozkurt
DVD

HEDİYELİ

Bulut

BİR PORTRE
AFŞAR TİMUÇİN

Osman Bozkurt

Bir Portre Afşar Timuçin
Hazırlayan: Osman Bozkurt

ISBN: 978-975-286-431-3

© Sertifika No: 15798 Bulut Yayınları, 2014
Birinci Baskı: Bulut Yayınları Ekim 2014

Kapak ve Ofset Hazırlık: Bulut Yayınları
Baskı ve Cilt: Yazın Matbaacılık
Çevre Sanayi Sitesi 8. Blok No: 38-40-42-44
İkitelli-Başakşehir-İstanbul
Tel: 0212 565 01 22
Lisans No: 12028

Bulut Yayın Dağıtım Tic. ve San. Ltd. Şti.
Osmanağa Mah. Yoğurtçu Parkı Caddesi. No: 64/2
34714 Kadıköy-İstanbul
Tel: (0 216) 330 59 24 - 414 21 75 Faks: 0216 330 30 59
E-Mail: bulutyayinlari@bulutyayin.com
bulutyayinlari@gmail.com
www.bulutyayin.com

İÇİNDEKİLER

Bir Portre / 5

Sunu / 7
*Yaşadıklarım / **Afşar Timuçin** / 9*
*Afşar Timuçin'le Söyleşi / **Osman Bozkurt** / 65*
*Babasının Oğlu/ **Ahmet Timuçin** / 73*
*Sevgili Dostum Babam / **Ali Timuçin** / 76*
Şiirlerinden Örnekler / 79
Öykülerinden Örnekler / 87
Romanlarından Örnekler / 103
Romanlarından Özlü Sözler / 108
Denemelerinden Örnekler / 111

Bilim ve Edebiyat İnsanı Olarak Afşar Timuçin / 155

*Afşar Timuçin'in Şiiri Üzerine Değiniler / **Nuray Gök Aksamaz** / 157*
*Afşar Hoca / **Mustafa Aksoy** / 163*
*Kendi Röportajıyla Afşar Timuçin / **Mehmet Tanju Akerman** /165*
*Bir Estetik Öncüsü Olarak Afşar Timuçin / **Şener Aksu** / 168*
*Kocaeli Üniversitesi ve Afşar Hocam / **Z. Gönül Balkır** / 172*
*Afşar Timuçin'in Öyküleri / **Suat Batur** / 177*
*Felsefeci ve Edebiyatçı Yönüyle Afşar Timuçin / **Nihal Petek Boyacı** / 188*
*Bilim ve Edebiyatın Özgün Emekvereni: Afşar Timuçin / **Osman Bozkurt** / 193*
*"Sürgün" Şiirinin Düşündürdükleri / **Osman Bozkurt** / 198*
*Afşar Timuçin'le Birlikte Geçen Günlerimiz... / **Eray Canberk** / 201*
*Afşar Hoca İnsanlar ve Felsefe / **Yasin Ceylan** / 208*
*Filozof Olmak / **Bilal Dindar** / 211*
*Bir İnsan ve Biliminsanı Olarak Afşar Timuçin!... **M. Nejat Gacar** / 214*
*Afşar Timuçin'in Felsefe Açısından Edebiyata Bakışı / **Mustafa Günay** / 218*
*Çağının Tanığı Bir Aydın Sanatçının Portresi: Afşar Timuçin / **Haluk Güriz** / 227*
*Afşar Ağabeyim Göğe Bakıyor / **Ahmed İnam** / 234*
*Yere Göğe Sığmaz Afşar Hocam / **Deniz İncedayı** / 235*
*Işıldağımdaki Afşar Timuçin / **Müslüm Kabadayı** / 239*

İnsan Yaşamının Bir Yüzü Eylemse, Diğer Yüzü Düşüncedir / ***Aslı Kayhan*** */ 243*
Gönül Gözüyle Afşar Timuçin / ***Esat Korkmaz*** */ 247*
Afşar Timuçin'de Felsefenin Öncelikli Sorunu Olarak Bilgi / ***Zekiye Kutlusoy*** */ 253*
Bilim ve Us Aydınlanmasının Emekçisi Olarak Afşar Timuçin / ***Vedat Laba*** */ 259*
Gökyüzüne Açılan Pencereler / ***Özkan Manav*** */ 262*
Sade Bir Aydın: Afşar Timuçin / ***Esen Özman*** */ 266*
Afşar Timuçin ve Işığın Yansıması / ***Murat Özyüksel*** */ 269*
Afşar Hocam'a / ***İpek Mine Sonakın*** */ 274*
Bir İnsan ve Bir Felsefeci/ ***Zeki (Zekeriya) Taş*** */ 276*
Yarına Başlamak / ***Ahmet Telli*** */ 279*
Bir Bilgeye / ***Ercan Tutar*** */ 282*
İnsana Adanmış Bir Arayış / ***Sabahat Türer*** */ 285*
Çağdaş Bir İsyan- Afşar Timuçin Şiiri / ***Fatma Türk Kuşkaya*** */ 289*
Afşar Timuçin / ***Hasan Uçarsu*** */ 297*
Afşar Timuçin Hakkında / ***Metin Ülkü*** */ 301*
Afşar Timuçin / ***Çetin Veysal*** */ 303*
Afşar Hocam, İyi ki Varsın... / ***Fatoş Yalçınkaya*** */ 306*
Afşar Hocamı Anlatmak / ***Şahin Yazar*** */ 309*

Albüm / 313

BİR PORTRE

SUNU

Toplumlar tarihi, değişik ulusal ve kültürel toplulukların kendi tarihsel gelişimlerine göre bir kimlik edindiklerini gösterir. İnsanlık tarihinin var ettiği ortak kimlik, bu yerellerin içerdiği evrenselde kendini açığa vurur. Her bir yerelin kendi geçmişi kendi kahramanlarını yaratır. Ama bilinir ki, her toplumun görünür kahramanları kadar yaşadığı dönemde görülmeyen yahut kurulu düzenlerle uyumsuzlukları nedeniyle çoğu kez görmezden gelinen kahramanları da vardır. Bunlar genellikle Sokrates ve Galileo Galilei gibi bilim insanları veya düşünürlerdir. Kurulu düzenin egemenleri, çıkarlarına hizmeti hazzetmeyen ve düşündüğü gibi yaşama kararlılığı gösteren bu tür kahramanları gözlerden uzak tutar, horlar, gerekirse hırpalar. Güncel süreçlerin çok bilinen, tanınan iktidar sahipleri tez elden unutulup giderken gözlerden ırak tutulan, görmezden gelinen gerçek kahramanlar, zaman içinde fark edilir asırlarca var olurlar. Eğer Sokrates'e idam hükmü verenler bilinmiyor ama Sokrates hala unutulmuyorsa bundandır.

Afşar Timuçin, Anadolu'nun yeterince görülmeyen yahut görmezden gelinen kahramanlarından biridir. Bir derviş sabrıyla çalışan ve her şeye karşın düşündüğü gibi yaşıyor olmanın engin mutluluğuyla yetinmesini bilen biri. Hiçbir zaman ne çok bilinirlik kaygısı ne de sahne hevesi duymaksızın kendi köşesinden düşünce tarihinin derinliklerine kulaç atıp, yeni bilgilere uzanmanın sevinç ve coşkularını yaşayan biri. Afşar Timuçin'in bütün bu özellikleri birlikte düşünüldüğünde elinizdeki kitabın Afşar Timuçin için değil, kurulu düzenin onu ve ürünlerini görmesini istemedikleri kimseler için hazırlandığı kolayca anlaşılacaktır umarım. Nasıl ki şiir onu yazan şair için değil gereksinimi olan içinse, bu kitap da Afşar Timuçin için değil daha çok gereksinimi olan herkes içindir.

Kitabı buna göre tasarlarken üç noktaya öncelik verildi. **Birincisi**, Afşar Timuçin'in yaşam serüveni ve ürünlerinden örnekler verilmesi; ilk kez tanıyanlar için genel bilgi, ürünlerini az çok bilenler için de özel bilgi içermesi önemliydi. Kurulu düzenin bize

göre yanlışını, tersinden davranarak olabildiğince düzeltebilme çabası da denebilir buna. **İkincisi**, Bilim ve Edebiyat İnsanı olan Afşar Timuçin'in çok yönlülüğünü göz önünde tutarak, değişik alanlardan değişik bakış açılarını temsil eden kalemlerin imecesini kurarak bütünlüklü bir Afşar Timuçin sunmak önemliydi. Yeri gelmişken, bu imeceye katılan ve emek veren birbirinden değerli bilim insanları ile edebiyatçı kalemlere sonsuz teşekkürler. **Üçüncüsü**, yazılanların alçakgönüllü bir belgeselle desteklenerek, daha bütünlüklü ve derinliğine anlaşılırlığını sağlamak önemliydi. Kitap ekindeki belgesel bu düşüncenin ürünüdür.

Böyle bir çalışmaya katkıda bulunmak isteyecek daha nice gönüllüler olduğuna kuşku yok. Daha önemlisi, başlarken hazırlanan isim listesi çok daha kabarıktı. Ne yazık ki kimisine teknik nedenlerle zamanında erişilemediğinden kimisine de yayınevince öngörülen sayfa sayısı elvermediğinden çağrı yapılamadı. Umarım anlayışla karşılanır.

Bu çalışma ile murat edilen, yalnızca tarihe ve topluma karşı bir yükümlülüğün yerine getirilebilmesi değil aynı zamanda Afşar Timuçin'e, topluma kattığı emeklerin karşılığı olmasa da şükranlarımızı sunabilmektir. Dilerim bu başarılmıştır.

Ekim 2014
Osman Bozkurt

YAŞADIKLARIM

Afşar Timuçin

Anıları yaşatmak

Euripides *"Geçmiş acıların anıları hoştur"* der. Bu hoşluk acılardan uzaklaşmış olmanın verdiği haz olmalı. Anılarla içli dışlı olmayı bilen biri değilim. Anı yazmayı sevmiyorum, geçmişte yaşamayı sevmediğimden. Kimi geriye bakmayı kimi ileriye bakmayı sever, ben ikincilerdenim. Bugün için gerekli olan nesnel bilgilerin dışında geçmiş beni ilgilendirmiyor. Kendi geçmişimden çok insanlığın geçmişi bana yakın. Bellek saklayıcılığıyla olduğu kadar kaldırıp atışıyla da bellektir, unutmak sağlıklı bir yaşam için gereklidir. Gerekmeyeni tutmamak, bir anlamı kalmamışın izlerini silmek, geçmişe takılmamak bizim kendimize ve başkalarına olan saygımızla ilgilidir. Ancak unutmayı bilenler belleklerini sağlam tutabilirler. Anı yazmayı sevmiyorum ama elinizdeki kitap için bu anlamda bir şeyler yazmam gerekti. Anılar aldatıcıdır, onlar gelişen bilincin koşullarında sürekli değişirler. Bilincimiz durmadan dönüşür, dönüşürken anıları da dönüştürür. Ayrıca anı anlatıyorum diye her şeyi anlatamayız, anı yazıyorum diye birilerini kırmak birilerini incitmek doğru olmaz. İntikam için anı yazmak küçüklüktür. Gördüğümüz kötülükleri insanın zayıflığına verip çıkmalıyız. Kendini savunmak ve birilerini suçlamak için anı yazmak ayıptır.

Değerli şair arkadaşım sevgili kardeşim Osman Bozkurt elinizdeki bu kitabı tasarlayınca kendimi biraz olsun anlatmak gibi bir zorunlulukla karşı karşıya kaldım, daha doğrusu o beni böyle bir şey yapmam gerektiğine inandırdı. Bu yazı bir anılar yazısı olmaktan çok geçmişle ilgili bir gözden geçirme çalışmasıdır, nereden gelip nereye gittiğimi özetleyen basit bir çizelgedir. Bunu yaparken birileriyle hesaplaşmayı düşünmedim. Herkes kendine yakışanı yaptı, bazıları üstlerine düşeni bazıları üstlerine düşmeyeni yaptı. Anılarla içlidışlı olamayışım bu satırları kuru ve soğuk kılarsa bana gücenmeyin. Bu durumda kimseyi incitmemeye

özen göstermek ve şimdilik aşağı yukarı yetmiş beş yıla sığmış olan yaşam serüvenimde neler gördüğümü neler duyduğumu ana çizgileriyle burada size anlatmak istiyorum. Anlatmadığın çok şey kalacak mı dediğinizi duyar gibiyim. Kalacak elbet, büyük acıları ve büyük tutkuları içimize gömmekten başka ne yapabiliriz ki?

Ben Akhisar 31 ağustos 1939 doğumluyum. *Ekmek kartı verilmiştir* damgalarıyla süslenmiş olan eski nüfus cüzdanımın arka sayfasına babam o güzel elyazısıyla not düşmüş: *"Saat dokuzda dünyaya gelmiştir."* Saat dokuzda doğmuşum ama annemin deyişiyle ölü doğmuşum. *"Mosmordun ve hiç kımıldamıyordun, seni kucağıma vermediler, bir köşeye koydular"* diye anlatırdı annem. Ebe bir süre sonra *"Ben bunu diriltmeye çalışacağım, bir deneyelim bakalım"* demiş. Ebenin uzun uğraşmalarından sonra ilk çığlığım duyulmuş. Benim yaşam serüvenim Ege'nin o güzel kentinde, çok sıcak bir günde böyle başlamış. Biz memur çocukları babalarımızın görev yerine göre her yerde doğabiliriz. Akhisar'da doğuşum altıncı dereceden devlet memuru Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları Yol Şube Şefi Abdullah Timuçin'in görevi gereğidir. Kentsiz çocuklarız: tam buraya alıştık derken başka yere gönderirler. O yüzden benim ilkokuldan ve ortaokuldan arkadaşlarım yoktur. Yıllar önce Akhisar'ın Belediye Başkanı Sayın Erdoğan Kanburoğlu beni Akhisar'a çağırmıştı. İstanbul'a bir otomobil gönderip beni aldırdı. Böylece Akhisar'la tanışmış oldum. Onun bu dostluğunu hiçbir zaman unutamam.

Evet eski memur yaşamı konargöçer bir yaşamdı. Ben bir buçuk yaşıma gelince babam Akhisar'dan Balıkesir'e atanmış. Bizi sonra da Isparta'ya göndermişler. Ben gözümü Isparta'da bir demiryolu lojmanında açtım. Savaş ertesinin bütün güç koşullarını yaşıyorduk, gerçekten zor günlerdi. Karanlık basmadan kara perdeleri indirirdik. Uygulama yaparlardı: sirenler başlardı ötmeye. O zaman sığınaklara girilecektir. Kimse sığınağa falan gitmezdi ya. Sığınak iyidir, sığmakta saklambaç oynamanın tadı başkadır. Karneyle ekmek aldığımız günlerdi. İnsanların şeker bulamadığı, üzümle çay içtiği günler. Alman askerlerini tutsak olarak Isparta'ya getirmişlerdi: bir

sabah kara vagonlardan aşağıya atladı asker elbiseli sarışın adamlar. Onlar bizim askerlerin gözetiminde her gün yürüyüş yaparlardı. Onlara almanca selam vermeyi öğrenmiştik. Selamımızı geri çevirmezlerdi. Bir gün geldikleri gibi gittiler. Bizim evin önünde o zaman gül tarlaları vardı. Isparta gülyağı kentiydi. Birkaç yıl önce Isparta'ya gittiğimde üniversiteden arkadaşlarla keşfe çıktık: lojmanımızı elimle koymuş gibi buldum, ama ne gül kalmıştı ne de gül tarlası. Betonlar betonlar betonlar vardı.

Isparta'da en büyük sıkıntımız sıtmalı olmaktı. Ülkede verem ve sıtma çok yaygındı. Verem yoksulluğun yani gıdasızlığın ürünüydü. Annem ablam ben sıtmalıydık. Anneminkine nasıl oluyorsa "zehirli sıtma" derlerdi. Onun hastalığı çok ağır geçerdi. Halk arasında adı "ısıtma" ydı, çok ateş yapardı. Bir akşam vakti ateşiniz çıkar, ateş hızla yükselir, üç beş gün yana yana yatarsınız, hastalık sizi bitkin düşürür. Sizin sıtmanız kaç gün aralıkla gelip sizi yakalıyor, aşağı yukarı bilirsiniz. Bataklıkları kuruttular sivrisinekleri yok ettiler sıtma kalmadı. Kinin sıtmanın biraz hafif geçmesini sağlıyordu. Kinin bulmak kolay değildi, bu yüzden insanlara "atebrin" verirlerdi. Bu ilacı alan sarılık olmuş gibi sapsarı bir yüzle dolaşırdı. Sıtmayı Isparta'da bıraktık.

Fevzipaşa yılları

Biz gene bir gün eşyayı vagona yükleyip yola koyulduk. Eşya vagonumuz arkaya bağlanmıştı. O zaman trenler çok kalabalık. Yılda bir kere permiyle bir yerlere gittiğimiz için trenlere alışıktık. İnsanlar üst üste giderken her zaman yer bulabiliyorduk. Her vagonda boş bir "saylav kompartımanı" olurdu. Bir saylav yani milletvekili gelirse adamı oraya oturtacaklardı. Babam cebinden vagon anahtarını çıkarır, bizi saylav kompartımanına sokar, ayaktaki üç beş yolcuyu da içeri çağırırdı. Böylece tıngır mıngır Amasya'ya ya da Samsun'a giderdik, anneannemin kardeşleri vardı oralarda. İstanbul'a dayımlara Ankara'ya teyzemlere gittiğimiz olurdu. Tren yolculuklarımızda beni bavul koyulan

filelere yatırırlardı. Ben orada bazen dışarıyı bazen aşağıdakileri gözlerdim. Kompartımanda anneannem annem babam ablam ve başka yolcular olurdu, onlar sıkışık düzende tutsak gibi giderken ben yukarıda saltanatımı sürdürürdüm. Bir de filenin altındaki demir belime batmasaydı. Usturuplu yatarsam demirin etkisinden azçok kurtulabiliyordum. Bir sabah vakti tren uzun tünellerden geçti ve yüksek dağların dibinde küçük bir yerleşim alanında durdu. Geldik dedi babam. Olamaz dedi annem, burası ufak bir yer. Annem haklıydı, babam görevi gereği gar düzeni bulunan yerlerde görev yapardı. Bu küçücük yerde de gar düzeni varmış. Burası dikbaşlı memurların sürgün yeriymiş.

Üç yanı Gavur Dağları diye bilinen Amanos dağlarıyla çevrili yoksul bir bucaktı o zaman Fevzipaşa. İslahiye ovasına bakardı. Dağlarda eşkıya dolaşırdı. Onlardan biri bazen vurulur, cesedi ırmağın kıyısına yatırılırdı. Çocuk ağlamasına benzeyen çakal ulumaları gece uyutmazdı bizi. Ben ilkokulu orada okudum. Okulumuz "köy tedrisatlı"ydı. İkilerle üçler aynı sınıfta ders yapardı. Camların çoğu kırıktı. Odun götürürsek ısınma şansımız olurdu. Ben birinci sınıfta iki ay kadar eğleştim. Okuma yazma bildiğim için beni başöğretmenimiz Sami bey bir gün elimden tutup ikinci sınıfa götürdü. Götürmeden önce sınıfta bana yüksek sesle gazete okuttu. Teklemeden okuyordum. O yıllar kitap okuma tutkunu olan babamın kitaplığına dadandığım yıllardı. Ben okuma yazmayı çok önce kendi kendime öğrenmişim. Isparta'da bir gün babamla çarşıya çıkmışız. Babam benim dükkanların levhalarını okuyarak yürüdüğümü görünce ürkmüş. Hemen eve döndürmüş beni. Anneme ve ablama buna okumayı siz mi öğrettiniz diye sormuş. Haberimiz yok demişler.

Fevzipaşa bir yoksunluklar bucağıydı. Doğru dürüst meyve ve sebze bulamazdık, bulunan da ya pörsük ya çürük olurdu. Babam her yıl kışa doğru yoldan çuvalla yerfıstığı ve tatlı patates getirtirdi. Keçiboynuzu ve alıç istemediğimiz kadar boldu. Alıcı daha çok Dişlo diye çağırılan kazma dişli bir genç satardı. Bu gönlü geniş aklı kısa genç insan alıç kovasıyla bütün gün bucağı dolaşırdı.

Keçiboynuzu genelde kurtlu olurdu. Gene de keçiboynuzundan vazgeçmezdik. Bakkal kızardı: *"Beş kuruşluk keçiboynuzu aldınız, yarısını yiyip yarısını kurtlu diye geri getiriyorsunuz. Keçiboynuzunun kurtsuzu olmaz ki."* Fırında ayakla yoğrulan ve alın teriyle tatlanan kara ekmekler lezzetliydi ama yenir gibi değildi: hemen her somundan ya bir çivi ya bir çuval parçası ya da kapkara bir hamamböceği ölüsü çıkardı. Ekmeği keserken bazen böceği ikiye bölmüş olurduk. Kendimizi kandırırdık: o somunu bırakır öbürünü keserdik, aynı fırından gelmiyormuş gibi.

Dağlardan meşe palamudu toplar, kestane niyetine sobada kavurmaya girişirdik. Anneannem görünce hepsini sobanın içine gönderirdi. Trahomlu Maarif dayının dondurması biraz koyulaşmış soğuk sütten başka bir şey değildi, süt lapasıydı. Maarif dayı dondurmayı tuzlu kar dolu bir kabın içinde çevirme yöntemiyle yapar, bu yüzden dondurma biraz da tuzlu olurdu. Bir çay tabağı dondurmaya beş kuruş alırdı Maarif dayı. Dükkanda karısıyla çalışırdı, kadın da trahomluydu. Annem trahoma tutulmamamız için her sabah ablamla benim gözlerimize birer damla limon damlatırdı. Sanırım bu berbat yöntemi sonradan kirvem olacak olan demiryolu doktoru Rauf Akbarlas'ın önerisiyle uyguluyordu. Rauf bey amca ve eşi Muazzez hanım babamla annemin yakın dostları oldular. Kış akşamlarında sık sık onlar bizde biz onlardaydık. Yaz aylarında hep birlikte kıra giderdik, kırda oğlak çevirmek bu iki aile için bir alışkanlık olmuştu. Kirvemin annesi seyrek olarak bize katılırdı, anneannem bizimle asla gelmezdi. Keçi yavrusunu götürmekle kesmekle yüzmekle pişirmekle drezinör Süleyman Ağa görevliydi. Süleyman Ağa'dan keçinin ipini bana vermesini isterdim. O da haklı olarak her seferinde kaçırıyorsun der ipi vermezdi. Sonunda lahavle çekip ipi bana bırakırdı. Sıkı sıkı tutardım keçinin ipini. Bir süre sonra dalar ipi gevşetirdim. Süleyman Ağa keçiyi tepelerden toplayıp getirirdi kan ter içinde.

Fevzipaşa'ya çok sık kar yağmazdı ama yağdı mı iyi yağardı. Çocuklar arasında sabah erkenden başlayan kartopu savaşları bazen geç saatlere kadar sürerdi. Bahar geldi mi dağlara çıkardık.

Dağlar nergis ve sümbülle donanırdı, ne yana baksanız beyaz sarı mor renkleri görürdünüz. Dağlarda çiğdem de olurdu. Çiğdem kökünü severek yerdik. Yerleşim alanının epeyce dışında olan okulumuzun çevresindeki topraklarda yenebilir otlar bulurduk. Teneffüslerde işimiz otlamaktı. Fevzipaşa yaz aylarında çekilmez olurdu. Sabah başlayan sert rüzgar akşama kadar sürerdi. Baharla birlikte dağın tepesine bembeyaz bir bulut oturur, o bulut orada olduğu sürece rüzgar göz açtırmazdı. Akşam vakti bulut çekilir rüzgar da biterdi. Ertesi gün yeniden, güz gelene kadar... "Erzak temini" için Adana'ya gitmemiz eğlenceliydi. Ne zaman kalkacağı ve ne zaman varacağı belli olmadığı için "Tımtıs" denen posta treniyle Adana'ya gitmek, orada bir ya da iki gün kalıp dönmek bizi bayağı yenilerdi. Anneannem bizimle Adana'ya gitmezdi. Adana garında trenden inip hemen bir faytona binerdik, doğru Park Otel'e giderdik. Park Otel Tepebağ semtinde bütçemize göre sıradan bir oteldi. Eşyayı bırakır bırakmaz ilk işimiz Mavi Köşe pastanesine dondurma yemeye gitmek olurdu.

Fevzipaşa yoksuldu, köyleri daha yoksuldu. Köylerden karda kışta yürüye yürüye okulumuza gelen arkadaşlarımızın durumu kötüydü. Bazılarının çarığı vardı, bazıları yalınayak gelirlerdi. Boyunlarında "cüz kesesi" dedikleri bir torba asılıydı. O torbaya kitap defter ne varsa koyarlardı, bazen o torbada bir ekmek parçası da olurdu. Akşam vakti çocuklar karlarda bata çıka köylerine dönerlerdi. Okulu sürdürmek zorundaydılar, okula gitmediği anlaşılan çocukların babaları jandarmada falakaya yatırılabilirdi.

İlkokul eğitimimin sonlarında anneannem birden hastalandı ve öldü. O bizim gerçek annemiz gibiydi. Ablamla beni sıcak sularla ova ova yıkar, kışın biz yatağa girmeden yorganın altına sıcak taşlar koyar, bize dua ve namaz öğretmeye çalışırdı. Sabahtan öğleye kadar mutfakta kalır, özellikle kendisiyle hemen hemen yaşıt olan babamın sevdiği yemekleri yapar, öğleden sonra üst kattaki odasında ya da daha doğrusu üçümüzün yatak odamızda sessiz sessiz ibadete çekilirdi. Anneme şöyle derdi ikide bir: *"Nebile, ara kapıyı kapa, arkadaşların geliyor, yüksek sesle dedikodu yapıyorlar,*

söyledikleri kulağıma takılıyor, günaha giriyorum." Anneannemin öldüğü yıl İslahiye Ortaokulu'na trenle gidip gelmeye başladım. O yıl sınıfta kaldım. Hiçbir zaman iyi bir öğrenci olamadım.

En çok sevdiğim şeylerden biri lokomotife ya da drezine binmekti. Babam trenle yaptığı denetimleri zaman zaman drezinle tamamlamak zorundaydı. İki günün biri yola giderdi. Babam beni kıramaz, belli bir yere kadar drezin yolculuğuna katılmama izin verirdi. Hele drezin motorluysa değmeyin keyfime. Babamla yola çıkan Kısım Şefi Mehmet Ali Gürdöl bey de benden yana tutum alırdı. Adana yönüne gidilecekse Mehmet Ali beyin deyişiyle ancak "peynir ağacı"na kadar gidecek, birinci tünelin başındaki zeytin ağacından Süleyman Ağa'yla geri dönecektim. Mehmet Ali bey *"Peynir ağacına geldik Afşar"* dediğinde beni sıkıntı basardı. Ne olurdu biraz daha gitseydik.

Öte yandan lokomotiflere hayrandım, o zaman makinist olmayı bile düşünmüş olabilirim. Babam vızvız etmemden yılar, *"Süleyman, Afşar'ı manevra yapan lokomotife bindir ve getir"* derdi. Lokomotiflerin, hele elli altı binlik lokomotiflerin görkemi beni heyecandan heyecana sürüklerdi. Bir de kirvemin servis vagonu ilgimi çekerdi. Kirvem sağlık denetimine servis vagonuyla çıkardı. Bazen babamı da götürürdü. Vagonun özel olması hoşuma gidiyordu. Çok istemiş olmalıyım ki bir gün beni de servis vagonuna aldılar. Koltuğa bir güzel kuruldum. Tren hareket etti. On dakika gittik gitmedik, trenimiz acı bir frenle durdu. İnsanlar yere atladılar. Yerde beyni patlamış bir ceset ve bağırsakları çevreye saçılmış bir eşek ölüsü duruyordu. Kötü Yusuf diye bilinen bir köylüyü tren kesmişti. Bir köyün yakınındaydık. On dakikanın içinde merhumun yakınları geldi. Gelirken ağlayıcılar da getirmişler. Oradan geriye döndük ama nasıl döndüğümüzü anımsamıyorum. Fevzipaşa'da pekçok tren kazasına tanık oldum, bu kazaları belleğimden silememiş olsam da pek anmak istemiyorum. Kan ve kopmuş beden parçaları görmekten yılmıştım.

Babam Susurluk'a atanmayı beklerken emekliye ayrıldığını öğrendi. Haber kötüydü. Şimdi ne yapacak nereye gidecektik.

Babamın iyice bir maaşı vardı, gül gibi geçiniyorduk, bu maaş emeklilikte yarı yarıya düşecek üstelik omuzlarımıza ev kirası binecekti. İstanbul'da Soğuksu'da bizimkilerin dayımın zorlamasıyla aldıkları bir dönümlük arsa dışında hiçbir şeyimiz yoktu. O sıra bir kurtarıcımız daha oldu: anneannemin minderi. Anneannem minderini gözünün önünden ayırmazdı. Tatile giderken minderini yanında götürürdü. Minderini çok seviyor diye düşünürdük. Anneannem öldükten sonra annem bir süre kendine gelemedi. Durmadan ağlıyor gerçek anlamda acı çekiyordu. Benim için de kolay değildi. Annem ablam ben annemizi yitirmiştik. Bir zaman sonra bu minder işi annemin kafasını kurcalamış. Minderden on bin lira kadar bir para çıktı. Oğlundan zaman zaman gelen on liraları ve Amasya'daki bağdan kırk yılda bir eline geçen küçük paraları minderde saklarmış.

Adana'dan İstanbul'a

Biz emeklilik koşullarına nasıl uyacağımızı düşünürken Adana'dan bir mektup geldi. Babamın eski bir arkadaşı olan Demiryolu veznedarlarından Nüzhet Güldamlası bizi Adana'ya çağırıyordu. Abdullah'cığım, burada benim kiraya verdiğim bir evim var, kendi evin bil diyordu. Çaresiz kalktık Adana'ya gittik. Nüzhet beyin İstasyon'un arkasındaki portakal bahçeleri içinde derme çatma iki evi vardı. Bunlardan birinde kendi oturuyordu. Birinde de biz oturmaya başladık. Nüzhet bey amca bize kiraya verdiği evi yaptırırken besbelli temel kazma masrafına girmek istememişti, şimdi damın orasına burasına borularla destek koyuyordu. O borulardan biri bazen gürültüyle düşerdi. Döşeme tahtaları toprağın az yukarısına yerleştirilmişti ve bayağı aralıklıydı, o aralıklardan ikide bir çıyan çıkardı. Bakardık duvarda sallana sallana bir çıyan gidiyor. Bazılarının boyu yirmi santimden az değil. Kırk tane sarı ayaklı kapkara şey akrepten daha tehlikeliydi. Bir seferinde biri ceketimin cebine kaçtı, çıkarana kadar akla karayı seçtim.

Altı kızı olan Nüzhet bey iyi yürekli bir insandı ama parayı her şeyden çok önemsiyordu. Babamın aylık geliri yüz elli lira kadardı. Bunun elli lirası kiraya gidiyordu. Kalan yüz lirayla geçinmek zorundaydık. Babam parasını bana bırakıyor, evi sen yönet diyordu. O yüz lirayla ben bir ayı çevirebilmek için mucizeler yaratıyordum. Zaman zaman gazetelerden kese kağıdı yapar, götürür bakkala verirdim, karşılığında bir kalıp beyaz peynir alırdım. Bir ara babam annemin karşı koymalarına aldırmayıp sular idaresinde bir işe girdi. Jeep'le bir yerlere gidiyorlarmış. Arkaya oturtulan babam arazide araba sallandıkça başını yukarıdaki demire vururmuş. Bir gün yanaklarından kan süzülerek geldi. Annem yarın gitmeyeceksin diye yemin ettirdi babama. Babam arazide jeep'le dolaşamayacak kadar yaşlıydı, tansiyonu vardı. İş defteri de böylece kapanmış oldu.

Koşullar hiç iyi değildi ama göğüs germekten başka yapabileceğimiz bir şey yoktu. Katlanmayı beceremezsem bu koşulların altından kalkamazdım. Çok geç evlenmiş epeyce yaşlı bir babanın tek erkek çocuğuydum. Babam ölürse ben bu aileyi nasıl geçindiririm diye kara kara düşündüğüm çok olurdu. Yaz tatillerinde fabrikalarda iş arıyordum, ilgililer daha çok küçüksün diye beni kapıdan geri çeviriyorlardı. Böylece Adana'da portakal bahçeleri arasında kışlar hep yağmurlu yazlar alabildiğine sıcak dört uzun yılımız geçti. Şimdi o portakal bahçelerinin yerinde betonlar betonlar betonlar var. Son yılda Alaeddin adlı bir tüccarın hemen arkamızdaki evine taşınmıştık. Ben Tepebağ Ortaokulu'nu bitirmiş, bir yıl da Adana Erkek Lisesi'nde okumuştum. Adana'da üniversite yoktu ve ben üniversite okumak istiyordum. Babamı zorladım: benim öğrenimimi sürdürebilmem için İstanbul'daki arsaya küçük bir ev yaptırmamız gerekiyordu. Minderden çıkan parayı emekli ikramiyesiyle birleştirip derme çatma da olsa bir ev yaptırabilirdik İstanbul'da.

Babam dar olanaklarıyla Soğuksu'daki arsaya gecekondu gibi bir ev kondurdu. Daha evin üstü kapatılmadan pılıyı pırtıyı toplayıp İstanbul'un yolunu tuttuk. Annem ve ablam dayımlarda, dayımın Sirkeci garındaki lojmanında bir ay kadar kaldılar, evin

bitmesini beklediler. Babamla ben eşyayı kamyona yükleyip yola düştük, uzun bir yolculuktan sonra bir sabah İstanbul'a girdik. Huysuz kamyoncu Soğuksu'da köşeyi dönerken az daha kamyonu deviriyordu. Yağmurun rüzgarın güneşin altında evi tamamlamaya çalıştık. İstanbul serüveni başlamıştı ve zor geçecek gibiydi. Babam da ben de yakınmaya alışık insanlar değildik, sessizce işin bitmesini bekliyorduk. İşte İstanbul buydu. Küçük yaşlarımda dayımlara konuk geldikçe ucundan kıyısından yaşadığım İstanbul buydu işte. Ona alışmak gerekiyordu.

İstanbul'un benim olması için epey zaman geçmesi gerekiyordu. Yaz aylarıydı. Tek başıma kentin bir yerlerini dolaşmaya çıkıyordum sık sık. Bana burada yapamayacakmışım gibi geliyordu. Gidecek başka yerimiz yoktu ki. Evimiz derme çatma da olsa, çatısız damı akıyor ve pencerelerinden rüzgar giriyor da olsa bizi iyi kötü barındırıyordu. Issız bir yerde tek başına öylece duruyordu bu çatısız küçük ev. Güz geldi, İstanbul Erkek Lisesi'ne yazdırdı babam beni. İstanbul Erkek Lisesi o zaman daha çok yoksul çocuklarının gittiği bir okuldu. Rami'den Eyüp'den Taşlıtarla'dan Küçükçekmece'den ve daha başka yerlerden yoksul ya da en çok orta halli ailelerin çocukları okumak için buraya geliyorlardı. Onuncu sınıftaydım, sınıfta hem okuyup hem çalışanlar vardı. Bazıları sabah gazete satıp ya da balığa çıkıp öyle gelirlerdi, bazıları da akşamüstü okul çıkışı işe giderlerdi. Ben bu ikincilerdendim. Bir muhasebe bürosunda dayım iş bulmuştu bana. Tatillerde bütün gün, okul zamanı da okul çıkışı yani akşam saatlerinde çalışıyordum. Karaköy'den dokuzda çıksam ancak gece yarısı eve varabiliyordum. Kömürlü trenlerin yerine elektrikli tren düzeni kuruluyordu. Gidiş geliş aksıyor, saatlerce yolda kaldığımız oluyordu.

Zamanla İstanbul'a da okula da arkadaşlarıma da alıştım. Okul hiç de kötü sayılmazdı. Cemil Sena Ongun gibi, Keyisa İdalı gibi, Nurettin Topçu gibi, Hilmi Soykut gibi, Orhan Rıza Aktunç gibi, Nazım Kemal Yalgın gibi çok değerli öğretmenlerden ders görüyorduk. Orhan Rıza bey derslerini sürdüremeyecek kadar yaşlanmıştı. Nazım Kemal bey fransızca öğretmenimizdi.

Derin kültüründen yararlanmaya bakardık. Ara sıra dersi keser, sanatla ve felsefeyle ilgili konuşmalar yapardı. Ondan çok şey öğrendik. Ben felsefe sevgimi biraz da ondan almışımdır. Derin kültürüne karşın sağa yatkın bir düşünce dünyası vardı. Sol denen şeyden çok korktuğunu sezerdik. Çekinikliği çok ileriye götürdü: öğrencilik günlerimizden sonra yolda her karşılaşmamızda beni görmezden gelir, ısrar edersem bu defa tanımaz gibi yapardı. Edebiyat öğretmenleri Hakkı Süha Gezgin ve Tahir Nejat Gencan da okulumuzun öğretmenleriydi ama ben onlarda okumadım.

Soğuksu'da dağın başındaki elektriksiz evimiz uygar yaşam için hiç de uygun değildi. Fevzipaşa'da doğru dürüst elektrik yoktu, lokomobil diye bir makineyle pırpırlı bir ışık üretilirdi, lokomobil de akşamın onunda durdurulurdu. Adana'daki bağ evimizde de elektrik yoktu. Soğuksu'da da lüks lambasıyla aydınlanmaya çalışıyorduk. Çalışarak kazandığım para hiçbir şey değildi. Muhasebe yazıcılığından sonra çeşitli işler yaptım. Lisenin ikinci ve üçüncü sınıfını bu yüzden olsa gerek dört yılda bitirdim. Daha sonra iyi bir para kazanma olanağı elde ettim ama bu beni korkuttu: bununla ilgili öneriyi hiç çekinmeden geri çevirdim. Kapalıçarşı'da küçücük bir terlikçi dükkanında çalışıyordum. Günde üç dört bin lira giriyordu kasaya. Müşterimiz bizi seviyordu, öbür terlik dükkanları müşteri beklerken biz hiç boş durmuyorduk. Soğuksu'da komşumuz olan patronum üniversiteye gitme ortak olalım dedi. O aynı zamanda inşaat işleri yapıyordu. Benim parada gözüm yoktu, olmaz dedim.

Ben gene de belli olanakları olan bir ailenin çocuğuydum. O dönemde kaç çocuk zengin kitaplığı olan bir eve doğabilirdi. Fevzipaşa'da hiç durmadan okuyordum. Ben ilk edebiyat eğitimimi babamdan ve babamın kitaplığındaki kitaplardan aldım. Babam bana bir kere bile kitap oku demedi. Bunu oku bunu okuma gibilerden engellenmelerde de bulunmadı. Babamın kitaplığında edebiyat kitaplarından çok siyaset kitapları vardı. Siyaset konuları beni hiç sarmazdı. Kitap tutkum bir ara öyle büyük boyutlara çıktı ki babam İstanbul'daki yayınevlerinden neredeyse her ay ödemeli

kitap getirtir oldu. Evde babamdan ve benden başka kitap okuyan yoktu. Fevzipaşa'da yatak odalarımızın bulunduğu üst katta merdiven başında bir tahta masam vardı. O masayı ders çalışmak için değil yazı yazmak için kullanırdım. İlk şiirlerim o tahta masada yazıldı ve orada yırtıldı. Bir zaman sonra şiiri unuttum. Adana'da babam yaşamdan ve kitaplardan kopmaya başladı. O sırada roman yazmaya merak saldım. Defterler dolduruyordum. Yazdıklarımın bir şeye benzemediğini anladığım anda defteri çöpe gönderiyordum ve yeni bir deftere başlıyordum. Önce şiirde sonra romanda başarısızlığa uğrayınca ya da şiiri ve romanı sürdürmekte isteksiz olunca hikayeye geçtim.

Hikayecilik İstanbul'da başladı. Lise ikinci sınıftayken, sanırım 1956 yılıydı, bir hikayemi *Vatan* gazetesine gönderdim. *Vatan* gazetesi her çarşamba bir hikaye yayımlardı ama yayımlanan hikayeler adı sanı bilinen yazarların ürünleriydi. Daktilom olmadığı için hikayeyi elle yazıp yollamıştım. Bu giriştiğim iş şaka gibi bir şeydi, yaptığım saçmalığı o gün unuttum. Fransızca öğretmenimiz Lütfi Savaş bey değişik özellikleri olan sevimli bir insandı. Bir gün derse girer girmez şöyle dedi: *"Hak ve hakikat ideal ana heyecanına sahip üç arkadaşınız tahtaya gelsin."* Kimse ne olduğunu anlayamadı, bununla birlikte üç arkadaş tahtaya gittiler. Gittiler ama ne oluyor gibilerden boşluğa bakıyorlardı. Lütfi bey onlara *"Afşar arkadaşınız için üç defa sağol çekin"* dedi. Arkadaşlar üç defa sağol diye bağırdılarsa da kimse ne olduğunu anlayamamıştı. Gözler üzerimdeydi, ben de ne olup ne bittiğini bilmiyordum. Bütün bunlar neden diye sorduk Lütfi beye. Hiçbir şey söylemedi. Dersten sonra ben Lütfi beyin peşinden gittim, nedir bu olanlar hocam dedim. Biliyor ve bilmezden geliyorsun gibilerden anlamlı anlamlı yüzüme baktı. Hiçbir şey bilmediğimi anlayınca *Vatan*'da *Heykel* adlı hikayemin yayımlandığını söyledi. O hikaye elimde yok, nasıl bir şey olduğunu bugün ben de bilmiyorum. Biz o zamanlar hikaye derdik...

Şiir de yazıyordum. Bir gün şiirlerimi bilen bir arkadaşım birkaç şiirimi dergilere göndermemi önerdi. Şiirlerimin dergilerde

yayımlanan şiirlere hiç benzemediğini görüyor, onlara edebiyat dünyasında yer olmadığını düşünüyordum. *Yelken* dergisine iki şiir gönderdim. Şiirlerimi beğenmezseniz arka sayfalarda bana öğüt vermeyin diye yazdım. O zaman heveslilere derginin arka sayfalarında öğütler vermek gibi bir alışkanlığı vardı dergicilerin. Şiirin birini basmışlar, bir de arkadaki öğüt sayfasına gelin görüşelim diye yazmışlardı. Dergideki adres Cağaloğlu'ndaki bir iş hanını gösteriyordu. Kapıyı çaldım, kağıt tomarları arasından fötr şapkalı devetüyü paltolu bıyıklı yaşlıca bir adam ortaya çıktı. Derginin sahibi olduğunu, şiir işlerine Şükran Kurdakul'un baktığını, onu Gümüşsuyu'ndaki kitapçı dükkanında bulabileceğimi söyledi. Benim edebiyat dünyasına girişim böyle oldu. Sonradan dostlarım olacak olan genç edebiyatçıları böylece tanıdım. Zamanın adı bilinen edebiyat adamlarını da dergi aracılığıyla daha doğrusu Şükran Kurdakul'un kitapevinde tanıma olanağı buldum. *Yelken* dergisinin sürekli yazarları olduk. Türkiye'nin çok zor günleriydi. Demokrat Parti yönetimi iflas etmiş, Adnan Menderes ve arkadaşlarının sonu yaklaşmıştı.

Üniversite yılları

Artık bir meslek seçmenin zamanı gelmişti. Son sınıfı edebiyat şubesinde okuduğuma göre mesleğimi de ona göre seçmem gerekirdi. Ne matematikle ne fizikle ne kimyayla bir yakınlığım vardı. Çekici mesleklerin başında eczacılık geliyordu. Arkadaş çevresi ve annem beni eczacı olmam için yüreklendirmeye çalışıyorlardı. Kırılmasınlar diye ilk sıraya eczacılığı ikinci sıraya gene genel istek üzerine hukuku yazdım ama benim gözüm edebiyat fakültesindeydi. Üniversiteye girmek o zaman çok zor değildi, hele edebiyat fakültelerinin kontenjanları yarı yarıya boş kalıyordu. Eczacı ol diye tutturan annem ikinci sıraya hukuk yazdığımı öğrenince biraz avunmuştu. Oğlu eczacı olamasa da hukukçu olacaktı. Benim için eczacılık neyse hukuk da oydu. Hukuku kazandığım anlaşıldı. Gittim baktım, orası bana göre değildi.

Koca bir amfiye yüzlerce kişi doluşmuştu. Evrakımı hukuktan alıp edebiyata götürdüm. Durumu öğrenen annem gözyaşlarına boğuldu. Edebiyat fakültesi kızlara göreydi, orada okuyanın geleceği yoktu.

Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne yazıldım ama buradaki eğitim hiç sarmadı beni. Aramızda bir de çatlata çatlata fransızca konuşan kolej bitirmişler vardı, o da ikili bir düzen yaratıyordu. Vakti daha çok işte, Şükran Kurdakul ağabeyimizin Ataç Kitabevi adıyla Cağaloğlu'nda Ankara caddesinde kurduğu yayınevinde geçiriyordum, kalan vakti de arkadaşlarla bazen meyhanelerde bazen Beyazıt'daki kahvelerde ya da Beyoğlu sinemalarında değerlendiriyorduk. Tam anlamında dağınıklık içindeydim. Ne istediğimi bilmiyordum. Ayak işlerinde çalışmak da anlamsız geliyordu bana. Yayınevinin temizliği, basımevleriyle ilişkiler, kitap ve dergi dağıtımı, posta işlemleri yanında bir de *Ataç* dergisinin yazı işleri sorumluluğunu yüklenmiştim. Şükran Kurdakul'un lise diploması yoktu, bu yüzden yazı işleri sorumlusu olamıyordu. Okulun yükü ağırdı. Yönetmelik bizi ek dersler almak zorunda bırakınca Felsefe Bölümü'nün derslerini de aldım. Felsefe Bölümü de Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne benziyordu.

Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde başkan Süheyla Bayrav hocamızdı. Onu kendime daha yakın duymuşumdur. Benim dünyama iyiden iyiye uzak kalan Nesterin Dirvana hocamızdı. Yüksek çevrelerin insanıydı, güzel kadındı, Fransızcaya hakkını verirdi. Derse geldiği de gelmediği de olurdu. Sınava bile vaktinde gelmezdi. Bir gün bir sözlü sınav için sabahtan başlayarak bekledik kendilerini. Üç beş kişiydik. Öğlene kadar gelmedi. Telefon edildi, gene gelmedi. Akşam dörde doğru öfkeyle ve uykulu gözlerle geldi, hepimizi çaktırdı gitti. Adnan Benk doçentlikte takılmış hocalarımızdandı. Havalı görünmeye özen gösterirdi. Çok derin bir kültürü olduğu söylenir: Paris'de doğmuş ve orada bir süre okumuşmuş. Okula gelir, odasından çıkmaz, derse gel deriz kulak asmaz, bir dönemde en çok iki ya da üç ders yapardı. Yaptığı dersler tam bir gösteri havasında geçerdi. Ders anlatırken sorular sorar, her yanıtımıza yanlış derdi. Sabahattin Eyüboğlu bir yıl çeviri dersleri

verdi bize. Tahtaya fransızca bir cümle yazdırır, isteyen yaptığı çeviriyi okur, sonra öbür cümleye geçilirdi. Herkese oldukça soğuk davranırdı. 147'lerle okuldan uzaklaştırıldı, bir gün onlar yeniden üniversiteye döndü o dönmedi. Ondan sonra çeviri derslerini asistan Tahsin Yücel'le yaptık. Erken yitirdiğimiz Berke Vardar da asistanımızdı ve çok değerli bir aydındı.

Felsefe Bölümü'nde Macit Gökberk hocamız açık ve anlaşılır bir dille felsefe tarihi anlatırdı. Macit beyin yüzü gülmezdi, öğrencilerine epeyce uzak dururdu: odasına girmek de kolay değildi, görüşme saatinde bile kapıyı aralayanı elinin tersiyle geri gönderdiği çok olmuştur. Macit beyin ne kadar gönlü geniş bir insan olduğunu çok daha sonra, onunla doktora yaparken anlayacaktım. Ben en çok onun derslerinden yararlanmışımdır. Vehbi Eralp bey biraz mantık biraz Bergson biraz Descartes üzerinde dururdu. Nermi Uygur bey duru bir türkçeyle hiç anlamadığım dersler yapardı. Bedia Akarsu hocamız ahlak dersleri veriyordu. Doçentlikte takılmış olan Hüseyin Batuhan'ın ne yapmak istediğini hiç anlayamamışımdır. İsmail Tunalı yavaş bir tempoda estetik anlatırdı. En ilginç kişilerden biri filozofça tutum ve davranışlarıyla öne çıkan Takiyettin Mengüşoğlu hocamızdı. Derse asistanı İoanna Kuçuradi'yle girerdi. Ön sırada "müritleri" dediğimiz *seçkin* arkadaşlar otururdu, bu kişiler hocaya candan gönülden bağlıydılar. Bizler ayaktakımından olduğumuz için arka sıralarda kümelenirdik. Hoca bizlere pek aldırmazdı. Nikolai Hartmann ve biraz da Max Scheler üzerinden dersler yapardı. Bireyin bitmez tükenmez gücüne inanıyordu. İnsan istemesin yoksa, her şeyi yapabilir ve her şey olabilir diye düşünüyordu. Bir gün çokbilmişliğim tuttu, dağdaki çoban da her istediğini olabilir mi dedim. Hocanın yüzünden yedi renk geçti, sonunda hepsi mora dönüştü. Sen İngiltere sarayında doğsan ne olurdun ki dedi bana. Bugün de bazı arkadaşlarımız nasıl oluyorsa şöyle demekten kendilerini alamazlar: *"Takiyettin bey olmasaydı biz bir hiç olurduk."* Bu da bir görüştür.

Fakültenin yanında set üstünde kahveler vardı. Bir sabah o kahvelerden birinde kağıt oynuyorduk ki birileri telaşla gelip ana

binada olaylar çıktığını bildirdiler, hemen oraya koştuk. Öğrenciler arka avluda toplanmışlardı. Rektör Sıddık Sami Onar üst kattaki bir pencereden bize sesleniyordu. Sağ kaşının üstünde bir sargı vardı. Polis onu dövmüş hatta yerlerde sürüklemişti. Öğrenci kalabalığı gittikçe arttı. Herkes yay gibi gerilmişti. Hep birlikte Beyazıt meydanına çıkmaya karar verdik. O sıra üniversiteye asker getirmişlerdi, askerler birkaç metre arayla duvarın üstünde sıralanmışlardı. Yan kapıdan çıkacaktık. Dışarıya adım atarsak, asker kesin emir almıştı, bize ateş açacaktı. Biz aldırmadık, yan kapıdan çıktık. Biz çıkarken askerler şarjör boşalttılar ve bize el salladılar. Ok yaydan çıkmıştı artık. Bundan sonra ne olacağını bilemezdik.

Beyazıt meydanında sekiz on bin kişiydik. Hükümetin istifa etmesini istiyorduk. Çok geçmeden üniversitenin dış kapısı açıldı, üç yüz kadar atlı polis hedefe ateş ederek üzerimize gelmeye başladı. Biz polise taşla karşılık verdik. O güzelim Beyazıt alanını imar ediyoruz diye berbat etmişlerdi, sürekli indir kaldır yapıyorlardı, o yüzden sağda solda istemediğimiz kadar taş vardı. Kurşun yiyip yaralananlar oldu. Turan Emeksiz de orada vuruldu. Onlar en öndeydiler. Esnaf kepenk kapatıp kaçıyor, otomobiller yaralıları almamak için hızla geçiyorlardı. Vilayete yürümek istedik, yollar tutulmuştu. Unkapanı köprüsünden dolaştık. Vilayeti tanklarla sarmışlardı. Daha sonra adının Fahri Özdilek olduğunu öğrendiğimiz bir orgeneral sıkıyönetim ilan edildiğini, kendisinin sıkıyönetim komutanı olduğunu, dağılıp evlerimize gitmemizi, polise bize dokunmaması konusunda emir verdiğini bildirdi. Biz Sirkeci'ye doğru inerken polis bize saldırdı. Ben dayımın Sirkeci garındaki lojmanına sığındım. Baktım ablam dayımlarda telaşla beni bekliyor. Nasıl olsa bu işin içine girmiştir ve nasıl olsa sonunda buraya gelir diye düşünmüş. İki sevgili gibi ve hiçbir şey yokmuş gibi güle söyleye polislerin arasından geçip trene bindik.

Ertesi gün erkenden Beyazıt'a gittim. Üniversitenin çevresini asker sarmıştı. Üniversiteden sesler yükseliyordu. Onlar içeriye nasıl girmişti? Bir iki davrandık, asker süngüyü gösterdi.

Üniversiteye girmenin başka bir yolu olmalıydı. O sırada yanımızda genç bir adam bitti. Sivildi. Parolayı söyleyip geçin dedi. Parola: *kurmay albayın emri var* Böylece üniversiteye girmeyi başardık. Gün marşlarla ve sloganlarla geçti. Dışarıdan bize su ve hafif yiyecekler gönderiyorlardı. Akşam karanlığı basınca ne yapmamız gerektiğini düşünmeye başladık. Çevrede askerler vardı. Bizi burada sonuna kadar tutmazlardı, besbelli bizi alıp götürmek isteyeceklerdi. Heykelin çevresinde mi kenetlensek yoksa bahçeye dağılıp yakalanma işini güçleştirsek mi? Heykelin çevresinde kenetlenelim kararı alındı. O sırada çevremizi tel örgülerle sarmışlar, kamyonları getirmişler, yürüyün bakalım dediler. Ben acele etmedim, sonuncu kamyona bindim. Öbür kamyonlar tıklım tıklımdı, sonuncu kamyonda az kişiydik. Davutpaşa kışlasına götürüldüğümüzü öğrendik. O zaman oralarda şimdiki betonlar yok, in cin top oynuyor. *"Yokuşta yavaşlayacağız, isteyen atlayıp gidebilir, ancak vur emri olduğunu unutmayın"* dedi bir asker. Gecenin karanlığında kuş uçmaz kervan geçmez yerde insen nereye gideceksin. Kamyonlar Davutpaşa kışlasına arka arkaya girdiler. Gecenin üçüydü. Subaylar askerleri uyandırdılar, kalkın gençler yatacak dediler. Üç bin kişi kadardık. Kimse yatmayı düşünmedi. Bize su ve asker sigarası dağıttılar. Ortalık aydınlanınca gördüm ki epeyce azalmışız. Bunlar nereye gittiler böyle? O sırada avluya kaşar peynirleri, teneke teneke zeytinler, fırından yeni çıkmış somunlar getirdiler. Askerler ellerinde saplı kaplarla bekleşiyorlardı. Peynirler zeytinler bizeymiş, onlar ıspanak çorbası içeceklermiş. Her neyse, karnını doyuran kaçacak yer arıyordu. Bir yarbay ortalıkta dolaşıyor, kaçmazsak Hadımköy'e götürüleceğimizi, oradan çıkmanın kolay olmayacağını anlatıyordu. Pekiyi, nereden kaçacaktık? Onu da ben mi söyleyeceğim diyordu yarbay. Alt kata inip bir bakayım dedim, iner inmez bir başçavuş seslendi: *"Koş kardeşim, sen de bu guruba katıl."* Bir insan geçebilecek kadar açılmış bir duvarın dibinde duruyorduk. *"Ben marş marş deyince hepiniz yokuştan aşağıya kendinizi bırakacaksınız. Unutmayın vur emri var. Hadi yolunuz açık olsun."*

Sirkeci'ye dayımlara ulaştığımda öğle vaktiydi. Orada yalnız ablamı değil annemi ve babamı da buldum. Babam hastaydı. Beni merak etmiş evde duramamış. Çaresiz trene koyup getirmişler. Bir kanepeye yatırmışlar, solgun bir yüzle öylece duruyordu. Ben eve girince sevindiler. Babamın gözleri doldu. Dayım hemen öğüt verme durumuna geçti. Babam yumuşak bir dille çıkıştı dayıma: *"Rıza bey, ben babayım elbette oğlumu merak ederim. Ancak bu çocuklar haklı. Onlar savaşır biz merak ederiz, hepsi bu."* Günlerin yorgunluğuyla oracıkta uyuyup kalmışım. İstanbul'daki öğrenci direnişi burada bitmiş oldu. Direniş Ankara'ya kaydı. Orada öğrenciler ve halk bir ay boyunca yani 27 mayıs sabahına kadar özellikle her akşamüstü Kızılay'da gösteri yaptılar ve hükümeti istifaya çağırdılar.

27 Mayıs'dan sonra

27 Mayıs uzun sürmeyen bir umutlar dönemi yaşattı bize. Sonra hava yeniden bulutlandı. Türkiye'deki Amerika ve onun içerdeki adamları ne yapmak gerekiyorsa yapacaklardı. Demokrat Parti giderse her şey düzelir diyenler yanıldıklarını anladılar. İsmet İnönü hükümetleri özellikle basına şiddet uygulamaya başlamıştı. Hukuk profesörleri Naci Şensoy, Nurullah Kunter, Sulhi Dönmezer üçlüsünden alınan bilirkişi raporlarıyla insanlar hapse atılıyorlardı. Basından bir dizi tutuklama yapılacak deniyordu. Karar önce *Cumhuriyet* gazetesini vurdu: Şadi Alkılıç ve gazetenin yazı işleri müdürü Kayhan Sağlamer tutuklandılar. Fırtına geliyordu. Adalet Bakanı Abdülhak Kemal Yörük Meclis'de bir konuşma yaptı, solcuların azdığını, yakında en başta Afşar Tuncer olmak üzere bazı kişilerle ilgili işlem yapılacağını bildirdi. Şükran Kurdakul ağabeyimiz bir gün kapıyı içerden kilitledi ve bütün duygusallığını giyinerek bana şöyle dedi: *"Afşar, beni götürürlerse yayınevi sana emanet, seni götürürlerse arkandayım, ikimizi de götürürlerse yapacak bir şeyimiz yok."* O ne zaman duygulansa altından uygunsuz bir iş çıkardı.

Bir akşamüstü okuldan yayınevine gittiğimde çırağımız Tarık beni diken diken olmuş saçlarla karşıladı. Bana bir kağıt uzattı, gözleri faltaşı gibi açılmıştı. *"Sen ne yapmışsın abi yahu, burayı polisler bastı be!"* dedi. Aldırmamasını, rahat olmasını söyledim. Konu neydi? Adnan Benk hocamız *Ataç* dergisi için bir *İnsancılık* özel sayısı hazırlamıştı. Bilirkişiler çeviri yazılardan birinde *"Marx'a göre..."* diye başlayan bir cümleye takılmışlar. Yazıları okumamıştım ama böyle bir cümleyi dergiden çıkaracak da değildim. Adnan Benk hocamızla ben, birkaç arkadaşın refakatinde 4 ocak 1963 günü Adliye'ye gittik, sorguya alındık. Sorgudan çıktığımızda bir polis memuru şöyle dedi: *"Yakınlarınıza haber salın, size birer yatak göndersinler."* Neye göre söylüyorsun dedik, daha fol yok yumurta yok. On beş yıllık polisim ben dedi, gene de siz bilirsiniz. Gerçekten az sonra tek yargıçlı bir mahkemede *"vatan ve millet namına"* tutuklandık.

Bizi nezarethanede beklettiler, gün batarken Sultanahmet cezaevine gönderdiler. Yürüyerek tek sıra halinde gittik. Jandarmaların arasında beş kişiydik. Adnan bey, ben, iki küçük çocuk, bir de esrardan canı çıkmış Jilet Mehmet. Girişte ayakkabılarımızın içini denetleyen gardiyan bana "suçumuzu" sordu. Basın dedim. *"Hiç öyle bir suç duymamışım, şunun aslını söylesene"* dedi. Gazetecilik dedim. *"Komünistlik desene şuna, ağzının içinde geveleyip duruyorsun akşam akşam"* diye azarladı beni. Müdür bey Allah kurtarsın dedikten sonra bizi içeriye aldılar. Dip Kapalı denilen bir yerde kalacaktık. Küçük küçük yan yana odalar buranın eski bir ahır olduğunu gösteriyordu. Azılılar, yeni gelenler ve çok kısa kalacak olanlar Dip Kapalı'da tutuluyordu. Akşam vakti meydancımız Kemal bana *"Yatmadan önce seninle kimseye çaktırmadan bir şeyler konuşalım"* dedi. Zavallıyı hazırlamışlar. Ne konuşacakmışız? *"Bu gibi siyasetler dergiyle gazeteyle falan olmaz, burada senin ve benim gibi düşünen çok arkadaş var. Bir araya gelip bir örgüt kurmalıyız."* Acemi çakala benim örgütle falan işim olamaz dedim.

Çok soğuk günlerdi. Koca taş yapıda bir soba bile yanmıyordu. Kırık camdan kurşun gibi rüzgar giriyordu. Ben ranzanın üstünde yatıyordum, Adnan bey altta yatıyordu. Kapısız odalarda ve koridorda birçok kişinin yatağı yoktu, kuru taşın üstünde yatıyorlardı. Adnan bey bir eli yağda bir eli balda bir burjuva çocuğuydu, buralar ona göre değildi. Gene de renk vermiyordu. Ortama uymuş görünüyordu. Suyu tuvaletin taharet musluğundan içmek zorundaydık. Kapısında kilit olmayan tuvaletin koridora bakan camsız penceresi epeyce aşağıdaydı. Ben bazı kitaplarımı yanımda getirmiştim, iyi çalışıyordum. Hocam yanımdaydı, daha ne isterdim, takıldım mı ona soruyordum. Tadımı kaçıran tek şey Şükran Kurdakul'un dışarıdan bana uygulamaya çalıştığı baskıydı: yazıları okumadığını söyle ve kendini kurtar diyordu. Onun sorunu benim kendimi kurtarmamla ilgili değildi, o bu işten sıyrılmaya bakıyordu. Biz çekelim kendimizi, Adnan bey de başının çaresine baksın.

Bir gün bizi cezaevi arabasıyla sorguya götürdüler. Adliyenin nezarethanesinde bir süre bekletildik. Hadi kalkın gidiyoruz dediler. Başçavuş jandarmaya buyurdu: bunlara kelepçe tak. Adnan bey hiç sesini çıkarmadı. Basın suçlarında kelepçe takılamayacağını söyledim başçavuşa. Olmaz öyle şey dedi. Bize göre hava hoş ama senin başın derde girer dedim. Hiç ses çıkarmadı. O zaman basın şimdiki gibi değildi, çok duyarlıydı. Bizi önce yukarıya çıkardılar, flaşlar patlayınca küçük bir hücreye tıktılar. Nasıl yaptıysa Şükran Kurdakul aradan içeriye daldı, sorgu yargıcına yazıları okumadığımı söylememi istedi. Bunu yapamayacağımı söyledim. Yargıç yazıları okuyup okumadığımı sordu. Okudum ve yayımlamakta hiçbir sakınca görmedim dedim. Akşam cezaevi aracıyla hapishaneye dönerken Adnan bey bana şöyle dedi: *"Bu tutumun beni duygulandırdı, kendi adıma değil de senin adına sevindim."*

Aslında kaygılıydı, belli ki kendi adına da sevinmişti. Yazıları okumadım desem suçu onun sırtına yıkarak işin içinden sıyrılacaktım. Bir hafta on gün sonra kefaletle salıverildik.

Benim kefalet paramı rahmetli Berke Vardar hocamızın ödediğini söylediler. Hapishaneden bir akşamüstü çıktık. Ertesi sabah ben işe yani Ataç kitapevine gittim. Şükran Kurdakul ağabeyimizde bir telaş. Baklayı çıkardı ağzından. Bundan böyle benimle çalışamayacaktı. Bekliyordum zaten. Onu iyi tanıyordum. Birkaç parça eşyamı toplayıp çıktım. Akşamüstü Ömür Candaş'la gelip beni fakülteden aldılar, bir meyhaneye götürdüler. Ağabeyimiz orada bin dereden su getirerek ağlamaklı bir yüzle özürler diledi.

Mahkeme 29 kasım 1963'de beraatla sonuçlandı. Son celseye kadar asık suratlı bir savcı bizim cezalandırılmamızı istedi. En az yedi buçuk yıl en çok on beş yıl yatacaktık. Son celsede savcıyı değiştirmişler. Yeni savcı bizim dergide yaptığımız çeviri çalışmasının ülke kültürü için son derece önemli olduğunu ve bu tür çalışmaların daha da çoğalması ve yaygınlaşması gerektiğini söyledi, üniversiteleri bu konuda göreve çağırdı ve dava bitti. Geriye bazı ayıplar, buruk ilişkiler, çirkin öneriler kaldı. Şükran Kurdakul ağabeyimiz bir gün Samsun'da bir salonda 19 Mayıs üzerine bir konuşma yaparken birden parmağıyla beni gösterdi, *"Dünyanın en erkek adamı şimdi bu salonda bulunuyor"* dedi. Sustum, öfkemi içime gömdüm. Ben ne Şükran Kurdakul'u ne de Adnan Benk'i sevebildim. Adnan bey hocamızdı, beni asistan almayı düşünüyordu. Bir gün *"Seni asistan alacağım, kitaplıkta çalışma, artık benim odamda çalış"* dedi. *"Ben henüz öğrenciyim ve ayrıcalı olmak beni rahatsız eder"* dedim. Öğrenciliğim sırasında eski eşinin sahibi olduğu okulda bir süre öğretmenlik yaptım. Beni sekiz aylık bir bursla Paris'e göndereceklerdi. Her şey hazırdı. Ben kalkıp Montréal'e gittim. Kaç yıl sonra Erzurum dönüşü Meydan Larousse'da Adnan beyin yönetiminde çalıştım. Onunla hiç anlaşamıyorduk. Birinde sıkı kavga ettik, ele güne karşı. Ona bütün olumsuz yanlarını anlattım. Yavaş söyle diyordu. Söylediklerim duyulsun istemiyordu. Larousse sonra yeniden daha başka bir biçim altında yayımlanmaya başladı gene Adnan beyin yönetiminde. Beni çağırmadılar. O sırada bazı arkadaşlara Afşar benim üslubumu çaldı demiş. Üslubu falan yoktu, dünyanın en

dağınık adamıydı. Yazı da yazmazdı. *Hiroşima sevgilim* üzerine *Ataç*'da bir yazısını okuduk, düpedüz filmin konusunu özetliyordu.

Siyaset merakımız

Demokrat Parti'nin yarattığı gerilimde toplumun bütün kesimleri siyasallaşırken bizler lise sıralarında yeni yetme aklımızla ne yapmamız gerektiğini düşünüyorduk. Yalan yanlış bir yol bulduk kendimize: Cumhuriyet Halk Partisi'nin gençlik kollarına yazılacaktık. Partinin Beyazıt'a bağlı Malatya ocağının gençlik koluna üye olduk. Görünüşte ne ocak ne de gençlik kolu vardı. Kokudan girilmeyen izbe bir yerde ocak etkinliğini sürdürür görünüyordu. Anahtar ocak başkanı olan bol bıyıklı hamal ağabeyimizdeydi, kapıyı o açıp kapıyordu. İçeriye girmek istediğiniz zaman bana haber salın diyordu. İçerisi karanlık nemli bir yerdi, hiçbir etkinliğe uygun değildi, içeriye girip ne yapacaktık. Başkan ocağa girdiğimizde yanımızdan ayrılmamaya özen gösteriyordu. Bu defa gittik Beyazıt'a bağlı Beyazıt ocağına yazıldık. Ocak Vezneciler'de bir iş hanının bir odasındaydı, eli yüzü düzgün bir yerdi. Biz burada tiyatro çalışmaları bile yaparız diyorduk. Bu ocak da kabzımal esnafının elindeydi. Ocak başkanımız Siirt'li Fahri bey bizden tam anlamında tedirgindi, özellikle beni hiç sevmiyordu. Gençlik kolumuzun genel kurul toplantısını yapmaya niyetlendik. Biz üyelerle toplantıyı açmaya hazırlandığımız anda kapı sertçe açıldı, içeriye yirmi kadar genç hamal girdi. Bizim partideki durumumuz da böylece hiçe indirgendi. İl gençlik kolu başkanımız Nurettin Sözen'di. Her sorunumuzu ona götürüyorduk, çünkü her sorununuzu bana getirin diyordu, çok güzel bir *haklısınız arkadaşlar* siyaseti uyguluyordu.

Türkiye İşçi Partisi'nin kurulması bütün toplumcu aydınları sevindirmişti. Partinin genel merkezi Vilayet'in yanında, ince uzun bir binanın yanılmıyorsam üçüncü katmdaydı. Gittim bir gün partinin gençlik kollarına yazıldım. Gençlik Kolları Genel Başkanı vardı, İl Gençlik Kolu Başkanı da vardı, gençlik kolu

diye bir şey yoktu. Parti üç parçalı gibiydi ve görünüşte tam bir dağınıklık içindeydi. Birinci parça işçi önderlerinden oluşuyordu. İkinci parça paralı çevrelerde özellikle Bebek'de ve Şişli'de büyümüş, iyi öğrenim görmüş kişilerden oluşuyordu. Birbiriyle kaynaşmış görünümü vermeye çalışan ama veremeyen bu iki kesim partinin başındaydı. Üçüncü kesim özellikle çoğu dürüst orta sınıf insanlarından ve henüz neyin ne olduğunu anlamamış işçilerden oluşuyordu. Bu üçüncü kesimin insanları genellikle siyasal hırsları olmayan eski ve yeni solculardı. Parti geliştikçe bu üçüncü kesim görünür bir ağırlık kazanmaya başladı, bu durum kurulu düzeni rahatsız etti. Parti bundan sonra gelişiyor izlenimi vermekle birlikte değişik etkiler altında içten içe çözülmeye ve erimeye başladı. Gün geldi, genel merkezde onur kurulu her gün onlarca insanı partiden atmaya girişti.

Biz genç üyeler gençlik kollarının kurulmasına önem veriyorduk, 27 Mayıs'ın getirdiği heyecanla dolu gençler bir parti düzeninde bir araya gelmezlerse dağılıp gidebilirlerdi. Başta Mehmet Ali Aybar olmak üzere baştakiler buna karşıydılar. Belli ki o kadar genci avucumuzun içinde tutamayız korkusunu yaşıyorlardı. Mehmet Ali bey bana bir gün *"Öyleyse bir gençlik kolları yönetmeliği hazırlayın bana getirin"* dedi. Biz özenle bir taslak hazırladık ve kendisine verdik. Aylar geçti, ses çıkmıyordu. Ben bir gün Mehmet Ali beyi koridorda gördüm. Yanında Moris Gabay ve Nihat Sargın vardı. Durum nedir diye sordum. *"Siz parti içinde parti mi kurmak istiyorsunuz?"* dedi. *"Parti içinde parti kuran sizsiniz"* dedim. Bizi araladılar. Olanlara en çok Mehmet Ali bey şaştı: ona kimse gözünün üstünde kaşın var diyemezdi. Birçok kişi açık ya da örtülü bir biçimde genel merkezin baştan beri gövdeden kopuk olmasından, ayrıca yukarıdakilerin değişik havalara girmiş olmalarından rahatsızdı. Genel Merkez'in de bir rahatsızlığı vardı: Senatör Niyazi Ağırnaslı partiye girmiş ve partinin alt kademelerindeki insanlarla kaynaşmıştı, partide kısa zamanda büyük bir güç kazanmıştı. Öbürlerinin kolay kolay yüzünü göremezken Niyazi beyle oturup konuşabiliyor hatta piknik

yapabiliyorduk. Sonunda sudan nedenlerle Niyazi beyi de partiden çıkardılar.

Onur kurulu kararıyla insanların topluca partiden atılmaya başlamasından çok önce partide bir muhalif kesim oluşmaya başlamıştı. Biz muhalifler ilçelere dağıldık: il kongresi için delege seçilmeye çalıştık. Ben Bakırköy'den delege olmak istedim. İlçe kongresinde eskiler seni yönetim kuruluna alalım çok gençsin delege olma dedilerse de dinlemedim. İlerde milli bakiyeden milletvekili olacak olan Ali Karcı kürsüye çıktı ve benim delegeliğimi engellemek adına bir söylev verdi. Partide bazı kişiler varmış, bunlar burjuva ideolojisini yaymak adına çok kötü oyunlar oynuyorlarmış, bunlara dikkat etmemiz gerekirmiş yoksa parti dağılıp gidebilirmiş. O zaman ben söz aldım, böyle bir tehlikeden haberim olmadığını söyledim. Böyle bir tehlike varsa bunu hemen engellememiz gerekir, ancak her şeyden önce Ali beyin bunu kanıtlaması gerekir, Ali bey bunu yapamazsa yalancı durumuna düşer dedim. Ali bey bundan sonra bir kardeşlik söylevi verdi ve ben genel merkezin adayı Ahmet Cansızoğlu'nu bir oyla geçerek delege oldum. Ali Karcı'yı herkes tanır.

Biz muhalifler tüm delegeliklerin üçte birini elde edebilmiştik: epeyce ses getirebilecektik. Kongreden bir gün önce akşam vakti toplandık. Başımızda Şükran Kurdakul ağabeyimiz vardı. Yöneticilerimizi sıkı bir eleştiriye tutacaktık. Ertesi gün kim hangi konuda konuşacaktı, bunu saptadık. Ben gençlik kolları konusunda konuşacaktım. Saat yirmi birde dağıldık. Ertesi sabah dokuza doğru toplantıya gittiğimde bizim arkadaşların muhalefet etmekten vazgeçtiğini, yalnız Mehmet Ali Aybar salona girerken ayağa kalkmayarak tepkilerini göstereceklerini söylediler. İnsanların telefon etmeyi başaramayıp sinirden ahizeyi yere çaldıkları ve cep telefonunun da olmadığı dönemde bu iletişim mucizesi nasıl gerçekleşmişti, buna hiçbir zaman yanıt bulamadım. Ben kongrede söz alınca doğrudan Mehmet Ali Aybar'ı ve Behice Boran'ı suçladım. Partinin gelişmesini engelleyenler bunlardır dedim. Gençlik kollarının kurulmasını da onlar engelliyor dedim. Milli

Türk Talebe Birliği'nin salonu tıklım tıklım doluydu. İnsanlar beni çılgınca alkışladılar. Bana yanıt vermek üzere il başkanı Yılmaz Halkacı söz aldı ve gerçekle hiç ilgisi olmayan şeyler söyledi. Bu defa insanlar onu ayaklarını yere vura vura alkışladılar. Benim başarısız siyaset yaşamım orada bitmiş oluyordu.

Belediye seçimleri geliyordu. İlçe delegelerinin açık hava toplantılarında konuşma yapmaları öngörüldü. Aybar bey bizi genel merkezin küçücük salonunda topladı, neler konuşmamız gerektiğini bize bildirmeye başladı. O sırada bir program tartışması çıktı. Program konusu partide bir yaraydı ve yalan yanlış yazılmış olan program insanları tedirgin ediyordu. O her şeyden önce toplumcu bir partinin programı olamazdı. Tartışma çıkınca Mehmet Ali bey bizim programı tartışmak gibi bir yetkimiz bulunmadığını bildirdi. İnanmadığımız şeyi halka anlatacaktık yani. Bu canına yandığımın programı kutsal kitap mıdır ki tartışamıyoruz diye bağırdım. Aşağıya indim, tütüncüden bir kağıt aldım, istifamı yazıp ilgililere verdim. Kötü günler gelip partinin ortadan silindiği zamanlarda Mehmet Ali bey tek başına yürüyüşler yapardı. Ben de işsizdim ve sabahtan akşama kadar sokakları kazıyordum. Raslaştığımızda birbirimizi görmezden gelirdik. Bir gün eski partililerin katıldığı bir kokteylde bir köşede tek başıma durdum. O bir bardak rakıyı içip kaçmayı düşünüyordum. Mehmet Ali bey salonun bir köşesinde arkadaşlarıyla görüşüyordu. Ben rakımı bitirip yavaş yavaş kapıya doğru ilerlerken Kemal Sülker bey geldi koluma girdi. O kalabalıkta beni yavaş yavaş Mehmet Ali beyin bulunduğu yere doğru sürükledi. Olan oldu Afşar, diyordu, gel bitirelim bu gerginliği. Mehmet Ali bey benim büyüğümdü, gittim saygıyla elini sıktım ve çıktım. Benim siyasal yaşamım da böylece son bulmuş oldu.

Bir başka dünyada

Yıllardır üniversitenin soğuk koridorlarında dolaşıyorduk. Sınavları yüz üzerinden elli alarak geçiyordum. Felsefe Bölümü'nün dersleri bitmişti. Beni öğretmenlerimiz Fransız Dili

ve Edebiyatı Bölümü'ne asistan almak istiyorlardı, bunun için bana sekiz aylık bir burs çıkarmışlardı. Hadi davran git de gel diyordu Süheyla Hanım. Benim değil Paris'e bazı günler eve gidecek param olmuyordu. O sıralarda Kanada'ya çalışmak için gitmeye hazırlanan Yüksel Pozantı adlı bir psikiyatri uzmanı hanımla tanıştım. Fransız bölgesinde çalışması gerekiyordu, bunun için az da olsa fransızca öğrenmek istiyordu. Biraz çalıştık ama o kadar kısa sürede olacak şey değildi. Ben o zamana kadar birçok kişiye değişik konularda ders vermiştim. Ders verdiğim kişilerin hiçbirinden para almadım. Bu hanımın da derslerin bitiminde bana uzattığı zarfı geri çevirdim. Gidip bunu bir yerde ezelim öyleyse dedi. Birkaç gün sonra uçağa binip gitti. Montréal'e varınca bana mektuplar yazdı. Sana bir bilet göndersem gelip buraları görmeyi düşünmez misin diyordu. Neden olmasın diye yazdım ben de.

Uzun süre pasaport alamadım. Pasaport şubesindeki memurlar beni oyalıyorlardı. Birkaç gün sonra gel diyorlar, her gidişimde geri çeviriyorlardı. Arkadaşlar bana akıl verdiler. Bugün bir yerde bir kokteyl var, oraya Milli Birlik Komitesi'nden Sami Küçük gelecek, onunla konuş dediler. Sami beyi kokteylde yakaladım ama o bana yardım edemeyeceğini söyledi: *"Biz yönetimi çoktan elimizden kaçırdık kardeşim, telefon ediyorum emir veriyorum, emredersiniz komutanım diyor ama yapmıyor, bizim artık hiçbir gücümüz yok."* Bir gün İçişleri Bakanı İlhan Öztrak'ın yolunu Vilayetten çıktığı anda kestim. Durumu anlattım. Beni dinlemedi bile. Vali yardımcısını çağırdı. Bu arkadaşın hemen pasaportunu versinler, hastaymış tedaviye yurt dışına gidecekmiş dedi. Hastalığımı uydurmuştu. Belli ki beni gene baştan savacaklardı. Vali yardımcısı pasaport dairesine telefon ediyor. Size bir genç gönderiyorum, onun sorununu bir dinleyin diyor. Siz ne yapmaya çalışıyorsunuz dedim adama, bakın böyle yaparsanız gidip bakan beyi bulurum. Siz gidin, dedi vali yardımcısı, pasaportunuzu verecekler. Gerçekten o akşamüstü aldım pasaportumu.

Ankara'ya Kanada Büyükelçiliği'ne gittim. Bizden öyle kolay kolay vize alamazsın dediler. Orada bir türk hanım görevli vardı, çekin gidin dedi, orada sizi konuk edecek biri olduğuna göre ve

biletinizi de göndermiş olduğuna göre. Beni Montréal havaalanında tuttular, saatlerce sorguya çektiler. Yüksel'i de bir başka odada sorgularlarmış. Benim gibi giden birçok kişiyi ilk uçakla geri göndermişler. Hatta Fikret Berkes anlatmıştı. Adamın biri öyle elini kolunu sallaya sallaya inmiş uçaktan benim gibi. Ne iş yaparsın demişler? Fikret de çevirmen olarak orada. Adam da ben güreşçiyim demiş. Acele bir iki güreşçi daha doğrusu pankreasçı bulmuşlar. Bizimki her güreşçiye bir iki saniye dayanabilmiş. Bu durumda onu geri yollamışlar. Ben üste çıkarak işi kurtardım. Bilmeden yanlış gelmiş olabilirim, dedim, o durumda nişanlımı burada bırakamam. Olur, onunla birlikte dönelim. Bana oracıkta üç aylık bir vize verdiler, işe girmememi, böyle bir şey olursa beni sınırdışı edeceklerini, öğrenci olduğuma göre bir üniversiteye yazılmam gerektiğini söylediler. Üniversiteye yeniden mi başlayacaktım? 1965 yılının 5 ocak günüydü. Oralarda kalacak değildim. İçecek suyumuz varmış. Kapıdan çıktık, dışarısı dayanılmaz ölçülerde soğuktu.

O sırada evlenme işini de aradan çıkardık. Evlenmek diye bir konumuz yoktu aslında, böyle bir işe neden kalktık bilemiyorum. O mu istedi ben mi istedim, onu da unutmuşum. Evlilik kurumuna her zaman şaşı bakan ben bu defa dalgalı denize korkusuzca dalıvermiştim. O zaman Québec'li Fransızlar bayağı tutucuydu. Evlenme sözleşmesi noterde yapılıyordu, kilisenin onaylamadığı sözleşme geçerli sayılmıyordu. Kiliseler bizi geri çevirdi. Kutsal kitabınızı getirin inceleyelim diyorlardı. Sonunda bir kilise bizi kabul etti. Asıl sorun üniversiteye yazılmaktı. O konuda Niyazi Berkes beyin eşi bayan Fay Kirby'nin büyük yardımını gördüm. Montréal'e gider gitmez üniversitedeki makamına gidip kendimi tanıttığım Niyazi Bey üniversiteye yazılmam konusunda bana yardım etmek istemedi ve bunu açıkça belirtti. Bu konuda Bayan Fay'in ısrarlarına da aldırmadı. Niyazi bey çekinik bir kişiydi, Bayan Fay de profesördü ama haklı olarak işe Niyazi beyin el atmasını istiyordu. Senin daha çok ağırlığın var diyordu ona. Bayan Fay baktı ki olmayacak, bana kefil olduğunu bildiren bir mektup verdi elime. O sıra Niyazi beye de epeyce söylendi.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden dosyam geldikten sonra Montréal Üniversitesi Felsefe Fakültesi'ne yazıldım. Yazıldım ama orası başka bir dünyaydı bu bir, ikincisi fransızcam yeterli değildi. Beni dördüncü sınıfa aldılar. Hocalarımızın çoğu cüppeli din adamıydı. İyi insanlardı, hiçbirinden terslik görmedim. Öğrenciye saygılıydılar. Öğrencinin eğitimle ilgili eleştirilerini dikkatle dinliyorlardı. Bize din eğitimi veriyorsunuz diye eleştirirlerdi gençler onları. Düzen çok sıkıydı. Her yarıyılda sekiz ders görülüyordu. Bir yıl içinde on altı dersin ancak üçünden bütünlemeye kalma hakkımız vardı. Bütünleme sınavları da genel sınavlardan birkaç gün sonra yapılıyordu. Bir yıl daha okumak gibi bir hakkımız yoktu. Dört dersten kalanı hemen atıyorlardı. Benim geleceğim karanlıktı yani. Ben on altıda sekiz yapınca başarısız oldum.

O zaman bana üç seçenek sundular. Birincisi felsefeyle hiç uğraşma, bu işi beceremeyeceksin. İkincisi baştan yani birinci sınıftan başla. Üçüncüsü aynı yerden sürdür ama gene başarısız olursan biz karışmayız. Eh ben baba olmuşum, birinci çocuğumuz Ahmet doğmuş, nereye baştan başlıyorum. Kaldı ki biz oraya kalmak için gitmemişiz, İstanbul'a döndüğümde son kalan sınavlarımı veririm olur biter. Ben gene dörtten başlayayım dedim, olursa olur olmazsa olmaz. Ertesi yıl birinci yarıyılın bitiminde iki arkadaş Florida'da tatil yapmaya karar verdik. Hanımlar ve Ahmet ve kaynanam yukardan gittiler, biz Galip Adalan'ın vosvosuyla aşağıdan gittik. Soğuktan gidip denize girmek güzeldi, çadır kurup on gün kadar kaldık Miami'de. Öbürleri yukarıdan döndüler gene, biz ha babam yol gidiyoruz, doğu eyaletlerini birer birer geçiyoruz. O arada Nasa'ya da uğradık, Ay'a gönderilecek aracın yapımına tanık olduk. Yere yapışmış korkunç bir örümceğe benziyordu. Aklım sınav sonuçlarında. Birinci yarıyılın derslerini az hasarla geçersem ikinci yarıyılda bir şeyler yaparım diyordum. Yollardan ikide bir hanıma telefon ediyorum sonuçlar geldi mi diye. Gelmedi diyordu. Meğer o dönem sınav sonuçlarını mektupla bildirmeyip okula asacaklarmış. Sonuçlar gecikiyor. Dersler başladı. Bir gün bilimler felsefesi dersine girerken hocamız Mikel Ambacher

dersten sonra sizinle biraz konuşalım dedi bana. Dersin sonunu zor getirdim. Mösyö Ambacher Paris Üniversitesi'nden çok önemli bir filozof ve bilim adamıydı, onun derslerinden çok yararlandım. O tutucu değildi, bilimden ve gerçek felsefeden korkmuyordu. Dersten çıkışta şöyle dedi bana: *"Biliyorsunuz geçen yıl çok başarısızdınız. Belli ki büyük bir uyum sorunu yaşadınız. Bu yıl çok başarılısınız. Sizi kutlama görevini Profesörler Kurulu bana verdi. Onlar adına ve kendi adıma sizi kutluyorum."*

Biraz başa dönelim. Montréal'de tek sıkıntımız yurtsamaydı. Özlem kötü vurmuştu, daha ilk günlerde dönmeye karar vermiştik. Bu kararımıza Niyazi Berkes hocamız karşı çıktı, burada yapacaklarınızı yapın sonra dönersiniz aceleniz ne dedi. Bizi türk topluluğunun başkanı olan Doktor Ergun Üner'le tanıştırdı. O sıralarda topluluğun genel kurulu toplandı, beni genel sekreter seçtiler. Böylece yeni bir ortama girmiş olduk. Niyazi bey de eşi de bizi çocukları gibi sevdiler. Oğulları Fikret dünyanın en efendi adamlarındandı. Hafta sonları onların banliyödeki evlerine giderdik. Bayan Fay ne olur konuk gibi gelmeyin, kendi evinizdeymiş gibi rahat olun ki biz de rahat olalım derdi. Niyazi bey gerçek bir bilgindi, söylediklerinin tek satırını kaçırmamaya çalışırdım. Bir ara Türkiye'ye gidip döndüler, ondan sonra bize soğuk davranmaya başladılar. Biz de kendimizi çektik ister istemez. Ne olduğunu anlayamadık. Biz Türkiye'ye döndükten epeyce bir zaman sonra bir gün Niyazi beye Cağaloğlu'nda rasladım. Bana yakınlık gösterdi ama ben ona kırgındım. Açık açık kavga etmeyi beceremeyip küs oyunu oynayanlardan korkarım. Hesap sormadan mahkum etmek var mı? Doktora çalışmalarım sırasında Macit beyle bazen Niyazi beyi konuşurduk. Macit bey Niyazi beyin korkaklığını anlatır kıs kıs gülerdi. Biz Türkiye'ye döndükten sonra Niyazi bey emekli olmuş, o zaman Bayan Fay Türkiye'ye yerleşelim demiş, Niyazi bey karşı çıkmış, İngiltere'ye yerleşmekte kararlıymış. Bayan Fay'den o yüzden ayrılmışlar. Niyazi bey bir ingilizle evlenmiş. Fikret'in annesiyle birlikte üçüncü evliliğiydi. Amma korkak şu Niyazi derdi Macit bey, Türkiye onun zamanındaki Türkiye değil.

Yeniden İstanbul

Fakülte biter bitmez dönüşe geçtik: Montréal bitecek yeniden İstanbul başlayacaktı. Döneceğimizi göçmen bürosundaki yetkililer duymuşlar, son vizemizi almaya gittiğimizde kalmamız konusunda ısrar ettiler. Yakında diplomanızı alacaksınız, diplomanızı alır almaz sizi Kanada'ya giriş tarihinizden başlayarak yurttaş yapacağız ve iyi bir işiniz olmasını sağlayacağız dediler bana. Eşiniz işinden hoşnut değilse onun için daha başka bir iş düşünebiliriz. Burada rahat değil misiniz? Her şeyin güzel olduğunu, Kanada'nın ikinci yurdumuz olduğunu, ancak herkesin kendi yurdunda olmasının daha uygun olduğunu söyledik. Ve bir güz sabahı dördümüz Paris'e uçtuk. Paris'de bir hafta kadar kaldık ama okyanus ötesi uykusuzluğuyla doğru dürüst bir yeri göremedik: gündüz uyuyorduk, gece uyku tutmuyordu. Kaynanamı uçakla İstanbul'a gönderip biz Madrid üzerinden Malaga'ya gittik. Torremolinos'da zor güç bir yer bulup on beş gün orada bir güzel dinlendik. Benim okul yorgunluklarım çıktı. Malaga'dan yola çıktık, Paris üzerinden Frankfurt'a ulaştık. Oradan bir yıl önce ısmarladığımız otomobilimizi almak üzere kuzeye Wolfsburg'a gittik. Otomobille Avusturya Yugoslavya Bulgaristan üzerinden Türkiye'ye döndük. 1967'nin güz günlerinden birinde bir sabah gün doğarken Soğuksu'daki eski evimizin kapısını çaldık, Tomris yani ablam açtı kapıyı. Beni tanıyamadı. Kimi arıyorsunuz dedi. Nasıl tanısın, şişmanlamışım küp gibi olmuşum. Babamı yaşlanmış annemi çökmüş evi harap bulduk. Bizim evin oturulur yanı yoktu. Bütün paraları yemiş ve İstanbul'a beş kuruşsuz girmiştik. Yakınlarımız bizi kolumuz koltuğumuz dolu döndük sanıyorlardı. Soğuksu'da bir süre kaldık ama evin durumu kötüydü. Babamı ve annemi orada tutamazdık. Ataköy'de yeni yapılan evlerden birini aldık, yalnız bankaya değil büyük kayınbiradere de borçlandık. Borçları ödeyebilmek ve yaşamımızı sürdürebilmek için iş bulmamız gerekiyordu. Belki de İstanbul'dan ayrılmak gerekecekti. Paraları Florida'larda, Bermuda Adaları'nda, Malaga'larda şurada burada yemeseydik işler daha

kolay olabilirdi. Bir çıkış yolu bulacaktık, ben hesaplı yaşamaya alışmamıştım.

O günlerde doktora yapmak sevdasına kapıldım, kendime en azından dil açısından yakın olduğunu sandığım Nermi Uygur hocamızın kapısını çaldım. Beni yıllar sonra abartılı bir sevinçle karşıladı. Ne güzeldi doktora yapmak istemem. Hangi konuda çalışmak istiyordum? *Maurice Merleau-Ponty'de başkasının beni sorunu* mu? Çok güzel. Benim şu kitaplarımı okuyup da bir gelin bakalım. Aylarca oyaladı beni. Onu okudunsa öbürünü de oku. Sonunda ben sizinle çalışamam dedi. Gerekçe göstermedi. Ben de Macit Gökberk hocamızın kapısını çaldım. Macit bey bizlere her zaman çok sert görünmüştür. Nermi bey benimle çalışmak istemedi siz beni kabul eder misiniz dedim. Modern konularla ilgili olmazsa olur dedi. O zaman Descartes'a ne dersiniz? Uygundur dedi.

Önce yabancı dil sınavına girdim. Biz doktora adaylarını koca bir amfide toplamışlardı. Fransızca bildiği için bu işte Nermi beyi görevlendirmişlerdi. Herkesin hocası geliyor, öğrencisine çeviri için bir metin verip gidiyordu. Nermi bey kapıda göründü. İyice yüksek bir sesle *"Sayın yazar Afşar Timuçin burada mı efendim?"* dedi. Kendimi gösterdim. Gene bağıra bağıra şöyle dedi: *"Sayın Afşar bey, size çok kolay bir metin getirdim, lütfen şöyle bir göz atın, eğer zor derseniz bir başka metin getireyim."* Kendisine teşekkür ettim. Metin her babayiğidin sökemeyeceği bir metindi, eski fransızcayla yazılmıştı. Sanırım metni çevirmemde beş yıl Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde eğleşmemin azçok bir yararı olmuştur. Nermi bey çekingendi. Başına bir iş gelmesinden korardı. Doktoradan sonra felsefe koridorunda karşılaştık. Beni odasına çağırdı. Sizi Amerika'daki dünya bilim adamları listesine yazdırdım gibilerden bir şeyler söyledi. İlgilenmediğimi anlayınca bana bir öneride bulundu: *"Eşiniz psikiyatri uzmanıymış, kendilerinden rica etsek buraya gelip bizim öğrencilerimize bir konferans verirler mi?"* Bununla da ilgilenmediğimi gördü. Yıllar sonra bir gün dünyadan ayrılmış olan hocalarımızı anacaktık. Ben Macit beyle ilgili bir konuşma yapacaktım. Ben salona girer girmez Nermi

bey beni gördü, koştu boynuma sarıldı. *"Size yazık ki hiç yardım edemedim, bu yüzden her vakit üzülürüm, ne yapalım ki o zaman* constellation *öyleydi, ama siz kendi göbeğinizi kendiniz kestiniz"* dedi. O sıra İstanbul Teknik Üniversitesi'nden benim de tanıdığım bir hocamıza döndü, *"Afşar beye bir konferans verdirsenize fakültenizde"* dedi. Verdirdik dedi o da.

Erzurum yılları

İş bulmak konusunda bir de Ankara'da şansımızı deneyelim derken Yüksel Hacettepe'de Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanı Ali Ertuğrul beyle karşılaşmış. Hemen eşyanızı toplayıp Erzurum'a gelin demiş Ali bey, ben döner dönmez senin girişini yaparım, orada kocana da çok iş var, hemen yola çıkın. Eşya toplamak mı? Toplanacak eşyamız yoktu. Tamtakır salonda bir yer yatağında yatıyorduk. Annemi babamı evde bırakıp biz Erzurum'un yolunu tuttuk. Karakışın tam ortasındaydık. Uçak gidemedi, Ankara'da kaldı. Ankara'dan iki büyük bir çocuk üşüye titreye yataklıyla Erzurum'a bir haftada ulaştık. Orada önce Cumhuriyet oteline indik, sonra Örnek Otel'e yerleştik. Lojman beklerken aylarımız bu Örnek Otel'de geçti.

Yüksel Tıp Fakültesi'nde hemen işe başladı. Beni de Edebiyat Fakültesi'nde çok sıcak karşıladılar. Uzman kadrosuna mı atanmak isterdim? Asistan olmak istemez miydim? Öğretim görevlisi de alabilirlerdi. Bu yakınlık bir hafta sürdü, bir hafta sonra adamlar beni tanımaz oldular. Orhan Türkdoğan adlı bir profesör her görüşmemde ağzında bir şeyler geveliyor, sen buralarda durmasan iyi olur demeye getiriyordu. Atatürk Üniversitesi o zaman adına uygun olmayan aşırı sağcı bir örgütlenme sürecindeydi. Sözde Nebraska Üniversitesi'nin örneğine göre hem kuramsal hem de alana dönük çalışmalar yapılıyordu burada. Bu örgütlenmede "Barış Gönüllüleri" adıyla oraya yerleşmiş ve ne iş yaptıkları pek belli olmayan Amerikalıların ağırlığı vardı. Onlardan biri bir gün bir başkasını sözde yanlışlıkla vurdu.

Erzurum kaynıyordu. Eline sopaları geçiren kalabalıklar üniversiteyi basmaya gidiyorlardı, onları kışkırtanlar da üniversitenin başındaki kişilerdi. Kentte ve üniversitede bazıları ölümle biten çok çirkin saldırılar oluyordu. Kısacası bu Erzurum bize göre değildi. Burada çok kalamazdık. Kanada'dayken Erzurum'da yaşamayı düşünüyorduk. Bas istifayı gidelim, dedim Yüksel'e. Yüksel durumu Ali Ertuğrul beye açmış ve kocam burada uzun süre işsiz yaşayamaz demiş. Oradaki kirli siyasetlerle hiç ilgisi olmayan iş bitiriciliğiyle ünlü dekan bey kocanı bizim fakültede fransızca okutmanı yapıyorum hemen işe başlasın demiş. Herkes çeşitli tazminatlarla dört bin liranın üstünde aylık alırken benim aylığım iki yüz liraydı, kısa zamanda iki yüz elli liraya çıktı. Mutemet her aybaşında Yüksel'e maaşını verirken benim maaşımı da ona bu da kocanızınki diye bırakırmış.

Ölüm tehlikesi bir yana, her şey o kadar anlamsız ve o kadar sıkıcıydı ki. Bu arada beni öldürmeyi denediler. Tıp Fakültesi'nde sinsi bir memur vardı. Bir gün yolumu kesip şöyle dedi: *"Hocam siz burada silahsız mı dolaşıyorsunuz? Ortalığı görmüyor musunuz? Size iyisinden bir silah bulmalıyız. Acele etmeyin, ben iyisi geldiği zaman size bildireceğim."* Adam beni aptal sanıyordu. Beklerim dedim. Bir gün yeldir yepelek geldi. Silah işi tamam dedi. Getir öyleyse dedim. *"Hocam getir diyorsunuz ama getirsem ne olacak, silah atmayı bilmiyorsunuz ki. Bir gün sizinle Palandöken dağlarının eteklerine gideceğiz, ben size orada ateş etmeyi öğreteceğim."* Kendisine teşekkür ettim ve benim silahla bir işim olamayacağını söyledim. Sırtlanla çakal karışımı herif çok bozuldu bu işe. Erzurum'da çok kalamazdık. Doktoramı bitirir bitirmez askere gidecektim, askerlik bitince de buradan ayrılacaktık. İstanbul'da eşin dostun yardımıyla iş bulabilirdik.

İşimin hafifliği doktora çalışmalarıma bol zaman ayırmama elveriyordu. Ara sıra İstanbul'a gider, yaptıklarımı yazdıklarımı Macit beye göstermek isterdim. O *"Yazın yazın, devam edin, ben size güveniyorum"* der, yazdıklarımı okumazdı. Bir yılın içinde ben *Descartes'çı bilgi kuramının temellendirilişi* adlı tezimi bitirdim.

Macit bey bana sordu: *"Kimi raportör yapalım Afşar bey, Nermi'yi mi Vehbi'yi mi?"* Siz nasıl isterseniz dedim. Vehbi beyde karar kıldı. Vehbi bey benim tezimi alınca küplere bindi. *"Ben kimseye bir yılda doktora vermem"* diye bağırdı. Bir rapor yazmış, yirmi beş kadar olumsuz görüş bulmuş tezde. Okuyun bakalım neymiş beğenmedikleri dedi Macit bey bana. Ben maddeleri okudukça Macit bey geçin efendim diyordu. Maddelerden biri Macit beyi çok güldürdü. Descartes duyu yanılmalarını anlatırken asıl güneşin kocaman olduğunu ama görünen güneşin portakal kadar olduğunu düşünür demişim. Evet neymiş dedi Macit bey. Görünen güneş portakal kadar olmazmış dedim. Ya ne kadar olurmuş? En az karpuz kadar olur diyor Vehbi bey. Her zaman ciddiliğiyle tanıdığımız Macit bey kendini tutamadı, gülmekten gözlerinden yaş geldi. Öyle görünüyordu ki sınavda Vehbi bey bana çok çektirecekti. Bilenler taktik verdiler: o sana olmadık sorular soracak, bilmiyorum dedirtmeye çalışacak, sakın dalıp da bilmiyorum deme, aklına geleni söyle, o zaman o pes edecektir.

Eskiden doktora sınavları da doçentlik sınavları da dokuzdan on ikiye kadar üç saat sürerdi ve doktora sınavları biri esas biri yardımcı olmak üzere iki daldan yapılırdı. Ben iki buçuk saat felsefe tarihinden yarım saat de fransız edebiyatından sorguya çekilecektim. Vehbi beyin nedensiz sertliğini duymuş olmalı ki jüride bulunan çok sevgili eski hocam Süheyla Bayrav bana haber göndermişti: Afşar edebiyatı önemsemesin, felsefe tarihine önem versin. Benim büyük kayınbiraderimle Vehbi bey Levent kulübünden arkadaştılar. Afşar Vehbi'yle konuşabilirim dedi Fethi ağabey. Çok sevinirim ama sınavdan sonra konuşun dedim. Kayınbiraderim sınavdan sonra durumu anlatınca Vehbi bey şöyle demiş: *"Yahu Fethi insan bunu sınavdan önce söylemez mi? Ben senin eniştene takmıştım. Neden böyle yapıyorsun, önce söyleseydin ya."*

Sınav başlar başlamaz Vehbi bey ben soracağım dedi. Kitaplar getirmiş yani donanımlı gelmişti. Kitaplara bakıyor, olmadık sorular icat ediyordu. Başladı ipe sapa gelmez şeyler sormaya. Aldığım taktik gereği soruların hiçbirini bilmiyorum diye

yanıtlamadım. Vehbi bey öfkeleniyor, ben onu sormadım ki diyor, ben de biliyorum efendim şimdi onu anlatacağım diyorum. Vehbi bey yarım saat ya dayandı ya dayanamadı, önündeki kitapları öfkeyle itti, sormuyorum dedi. Saat on ikide bitti sınav. Bana beş dakika sizi dışarıda bekleteceğiz dediler. Ben dışarıda kırk beş dakika bekledim. Meğer Vehbi bey iyi verelim diye tutturmuş, Macit bey ve Süheyla hanım pekiyi demişler, pekiyi olana kadar tartışmışlar. Sınavdan sonra Macit bey hadi sizinle bir yemek yiyelim dedi. Asansörde sordu: *"Felsefe bilgilerinizin ne derecede olduğunu biliyordum ama bir şeye şaştım, siz fransız edebiyatını nereden biliyorsunuz böyle?"* Beş yılımı aynı zamanda Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde geçirdiğimi, Süheyla hanımın en kötü öğrencilerinden biri olduğumu söyledim. Ondan sonra Macit beyle çok seyrek görüştük. Bir kere Yüksel'le bir iki kere de bazı arkadaşlarla hocayı evinde ziyaret ettik. Emekli olmuştu ve sağlığı iyi değildi. Bir gün gözlerinden yaşlar akıtarak şöyle dedi: *"Görüyor musunuz Afşar bey, benim kendi çocuğum gibi büyüttüğüm felsefe bölümünü ne duruma getirdiler!"* Ben sustum, hocam bunda sizin hiç payınız yok mu demedim.

Erzurum'dan ayrılış ve yeniden öğretmenlik

Doktoram bitince askere gidecektim, askerlikten sonra da Erzurum'dan ayrılacaktık. Doktora biter bitmez Erzurum Fevzi Çakmak Asker Hastanesi'ne gittim. Bir gözüm doğuştan sakat olduğu için "arızalı sağlam" olarak askerlik yapacağımı düşünüyordum. Bir akşam vakti kurulun verdiği raporu alıp Askerlik Şubesi'nin yolunu tuttum. Yazıcı er raporuma baktı, yeni çıkarılan beden kabiliyeti yönetmeliğine göre askerlik yapmayacağımı söyledi. Erin söylediklerini albaya anlattım. Albay olmaz öyle şey, er yanlış biliyor dedi. Yeniden ere gittim, albay böyle diyor dedim. O bilmiyor, sen askere gitmeyeceksin dedi er. Yeniden albaya gittim. Çağır o eri bana, gelirken yeni yönetmeliği de getirsin dedi. Albay erin getirdiği yönetmeliği okumaya başladı,

evet gitmiyorsunuz dedi. Artık Erzurum'da kalmamız için bir neden yoktu. İstifalarımızı verip kamyonu tuttuk, bir sabah eşya yüklemeye başladık. Ben kamyonun yanındayken yaşlıca bir bey yanıma geldi. Daha önce hiç görmediğim biriydi, besbelli bir öğretim üyesiydi. Gitmeseniz olmaz mı dedi. Artık buradan dönemeyiz, dedim. Çok başarılı bir doktora çalışması yaptığınızı duyduk dedi, kalmanızı çok isteriz. Kimdi bilemiyorum. İlgisine teşekkür ettim.

Ben İstanbul'da Meydan Larousse'da çalışmaya başladım. Adnan Benk hocamızla yollarımız bir kere daha kesişti. Gidip doğruca ondan iş istedim, ansiklopedinin başında o vardı. Bu geçici işten hoşnuttum. Az para alıyordum ama kazancımı çevirilerle artırmaya çalışıyordum. Yüksel işsizdi. Zaten Ali'nin doğumunu bekliyorduk. 1966'da Ahmet doğmuştu. Ahmet'den beş yıl sonra 1971'de Ali dünyaya geldi. Daha sonra Yüksel Sosyal Sigortalar Kurumu'nun Okmeydanı hastanesinde iş buldu, bir süre çalıştı, iki çocuk annesi olmanın getirdiği zorunlulukla bir dispansere atanmak istedi. Emekli olana kadar aynı kurumun Sultanahmet dispanserinde çalıştı. Ben Meydan Larousse'daki geçici işimden sonra ne yapacağımı bilmiyordum. Sonra Artel'de ve Gelişim'de çalıştım, gene ansiklopedi işleri yaptık. Sonra sandalın yönünü başka yöne çevirmemiz istendi.

Okullara ahlak dersleri koyulmuştu. Bu derslerin siyasal amaçlarla koyulduğu belliydi. Ben bir dergide ahlak dersleri koyulmamalıydı, bu dersler kötüye kullanılacak diye yazdım. Beni İstanbul Devlet Konservatuarı'na ahlak dersleri vermem için çağırdılar. Küçük öğrencilerle çok güzel dersler yaptık. Öğrenciler kavramları tartışmaya bayılıyorlardı. Öğüt vermeyi düşünmeden eskiçağ filozoflarının ahlakla ilgili özdeyişlerini inceletiyordum. Daha sonra bana başka dersler de verdirdiler. "Felsefe grubu" dersleriydi bunlar. Bir süre Konservatuar'da ücretli çalıştım, kadro alamayınca okuldan ayrılmaya karar verdim. Öğrenciler benim bu kararım üzerine boykot yapmak istediler. Bunu aklınızdan çıkarın, böyle bir şey yaparsanız yüzümü göremezsiniz dedim. Devlette

çalışmam zor olacaktı, başımın çaresine bakmalıydım. Eray Canberk'le fakülteden iyi arkadaştık. Birlikte 1976'da Kavram Yayınlarını kurduk. Az parayla iyi kitaplar bastık. Bu durum birilerini tedirgin etti: karanlık adamlar sarmıştı çevremizi, kimi tehdit etmeye kimi ortak olmaya geliyordu. Bir gün beni Kültür Müdürü Sabahattin Batur bey çağırdı. Bülent Ecevit Hükümeti yeni kurulmuştu. Konservatuara dönmemi istiyorlardı. Saat 14.00'de girdim müdür beyin yanına, beşe doğru çıktım. Ben dönmem dedikçe o diretti. *"Biri gidiyor biri geliyor, öğrenciler gelmezse veliler geliyor, sizin okula dönmenizi istiyorlar, inanın çalışamaz oldum, hem bu arada Müsteşar bey de Ankara'da telefon başında haber bekliyor, hiç değilse iki saatçik ders alın"* diyordu. İki arkadaşın ayrılma vakti de gelmişti zaten. Yayınevini Eray'a bıraktım, ceketimi ve birkaç kitabımı alıp çıktım.

Benim akademik heveslerim hiç olmadı. Erzurum'dan dönüşte doktorama da güvenerek devletten İstanbul'da bir lise felsefe öğretmenliği istemiştim. Rahmetli bacanağım İskender Bayka Ankara'da bürokrattı. Milli Eğitim Bakanlığı'na gitmiş. Afşar'ı İstanbul'un uzak bir semtine atarsanız zorluk çeker, olabilirse Bakırköy'e yakın bir yer olsun demiş. Onu Sarıkamış'a atadık, demişler. Nasıl olur deyince, gitmez zaten onun için böyle yaptık demişler. Ben müsteşar yardımcısından evrakımı geri almaya gittiğimde ondan şu sözleri işittim: *"Burası böyle bir ülke kardeşim, toplumun gerçeği bu, size evrakınızı geri verirken inanın yerin dibine geçiyorum."* Kanada'dan aldığım diplomamı daha önce aynı bakanlığın Talim Terbiye'sinde onaylatmak istediğimde beni yedi ay oyalamışlar, bir gün sana biz diplomanı onaylayıp geri verdik diye beni uyutmaya çalışmışlar, daha sonra binanın ilgisiz bir yerinde diplomamı işte buradaymış diye sözde bulup geri vermişlerdi.

Üniversiteye bağlanınca

Konservatuar bakanlıklardan bazen birine bazen öbürüne bağlanan bir yüksekokuldu, benim gibi kendi köşesinde yaşamayı

sevenler için rahat bir yerdi, orada hırslar küçük ölçülerdeydi, büyük hırsların gerçekleştirilebileceği bir yer değildi. Çok derse girmekle birlikte huzursuz değildim. Bile bile yapılan uygunsuz davranışları görmezden geliyordum. Yüksekokullar değişik üniversitelere bağlanırken bizi de Mimar Sinan Üniversitesi'ne bağladılar. Ondan sonra okulun tadı kalmadı. Akademik hiçbir çalışma yapmamış olan sanatçı öğretmenler niteliklerine göre ya da ilişkilerinin niteliğine göre profesör doçent ve yardımcı doçent unvanları alınca işler karıştı. Onlar unvanlar almadan epeyce önce ben doçent olmuştum ama uzun süre beni öğretim görevlisi kadrosunda çalıştırdılar. Nice sonra üçüncü dereceden bir doçent kadrosu verdiler bana. Umurumda değildi. Felsefede uzmandım ama sanat okulunda servis dersleri veriyordum.

Nasıl doçent olduğum merak edilebilir. Ege Üniversitesi'nde ve Dokuz Eylül Üniversitesi'nde birkaç arkadaş İzmir'e gel birlikte olalım dediler. Bunun için doçentliğe Ege Üniversitesi'nden başvuruda bulunmamı istediler. Kadrom doçent olmamı zorunlu kılmadığından tıpkı doktorada olduğu gibi "dışardan" başvuruda bulunacaktım. Üniversitecilik oynamakta gözüm yoktu, bu yüzden başvuruyu savsaklayıp durdum yani konuyu unutturmaya baktım. Rahmetli iktisadi coğrafya profesörü Ahmet Necdet Sözer Erzurum'dan arkadaşımdı, Ege Üniversitesi'nde çalışıyordu. Profesörler kurulundan henüz elimize geçmeyen evrakına binaen başvurusunun kabulüne gibilerden karar çıkarmışlar. *"Çabuk evrakını gönder. Bu kurul garip bir kuruldur, bir musluk alınacakken bile iki üç kişi muhalefet eder, oysa herkes sağcısı solcusu sana oy verdi."* Necdet'i kıramadım, başıma gelecekleri bildiğim halde evrakı gönderdim.

Nitekim aklıma gelen başıma geldi. Doçentlik yabancı dil sınavında akla sığmayan garip tutumlarla karşılaştım. Sınav Edebiyat Fakültesi'nde yapılacaktı.Sınav odasına iki kişi benden önce girmişti. Biri Ankara'dan gelmiş olan jüri üyesi Metin And öbürü de adının Bilal Dindar olduğunu öğrendiğim bir başka adaydı. Öbürlerini beklerken biraz bir şeyler konuştuk. Bilal Sorbonne'u

bitirip dönmüş. Sonra öbür jüri üyeleri geldiler: Nezahat Arkun ve Nihat Keklik. Sınav başlayacağı anda birkaç orta yaşlı hanım bir genç hanımı getirip jüriye emanet ettiler. Sınav başladıktan az sonra bu üçüncü aday ağlamaya başladı ve çekti gitti. Metin And bir köşede öylece sessiz oturuyordu. Öbür iki üye siyasi bir mahkemenin üyeleri gibiydiler. Üç saatlik yazılı sınavın bir yerinde tuvalete gitmek istedim. Yalnız gidemezsiniz dedi Keklik. Ne olduğunu anlayamadım. Hademeyi çağırmış, beni hademeyle yirmi adım ötedeki tuvalete gönderecek. Hademeyi göğsünden ittim, adam sendeledi. Keklik kalakaldı. Sınav bitince biz Bilal'le birlikte çıktık. Metin And da boş kağıda imza atıp Ankara'ya dönmüş.

Sınav sonuçlarını günlerce bildirmediler. Sonunda falanca gün sonuçları bildireceğiz diye bir bilgi verdiler. Bilal ve ben Rektörlük'ün koridorunda sonuçları bekliyorduk. Rektörün hademesi şöyle dedi: *"Siz çaktınız arkadaşlar boşuna beklemeyin, onlar bu işi bilmiyorlar, ikide bir sözlüğü açıp konuşuyorlar."* Bir başka gün akşama doğru Nezahat Arkun bizi odasına çağırdı, sonuçları bildirecekti. Önde ben duruyordum, Bilal geride duruyordu. Nezahat Arkun dedi ki: *"Arkadaşlar siz türkçe de fransızca da bilmiyorsunuz. Bundan sonra acele etmeden yavaş yavaş çalışın. Önce resimli romanlardan başlayın, ama çok değil, günde yarım sayfa yarım sayfa okuyun. Sonra yavaş yavaş polisiye romanlara geçersiniz. Onda da yavaş gidin. Günde yarım sayfayı geçmeyin. Bir zaman sonra dilde epeyce ilerlemiş olacaksınız."* Ben pekiyi efendim dedim, çıktık. Bilal bana çıkıştı: *"Ağabey, büyüğümüzsün diye seni öne koyduk, kadına iki çift söz söylemedin. Ben senin yerinde olsam ona haddini bildirirdim."* Güldüm. *"Kadın zaten ona çalışıyor, bir olay çıksın da bu iş kökten kapansın istiyor. Yapılacak şey itiraz jürisinin toplanmasını sağlamak. Sen üniversite elemanısın. Bu yolda yürüyeceksin. Benimse bu işte hiç gözüm yok, arkadaşların ısrarı üzerine başvurdum doçentliğe. Benden buraya kadar..."*

Ahmet Necdet'e telefonla durumu bildirdim. Hemen bir itiraz dilekçesi yaz dedi. Benden buraya kadar dedim. Yapamazsın

yenilmek yok, o zaman bana imzalı boş bir kağıt gönder dedi. Kırılmasın diye gönderdim. Çok soğuk bir günde Hacettepe Üniversitesi'nde sınav yenilendi. Kalorifer yakıtı yok, okullar tatil edilmiş. İn cin top oynuyor. Benim sınavdan umudum yoktu ama zaten doçentlikten de bir şey beklemiyordum. Yeni jüri üyeleri aşırı sağcı bilinen kimselerdi: Mübahat Küyel, Abdurrahman Çaycı, bir de Erzurum'dan azçok tanıdığım Rahmi bey. Soyadını anımsayamadığım Rahmi bey İzmir'den geliyordu, sınavın yarısında salona girdi. Daha önce Mübahat hanım ve Abdurrahman bey bizi çok sıcak karşıladılar. Mübahat hanım şöyle dedi: *"Arkadaşlar, bir bilim rezaleti yaşamışsınız. Sizi yeniden sınava almak istemezdik, gelgelelim öylesine usulsüz bir sınav yapılmış ki böyle bir sınavı geçerli sayıp size geçer not vermek size haksızlık olurdu. Hiç telaşlanmayın, rahat rahat yazın, siz çok önce başarılı oldunuz."* Bina çok soğuktu. Bize kocaman bir elektrik sobası verdiler. Başımızda durmak gereği duymadılar ve öğleye doğru yarımşar kızarmış tavuk gönderdiler.

Çok sonra öğrendik, bizim eski jüri üyeleri kendilerini şöyle savunmuşlar: *"Bunların komünist olduğunu söylediler, biz de bıraktık!"* Ben kendimi bir gün bile herhangi bir etiketin altına koymamışımdır ama ben hadi neyse, ilahiyatçı Bilal'den ne istediniz? Bilal inançlı bir kişidir, Cumhuriyet'e gönülden bağlıdır. Sık görüşemesek de iyi arkadaşımdır. On Dokuz Mayıs Üniversitesi'nde dekanlık ve rektör yardımcılığı yaptı. Bir ara beni Samsun'a çağırdı. Uzun ömürlü olsun. Duyduğuma göre Nihat Keklik kendini fransızca konusunda uzman sayarmış. Kinci değilimdir ama bu uzmandan bir gün öcümü aldım. Bir felsefe kitabı yazmış, orada Sokrates'in annesinin "bilge-kadın" olduğunu söylüyor. Fransızcada *sage* bilge demektir, *femme* kadın demektir, *sage-femme* ebe demektir. Birazcık felsefe bilen kişi Sokrates'in annesinin ebe olduğunu bilir, çünkü Sokrates yöntem anlayışını "doğurtma" kavramı üzerine oturtmuştur. Bunu bir dergide yazdım. Silahlarınız yeterli değilse savaşa girmeden önce bir süre düşünün. Nezahat Arkun'a gelince onun durumu iyice kötüydü. Bir toplantıda

ben konuşmacıydım, o dinleyiciydi. Yüzüne gülümseyerek baktım. Başını yerden kaldıramadı.

Doçentlik ve sonrası

Sıra sözlü sınava gelmişti. Sınav İstanbul'da Edebiyat Fakültesi'nde yapılacaktı. Ben doçentlik falan düşünmeden yazdığım *Descartes felsefesine giriş* adlı kitabımı tez olarak sunmuştum. Jüride hocamız Bedia Akarsu, eski arkadaşım İoanna Kuçuradi, bir de uzaktan tanıdığım Cemal Yıldırım vardı. Bu gibi sınavlar genelde beş üyeyle yapılırdı ama gerektiğinde üç üyeyle de yetinilebiliyordu. İoanna ve Cemal Yıldırım nasıl oluyorsa tezimi ideolojik bulmuşlar. Cemal bey yazdığım raporu okudunuz mu dedi. Hayır görmedim dedim. Sınavda her iki üye ama daha çok da İoanna arkadaşım beni zorda bırakmak için elinden geleni yaptı. Bir ara Bedia hanım isyan etti. Benim felsefeyi ideolojiye kurban edecek kadar basit bir insan olmadığımı söyledi. Sınavdan çıkışta Cemal bey Bedia hanımı göstererek şöyle dedi bana: *"Afşar bey, bunların hocaları felsefede hiçbir şey yapamadılar. Bunlar da hiçbir şey yapamadılar. Biz de hiçbir şey yapamadık. Maalesef umut sizde..."* Ertesi gün ders verme sınavı vardı. Sınavın öğrencilere bildirilmesi gerektiğini nedense unutmuşlar, gene de birkaç öğrenci sınava dinleyici olarak girdi. Felsefe bölümünden Tüten Anğ arkadaşımın gösterdiği incelikli davranışı unutamam. Bu doçentlik işi de böylece bitti gitti. Uzun süre bana doçent kadrosu vermediler. Bir gün üçüncü dereceden bir doçent kadrosu verdiler. Ve bir gün seni Mimar Sinan Üniversitesi'nin Atatürk Enstitüsü başkanı Sefa bey görmek istiyor dediler. Fındıklı'ya gittim, Sefa beyi buldum. Benimle görüşmek istemişsiniz dedim. *"Siz Afşar bey ne güzel Konservatuarda gününüzü gün ediyorsunuz, biz burada derslerimize hoca bulamıyoruz"* dedi. Üstümde büyük bir ders yükü olduğunu söyledim. İsterseniz sizde de ders verebilirim dedim. Uzun uzun düşündü ve şöyle dedi: *"Ders vermeye verirsiniz de, ders veriyorum diye komünizm propagandası yaparsanız ne*

olacak?" Güldüm. *"Efendim, ben böyle bir şey yapacak olsam siz anında duyarsınız"* dedim. O zaman çok öfkelendi, ama bir şey demedi.

Fındıklı'da lisans ve yüksek lisans sınıflarında yaptığım estetik dersleri öğrencilerin ilgisini çekiyordu. Bazen ders saati bitiyor ders bitmiyordu. Öğrenciler çok meraklıydılar. Karlı bir günde yüksek lisans öğrencileriyle dersi uzatmışız, dalmış gitmişiz, bir öğrencimiz bizi uyandırdı, *"Saati epeyce geçirmişiz, bizim bölümün kapısı da kapatılmıştır, benim paltom da içerde kaldı, soğukta ben nasıl gideceğim?"* dedi. Vakit o kadar geçmiş miydi? Derslerimize gösterilen ilgi bazılarının gözüne battı. Yüksek lisans derslerini Sefa beyin Atatürk İlkeleri odasında yapıyorduk. Bir gün biz ders yaparken bir adam geldi, pat küt vura vura kapının kilidini değiştirdi. Çocuklar tepki gösterecek oldular ben engelledim ve ders anlatmayı sürdürdüm. Ertesi hafta doğal olarak bendeki anahtar kapıyı açmadı. Öğrenciler öfkelendiler. Bölüm başkamna gideceğiz dediler. Bölüm başkanı benden estetik dersi vermemi isteyen Özer Kabaş'dı. Öğrenci arkadaşlar odasına girip bu ne rezalet diye sormuşlar. O da şuna benzer şeyler söylemiş: *"Kapının kilidini değiştirten ben değilim. Aslında benim hiç haberim yok. Bana dediklerine göre siz Atatürk odasını kirletiyormuşsunuz."* Bir erkek öğrenci ona şöyle demiş: *"Yanılıyorsunuz, Atatürk odası hiç bu kadar temiz olmamıştı."* Benim oradan kaçmamı sağlayabilmek için sürekli kışkırtma yöntemleri buluyorlardı. Birinde bir ressam öğretim üyesi yolumu kesti, kendini tanıttı. *"Afşar bey, sizi buradan kaçırtmak isteyenlerin başında ben varmışım, buna inanabiliyor musunuz?"* dedi. Hiçbir şey bilmediğimi söyledim.

Üniversitemizin Fen-Edebiyat Fakültesi'nin Sanat Tarihi bölümünde de dersler verdim. Orada da kışkırtmalar bitmek bilmiyordu. Konservatuarda da aynı şeyleri yaşıyordum. Bunları kimin yaptırdığını biliyordum. Bu işte kullanılan öğrencilerin bazıları pişman olurlar, cahilliklerinden bir şeylere alet olduklarını söylerler, sonradan özür dilerlerdi. Arkada oynayanlar sözde yakın arkadaşlarımızdı. Her şey zavallı kafaların uydurdukları komünizm

hayaletiyle ilgiliydi. Hem benden yararlanmak istiyorlar hem de kendileri gibi olmadığım için öfkeleniyorlardı. Birinde Fen-Edebiyat'ın dekanlığına getirilen bir hanım benimle görüşmek istemiş. Üniversitemizde artık bir felsefe bölümünün olması gerektiğini, bu işte geç bile kalındığını söyledi. *"Naci Soykan beyle birlikte çalışamaz mısınız, birlikte bir bölüm kursanız ne iyi olur, biriniz bölüm başkanı olursunuz"* dedi. Yönetim işlerini beceremediğimi, bu işe Naci beyin tek başına girişmesinin daha uygun olacağını söyledim. Fen-Edebiyat'ın sanat tarihi okuyan öğrencileri edilgin ve sessizdiler. Onları etkin kılabilmek için çalıştım ama başaramadım. Hatta çıkıştım birinde, siz neden böylesiniz dedim. Öğrencilerden biri utana sıkıla şöyle dedi: *"Burada bizim soru sormamız hoş karşılanmıyor efendim."* Birinde çok garip bir şey oldu. Ben ders anlatırken kız öğrencilerden biri şöyle dedi: *"Efendim siz bize yanlış şeyler öğretiyorsunuz. Elimizde beş profesörün yazdığı bir kitap var, bu kitapta toplumlar kültür toplumları ve uygarlık toplumları diye ikiye ayrılıyor. Bazı toplumlar kültür toplumlarıdır bazı toplumlar uygarlık toplumlarıdır. Sizse bize yanlış olarak her toplumun belli bir uygarlığı ve buna bağlı olarak belli bir kültürü olduğunu söylüyorsunuz."* Gülmemi tutamadım: *"Evladım, beş ahmak bir akıllı eder diye bir şey duydun mu?"* Kızcağızın kafası karışmıştı.

Birileri birilerinin güdümünde benimle oynamayı eğlence yapmışlardı. Sinirlerimi sağlam tutmam gerekiyordu. Durmadan üstüme geliyorlardı. Beni üzen tek şey mesleğimden koparılmış olmamdı. Şu toplumun kısır düşünce dünyasında bazı gençlerin felsefe adamı olma çabalarına katkıda bulunmak istiyordum. Olmadı. Bir gün Rektör Gündüz Gökçe bey bana şöyle dedi: *"Afşar bey yazık ki sizin özlük haklarınızı savunamadım, ancak üniversiteden atılmanıza engel olabildim."* Bir zaman sonra profesörlük sorunu çıktı karşıma. Profesör olmak istemediğimi bildirdim. Profesör olacaksın demeye getirdiler. Biliyordum, doçentlikte olanlar profesörlükte de olacaktı. Sonunda dilekçemi verdim. İş uzadıkça uzadı ama umurumda değildi. Olanları

anımsamak ve onları burada ayrıntılarıyla anlatmak gibi bir isteğim yok. Bir gün bana bir sarı zarf verdiler. Mektupta felsefeyle ilgisi olmayan beş profesörün imzası vardı. Profesörler benim bilimsel yeterliğim olmadığını bana bildiriyorlardı. Kağıdı birilerinin gözü önünde yırttım. Bu defa yeniden başvurmam için baskı başladı. Pekiyi, onu da yapalım. Bir gün bir eski arkadaşım bir akşamüstü bir Napolyon konyağıyla geldi. Profesör oldun kutlarım dedi. Sağol dedim. Hiçbir tepki göstermediğine göre daha önce haber almış olmalısın dedi. Hayır dedim, kimseden bir şey duymadım. Oturduk, bir iki kadeh konyak içtik. Nice sonra, nasıl oluyorsa, profesör unvanı aldığımı ama profesör kadrosu almadığımı bildirdiler bana. Konservatuar Müdürü rahmetli arkadaşımız Nuri İyicil gel Rektör beye gidelim dedi. İstemem dedim. Israr etti. Gündüz beye bu işin özü nedir dedik, o hiçbir şey söylemedi ve güldü. *"Siz gene kitaplarınızdan beşer takım hazırlayıp bana verin, bir jüri oluştururuz, böylece çözümlenir gider"* dedi. Tek bir kitap bile vermeyeceğimi söyledim. *"Üzülmeyin, ben çözümlerim, eski jürinizle görüşürüm, onlardan görüş alırım"* dedi.

Yüksel'in bir yıl süren bir hastalıktan ve ağır bir ameliyattan sonra ölümü beni ve çocukları epeyce hırpaladı. Bir günün içinde yaşamımız değişti. Dostların desteğiyle o acılı günleri de atlattık. Büyük fırtınalardan sonra toparlanmak kolay olmuyor. 13 aralık 1969'da babamı, 23 mayıs 1978'de annemi yolcu etmiştik. 2000'in 26 kasımında Yüksel'i gönderdik. 2001'de kafamı toplamaya çalışırken bana Kocaeli yolu göründü. Kocaeli Üniversitesi'nden 2006 yılında yaş sınırı gerekçesiyle emekliye ayrıldım. Bu yıl da ablam Tomris Seçmen'i yitirdik.

İlerde bugünün tarihini yazmaya kalkan bir kişi bu yazdıklarımızdan bazı bilgiler elde etmeyi düşünebilir, ama o daha çok yazamadıklarımızı merak edecektir.

AFŞAR TİMUÇİN'İN KİTAPLARI

İnceleme-Araştırma-Deneme

Descartes (Descartes'çı bilgi kuramının temellendirilişi, doktora tezi)	1972, 1976, 2000
Aristoteles felsefesi	1976
Nazım Hikmet'in şiiri	1978, 1979, 1990, 1996, 2002
Descartes felsefesine giriş (doçentlik tezi)	1980, 1999, 2004
Gerçekçi düşüncenin kaynakları	1984
Niçin yapısalcılık değil	1984
Niçin varoluşçuluk değil	1985
Gerçekçi düşüncenin gelişimi	1986
Estetik	1987, 1994, 1998, 2001, 2002, 2004, 2005, 2008, 2013
Düşünce tarihi 1 (Gerçekçi düşüncenin kaynakları)	1994, 1998, 2001, 2002,2004, 2006, 2009
Düşünce tarihi 2 (Gerçekçi düşüncenin gelişimi)	1994, 1998, 2001, 2002, 2005, 2011
Düşünce tarihi 3 (Gerçekçi düşüncenin çağdaş görünümü)	1994, 1998, 2001, 2002, 2004, 2014
Felsefe sözlüğü	1994, 1998, 2000, 2002, 2004
Sevmek ne güzel şeydir	1991
Gerçekçi düşünce gerçekçi sanat	1992
Felsefe bir sevinçtir	1995, 1997, 2002, 2007
Özgür Prometheus	1997, 2002
Aşkın diyalektiği	2002, 2003, 2005
Yeni şiirimizin kısa romanı	2003
Ölesiye sevmek	2003, 2009
Felsefeye giriş	2003, 2005, 2008, 2009, 2010
Demokrasi bilinci	2004
İçimizdeki deprem / Gönül gözüyle 1	2005
Erken ölümler / Gönül gözüyle 2	2005
Estetik bakış	2005, 2013

Ahlaksızlık üzerine / Kendimle konuşmalar 1	2006
Ruhsallık bilgisi (ortak kitap)	2006
Eğitim üzerine / Kendimle konuşmalar 2	2008
Ölümü kapıda bekletmek / Gönül gözüyle 3	2008
Felsefeden estetiğe	2008
Düşünce tarihi (üç cilt bir arada)	2008
Sorularla estetik elkitabı	2009
Yaşasın düşlerimiz/ Gönül gözüyle 4	2010
Narçiçeği sabahlar / Gönül gözüyle 5	2010
Çoban ateşleri / Gönül gözüyle 6	2012
Gençler için felsefe tarihi	2011, 2011
Estetikte anlam ve yorum	2011
Öykü ve romanlarıyla Sabahattin Ali	2011
Felsefenin önceliği bilgi sorunu	2013
Sait Faik'in dünyası	2013
Eğitim sohbetleri	2013

Şiir

Çöl	1968, 1990, 1997
Destanlar	1969, 1992, 1997
Böyle söylenmeli bizim türkümüz	1974, 1990, 1997
Savaşçı türküleri	1980, 1990, 1998
Boş beşik	1981, 1990
Ey benim güzel sevdalım	1984, 2003
Bu sevda böyle gider	1992, 2003
Arınmalar	1993, 2002
Akşam türküleri	1998, 2002
Bulutlar deniz kokar	2002
Bir yaz güzellemesi	2008
Düşlerin en güzeli	2011
Aşk beni çağırınca	2013

Roman

Yarına başlamak	1975, 1977
Gece gelen eski dost	1980, 1983, 1994
Kıyılar durunca	1983
Tepedeki yalnızlık	2009
Bizi biz yapan sevda	2014

Öykü

Denizli pencere	1981, 1991, 2009
Neden bazı akşamlar	1985, 2009
Aşkolsun kırlangıçlar	1996, 2009
Geç zaman tutkuları	2011

Çeviri

Vietnam şiiri (A.Kadir'le)	1973
Filistin şiiri (A.Kadir'le)	1974
Portekiz sömürgeleri şiiri (A.Kadir'le)	1975
Diyalektik (P.Foulquié'den)	1975
Sosyoloji tarihi (G.Bouthoul'den)	1975
Tek boyutlu insan (H.Marcuse'den, T.Tunçdoğan'la)	1975
Aşk (P.Burney'den)	1976
Acı (A.de Richaud'dan)	1976
Sisler rıhtımı (P.Mac Orlan'dan)	1976
Diyalektik araştırmalar (L.Goldmann'dan, M.Sert'le)	1976
İnsan bilimleri ve felsefe (L.Goldmann'dan, F.Aynuksa'yla)	1977
Keşişin köpeği (D.Buzzati'den)	1981
Kant felsefesine giriş (L.Goldmann'dan)	1983
Eskiçağ maddecileri (P.Nizan'dan)	1998, 2013
Yöntem üzerine konuşma (R.Descartes'dan)	1998, 2010
Metafizik üzerine konuşma (Leibniz'den)	1999, 2010

Afşar Timuçin
DESCARTES'ÇI BİLGİ KURAMININ TEMELLENDİRİLİŞİ
felsefe dizisi
Bulut

Afşar Timuçin
DESCARTES FELSEFESİNE GİRİŞ
felsefe dizisi
Bulut

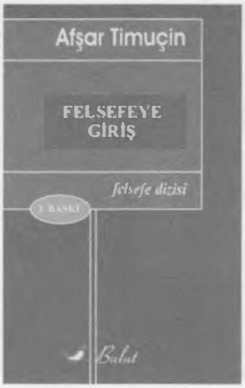

PAUL NIZAN / Afşar Timuçin
ESKİ ÇAĞ MADDECİLERİ
felsefe dizisi
Bulut

Afşar Timuçin
Felsefenin Önceliği
BİLGİ SORUNU
felsefe dizisi
Bulut

DESCARTES
YÖNTEM ÜZERİNE KONUŞMA
Bulut

AFŞAR TİMUÇİN
G. W. LEIBNIZ
METAFİZİK ÜZERİNE KONUŞMA
felsefe dizisi
Bulut

Afşar Timuçin
FELSEFE SÖZLÜĞÜ
felsefe dizisi
Bulut

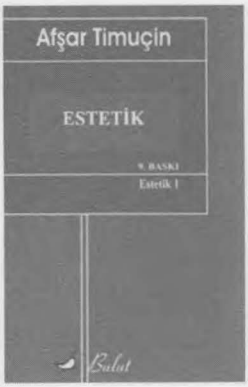

Afşar Timuçin
FELSEFEYE GİRİŞ
felsefe dizisi
Bulut

Afşar Timuçin
ÖZGÜR PROMETHEUS
Bulut

Afşar Timuçin
DÜŞÜNCE TARİHİ 1
felsefe dizisi
7. BASKI
GERÇEKÇİ DÜŞÜNCENİN KAYNAKLARI
Bulut

Afşar Timuçin
DÜŞÜNCE TARİHİ 2
felsefe dizisi
6. BASKI
GERÇEKÇİ DÜŞÜNCENİN GELİŞİMİ
Bulut

Afşar Timuçin
DÜŞÜNCE TARİHİ 3
felsefe dizisi
6. BASKI
GERÇEKÇİ DÜŞÜNCENİN ÇAĞDAŞ GÖRÜNÜMÜ
Bulut

Afşar Timuçin
ESTETİK
9. BASKI
Estetik 1
Bulut

Afşar Timuçin
ESTETİK BAKIŞ
2. BASKI
Estetik 2
Bulut

Afşar Timuçin
Sorularla
ESTETİK ELKİTABI
felsefe dizisi
Bulut

Afşar Timuçin
ESTETİKTE ANLAM ve YORUM
felsefe dizisi
Bulut

Afşar Timuçin
Aşkın Diyalektiği
Bulut

Afşar Timuçin
felsefe bir sevinçtir
Bulut

Afşar Timuçin
Ölesiye Sevmek
Balat

Afşar Timuçin
Demokrasi Bilinci
Balat

Afşar Timuçin
İÇİMİZDEKİ DEPREM
Gönül Gözüyle 1
Balat

Afşar Timuçin
Erken Ölümler
Gönül Gözüyle 2
Balat

Afşar Timuçin
Ölümü Kapıda Bekletmek
Gönül Gözüyle 3
Balat

Afşar Timuçin
YAŞASIN DÜŞLERİMİZ
Gönül Gözüyle 4
Balat

Afşar Timuçin
NARÇİÇEĞİ SABAHLAR
Gönül Gözüyle 5
Balat

Afşar Timuçin
ÇOBAN ATEŞLERİ
Gönül Gözüyle 6
Balat

Afşar Timuçin
Ahlaksızlık Üzerine
Kendimle Konuşmalar
Balat

Afşar Timuçin
Eğitim Üzerine
Kendimle Konuşmalar 2
Bulut

Bilim ve Felsefe Açısından
Ruhsallık Bilgileri
Bulut

Afşar Timuçin
EĞİTİM
SOHBETLERİ
felsefe dizisi
Bulut

Afşar Timuçin
felsefe dizisi
Gençler İçin
FELSEFE
TARİHİ
2. BASKI
Bulut

ÇÖL
Bulut
1

DESTANLAR
afşar
timuçin
Bulut
2

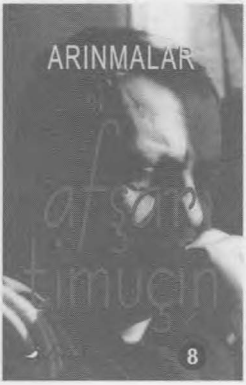

afşar
timuçin
3

SAVAŞÇI
TÜRKÜLERİ
Bulut
4

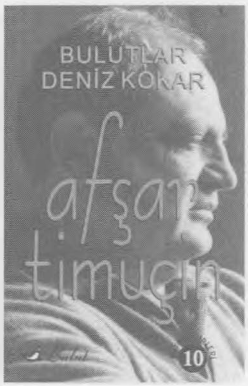

BOŞ BEŞİK
Bulut
5

EY BENİM
GÜZEL SEVDALIM
afşar timuçin
Bulut
6

BU SEVDA
BÖYLE GİDER
afşar timuçin
Bulut
7

ARINMALAR
afşar timuçin
8

AKŞAM
TÜRKÜLERİ
afşar timuçin
Bulut
9

BULUTLAR
DENİZ KOKAR
afşar timuçin
Bulut
10

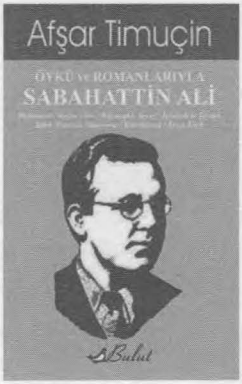

BİR YAZ
GÜZELLEMESİ
11

DÜŞLERİN
EN GÜZELİ
afşar timuçin
Bulut
12

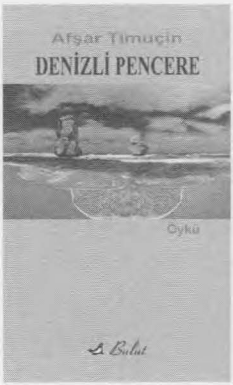

AŞK BENİ ÇAĞIRINCA
afşar timuçin
Bulut
13

Afşar Timuçin
Yeni Şiirimizin
Kısa Romanı
Bulut

AFŞAR TİMUÇİN
Nazım Hikmet'in Şiiri
Bulut

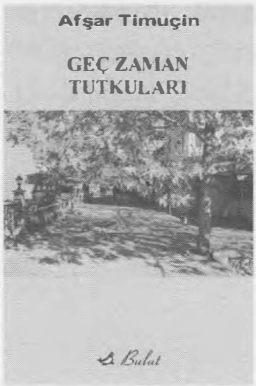

Afşar Timuçin
ÖYKÜ ve ROMANLARIYLA
SABAHATTİN ALİ
Bulut

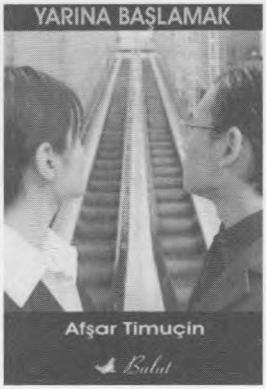

Afşar Timuçin
SAİT FAİK'İN DÜNYASI
Bulut

Afşar Timuçin
DENİZLİ PENCERE
Öykü
Bulut

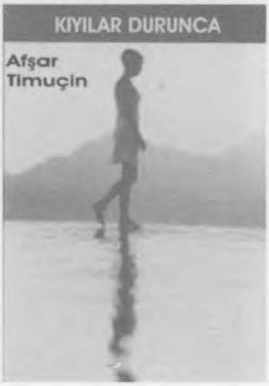

Afşar Timuçin
NEDEN BAZI AKŞAMLAR
Öykü
Bulut

Afşar Timuçin
AŞKOLSUN KIRLANGIÇLAR
Öykü
Bulut

Afşar Timuçin
GEÇ ZAMAN TUTKULARI
Bulut

YARINA BAŞLAMAK
Afşar Timuçin
Bulut

Afşar Timuçin
GECE GELEN ESKİ DOST
Bulut

KIYILAR DURUNCA
Afşar Timuçin

Afşar Timuçin
TEPEDEKİ YALNIZLIK
Roman
Bulut

Afşar Timuçin
BİZİ BİZ YAPAN SEVDA
Bulut

Felsefeden Estetiğe
Afşar TİMUÇİN

afşar timuçin
Aristoteles Felsefesi
kavram yayınları

AFŞAR TİMUÇİN
SEVMEK NE GÜZEL ŞEYDİR
7

AFŞAR TİMUÇİN
Denemeler

AFŞAR TİMUÇİN'İN ÖZGEÇMİŞİ

Afşar Timuçin 31 ağustos 1939'da Akhisar'da (Manisa) doğdu. Fevzipaşa İlkokulu'nu (Gaziantep), Adana Tepebağ Ortaokulu'nu bitirdi. Adana Erkek Lisesi'nde başladığı lise öğrenimini İstanbul Erkek Lisesi'nde tamamladı. 1959-1960 ders yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Fransız Dili ve Edebiyatı ile Felsefe bölümlerinde başladığı yüksek öğrenimini 1967'de Kanada'nın Québec eyaleti Montréal kentinde Montréal Üniversitesi Felsefe Fakültesi'nde tamamladı. 1968-1970'de Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde fransızca okutmanı olarak çalıştı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde 1968'de Prof. Macit Gökberk yönetiminde başladığı *Descartes'çı bilgi kuramının temellendirilişi* konulu doktora çalışmasını 1970'de bitirdi ve pekiyi dereceyle "dışarıdan" felsefe doktoru payesi aldı. 1970-1975 arasında çeşitli yayınevlerinde çevirmen olarak çalıştı. 1975'den sonra İstanbul Devlet Konservatuarı'nda ücretli olarak felsefe, ahlak, psikoloji vb dersler verdi. Bir ara bu görevinden ayrılarak bir arkadaşıyla Kavram Yayınları'm kurdu. 1978'de öğretmenliğe döndü. Konservatuar Mimar Sinan Üniversitesi'ne bağlanınca bu üniversitenin çeşitli bölümlerinde estetik, eğitimbilim ve düşünce tarihi gibi dersler okuttu. 1981'de gene "dışarıdan" batı felsefesi tarihi doçenti oldu. 1992'de profesörlüğe yükseltildi. 2001'de geçtiği Kocaeli Üniversitesi'nden 2006'da emekli oldu.

Afşar Timuçin üçaylık *Felsefe dergisi*'ni aralıklı olarak on altı sayı çıkardı. *Böyle söylenmeli bizim türkümüz* kitabının birinci bölümünü oluşturan *Ayrılıkta söylenmiş bir yaz türküsü*'yle TRT 1970 Sanat Ödülleri şiir yarışmasında şiir dalında başarı ödülünü aldı. *Nazım Hikmet'in şiiri* adlı incelemesiyle 1979'da Türk Dil Kurumu eleştiri ödülünü kazandı.

AFŞAR TİMUÇİN'LE SÖYLEŞİ

OSMAN BOZKURT

-Vaktinizi daha çok çalışmayla geçirdiğinizi biliyorum. Gün içinde nasıl bir çalışma düzeni tutturuyorsunuz?

-Bu toplumun her üyesi gibi ben de daha çok dağınıklıktan besleniyorum. Gene de zamanı çok kötü kullandığım söylenemez. Sabahları da çalışabiliyorum öğlenleri de. Günün bütün saatlerini severim, bütün mevsimleri sevdiğim gibi. Akşamlar beni boğmaz. Bazı akşamlarımı çalışmakla geçiriyorum. Gece çalışmayı ayrıca çok seviyorum. Örneğin on birden ikiye kadar uyuyorum, ikiden şafak sökene kadar çalışıyorum. Başladığım bir işi yıllarca sürüncemede bıraktığım oluyor. Bir işe başlıyorum, onu unutup bir başkasını tasarlıyorum. Çalışırken yalnızlığımın tadını çıkarıyorum. Hiç kalkmadan on altı saat çalıştığımı bilirim, şimdi üç dört saat içinde yoruluyorum. Sonunda insanlara vereceğim iyi kötü bir şeyler çıkıyor işte. Çalışmalarımda müzik bana destek oluyor. Gündüz saatlerinde müziksiz yapamıyorum.

-Hangi tür müzikten hoşlanırsınız?

-Her türlü müziği dinleyebiliyorum, Bob Marley'i de Yves Montand'ı da. Ama beni besleyen müzik klasik müziktir. Eskiler daha yakın bana, gene de atonal müziği bile dinleyebiliyorum. Beethoven olmasaydı kim bilir nasıl eksik kalırdım. İnsan ruhunu satır satır okuyup satır satır yazan bir Beethoven benim için ekmek su kadar önemlidir. Keşke anlayabilseydim müzikten, ben yalnızca dinleyebiliyorum. Keman çalmaya başlamıştım Adana'da. Oranın o zamanki olanakları içinde ne kadar keman çalabilecektim bilemem. Ayda on lira vermek zor geldi, sürdüremedim. Alaturka şimdi birilerinin ağzında bir sevimsizlik çığlığı durumuna gelmiştir ama ben onu da severim. Özellikle okul görmüşlerin sündüre sündüre titrete titrete şarkı söylemesine dayanamıyorum. Günde kendi kendime üç beş şarkı söylemezsem rahat etmem. Başkalarının yanında asla! Fehmi Tokay benim bestecimdir, onun müziği rakı

ve kebap kokmaz. Orhan ve Ferdi ağabeylerimi dinleyemiyorum. Arabesk konusunda bende bir eksiklik var.

-Resim sanatıyla da bir yakınlığınız var.

-Adana'daki parasız yıllarımda toz boyaları bezir yağıyla karıştırarak tahta parçaları üzerine resim yapardım. Sonra hep resim yaptım, bugün de yaparım. Yağlıboya akrilik suluboya karakalem... Resim yapmak beni dinlendiriyor. Resimlerimin bir değeri olduğunu sanmam. Resim yapmak yorgunluğumu alıyor, dünyanın en sorumsuz resim yapıcısıyım. Bir sanatla ciddi uğraşmak yorucudur. Kemanı bırakmasaydım bugün o da benim için bir başka dinlendirici olacaktı. Kendimizi herhangi bir sanata örneğin edebiyat sanatına verdiysek öbür sanatları ancak spor olsun diye yapmalıyız: insan hepsine yetişemez. Gerçi ben şiir roman öykü yazarken de rahatımdır.

-Sanatınız üzerinde çocukluğunuzun etkileri var mı? O zamanki sizlerin çocuk dünyalarınızla bugünkü çocukların dünyaları benzeşir mi?

-Sanat çocukluktan, özellikle çocukluğumuzda yaşadığımız yoksunluklardan beslenir. Çocukluğun ilk izlenimleri yani ilk karmaşıklar ya da bir başka deyişle ilkörnekler ruhumuza kazınınca sanat için iyi bir kaynak oluşmuş olur. Sanatçı çocukluğunun duygusallıkla belirgin bu ilk izlenimlerinden beslenir. İlkörnekler olmasaydı sanatımız kupkuru bir şey olurdu. Sanatçı çocukluğunu usuyla aydınlatan ve böylece insanı yorumlayan insandır. Çocuk güzel ve doğru görür. Çoğumuz büyüdükçe görme gücümüzü köreltiyoruz, para kazanma gücümüzü geliştiriyoruz. Büyümek sanata zarar verir, elbet çocuk kalmak da: sorun çocuk bakışımızı korumakla ilgilidir. Büyümüş adam, çocukluğunu öldürmüş adam korkunçtur hatta rezildir. Siz ona buna hava atan bir gerçek sanatçı ya da gerçek insan gördünüz mü? Çocuk her yerde çocuktur, bütün

çocuklar birbirine çok benzerler. Dünyanın bütününü kaplayan ama büyümüşlerin yazık ki göremediği bir çocuklar ve çocukluğunu korumuşlar imparatorluğu var. Çocukluk zor bir uğraştır, hele çocuğu oyundan başka bir şey bilmeyen bir avare diye bir yanlışlar varlığı diye gören toplumlarda.

-Çocukluğunuza bir göçmenin ya da bir göçebenin çocukluğu diyebilir miyiz? O yer değiştirmeler içinde yerleşiklik duygusu yaşayabiliyor muydunuz?

-Şimdi de memurlar hep gezerler mi bilmiyorum ama bizler deyim yerindeyse geze geze yani bir şeylerden kopa kopa büyüdük. Bu yüzden bizim çocukluk arkadaşlarımız yoktur, çocukluk anılarımız kargaşıktır ve bölük pörçüktür. Bir gün bir tren alır sizi başka bir yere götürür. *"Gider gitmez mektup yazın..."* Bu bir göçebe yaşamıdır. Size düşen kopmayı ve unutmayı becerebilmektir. Kişiliğimiz buna göre gelişti. Şimdi benim için en kolay şeylerden biri kopmaktır: birinden ya da bir şeyden kopmak. Koparım ve koptuğumu belli etmem. Benim kadar kolay gözden çıkaran insan az bulunur. Bunu iyi bir şey diye söylemiyorum. Göç sözkonusu oldu mu Yunus Emre'yi anımsarım: *"Barı koyuban kaçmasan göçküncü gibi göçmesen"*. Çocukluğumuz korkunçtu. Fevzipaşa'da bir gün demiryolunda gezinirken kopmuş bir ayak gördüm, çorap yırtıktı ve topuk dışarıdaydı. Yalnızdım, uzun uzun baktım ona. İnceledim. Trenin tekerleği nasıl da özenli kesmişti ayağı. Ömrüm boyu kadınların ayaklarını bütün kopmuş ayaklara inat kopmamış ayaklar olarak sevdim ve kutsadım. Kaza geçiren bir manevra makinisti bizim evin alt yanında sabaha kadar inledi ve sabaha karşı öldü, yanında kimse yoktu. Babam gitme diyordu ama ben ikide bir bahçeye çıkıp bakıyordum, yukarıdan onun acılı tükenişini gözlüyordum, ona destek oluyormuşum gibi, ölümünü kolaylaştırabilecekmişim gibi. Hastane yoktu ki hastaneye kaldırsınlar. Daha örnek ister misiniz? Geçmişimin karşısında soğukkanlılığımı yitirmemeye bakıyorum.

-Çocukluğunuz değilse bile ilk gençliğiniz ve gençliğiniz epeyce zor geçmiş olmalı. Bunu eğitim açısından bir kazanç mı bir yitim mi sayarsınız?

-Kendine acıyan insanlardan nefret ederim. Ben neler çektim diye başlayanlar yaşam kaçkınlarıdır. Her yaşantı bir deneydir. İnsanı tanımak istiyorsanız yaşamın içine dalacaksınız. Kopmuş ayaklar kadar ihanetler de derstir. Zor günlerdi, ama ahlaklı olmayı anamızdan babamızdan öğrendiysek biraz da o güç yaşam koşullarından öğrendik. Yaşam bana sert davrandı, ben de kendime sert davrandım. Ayakta kalmak zorundaydım. Bir türkü söylenirdi çocukluğumda: *"Giderim Yemen'e şarka / Kimsem yok ki verse arka"*. Yaşamım acıklı ve gülünç olaylarla örülmüştür. Acı çekmemiş insan yaşadım derken ne demek istiyor olabilir? Ayakkabılar her kış su çekiyor. İncecik palto su geçiriyor. Karda kışta Beyazıt'dan Şişli'ye yürüyorum. Bir küçük çocuğa ders veriyorum saati beş liradan. On derste bir elli lira. Bir gün o elli liralardan birini düşürüyorum. Beş haftalık kazancım. Gidene yanmamayı böyle böyle öğreniyorum. Bir gün sevgilim ben artık yokum diyor. Nasıl istersen diyorum. Elli lirayı ve daha başka birçok şeyi yitirmiş olan adam artık gidene aldırmıyor.

-Babalarla çocuklar sizin zamanınızda uyumlu olabiliyor muydu? Bu konuda siz ne durumdaydınız?

-Babalarla çocuklar hemen her zaman kavgalıdır. Özellikle erkek çocuklar. Bizim zamanımızda babalarla çocuklar arasında özellikle babalarla oğullar arasında tek yanlı bir ilişki vardı. Bir ölçüde bugün de babalar buyurucudur. Arkadaşlarım bana gıpta ederlerdi. Ben onların gözünde babasıyla tartışabilen ve onunla tavla oynayabilen biriydim. Babam uygar bir kişiydi: hep alçak sesle konuşurdu, bağırmayı bilmezdi, "eşek" sözü bile çıkmazdı ağzından, öfkelense de sövmezdi. Çok rahattık onunla. Sınıfta kaldık diye gelirdik, üzülmeyin gelecek yıl geçersiniz derdi. Bana saygısı vardı. Bir

sözümle sigarayı bıraktı ve paketi atarken şöyle dedi: *"Bunu senden başka kimse yaptıramazdı bana."*

-Felsefeden edebiyata aşktan estetiğe birçok alanda çalıştınız birçok konuyla ilgilendiniz. Bunlara bütünsel bir bakışla bakmanızı, birini öbürüyle açıklıyor olmanızı nasıl yorumlamalıyız?

-Bilginin bir alanına sıkışıp kalmak verimli kılmaz bizi. İnsan bilgisi bir bütündür, insanı bütünsel bir varlık olarak ele almak ve özellikle çokyönlü bir bakış açısı içinde insan bilimlerinden felsefeye bir yol açmak gerekir. Birbirine yakın duran birkaç alanda aynı ağırlıkta bilgi sahibi olamayız elbette, bunu kimseden bekleyemeyiz. Bununla birlikte kendi alanımıza bilgi sağlayacak bir iki alanda azçok derinleşmemiz de gerekir. Bilgi açısından oldukça verimli zamanlarda yaşıyoruz. Özellikle iki önemli insan biliminin, ruhbilimle toplumbilimin deney bilimleri arasına katılmasından sonra birçok alanın olduğu gibi felsefenin de yüzüne kan geldi. Sanatı da verimlileştirdi bu gelişmeler. Uzmanlık ancak geniş çerçeveli bakış açılarına ulaştığımız zaman bir anlam kazanır.

-Arkadaşlıklar ve dostluklar için neler söylemek istersiniz?

-Arkadaşlık yükümlülükleri getirmez. O tanışıklığın az ileri bir biçimidir. Bugünkü dünyada, bu yoğun ilişkiler ağında arkadaş bolluğu var, birçok iş arkadaşımız var. Dostluk insanı yükümler. Gerçek dost yok denecek kadar az. *"Dost yok dostlar"* demiş Aristoteles. Dostluk zordur, su kaldırmaz. Dostlar çok şeyi ortak açılardan görürler. Dostluk ikiyüzlülükle sinsilikle kıskançlıkla yürümez. Dostluk özveriyi gerektirir, değer birliğini gerektirir. Yapay dostlukları saymayın, onlar soytarılığın değişik bir biçimidir. En tehlikelisi çıkar dostluğudur. Çıkar dostluğunun adam kullanmaya kadar varan biçimleri vardır. Kısacası dostluk ciddi iştir ve enseye tokat yakınlıkları dışta bırakır, yılışmaları ve yıvışıklıkları kaldırmaz. Dostluğun içi dışı birdir, buradan baktınız

mı arkası görünür. Dostlar birbirlerinden onur duyarlar. Kendiniz kadar güvendiğiniz kişidir dostunuz: kendinden vazgeçer sizden vazgeçmez.

-Emekliliğinde ziyaretine gittiğinizde Macit Bey size yıllarca başkanlığını yaptığı felsefe bölümünün istenmeyecek duruma getirilmesinden yakınmıştı. Siz de Kocaeli Üniversitesi'nin felsefe bölümünü düzenlediniz geliştirdiniz, orayı bir bakıma yeniden kurdunuz. Siz de Macit Beyin duygularına benzer duygular yaşadınız mı?

-Gitmemeliydim, bu benim yanlışımdı. Her konuda sonuna kadar direnmeyi bilen ben bu konuda nedense çok direnmedim. Demek ki alttan alta bir parça umudum vardı. O kadar bastırdılar ki sonunda pekiyi dedim. Pekiyi derken orada yapamayacağımı biliyordum. Bir bakıma iyi oldu, yetersizliğin beslediği sinsilikle, düzeysizliğin beslediği ikiyüzlülükle, hırsın beslediği zavallılıkla tanışma fırsatı buldum. Bir insanı arkadan vurmanın tekniklerine tanık oldum. Bir deve leşine bin kuzgun gerek demiş atalarımız. O beş yılı yaşamımdan oyup çıkardım ve iyileştim. O günlerde de daha sonra da kötü duygulara kapılmamaya özen gösterdim. *"Tiksinti kolay duygudur büyücü / Sen zor duyguların çobanısın"* dedim kendime. Macit Gökberk hocamızın durumuyla benim durumum biçimsel olarak tıpatıp aynıdır ama özsel olarak hiç benzeşmez: o verdiği ödünlerin hesabını ödedi, ben mutlak ödünsüz bir ahlakın hesabını ödedim. Toplumsal zarar anlamında ikisi aynı kapıya çıkar. Bana bir şey yapamadılar yapamazlardı, elimde çok sağlam bir dürüstlük kalkanı ve şuramda eğilip bükülmeyi bilmeyen bir yürek vardı. Ne var ki benimle uğraşırken topluma zarar verdiler, o yüzden onları bağışlayamıyorum.

BABASININ OĞLU

Ahmet Timuçin

İlk gençliğimde o zamanki kız arkadaşlarımdan biri, sanırım biraz da beni üzmek için, bana sen hep babanın gölgesinde kalmışsın demişti. Ben de ona en azından gölgesinde kalabileceğim bir babam var diye cevap vermiştim. Ama aslında benim başıma gelen onun gölgesinde kalmak değil güneşinden yararlanmak oldu hayatım boyunca.İyiyi, güzeli, doğruyu ilk ondan öğrendim. Burada rahmetli annemin hakkını da teslim etmek isterim doğrusu. Biz kardeşimle hiç yalan söylenmeyen bir evde büyüdük. Hatta sanırım ilkokul ikinci sınıftaydım o zamanlar, bir gün okuldan eve döndüğümde babama ''Baba ben aptal mıyım? Herkes beni kandırıyor" diye yakınmıştım. ''Hayır, aptal değilsin. Hiç yalan söylenmeyen bir evde yaşadığın için insanların yalan söyleyebileceklerini düşünmüyorsun o kadar " demişti.

Hayatımda bu kadar çok çalışabilen biri olduğunu sanmıyorum. Çocukluğumda ve gençliğimde çok iyi hatırlarım günde sekiz ila on saat çalıştığı zamanlar olurdu. Bazen gecenin ikisinde, üçünde uyanır artık kafasına ne takıldıysa sabaha kadar çalışırdı. Evde daktilo sesi hiç eksik olmazdı. Teknoloji biraz daha ilerleyince kendine bir elektrikli daktilo almıştı. O elektrikli daktiloya ayrı bir bağlılığı olduğunu düşünüyorum. Çünkü teknoloji daha da ilerleyince eve bir bilgisayar almıştık. Ama o inatla yıllarca daha o daktilonun sesinden kurtulmamıza izin vermedi.Her zaman çalıştığı zamanlarda kendini bir çocuk bahçesinde oyun oynarmış gibi hissettiğini söyler. Ama hatırlarım çok zaman dudakları morarana kadar denizde oynayıp hala üşüdüğünün farkına varmayan çocuklar gibi bazı zamanlar çok çalışmaktan yorulup, hasta olurdu. O halde bile yine çalışmaya devam ederdi. Çalışmalarının, öğretmenliğinin, toplantı ve konferanslarının dışında mutfak alışverişini ve yemek yapmayı da kimselere bırakmaz. Yemek yapmak diyorum ama aslına bakarsanız gerçek bir aşçıdır. Daha çocukluğumda belki birçok

insanın yaşamı boyunca tadını bilmediği birçok şey yedim. Paramızın çok olmadığı kapuskaya, pırasaya, ıspanağa talim ettiğimiz günlerin ardından eline ilk geçen parayla sofrayı donatırdı. Küçücük çocuktum kurbağa bacağı yediğimi bilirim. Artık kurbağa bacağını nereden aldı, tarifini nereden bulup yaptıysa. O sayede bu gün ben de sayısız yemeği maharetle yapabilmemi çokça ona borçluyum.

Çalışan bir anne ve babanın oğlu olarak ilkokul yıllarımı boynumdaki ipe asılı bir anahtarla geçirdim. Akşam onlar eve gelene kadar evdeki her şeyden sorumlu olduğum yıllar. Çalıştıkları için hafta içi gündüz bizimle çok ilgilenemezlerdi. Ama uzun akşam yemeklerinde uzun sohbetler ederek o açığı kapatırdık. O dönemden hatırladığım en çok mutlu zamanlarım bütün aile Kartal'daki Sosyal Sigortalar dinlenme kampında yaptığımız yirmi günlük tatillerdir.

Yine o yıllarda babam Eray Amca'yla (Eray Canberk) Kavram Yayınlarını kurmuştu. Okulların tatil olduğu zamanlarda bazen beni de bürolarına götürürdü. Kitap kolileriyle dolu küçük bi yazıhaneydi. Öğlen oldu mu beni oradaki matbaalarda çalışanların ekmek arası bir şeyler yaptırttığı bir bakkala yollarlardı. O küçücük bakkalın içi o saatlerde o kadar kalabalık olurdu ki, neredeyse insanlar bir yarım ekmek kaşar, salam almak için birbirlerinin üstüne çıkardı. Ben garibim o kalabalıkta üç yarım ekmek kaşar, salam almak durumundaydım. Ya arkadaş bakkal boşken yolla beni saat on birde ne alınacaksa alayım, geleyim. Ama o izdihamın içinde mücadele edeyim diye öğlenin ortasında yollardı beni bakkala. O kaşar ekmekleri alıp bakkaldan dışarı çıktığımdaki huzuru hala hatırlarım.

Konservatuara girmeden önceki öğrenim yıllarımda hiçbir zaman başarılı bir öğrenci olamadım. İlkokul yine fena geçmedi. Ama ortaokula başlamamla birlikte derslerim giderek kötüleşti. Öğretilenlerin birçoğunun şu kadar anlamı yoktu benim için. O zamanlarda bile bir kere dersini çalıştın mı? Otur da dersini çalış gibi bir şey söylediğini hatırlamam. Sene sonunda karne geldiğinde bütün senenin acısını işte o zaman çıkartırdı. Onun karneyi kendisine gösterdiğim andan hemen sonrasındaki tavsiyelerini dinlemiş

olsaydım sanayide kaportacıydım şimdi. Konservatuarda öğrenim görmeye başladıktan sonra dersler artık bir daha hiç sorun olmadı ama bu sefer de ilk gençlikle ortaya çıkan ve çok çok uzun yıllar sürecek olan hayta bir tarafım ortaya çıktı. Bu yüzden sanırım bazı zamanlarda babamı oldukça zorladım. Hatta birkaç yıl önce bir gece bir yemekte kız arkadaşıma şakayla karışık, ''Ben Ahmet'i yetiştirmek yerine onun gibi çok rahat üç çocuk yetiştirirdim'' demişti. Ama sürtüştüğümüz bu seyrek zamanlarda bile dostluğumuzda, arkadaşlığımızda bir yaralanma olmadı.

Ortaokul yıllarımda Kuşadası'ndaki yazlığımızı aldık. O yıllar şimdiki beton yığını Kuşadası değil. Bazı günler ailecek akşamüstü bomboş denizin kenarında ıslak kumların üzerinde yürürdük. Annem ve babam önden yürürlerdi biz kardeşimle itişe kakışa arkadan gelirdik. O ve ondan sonraki uzun yıllar yazlıkta babamın mangal marifetleriyle geçti. Akşamları yanına rakıyı kardeş ettiğimiz babamın elleriyle hazırladığı çöp şişleri, yazlıktaki akrabalarımızla beraber mangal başındaki o kalabalık aile sohbetlerini çok özlüyorum. Annem rahmetli olduktan sonra her nasılsa sözleşmiş gibi o mangal bir daha hiç yanmadı. Şimdi mangalın yerini yazlıkta bir araya geldiğimiz zaman gittiğimiz bir köy meyhanesi aldı. Üçümüz sık sık o meyhaneye gider yer, içer, bütün gece konuşuruz.

Babamın okurlarının, öğrencilerinin, dostlarının, arkadaşlarının çok şanslı olduklarını düşünüyorum ama bu dünyadaki en şanslı iki kişiden biri olmak bana ayrı bir gurur ve mutluluk veriyor.

SEVGİLİ DOSTUM BABAM

Ali Timuçin

Her kurumun ister istemez insam rahatsız eden katılıkları vardır. Babalığın da bu yanından kaçınmak olanaksızdır. Babamla bugünkü dostluğum uzun yıllar boyunca varlığını duyuran ve yine de duyuracak olan bu babalık kurumunun varlığı üzerine kurulmuştur. Bu durumu olumlu bulduğumu söylemeliyim. Ona saygı yüklü sevgim bundandır.

Küçüklüğümde babamla ilgili ilk izlenimim onun ciddi görünüşüyle ilgiliydi. Hatta çok küçükken çekinerek ona siz dediğim bir anı anımsıyorum. İkinci izlenimim yorgun görünümüdür. Onu bebekken benim nasıl yorduğumuysa o sonradan bana anlattı. Kartal Kampı'nda bebek arabasında beni gezdirirmiş, arabayı durdurduğu an çığlığı basarmışım. Nasıl kollarının yorulduğunu bana anlatmıştı.

Babamın saatlerce masadan kalkmadan çalıştığını bilirim. Çalışmadığı zaman bir kenarda kestirirdi. Bizim evde çocukluğumda daktilo sesinin hemen hiç kesilmediğini söyleyebilirim. Belki babamla çokça vakit geçiremediğimden daktilo sesini hiç sevemedim. Ama o zamanlarda ağabeyimin saka kuşunun babam daktilo yazmaya başlar başlamaz ona eşlik ettiğini söylemeliyim.

Küçüklüğümde çok erken işe gittiğini anımsıyorum. Ders vermeye başladığı dönemlerde akşam eve çok yorgun döndüğünü bilirim. Bir gün ağabeyime odamızda kendi hazırladığım komiklik tarzı gösteriler yaparken salondan gelen 'kes sesini' bağırtısıyla kendime geldim. Sanırım ondan sonra o saatlerde bir daha gürültü yapmadım.

Önce olumsuz anılardan başladım. Ancak elbette babamla ilgili birçok olumlu anım da vardır. Çok küçükken bizi Muhammed Ali'nin boks maçlarına kaldırır, birlikte maç izlerdik. Hatta Kartal Kampı'nda iyi anımsıyorum, kahvaltılarda ona boks maçları

anlattırırdık ve çok eğlenirdik. Yine bana akşam yemeklerinde çok eğlenceli kendi kurgusu olan masallar anlattığını bilirim. Yenilerini anlatması için babama çok ısrar ederdim. Ayrıca bazı akşamlar yemekten sonra Fransızca Tintin'lerden bana okuması oldukça hoşuma giderdi. Babamla birlikte korkuyla karışık eğlendiğim anlardan biri de İzmir Fuarı'ndaydı. Orada hızla aşağı düşen arabalara binmiştik, korkudan babama nasıl sarıldığımı anımsıyorum. Ben binelim diye tutturunca beni kıramamıştı.

Babamla ilgili yaşadığım korkulu anlar da oldu. İlki çocukluğumda iki defa yaşadığı baygınlıktı. Birinde ailecek iskambil oynuyorduk. Ben fena yenilmiştim, o nedenle çok kızmıştım. Annem, babam, ağabeyim katıla katıla benim durumuma gülüyorlardı. Babam gülerek masadan hızla kalktı, mutfağa giderken aniden düşüp başını koridordaki kütüphaneye çarptı. Hemen annem ilgilendi. Beni ilk korkutuşu bu olmuştu. Son korkutuşuysa 2004 yılında geçirdiği ameliyattı. Yoğun bakımdan odasına çıktıktan sonra rahatlamıştım. Hastaneye refakatçi olarak gittiğim zamanlarda ona kitap okuduğumu, ağır ameliyatına karşın hastane odasında gülüp söyleştiğimizi anımsıyorum.

Babam o zor günleri de okuyarak yazarak atlattı. Çünkü çalışmak onun için oyun oynamaktı. Bana da okul yaşamım boyunca derslerimle ilgili karışmadığından oynamak için bolca vakit buldum. Karnenin verildiği akşamlarda 'getir bakalım karneni' derdi, karneye bakar çok da bir tepki vermezdi. Böylece kışın dinlenip yazın çalışarak okul yaşamımı bitirdim. Oynamak için bolca vakit buldum.

Babam derslerime karışmadığı gibi beni yönlendiren biri de olmadı. Benim isteklerime uygun gördüğünde destek verdi. Hatta ilk defa okulu kırıp Fenerbahçe-Galatasaray futbol maçına arkadaşımla gitmek için izin istediğimde gidebilirsin demişti. Ancak ikinci defa okulu kırmak için izin istediğimde yüzünün asıldığını anımsıyorum. Ondan sonraki okul kırmalarımın hepsi elbette habersiz oldu.

Bununla birlikte babama her konuda danışabilir ve ondan fikir

alabilirdim. Bunun için en uygun saatler akşam yemekleriydi. Babam evdeyse akşam yemeklerine aynı saatte otururduk. Rahatça her konuda fikrimizi söyleyebildiğimizden o yemekler kendimizi rahat duyduğumuz ortamlar olurdu.

Yıllar sonra yüksek lisans sınıfında babam hocalığımı yaptığında benzer bir ortam vardı. O dönemde farklı bölümlerden arkadaşlar bir araya gelmiştik. Babam Osman Cemal Kaygılı'nın *Çingeneler* romanını incelememiz için bize ödev verdi. Hoca koşullayıcılığı olmadan dilediğimiz gibi ödevleri yapıp sunduk. Ödevleri hazırlarken birtakım kaba kurallara bağlanmak zorunda kalmamıştık. Böylece ortaya çok değişik bakışların yansıdığı verimli bir ders çıkmıştı.

Bugün o dersler bitti, ama babam yine de benim hocamdır. Her yeni çalışmamda ona danışırım. Çalıştığım konuda içinden çıkamadığım sorular olursa sorarım. Bir incelemeyi yazarken bazı konuları dışta bırakıp bırakmama konusunda her zaman fikrini alırım. Yazdıklarımı gösterdiğimde beni kıyasıya eleştirir ve yazımla ilgili kendi görüşlerini de içtenlikle söyler.

Sonuç olarak aynı alanda çalışan iki insan olmamızın da katkısıyla bugün artık babalık-oğulluk, hocalık-öğrencilik ilişkisinden farklı olarak aramızda bir dostluğu kurduğumuzu düşünüyorum. Özellikle yazları bu dostluğumuz pekişiyor. Rahmetli annemden kalan arabamızla, arabanın eskiliğiyle ve şoförlüğümüzle ilgili bütün eleştirilere karşın yazları tatile çıkıyoruz. Benim için en dingin ve huzurlu zamanlar o zamanlardır. Yine insanların şaştığı bir şey de arabamızın henüz bir teybinin olmamasıdır. Aslında müzik sevgisini çok küçük yaşlarda evimizde edindim. Ama sanırım ikimiz de sıkılmak nedir bilemediğimiz için teypsiz yola çıkmak bizi yadırgatmıyor. Babam Afşar Timuçin'e sevdikleriyle daha nice güzel günler dilerim. Sevgi ve saygılarımla...

ŞİİRLERİNDEN ÖRNEKLER

SEVGİLİM ERKEN GEL

Bir günü daha gömdük akşama
Çekildik kuytularına kentin
Erkenden kapıları sürmeledik
Dışarıda bizi çağıran deniz
Bilir mi ki ölesiye yorgunuz
Üstümüze vuran ayışığı
Bana şunu düşündürdü birden
-**Y**aralıyız ama iyiyiz

Düşlerken her sevinci
Yenildik mi diye düşünmeden
Bir tutkunun güzelliğinde
Uyuyalım şimdi sarıl bana
Bir bilge dinginliğiyle doğan
Çocuk yüzlü bir güne uyanacağız
Sessiz esen sabah rüzgarı
Yıkayacak kırgınlıklarımızı
Gün bizi yüze bine bölse de
Umuda koşacağız erkenden

DEĞİŞMELER KALMALAR

Değişir mi bir çırpıda erkenden
Bir sarsıntıyla yüzünü dönen yaşam
Ufukları örer gibi ışıklarla
Yeni bir sen kuracaksın kendinden

Ummadığın bir anda bir yıldız
Camlara vuracak sonra birden
Hiç görülmemiş serin bir maviyi
Çıkarıp verecek sana kendinden

Açıklarda her maviyi arayan kuşlarla
Kanat çırpacaksın bilinmedik yerlere
Dönmek diye bir şeyi düşünmeden
Gideceksin kimsenin bilmediği denizlere

Nerede kaldı kim bilir tapılası sevgili
Nerede kaldı umduğun sevinçler
Kitaplardan silinmiş kim sildiyse
Ağlayışlar titreyişler bekleyişler

Özlemeyeceksin bir gün bile
Seni sinsice unutturan şeyi
Gün gelecek tanıyamaz olacaksın
Ne yapsam bilmem diyen kendini

KALABALIK KIZLAR KOROSU

Aşk gemileri kalkıyor limanlardan
Çocukların renk renk düşlerinde
Kentler üst üste yığıldı her yerde
Akşam çayları bile içilmiyor şimdi
Ne olurdu bu kadar çok bilmeseler
Her şey belki bir kat daha güzel olurdu
Bir peri masalında bulurduk kendimizi

Resimler bile eskiyor gökler bile
Karlar eridi eriyor derken bir fırtına
Ne çabuk unutabiliyorlar şaşılacak şey
Hiçbir iz kalmıyor mu duygularından
Bu kadar kalabalık geldik bağışlayın bizi
Nasıl olsa olmaz dediğimiz ne var
Biz kime vereceğiz sevgimizi

Böyle dedi ve çekip gitti kızlar

KENDİMLE

Beni birileri çağırıyor
Onları açık açık göremiyorum

Önce gelenler derin bir uykuda
Sonrakiler ne yapar bilemiyorum

Her şey yerli yerinde yani boşluk
Küçüldükçe küçülüyor cüce rafta

Seni hiç anlayamadım diyor
Zaten annen de anlamazdı seni

Adamın kaygısına gülüyorum
Anneler anlamak için değildir diyorum

O sıra haber geliyor sıladan
Ölü doğduğum eski Akhisar'dan

Koca yaz akıp geçiyor
Koca yaz - uzayan bir dünya

Kala kala bir özlem kalıyor
Eksik yaşanmış bir yazdan

IŞIĞIN YANSIMASI

Bilyalardan atlılar gibi geçen
Uzun kar ışıkları
Denizlere koşa koşa yağarken
Çocuklara görünürsünüz birden
Belki bir de ateşböceklerine
-Aklı olsa ya alev alev yanar
Ya da büyümez insan-

Sen de karlar gibisin
Uzak göklerden gelen ışıklar gibisin
Ne zamandır gönlün geçti sokaklardan
Bir gün
Gün deyip geçemediğin bir gün
Yağmur tanelerinden kar tanelerinden
Birine bilet alıp geleceksin

Kar yağarken
Uzakları düşüncenle bir tutan yüreğine
Yakınlar çok söylenmiş birer yalan geliyor
Işıklar dalgaların uç yerinden
Kelebekler gibi geçiyor hızla
Beyazlık sonsuz mu ki
Kar yağdıkça eksiliyor geceden

ÖYKÜLERİNDEN ÖRNEKLER

DENİZLİ PENCERE

Odasının tek penceresi vardı. Bu pencereden, bazen uyuşuk bir kedi gibi mırıltılarla uyuyan, bazen bir savaşçı atı gibi koşturup duran denizin yarısı göründü.

Yarım da olsa, denizi görmek denizi görmektir.

Övünürdü penceresiyle. "Pencerem, derdi, denizlerin en güzelinin yarısını görüyor." Sevinsin diye –sevinmeyi bilmezdi- "Dünyanm en güzel denizine bakan en güzel pencere senin penceren" derdim. Penceresi, her pencere gibi güzel bir pencereydi, bir camı çatlak da olsa. Denizi, bütün denizler gibi güzel bir denizdi.

Pencereden odaya ışık, ses, sessizlik, aydınlık, karanlık, kuş cıvıltısı, çoban yıldızı, lağım kokusu, geçip giden gemilerin dinginliği dolardı. Hele yaz akşamları! Rüzgar, perdeleri sallar; sıcak, duvarları kavurur; çocuk çığlıkları, dopdolu yaşanmış da olsa bir yanı hep eksik kalmış bir çocukluğu anlatır durur; her şarkı "Sen acımaz isen acır bana Allah'ım" şarkısını hatırlatırdı.

Pencereden denizin öbür yarısı görünmezdi. Denizi biraz daha görebilmek için pencereden sarkmak zorundaydık. Biz alışmıştık yarım denize. Yarım deniz bizim içimiz dışımız olmuştu. Öylesine alışılmış bir yarım denizdi ki bu, denizin bir yarısı daha var diyebilmek için yalan söylememiz gerekiyordu. Bu odada yalan söylemek diye bir konumuz olmazdı, çünkü her şey burada dört duvardan ve yalandan yapılmıştı: hayırsız bir sevgiliden kalma mektuplar, bir yaşanmışlığın gülünçleşmiş izlerini taşıyan biblolar, eski dergiler, deniz kabukları, armağan edilmiş kitaplar... hepsi.

Dışarıda yaşanan her şey rüzgar kadar, aydınlık kadar, deniz kadar, çocuk çığlığı kadar olağanken, burada yaşanan her şey tanrılıklar kadar boş ve olağanüstüydü.

Sıkıntıyı arkadaş edinmiş her kişi gibi o da, olup giden dünyanın dışında bir renkler dünyası tasarlamanın derinden derine yaşamak olduğuna inanmıştı. Yakup Cemil ve İttihatçılar konusunu, Türkiye ile Macaristan arasında fi tarihinde yapılmış olan güreş karşılamasını, geceleri yağmurun kardan daha sıkıntılı yağdığını,

göçmen kuşların apayrı iki yol izlediklerini bile anlatırken, bu dünyanın ötesinde bir şeyleri anlatır gibiydi. Böyle sürüp gitti bu.

Bir gün bir değişiklik oldu.

Değişiklik dıştan geldi. Çarşambalardan bir çarşambaydı. Bir mühendis (mühendislere karşı her zaman uzun ve köşeli bir saygımız vardır), onun penceresi önüne çok büyük bir ev yapmak için toprağı kazdırmaya başladı. Bir ay içinde o güzelim yarım deniz, o anlayışlı pencerede, çirkin duvarlarla parçalanmış anlamsız bir mavilik olup çıkıverdi. Mayısın son günü (göbekli ev sahibinin kalfaya ve mühendise yetken "Bu ev bitecek mi bitmeyecek mi?" diye bağırdığı gün) bizim yarım denizimiz çirkin duvarların gerisinde, kimseye görünmemek için çırpınan kaçak ve utangaç bir mavi parçasıydı. Ne yapılabilirdi? O ne yapabilirdi? Evden taşınmalı, çekip başka yerlere gitmeli, belki de başka bir deniz kıyısına yerleşmeliydi.

Oda artık karanlığa gömülüyordu. Bu şehirde, şehir demek, karanlık demektir. O buna katlanamıyordu. Ağladı. Saçlarını, ayaklarını okşadım, götürürüm seni, korkma, dedim. Belediye başkanımıza, "Penceremin önüne kalın duvarlar çekilmesine Avrupa'da estetik cerrahi okumuş sizin gibi bir belediye başkanı nasıl göz yumabilir?" diyen bir dilekçe verecekti. "Sayın başkanım, görüp göreceğim bir yarım denizdi, onu da oldukça iri yarı ve duvar dikmeyi iyi bilen bir mimar-mühendis elimden aldı, dikkatinizi mi'mar ve ma'mür söcüklerine ve özellikle ma'müre-i derun deyimine çekerim" demek için kağıda kaleme sarılıyor, ama her seferinde en dokunaklı dilekçeyi yazamadığı düşüncesiyle öfkelenip masadan kalkıyor, hıçkırıklarla yatağa atlıyordu. O zaman yanına uzanıyordum. Ona yepyeni denizlerde yepyeni kıyılar, yepyeni şehirlerde yepyeni pencereler bulunabileceğini boş yere anlatmaya çalışıyordum.

Geceler boyu, gözünü kırpmadan, denizli penceresini düşündüğü oluyordu. Bazı geceler birlikte kalırdık, bazen bir sinema dönüşü (o da benim gibi renkli-türkçe-sinemaskop filmleri severdi), bazen dolaşmakla geçen bir günün sonunda. Bu gecelerde o bana,

pencereleri yok eden mühendislerin ağır cezalandırılmasının, icabında profesör raporuna göre ipe çekilmesinin neden doğru olduğunu anlatırdı. Bir gün, avunur belki diye, bir türlü yazamadığı dilekçeyi yazıp belediye başkanına yolladım. Başkandan on gün sonra cevap geldi. Bütün bir şehri düşünmek, bu yüzden birçok zorluklara göğüs germek zorunda olan bu büyük adamın dilekçemizle ilgilenecek vakti bulabilmiş olmasına şaşıp kaldık.

Başkan, belediye sınırları içinde bütün yapıların yasalara uygun olarak yapıldığını, bugüne kadar hiçbir belediyenin bir yarım deniz mavisiyle ilgilenmeyi düşünmediğini uygun bir dille anlatıyordu. Onun mektubundan öğrendik ki, belediyecilikle deniz mavisi apayrı şeylerdir. Bilgili, erdemli, zengin dostu, fakir babası olarak tanınan sayın başkanın bize yararlı olamadığı için üzüntü duymuş olması gözlerimizi yaşarttı. Gene de, şehrin bu büyük sorumlusundan gelen karşılık onu allak bullak etmeye yetti. "belediye başkanı haklı" diyordu, "ama ben, ne yapacağım şimdi?"

Bir akşamüstü, o gene penceresine baka baka ağlamaya başlayınca avazım çıktığı kadar bağırdım: "Pencerenle uğraşamam, senin bu yaptığın ayıp,şımarıklık bu, benim canım yok mu da dünyayı görmeyen bir bodrum katında yaşıyorum, bundan sonrası umurumda değil artık..."

"Yarından tezi yok gidip mühendisle konuşacağım" dedi.

O akşam biraz erkence ayrıldım yanından. Sinirliydim. Binbir güçlük içindeydim, bu gibi saçmaları kaldıracak gücüm yoktu. Ertesi gün öğleden sonra uğradım ona. Beni görünce boynuma sarıldı. "Gelmeyeceksin sanmıştım" dedi. Sevinç içindeydi. Kahve yaptı bana. Mühendislerin çok okumuş kişiler olduğunu, onlara toplumda verilen ayrıcalı yerin gelişigüzel bir yer olmadığını, şehrin en güzel kızlarıyla evlenmekle, çekip çekip Amerika'lara gitmekle iyi ettiklerini, kendisi kadın başıyla bir başbakan falan olsa mühendislere daha çok para verilmesi için maliye bakanına baskı bile yapabileceğini anlatıyordu. "Mavi deniz diye tutturmuşuz biz, oysa mavi denizin ötesinde ne büyük gerçekler var" diyordu. İçim yıkıldı sanki. Çünkü mavi deniz diye tutturan asıl bendim.

Birkaç gün sonra onu, bir akşamüstü, odasında, kara gözlüklü bir adamla buldum. Adamı tanıştırdı: o koca evi yapan mühendismiş. Adam, insanın yarattığı güzellikler yanında doğa güzelliklerinin bir hiç olduğunu anlatıyor, "New York'u görseniz, bir görseniz" diyordu. Bas bas bağırıyordu: "Toprak dünya bitti, beton dünya başlıyor!"

Yanlarında pek kalmadım, sokağa çıktım. Koca yapı bitmek üzereydi. O güne kadar hiç düşünmeden sevdiğim maviyi, o gün ilk olarak sevgilimmiş, çocuğummuş, yurdummuş, can yoldaşımmış gibi sevdim. Kıyıya koştum, yüzümü mavi suyla yıkadım.

GELİŞİGÜZEL BİR SERÜVEN

Karşımda aptal aptal konuşuyor...

-Son kitabını beğenmedim abi, diyor, ne bileyim ben, içeriği biraz bana ideolojik açıdan yanlış geldi.

Ayakkabıları gıcır gıcır boyatmış, beyaz noktalı kırmızı bir gömlek giymiş üstüne, kıçında altın sarısı bir pantolon.

-Neden beğenmedim biliyor musun, diyor, sen bizim halkımızı pek tanımıyorsun be abi...

Dişlerinin arasından tükürüyor. Bir amerikan şarkısı tutturuyor ardından: If you know your history... Then you would know where coming from... Then you wouldn't have to ask me...

-Geçen gün yaptığın konuşmayı da beğenmedim aslında, diyor.

Sonra şarkısını yineliyor: If you know your history...

-Anlatsana, diyor sizin zamanınızdaki meyhaneleri anlatsana...

İhtiyarı işletelim bakalım gibilerinden boşluğa göz kırpıyor.

Sonra gene asılıyor şarkısına: If you know your history...

-Ah, diyor, o meyhaneleri bir de biz yaşasaydık. O meyhaneleri düşündükçe... Anılar çok güzel değil mi? Bir de biz anıları yaşadıkça insanların karnı doysa...

"Senin gagana sıçarım it oğlu it, defol buradan!" diyebilirdim. Demedim. Neden? Onuru kırılmasın diye mi? Yok. Bilmem. Demedim. İşte. İçimden gelmedi. O şarkısını tutturdukça ben denizi seyrettim.

O beni beğenmedikçe ben onu önemseyeceğim sanıyor.

Biraz sonra kalktım gittim.

-Benim çayları ben verirdim abi, zahmet ettin, diye bağırdı arkamdan.

"Hoşt!" dedim içimden, yürüdüm.

Bıraktım o kıyıda ideolog, şarkıcı, afra tafracı dostumu, otobüse atlayıp boğazın öbür ucuna gittim. Ne sıkıntılı gün. Girip bir yerlerde bir börek falan mı yesem? Nasıl acıkmış karnım ve nasıl canım hiçbir şey istemiyor. İki açma aldım, girdim bir çay bahçesine. Birden masalardan birinde eski sevgilimi gördüm.

-Gördün mü, dedim, beni bıraktın, kaldın tek başına.

-Yok, öyle değil, dedi, nişanlımla burada buluşacağız bir saat sonra...

-Öyleyse ben gideyim, dedim.

-Yok, dedi, otur, seni onunla tanıştırmak istiyorum. Seni tanıyor zaten. Nicedir onunla tanışmak isterim dedi bana. Ben de bir gün sizi tanıştırırım dedimdi, iyi oldu...

-Eh öyleyse, dedim. Açma al.

Bir açma o yedi, bir açma ben yedim. Açmamı bitirdikten sonra şarkıya başladım. If you know your history...

-O, dedi, sen işi ilerletmişsin bakıyorum. Ağzına da pek yakışmıyor ya...

-Herkese yakışıyor da bana neden yakışmıyor?

-Sen ciddi adamsın.

-Yok canım!

O kitabını okurken ben denizi seyre daldım.

-Neydi o geçen gün yazdığın yazı, dedi, belli ki sen de yaşlandıkça öbürlerine benziyorsun.

-Hangi yazıdan söz ediyorsun?

-O kültür üzerine yazdığın şeyden. Çok kişi kızdı ona.

-Hangi açıdan?

-Hangi açıdan olacak, gerçekleri saptırma açısından. Bir kere senin de bilmen gereken bir şey var, nesnel koşullar oluşmadan hiçbir şey olmaz. Sen tutmuş insanlara ahlak dersi vermeye kalkmışsın. Herkes kendi çabasıyla dünyayı güzelleştirecekse ne gerek var şuna buna?

-If you know your history...

-Gördün mü, boktan bir şarkıya sığınıp tartışmadan kaçıyorsun...

-Kalk gidelim, dedim, iyi bir film varmış, şimdi binsek otobüse altıya yetişiriz.

-Geçti o eski günler beyefendi, dedi, şimdi artık bana buyuramazsın, anladın mı? Nişanlım gelecek benim.

-Eh gelsin, dedim kalktım.

-Kendi içtiklerimi öderim, dedi.

-Yaptıklarını ödesen yeter, dedim, içtiklerini ben ödüyorum.

-Eskisi gibi kabasın, dedi. Zaten insanlar da sana bu yüzden çok kızıyor. Her şeyi hafife alıyorsun. Biraz bir şeyler öğrendin diye onu başkalarına ödetmeye çalışıyorsun. Bu huyunu bırakmazsan mutlu olamayacaksın. Biliyor musun, herkes seni uzaktan seviyor, yakınına geldikleri zaman son derece tedirgin oluyorlar. Ancak küçük kızları hayran bırakıyorsun kendine. Onlar da kısa süre sonra senin ne mal olduğunu anlıyorlar ya...

-If you know your history...

Onu olduğu yerde söylenir bırakıp minibüsle Taksim'e çıktım. Sinemaya daha yarım saat olduğuna göre şurada bir dondurma yiyeyim dedim. Nasıl sıkıntılı bir hava! Muhallebicinin havası daha da sıkıntılı. Dondurmamı bitirir bitirmez asık suratlı garson önüme bir baklava tabağı bıraktı, baklavaların üstünde kocaman bir kaymak. Tabak bana nedense lise sıralarında heyecanla okuduğumuz *Kaymak Tabağı*'nı anımsattı. Ne terbiyesiz zihnim var bugün, diye düşündüm.

-Bu baklava ne?

-Şu köşede oturan bey gönderdi.

-Yanında kadın olan mı?

-Evet.

Baklavamı bitirip gittim yanlarına.

-Ulan, dedim, burada da mı rahatlık yok senden? Sana kim baklava istediğimi söyledi bu sıcakta?

-Otur, dedi, otur da seni nişanlımla tanıştırayım.

Kadına döndü:

-Ünlü yazarlarımızdan Ercan Duran, dedi.

-Beni ilgilendirmez, dedim.

Kadının karşısında saygıyla eğilip oturdum.

-Nedir sizi ilgilendirmeyen? dedi kadın.

-Ünlü yazarlarımızdan Ercan Duran, dedim.

-Yani kendiniz? dedi kadın.

-Ta kendisi! dedim.

-Yahu, dedi arkadaşım, roman yazdığını geçen gün öğrendim.

Sen eleştirmeci değil misin be kardeşim? Roman yazmak senin neyine. Arkadaşlar söylediler, yok yahu o romancı falan değildir dedim ama yemin ettiler, sonra kitabını birinin elinde gördüm, sonra ben de satın aldım. Bana kalırsa roman yazma sen, tamam mı? Neden diyeceksin? Bir kere roman başka bir şey, anlatabiliyor muyum? Yani eleştirmeci olan roman da yazacak diye bir şey yok, değil mi? Tersine, eleştirmeciysen roman yazman doğru değil. Sonra, romanında halka bakışını da doğrusu pek tutarlı bulmadım. Neden diyeceksin? Şundan... Şimdi sen hem yargıcı hem yaratıcı durumda oluyorsun, yaratıcılığı iyi kıvıramadığın da caba. Bak, eleştirmeciliğine bir şey diyemem. O konuda kendini kabul ettirmişsin. Ama roman, ne diyordum, başka bir şey. Kes şu şeyi be, if yu bilmem ne mi nedir, nereden taktın diline, deminden beri, if yu, if yu, if yu...

-Söyle bakalım, gene avukatlık mı yapmaktasın? dedim.

-Avukatım, yazıhanem var, ama ben asıl kabzımal olarak çalışıyorum, halde yerim var, dedi.

Sokağa çıktım. Ben bugün bir yere gitmesem daha iyi olacak diye düşündüm. Sinema vakti geliyordu ama benim içimde sinemaya gitme tadı diye bir şey kalmamıştı. Çekip eve mi gitsem? Akşam başlamadan, akşamın sıkıntısı, karanlık, şu bu başlamadan eve mi gitsem?

-Ercan yahu, diyor koluma girip, nerelerdesin yahu, gel şurada iki kadeh atalım...

Baktım, İt Arif.

-Yok, dedim, son görüşmemizde birbirimize demediğimizi koymamıştık. Ben bu akşam seninle bir yere gitmem.

-Oğlum, senin eleştiriye dayanamadığını ne bileyim? Bu akşam hiçbir şey konuşmadan oturup içelim.

-Yapabilir misin?

-Ya dilimi tutamazsam?

Hiçbir şey demedim. Şarkıya başladım:

-If you know your history...

-Dinlesene, ya dilimi tutamazsam diyorum?

-If you know your history...

İÇİMDEKİ ÇİNGENE

Üzerinize afiyet, galiba aşık oluyorum. Sizde de öyle mi olur, ben aşka düşerken üstüme bir gariplik gelir, ürperirim, kafam nah bu kadar olur, hafif de ateşim çıkar. Sanırsan saatlerce başım açık rüzgarda yürümüşüm. Bu yüzden kaç soğuk algınlığını aşkla, kaç aşkı soğuk algınlığıyla karıştırdım. Bugün de öyleyim, bir gariplik var bende, sormayın. Üşüttüm, bu defa üşüttüm. Ağzım zehir gibi, içim hiçbir şey istemiyor. Burada oturuyorum olmuyor, oraya geçiyorum olmuyor. Dün ince ayakkabılarla karda dolaştım ondandır. Kalının neden mi giymedim? Yok da ondan. Çoktandır nezle falan olmamıştım. Çoktandır aşık da olmadım. Çoktandır dediğim üç aydır falan. Son günler kendimi iyi koruyordum, aşktan da soğuktan da. Ne kadar korunursak korunalım, bu iki şeyden, soğuk algınlığından ve aşktan sonuna kadar kaçamayız. Bakarsın üç gün sonra gene biri çıkıvermiş karşıma. Ya da yatağa düşmüşüm, ateşler içinde yanıyorum.

Nezle gibi rezil şey yok. Ya aşk? Aşkın gerçek olanı iyidir. Ne var ki aşkın gerçek olanına pek raslanmaz, gerçek gibi olanıyla çok karşılaşılır da. Aşk doğru dürüst aşk olsa ben ondan korur muyum kendimi? Korumam, isterse alsın tahtalıköye götürsün beni. Morukladın, kelin çıktı, dişlerin birer birer dökülüyor, yaşın kemali buldu, yakında torun torba sahibi olacaksın, hala gözün kızlarda! Böyle düşünenler, böyle söyleyenler olacaktır. En başta bizim kaşık düşmanı böyle düşünüyor. Gerçekten değiştim artık. Duruldum, toparlandım. Gelip beni bulmasalar, üstüme düşmeseler aşk diye bir konum olmayacak. Evet, yaş kemali buldu artık. İnsan kendine yakışanı yapmalı. Öyle ya, şunun şurasında hepimiz bir toplumun içinde yaşıyoruz, ne bileyim! Bırakmıyorlar. Senin eksiğin de yakışıklılığın, derdi annem, boylu poslu olmasan yoldan çıkmazdın, okulu da bırakmazdın, doğru dürüst bir mesleğin olurdu. Doğru söylüyordu kadın.

-Yüreğini hoplattığınla kalıyorsun, dedi geçende bizimki. Bu kızlarla bir halt ettiğin de yok. Zamane kızları bunlar, sana sonuna

kadar yüz verirler mi! Dalga geçiyorlar seninle. İş ciddiye binsin de bak bakalım duruyorlar mı kaçıyorlar mı?

-Dırlanma da gömleğimi ütüle, dedim. Kimin kime bakacağı belli olmaz. Hem sen ne karışıyorsun benim işime? Senin İbrahim ağabeyin gibi olamam ben.

Kareli mor gömleğimi giydim, mavi pantolonumu çektim ayağıma, çıkmaya hazırlandım. Bizim çocuklarla iki kadeh atmaya gidecektim.

-Yaşına göre giyin artık, dedi bizimki. Bu kılığınla şeye benziyorsun...

-Neye benziyorum, haşa huzurundan pezevenge mi?

-Yok canım, estağfurullah, şeye...

-Şeye mi? Ne şeyine?

-Sen daha iyi bilirsin. Hani var ya canım öyleleri. Tık, tık, tık... bazı erkekler...

-Ağzını topla kadın!

Bundan üç dört ay önce bir aşk fırtınası geçirdiğim doğrudur. Nasıl mı oldu? Çoktandır iyiydim. Ne aşk, ne başka bir şey, iyice geldi geçti yaşıyordum. Kızı evlendirdim ya, üstümden büyük bir yük gitti. Orospu olmadan kapılandı birine. Oh dünya varmış diyordum, hiçbir şey umurumda değildi. Günlerce düz yaşadım, düzgün yaşadım. Evden işe, işten eve. Bizimki şaştı kaldı. Pek de güvenemiyordu ya. Haklıymış. Çok sürmedi ben gene aşka yakalandım. Aşk öyledir, pusu kurar insana. İki kara göz geldi kondu üzerime. Al sana Recep Ali, ister ye ister sakla. Uykularımdan oldum. Kurtulana kadar neler çektim. Gece yarısı telefona asılıyorum, bizimki uyuduktan sonra. Kız seni çok seviyorum, diyorum. Başta o benim üstüme düşüyordu. Anladı ya tutulduğumu, çekiverdi kendini. Suç bende, aşık olmayı biliyorum, kendimi ağırdan satmayı bilmiyorum. Böyle adalarda, boğazlarda, şeylerde gezip tozmakla olmaz Recep Ali abi, diyor, sen en iyisi bir karar ver de ikimiz de üzülmeyelim. Beni istiyor musun istemiyor musun? Tamam mı? Kız, daha düne kadar can atıyordun benimle buluşmaya, yanıp tutuşuyorum diyordun, ne oldu şimdi?

Buluşmalar çok güzel de Recep Ali abi, sonu yok, hem ben senin ayrılığına dayanamıyorum, ya olsun ya bitsin. En iyisi tam olarak kavuşana kadar bir daha görmeyelim birbirimizi...

Günlerce burnumun önünü görmeden dolaştım. Kaç gün işe gitmedim. Müdürüm Minürdün Kalkan bey, ah ne iyi insandır, haber göndermiş, ne yapmak istiyorsa bilelim demiş. Aldırmadım. O gönlü geniş adam bana kanat germese beni çoktan sıpıttırmışlardı. Sen gene dağıttın, seni işten atacaklar dedi durdu bizimki. Zaten adın kötüye çıkmış! Neden kötüye çıkmışmış adım, ha? O boktan boktan şiirleri yazdığım için çıkmışmış, bir de... Bir de? Bir de bir takım şey kızların peşine gittiğim için.

Daha neler söylemedi? Zaten her şiirimden ahlaksız ve terbiyesiz bir adam olduğum anlaşılıyormuş. O saçma şiirleri gizleyeceğime önüme gelene okuyormuşum, beni ipe sapa gelmez biri belliyorlarmış. Zaten de öyleymişim. Bu kadın öldürecek beni, görürsünüz.

O günler yani son aşkımı yaşadığım günler, sizlerden iyi olmasın, Sabri'yle kahvede böyle karşılıklı konuşuyoruz. Ben sözü döndürüp dolaştırıp, efendime söyleyeyim, aşka getiriyorum. Sabri de benim aşık olduğum kızın uzaktan akrabası. Ağzını yokluyorum, bakalım konuyu biliyor mu diye.

-Aşk eskidenmiş enişte, diyor. Eskinin insanı enayiymiş de ondan. Sen üstüne alınma. Sen şair adamsın, sen başkasın, senin hakkın bu! Eskinin insanı hıyar gibi, affedersin, parasız pulsuz yanar dururmuş birbirine. Şimdi bütün kızlar gözlerini nah böyle dört açmış durumdalar. Yerler mi öyle şeyi enişte? Hepsinin bir rayici var mesela. Bakıyorsun, dolar rayici üzerinden işlem görmüş. Gülme enişte! Sen şair adamsın, böyle işlere gözün kapalı senin. Okuduğun kitaplarda yazmaz bu. Bu işin pazarı var, beni dinle. Tutturabildiğine yani, neden olmasın? Şimdi buzdolabı, çamaşır makinası, elektrikli süpürge çıktı da biraz da ondan böyle oldu. Sen tanımazsın, bizim dayı kızı koca kıçına bakmadan deri tüccarını kaptı. Oh, afiyet olsun enişte. Sana değil, ona. Sen çay içiyorsun, sana da afiyet olsun aslında. Gönül bu anlayacağın, kimi de etli

butlu istiyor. Kızların ille parada ve evlenmekte gözü. Sen yaz dur şiirlerini, onun da yeri başka. Şimdi dünya böyle enişte. Sen bakma o kadın şeylerine falan, hani gazetede yazıyorlar ya, hepsi hikaye.

-Pekiyi, bunca aşk yani...

-Ha, bak, onlar üçkağıt, diyor. Enişte sen şair olduğun için çok mu safsın yoksa benimle dalga mı geçiyorsun? Senin anlaman için şöyle anlatalım. Diyelim ben kadınım, kızım, neyse, seni gözüme kestiriyorum, tamam mı? Ne yapmam gerekiyor? Sana işaret vermem gerekiyor. Neyle? Cilveyle. Ne demek mi istiyorum enişte? Çok kısa. Sana işaret gönderiyorum, diyorum ki yengeyi boşa beni al. İşte bugün aşk dediğin budur enişte. Geçenlerde herifin biri bizim bacıya sarkmış. Kız geldi bunu evde anlattı. Tepem atmaz mı benim? Sen olsan bitlenmez misin? Sen başkasın ya, neyse. Ben hemen herifin eşkalini sordum ki gidip haritasını çıkarayım. Acele etme, ağabey, dedi bizim kız, dur bakalım, kim olduğunu öğrenelim hele, bakarsın kısmeti tepmiş oluruz durup dururken, ha?

Neyse, aşk çabuk geçti ve ben o kızı unuttum gitti. Evet, artık bu işleri bırakmalıyım, yaşıma da yakışmıyor. Beni aşka iten belki de benimkinin suratsızlığı. Bu suratsızlıkta ne aşk kalır ne sevgi ne başka şey. Benim evliliğim de aşk evliliğiydi, sevsinler. Aşkla evlilik bir arada yürümüyor. Evlendiğimizin üçüncü günü bizimki iç yüzünü gösterip surat asmaya ve ardarda buyruklar vermeye başladı. Yirmi iki yıldır surat asıyor ve buyuruyor. Sabah yataktan kalkar kalkmaz ilk işi kaşlarını çatıp bana şunu yap bunu yap demek. Bak Recep Ali, dün yapacaktın yapmadın, o arka bahçedeki... diye konuşmaya başladı mı kurdeşen oluyorum, tir tir titriyorum, üşüyorum, kaşınıyorum. Buna karşılık hiçbir işimi beğenmediği gibi ikide bir şairliğimi alaya alıyor. Geçenlerde bizim Numan'm kayınbiraderi benim şiirlerden birini sağ olsun Soğuk Demirciler Derneği'nin *Demir Eller-Sesimiz* dergisine koydurdu. Dergi çıkınca da almış bana getirmiş. Şiiri koymuşlar, altına da yazmışlar. Recep Ali Buldanlı, Şair. Doğru bizimkine götürdüm. Bir şiire bir yüzüme baktı. Oku! dedim. Oku! Sen onu git de o sidiklilerine okut demez mi? Ulan dedim, övünsene kocanla, bak

şiiri çıkıyor dergilerde. Haydi oradan, dedi, senin ne yazdığını ben biliyorum, demek ki demirciler anlayamamış.

Eski günlerimi, bekarlık günlerimi, özgürlük günlerimi köpekler gibi arıyorum. Başıboşluk adına aklıma ne düşerse onu yapardım. Gün olur kız liselerinin önünde kız tavlardım, gün olur çingene karılarının peşine takılır giderdim, Ayvansaray'lara, Dolapdere'lere uzanırdım. Gün olurdu, kimsenin yüzüne bakmayacağı bir karıyla sinemaya kapanırdım. Tiyatrolara takılıp Anadolu'yu, Trakya'yı kazıdığım çok oldu. Şarkıcıyım diye ortaya çıkmış bir çingene karısına tutuldum, arkasında tef bile çaldım. Parasızdım ama özgürdüm. Bende akıl olsaydı evlenmezdim. Aşk kafayı götürüyor, yoksa kendini bilen adam girer mi o evlilik denilen cendereye?

Naciye beni çingenelerin dünyasına sokmuştu. Sanki çingenelerle doğmuş çingenelerle büyümüştüm. Naciye'nin çingeneliği gözlerinden belliydi. Ne soylu bir yüzü, ne garip bakışları vardı. Çingeneyi renginden tanıyamazsan bakışından tanıyacaksın. Çingenenin bakışı çivi gibidir, adamın gözlerine çakılır. O kadın bugün de düşlerime girer, bazen birlikte el ele Boğaz'da yürürüz. Bazen hiç bilmediğim bir yerde, kara ellerinde gizlediği pembe avuçlarıyla okşar beni. Sıçrayarak uyanırım. Bazen kuş olur uçar, bazen ağlar, bazen hiç tanımadığım biridir. O zamanlar Naciye benim her şeyimdi. Bir gün ona şöyle demiştim: "Hep beni sevdiklerini söylediler, sonra da bırakıp gittiler, bu ne biçim iş Naciye?" Acı acı gülmüş şöyle demişti: "Öyle söylerler bebeğim, her boku söylerler, inanma, seven gözünden belli olur, seven insan kırk insandan biridir, o da zaten ya aptaldır ya deli!"

Hep o günleri özlerim, hep Naciye'yi düşünürüm, Ayvansaray'ı, Dolapdere'yi düşlerim, o günleri anar dururum hep. Kim bilir nerededir Naciye? Ölmüş müdür kalmış mıdır? Besbelli ruhumda çingenelere yakınlık var. Ben şairliğimi de buna bağlıyorum. Geçenlerde ünlü yazarlarımızdan Afşar Timuçin'in bir yazısını okuyunca bende çingenelik olduğuna karar verdim. Önce şunu söyleyeyim, hazret benim pek sevdiğim bir yazar değildir. Yazdığı öyküler Burhan Felek'in vaktiyle gazetelerde yazdığı

Pazar şakaları kadar soğuk ve anlamsızdır. Şiirlerinden de pek hoşlanmam. Kendisini bir iki kere gördüm, gözüm tutmadı, pek kafa dengi bulmadım. Alçakgönüllü görünmeye çalışan kendini beğenmişin biri. Bizim gibi pek okumamış yazarlara yan gözle baktığı kesin. Ahlakı da şöyle böyle diyorlar. Geçenlerde bizim Efrasiyap onu Boğaz'da çocuğu yaşında bir kızla dolaşırken görmüş. Yuh! Utanmıyor. Yakışır mı? Neyse canım, ne yaparsa yapsın, bize ne! Yalnız, ne diyordum, bir yazısını çok sevdim. Şöyle bağlamış yazıyı: "İçimde hiç durmadan dans eden bir çingene kızı var. Onun teri, kokusu, sıcaklığı, yapışkan bakışları, saçlarının kıvrımları korur, kurtarır beni. İhanetlerin verdiği acıları ben onunla aşarım. O güzelim yalnızlığıma o alıştırdı beni. Ne zaman zorda kalsam, ne zaman işten atılsam, horlansam, bırakılsam, ne zaman ezilmiş bir hamam böceği gibi duysam kendimi, o içimde dansa başlar. Onun varlığı ayakta tutar beni. Onun varlığı ruhumu güçlü kılarken bedenimi dinlendirir. Küçücük tanrıçamdır o benim. Gece gündüz döner durur içimde. Bir gün bile oturmadı, hep dansediyor. Dönüyor, dönüyor, dönüyor... Diz çökebilirdi, bana sığınabilirdi, benden bir şeyler bekleyebilirdi, yumuşaklığımı kötüye kullanabilirdi, bana doğru yanlış bir şeyler anlatabilir, beni kandırabilirdi. Yapmadı. Yapmadı ve biliyorum yapmayacak. Yırtıcı bir ruh gibiydi, hep zorun içinde kendimi varetmemi istedi benden. İhanetlere, ikiyüzlülüklere aldırmamayı ondan öğrendim. Beni savaşa sürdü, ben savaşırken o hep dansetti. O hep dansetti bende, hep dansediyor..."

Besbelli benim içimde de bir çingene kızı ya da çingene karısı var. Beni her türlü beladan koruyor, bu arada biraz da azdırıyor. O olmasa ben olamam, o var diye varım ben. Ama gel de anlat bunu bizim cahil karıya. Neyi anladı ki onu anlasın? Salak!

ROMANLARINDAN ÖRNEKLER

Afşar Timuçin'in Romanları Arasında Kısa Bir Gezinti

YARINA BAŞLAMAK

"Bu korkularını sezemedim baştan. Sarsılmadan direnebilecek gibiydin her şeye. Direnmelisin ama. İnsanın direncinden büyük yakını yoktur. Korkularla ne kendimize ne başkalarına bir şey verebiliriz. Hem sen de ben de kendimiz için ikimiz için yaşayamayız ki. Koskocaman bir dünyayı iki kişilik bir dünya sayamayız biz. Başarının tek şartı var: kararlı olmak. Sıradan insan olabiliriz, ama küçük insan olmak yok. Fareler karasinekler hamamböcekleri gibi olmak yok. Yoksa kocamın ne suçu vardı? Yenilgiyi benimsemiş insan küçük insandır. Biz sıradan insanlar olabiliriz, aklımızın yetmediği şeye yanarız, ama küçük insan olamayız. Küçük insanlar akıllarının yetmediği şeyi aşağılarlar."

GECE GELEN ESKİ DOST

"Ancak çok çok sevmeyi becerenler o kadar güzel bakabilir, o kadar güzel gülebilirler. Sevdiğine ve her şeye.

Uğraşmadan, didinmeden tek kişi olmanın, birdenbire, beklenmedik bir anda tek kişi olmanın, yüzde yüz kendiliğinden tek kişi olmanın, apayrı, birbirini tanımaz iki kişiyken tek kişi olmanın onurunu ve sevincini, biraz da şımarıklığını yıllarca yaşadılar. Bugün bu onurun ve bu sevincin sağlam kalıntıları dimdik ayakta duruyor.

Bugün bir yerlerden soğuk rüzgarlar esmekteyse, elbette bunu, bu insanı kokutan şeyi görmezden gelecekler, gördüklerinde hiçbir şey olmamış gibi davranacaklar.

Açıklasalar büyü birdenbire bozulacak. Bunu biliyorlar. Bu yüzden her ikisi de birbirlerine eski bakışlarla bakmaya, eski gülüşlerle gülmeye özen gösteriyorlar.

Yıllarca birbirlerindeki güzeli bulup çıkarmaya çalışmışlar, birbirlerindeki çirkini sessizce gidermeye uğraşmışlardı. Böylece çok kişinin ikide bir, yerli yersiz kullandığı "mutlu olmak" sözü onların yaşamı için ya da onların sözlüğünde pek anlamsız, pek basmakalıp

bir söz alarak kalmıştı. "Mutlu musun?" diye sorardı biri öbürüne, ikisi de katıla katıla gülerlerdi.

Şimdi birbirlerinin iyi yanlarına, anlamsızlıklarına, tedirginliklerine, korkularına, alışkanlıklarına tam olarak alıştılar. İnsanın en büyük güçleri de en büyük güçsüzlükleri de alışkanlıklardan kaynaklanır. Onlar mutlu falan olmamışlar, düpedüz tek kişi olmuşlardı. İki kişinin tek kişi olması hem çok güzel hem çok tehlikelidir.

Ortaklığın böylesine ulaşanlar çok zaman hiç beklenmedik kopmalara uğrarlar. Tutturdukları olağanüstülüğü bir süre sonra öylesine olağan bir şey saymaya, öylesine olağan bir şey olarak yaşamaya başlarlar ki, ulaştıkları olağanüstülüğe öylesine ısınırlar ki durumlarını bir yücelik değil de bir hak diye görme yanlışına düşerler. Yaşam bu durumda onları sessizce uyutur ve beklemedikleri kopuşlara uyandırır. Yaşam bu durumda onları birbirlerinden sessizce koparıverir. Bir de bakarlar, birbiriyle artık bir daha o ölçüde bir olamayacak iki ayrı insan oluvermişler. İki kişi olmanın zorluğu kapılarına dayanıverir. Bizi biz eksilttik de diyemezler kolay kolay, ya susarlar ya içlerinde bir suçlu aramaya kalkarlar."

KIYILAR DURUNCA

"Böyle dalıp dalıp gidiyorum işte Fatma kızım, gene horladım değil mi? Belli ki böbrekler çalışmıyor artık. Doktor da öyle dediydi. Ölüm kapıya dayanmış mı aç girsin. Öyle uzun sürmez, işini bir anda bitiriverir. Bir lokmayı çiğneyip yutacak kadar kısa bir zaman içinde. Kimileri ölemezler, ölmeyi beceremezler, yaşamayı beceremedikleri gibi. Hep kendileri için biraz daha sürecek bir şeyler düşünürler... İnsan onurunun kaldıramayacağı işleri güle güle yapan çok kişi gördüm, onlar yaşamadılar, ölemez onlar. Ölüm karşısındaki duyguları korkunçtur. Hiç değilse yerimiz o kadar dar olmasa, soğuk ve nemli olmasa, böcekli ve karanlık olmasa diye düşünürler. Yaşamayı bilen ölmeyi de bilir. Toprağa dayadım mı sırtımı bütün yorgunluklarım gidecek. Ölen karımın acısı ölen kızımın acısı hepsi... Ölümü efendice karşılıyorum işte. Ölüm cellat değildir, cellatla ölümü karıştırma

birbirine, çocukları bile asabilen cellatlara benzetme sakın ölümü, çocukları öldürüyor olsa bile. Ölüm saygıdeğer bir ihtiyardır."

TEPEDEKİ YALNIZLIK

"Biz ne yaparsak yapalım, hiçbir yaşam baştan sona tek bir çizgide gitmez. Yaşamın durgunluğunu ya da dengesini bozmaya hazır bir şeyler alttan alta işler durur. Yazgının oyunu gibi görünen bu şey gerçekte insan yaşamının basit bir özelliğidir: her değişken zamanla kendine çok benzemeyen bir şeylere dönüşür. Yaşam kendi verdiği bir şeyleri bir gün kendi alır götürür. Sinsi etkenler oluşmaya başlar. Bu etkenler babalarının evine gelir gibi, beklenmedikleri bir anda tak kapı çıkar gelirler. Dengeyi bozan şeyleri her zaman kötü şeyler diye görmemiz doğru olmaz, aralarında şimdi acı da verse gelecekte sevinçler getirecek olanları bile vardır, hatta hiç de az değildir. İnsanoğlu olacaklara hazır durmayı bilmeli. Kapımızı çalan her yeni bize sonsuz güzellikler getirecek değildir. Ama Hüseyin gibi azçok bilge insanlar iyiliği de kötülüğü de aşağı yukarı aynı ağırbaşlılıkla karşılamayı bilirler. Onlar en büyük acıları bile büyük bir ağırbaşlılıkla karşılarken sevinçleri hep sessiz ve derinden yaşamışlardır. Çünkü yaşamı kendilerine yontmak, akışı kendi yönlerine çevirmek, bir şeylerden yarar elde etmek gibi bir alışkanlıkları yoktur."

BİZİ BİZ YAPAN SEVDA

"Acıyı uyuşturmak değil acıyı yaşamak gerekirdi. Acıyı birlikte yaşayabilirdik. Paylaşabilirdik paylaşabildiğimiz kadar. Sen kolay yolu seçtin, acıyı uyuşturmak yolunu seçtin. Acının üstüne alkol döktün. Ben ne yapabilirdim ki? Ara sıra mezarına git avunursun diyordun. Her gün kızımın mezarına çiçek koymak gibi bir saçmalıkla işim olabilir miydi? Bir çocuğun ölümünü bayrak etmeye, bencilce kepaze etmeye hakkım yoktu. Onu oradaki rahat uykusundan uyandırmamalıydım. Mezarına gidip ne yapacaktım? Onun orada çürüdüğünü bile bile. Bir akşamüstü sen gene içmiş geldin. Kurşun rengi bir bulut çöktü üstüme, boğulup gidiyorum sandım. Sen kanepede sızdın. Ben attım kendimi

sokağa. Nereye gidebilirdim? Bana aykırı olan şeyi yapmaya kalktım, kızımın mezarına gidip orada sabaha kadar kalmayı düşündüm. Deliriyordum. O sıra Halil aklıma geldi. Ben erken çıkardım işten, onun büroda geç saatlere kadar kaldığı olurdu, biliyorsun. Bir taksiye binip büroya gittim. Beni görür görmez korktu Halil. Sen kötü durumdasın dedi. Ne oldu birden sana böyle, gündüz bir şeyin yoktu dedi. Birlikte çıktık, bir pastaneye gittik. Birlikte çalışıyorduk ama gün boyu çok konuşmazdık. O zaten çok zaman dışarıda olurdu. Uzun uzun dinledi beni ama avutmaya kalkmadı. Şöyle dedi bana: "Acını bütün boyutlarıyla yaşa. Acıdan kaçma. Acını uyutmaya kalkma. Acıdan ancak böyle kurtulabilirsin. İnsanlar acıdan kaçmak istedikçe acı çekerler. İnsanın kaldıramayacağı kadar büyük acı yoktur, yeter ki her şeyi doğru yaşayalım. Doğadan daha güçlü değiliz." O gece eve ferahlamış döndüm."

"Felsefesiz edebiyat da edebiyatsız felsefe de bir sakatlanmışlık belirtisidir," diyen Afşar Timuçin'in ROMANLARINDAN ÖZLÜ SÖZLER

Osman Bozkurt

Yarına Başlamak

"Başarının tek şartı var: kararlı olmak."
"Yenilgiyi benimsemiş insan küçük insandır."
"Her kişi belli bir özgürlüğü yaratmak zorundadır, kendisi ve başkaları için."
"Aralıksız yenilmek suç işlemekle birdir."
"Söyleyecek sözü olmayan bağırır."
"Özellikleri olmak ayrıcalıkları olmamak. En güzeli bu."
"Doğa, ışıklı akşamlarda okunmayı bekleyen bir şiirdir."
"Sinirlilik edepsizliğin arkadaşıdır."
"İnsanın direncinden büyük yakını yoktur."

Gece Gelen Eski Dost

"Bencillikle tembellik arasında gizemli bir bağ olmalı.."
"Aklı olan her kişi her yaşta masal dinler."
"İyi romanlar uyku kaçırır, kötü romanlar uyku getirir."
"Dünya böyledir, kendine iyi tutunamadın mı düşersin. "
"Bazı durumlar vardır, o durumlarda kahramanlığı ne pahasına olursa olsun göze almazsanız epeyce bir korkaklık vergisi ödemek zorunda kalırsınız."
"Kopmanın her çeşidi dönüşsüzdür."
"Üç günlük güzellikler bile bazen ölümsüz güzelliklerdir."
"Sevmek kolay beceriliyor da sevmeyi sürdürmek kolay becerilemiyor. Birincisi istek, ikincisi sanat."
"Her kişi geçmişteki yanlışlarından bugüne yansıyan şeyi göğüsleyebilmelidir."
"Aşk önce yoktur zaten, birden ilginç bir şaka gibi çıkıverir."
"Çocukluğumuz yaşarken anlayamadığımız ve yaşadıktan sonra da bir daha hiç mi hiç ulaşamadığımız bir düştür."
"Bencillik bir yalnızlık duygusudur, yalnız kaldığında daha da artar."
"Paranın vereceği güven korkuyu andırır."

"Kendinde hoşgörmediğin şeyleri başkasında hoşgörme."
"Şair garip bir yaratıktır, dehadan enayiye kadar her anlama gelebilir."
"İnsan sevdiğine giderken güvenceler istemez, yoksa kendini satmış olur."

Kıyılar Durunca

"Yaşamayı göze aldın mı yitirmeyi göze alacaksın."
"İntihar son çaredir, ya da son çaresizliktir."
"Gerçek insan kendiyle kendi dışında yaşar."
"Ölüm kapıya dayanmış mı aç girsin."
"Kimileri ölemezler, ölmeyi beceremezler, yaşamayı beceremedikleri gibi."
"Yaşamayı bilen ölmeyi de bilir."
"Ölüm saygıdeğer bir ihtiyardır."
"İnsan istekleriyle değil eylemleriyle uygardır."
"Yaşamda geriye dönüşler yok ki keşkenin bir anlamı olsun"
"Görünmeyen yanı görünen yanından çok olan insan korkulacak insandır."

Tepedeki Yalnızlık

"Her değişken zamanla kendine çok benzemeyen bir şeylere dönüşür."
"Yaşam kendi verdiği bir şeyleri bir gün kendi alır götürür."
"Dengeyi bozan şeyleri her zaman kötü şeyler diye görmemiz doğru olmaz."
"İnsanoğlu olacaklara hazır durmayı bilmeli. Kapımızı çalan her yeni bize sonsuz güzellikler getirecek değildir."
"En kutsal savaş insanın kendiyle savaşıdır."
"Sokakların gönlü geniştir."
"Kaç yaşımızda olursak olalım, ölmemişsek yaşıyoruz demektir."
"Geçmişle çok uğraşırsan geleceği kendine kapatırsın"
"Düşündüğümüz değil, neyi düşündüğümüz önemlidir, sevdiğimiz değil kimi sevdiğimiz önemlidir."
"Dünya kendini bilmezlerin elinde cehenneme dönen bir cennettir."
"Aşk kadar insanları birbirine yaklaştıran ve birbirinden uzaklaştıran hiçbir şey yoktur."
"Özel olarak mutlu olunmaz, insan mutsuz olmadığı zaman kendini mutlu duyar."
"İnsan kendini evcilleştirmek isteyen tek yırtıcıdır, evcilleştikçe kendi olmaktan çıkar."

"Aklımız her şey için yeterli olsaydı, yaşamak son derece kolay bir iş olurdu."

Bizi Biz Yapan Sevda

"İnsanlar acıdan kaçmak istedikçe acı çekerler. İnsanın kaldıramayacağı kadar büyük acı yoktur."

"İnsanın kendiyle kalması bazen yaraya merhem gibidir."

"Geçmiş geçmiştir, onu değiştiremeyiz."

"Geçmişleriyle uğraşanlar kendilerine acımakla işlerini bitirirler."

"Dünyadan az şey bekleyenler ve var gücüyle çaba gösterenler için korku yoktur."

"Evlilik bir katlanma rejimidir."

"Doğru dürüst yaşamak istiyorsan dünyadan bazı basit şeylerin dışında bir şey beklemeyeceksin."

"Bütün alışkanlıkların dışına çıkabilmeliyiz."

"Aşkı yaratan duygular aşkı yemeye başlıyor."

"Kolay da güzel de değil insanın duygularını hiçe sayması."

"Raslantıları yazgı diye adlandırıyoruz çok zaman."

"Yitirmekten korkmazsan hiçbir şeyden korkmazsın."

"Yaşlı adam uzaktan ilgi çekici görünür ama yakından sıkıcıdır."

"Aşkın da bir vergisi var."

"Yanlışlarımız dönüp dolaşıp bizi vuruyor."

"Kendine yenilirsen her şeye yenilirsin."

"Bazı insanlar olmadıkları gibi görünmeyi severler."

"Zaman yirmi dört saat çalışan bir değirmen, yalnız ömrümüzü değil sevinçlerimizi de öğütüyor."

"Kendine katlanamayan insan basit insandır."

"İnsan başlamayı da bitirmeyi de bilmeli."

"Çok özel şeyler çok özel koşullarda yaşanabilir."

"Korkakların çoğu yürekli görünmeyi bilir."

"Gerçek acıları ancak gerçek insanlar çeker."

"Birinin kimsesi olmak öncelikle annelerin hakkıdır."

"Gönül bağı bütün bağlardan güçlüdür."

"Bazı acılar çok büyüktür, unutulmayacak kadar büyüktür. Her unutmak isteyişinde yeniden yaşarsın."

"Yalana sığınmak bazen gerçeği görmekten daha hoş görünüyor insana."

"Sevda üstüne gölge düştü mü sevda olmaktan çıkar."

DENEMELERİNDEN ÖRNEKLER

*BİLGİKURAMININ TARİHSEL GELİŞİMİ**

Bilinç koşullarını göz önünde tutmadan bilgi sorunlarını tartışmaya kalkarsak kaba metafiziğin çukuruna düşmekten kurtulamayız. Bilgi bilinç etkinliğinin bir ürünüdür ya da daha genel anlamda düşüncenin bir ürünüdür. Düşünce bilinç etkinliklerinin genel adıdır. Her düşünce ürünü bilgi değeri taşımaz: bilgiyi doğrulanmış düşünce diye görmek doğru olur. Bilgi doğrulardan oluşur ve her doğru gerçekliğin bilinçteki bir yansısıdır. Her gerçeklik bilinçte doğru'ya dönüşür ya da doğru olarak görünür. Gerçek bilgi doğrulanmış bilgidir. Doğrulanmışlık bilgiye mutlaklık kazandırmaz. Bilgi her zaman görelidir. Mutlak ancak bir inanç nesnesi olabilir, buna göre mutlak'ın bilgisi yoktur. Durmadan dönüşen bilinçte bilgi hem bir ürün hem de bir üreticidir. Bilinç birbiriyle örülmüş olan ve bir bütün oluşturan bilgilerin, hep birlikte sürekli olarak dönüşen bilgilerin ortamıdır. Bilinç bilgileriyle bilinçtir: soyut bilinç ya da öncesel bilinç yani önceden düzenlenmiş bilinç yoktur. Önbilinç bilincin oluşumuna temel olacak koşullardan başka bir şey değildir. Bilinç bir olanaklar bütünü olan önbilinç üzerine kurulur. Öyleyse *tabula rasa* diye yani *sıfır bilinç* diye bir şey yoktur.

Düşüncenin oluşumunu incelemek istediğimizde bilinç koşullarını ele almamız gerekir. Buna göre felsefenin birinci işi bilginin temellerini görmek açısından bilinç araştırmasıdır. Bu da her felsefi öğretinin temelinde bir bilgikurammın olması gerektiğini duyurur. Bilgikuramı felsefenin özünü oluşturur. Böyle bir araştırma öncelikle bir içgözlem araştırması olacaktır. Buna bilinç etkinliğinin gözlemlenmesi de diyebiliriz. Böyle bir içgözlem ruhbilimde kullanılan içgözlemden epeyce ayrıdır. Kişinin kendi duygu dünyasını, kendi ruhsal yapısını incelemeye yönelmesiyle filozofun kendi bilinç koşullarını ayrıştırıcı bir biçimde gözlemeye yönelmesi arasında bir ayrılık olması doğaldır.

---

* Afşar Timuçin, *Felsefenin Önceliği Bilgi Sorunu,* Bulut Yayınları, İstanbul 2013

Ancak bu iki yönelimi birbirinden iyice de ayrı görmemek gerekir. Bir bilgikuramı araştırması içgözlemle sınırlanacak değildir. İçgözlemle yetinmemek, tüm olanaklardan ya da ilgili tüm bilgi alanlarından yararlanmak doğru olur. Ruhbilimin ve fizyolojinin kazanımları bilgi sorunlarının çözümü konusunda filozofa her zaman yeni olanaklar sağlayacaktır. Bilinç olgularını tanımakta en büyük yardımı filozof fizyoloji uzmanından alabilir. Fizyolojide ilerlemeler bu açıdan felsefeye belli katkılar sağlamış olsa da sorun tam olarak çözülmüş değildir. Fizyolojinin boş bıraktığı ya da erişemediği yeri şimdilik içgözlemle tamamlamak bir zorunluluktur. Bu yönelim azçok metafizik bir anlam taşısa da şimdilik gerekli görünüyor, bilinç araştırmasının en azından şimdilik felsefi anlamda bir içgözlemle gerçekleştirilmesi gerekiyor.

Bir bilgikuramı temellendirmesi yapmadan doğrudan doğruya felsefi düzlemde bilgi üretmeye kalkmak boş bir serüvencilik olur. Bir yüzyıldır bu gibi serüvenlerin çokça yaşandığını, filozof bilinen kimselerin bilgi sorunlarına aldırmadan insanın yaşamsal sorunlarına büyük bir gözüpeklikle yöneldiklerini görüyoruz. Bugün bilgi sorunlarının hiç de önemli olmadığını, bu sorunların geçmişte kaldığını söyleyebilecek pekçok "filozof" bulabiliriz. Bir felsefe temellerini sağlam bir biçimde kurmadan felsefe olduğunu söyleyemez. Bu da her zaman bir özne nesne diyalektiğine filozofun getireceği köklü bir yorumu gerekli kılar. Bu yorum elbette gelişigüzel bir yorum olmayacak, bilimsel gelişmelerin ışığında yapılacaktır. Öteden beri izlenen yol da budur. Felsefenin tarihine hevesle yönelenler bile bilgi sorunlarının her zaman ilksel ya da öncesel sorunlar olarak ele alınmış olduğunu göreceklerdir. Bilinç araştırmasının tarihsel görünümü bize düşünce oluşumlarıyla toplumsal değişimlerin birbirlerine sıkı sıkıya bağlı olduklarını göstermektedir. Bilgi sorunlarının dönüşümleri köklü bir biçimde en çok felsefi açıklamalarda yansır. Felsefe dediğimiz bilgi alanı özünde yaşamla birlikte dönüşen ve dönüşürken yaşamı dönüştüren düşüncenin alanıdır. Düşüncenin gelişim koşulları felsefenin temelini oluşturan bilgikuramının tarihinde anlatımını bulur.

Bu tarih düşüncenin hangi evrelerden ya da hangi aşamalardan geçerek bugüne geldiğini gösteriyor. Her şey tarihi içinde en doğru anlaşılabildiğine göre bilgi sorunlarını da tarihsel boyutta kavramaya çalışmak bir zorunluluktur.

Her filozof felsefesini geliştirirken onu sağlam bir temele dayandırmaya çalışır, bunun için belirleyici ölçütler koyar, böylece görüşlerini dizgesel bir bütünde açıklamak ister. Bu da felsefi bilgiyi bir bilgikuramında anlaşılır kılmak gereksinimini doğurur. Her felsefe geliştirdiği bilgikuramıyla seçilir. Felsefenin temeline koyulan kuramsal bilgi örgüsü uygulamada tutarlı olmanın yolunu açar. Taine'in dediği gibi *"Kuramsal yasalar uygulamadaki kullanımlarıyla değer kazanırlar"*. Bilgikuramı bilgi edinme olgusunu özneyle nesnenin karşılıklı ilişkisi içinde ele alır ve bilginin oluşum koşullarını incelemekle felsefenin sağlam toprağa oturmasını sağlar. Felsefe alanında her köklü öğreti bir bilgi araştırması üzerine oturtulmuştur. Bir felsefe dizgesinde bilgi sorunları tüm öbür sorunlardan önce gelir. Bilgikuramı öğretiye tutarlılığını ve bütünselliğini kazandırır. Sağlam bir bilgikuramı üzerine kurulmamış bir felsefe, felsefenin diliyle konuşabilen bir düşünce etkinliği olsa da tam anlamında felsefe değildir. Böyle bir felsefe birçok can alıcı sorunu önemsememiş olmanın umursamazlığıyla belli bir sıkıntıyı ya da dağınıklığı yaşarken izleyicilerine bulanık yapısıyla pekçok sorun çıkarır. Ayrıca sağlam bir bilgi temeline dayanmayan her felsefi düşünce sık sık kendi içinde çelişkilere düşecektir. Dizge sözkonusu olduğunda en istenmeyecek şey çelişkidir. Çelişkiler barındıran bir dizgeye dizge demek doğru değildir. Felsefenin terimlerini kullanarak tutarsız görüşler üretmek felsefe yapmak değildir. Bugün bu tür felsefeler istemediğimiz kadar çoktur. Bu çerçevede *düşünür*'le *filozof*'u birbirinden ayırmak gerekir. Düşünür düşüncesini bütünsel ya da dizgesel bir tutarlılıkta kurmak ve bir bilgi temeline oturtmak zorunda değildir. Düşünürün kayganlıklara ve çelişkilere düşmesi bizi tedirgin etmez. Bu onun zenginliğidir bile diyebiliriz. Yaşamımız hele duygusal yaşamımız çelişkilerle dolu değil mi? Düşünürler yapıtlarındaki kaygan ya da

çelişkili yapıyı çokça önemsemezler: onların düşüncede bütünsel bir yapıya ulaşmak gibi bir amaçları yoktur. Birbiriyle iyice uyuşmaz olan ögeler bir zenginliğin de belirtisi olabilir. Bunları söylerken filozofu üst bir yere koyduğumuz ve düşünürü önemsemediğimiz sanılmasın. Düşünür kendini filozof olarak görmedikçe bir sıkıntı yoktur. Bazı düşünürler bize filozoftan daha etkili görünebilirler. Ancak düşüncede tutarlı olmak amacımızsa o noktada gözlerimiz düşünürden çok filozofu arayacaktır.

Bazı felsefelerde bilgikuramı yazıların içine dağılmıştır ya da yapıtların ruhuna sinmiştir. O zaman filozofun bilgikuramını ürünlerinde ortaya koyduğu bütünsel bilgiden süzeriz. Evet, bazı filozoflar bilgikuramlarını özel olarak açıklamak gereği duymazlar, onların bilgiden ne anladıkları yapıtlarında içkindir, onların kuramlarını yazdıklarından çıkarmak durumunda kalırız. Buna karşılık bazı filozoflar bilgikuramlarını özel olarak açıklarlar hatta başlıbaşına bir yapıtta açıklarlar. Platon bize apaçık bir bilgikuramı sunmamıştır, onun dinsel-mitolojik kökenli felsefesinde bilgi anlayışını bütünden giderek belirleriz. Oysa Descartes *Yöntem üzerine konuşma*'sında ve daha başka kitaplarında bilgikuramını ayrıntılarıyla ortaya koymuştur. Bunu bir ölçüde zamanın koşullarıyla da açıklayabiliriz. Descartes'ın bu yönelişinin nedenini özellikle Yeniçağ başlarının geniş çerçeveli yöntem kaygısında aramak doğru olur.

Platon'un ve daha başka birçok filozofun bilgi anlayışları bilgi yazıların içinde bir sonuç olarak ortaya çıkar. Bu durumda felsefenin gerektirdiği dizgeselliğin biraz uzağında kalınmış olur. Bu elbette dizgeselliğin tutarlılığına pek uymayan bir tutumdur. Platon için bu durum M.Ö. IV. yüzyılın koşullarıyla ilgilidir. O dönemler henüz yöntem ve dizge fikrinin tam anlamında belirginleşmediği dönemlerdir. Oysa Descartes felsefesi XVII. yüzyılın koşullarında öncelikle dizgesel bir felsefe olarak kendini gösterir, yöntem kaygısıyla kendini belli eder. Descartes için yöntem işin belkemiğidir. Filozofların genel bakış açılarında olduğu gibi bilgi anlayışlarında da zaman etkeninin önemini gözden

kaçırmamalıyız. Hiçbir filozof çağını aşıp geçecek kadar yetkin değildir: böyle bir yetkinlik mucize olurdu. Öte yandan bu yalnız zaman etkeniyle açıklanacak bir durum da değildir. Filozofların dünyaları başka başkadır. Onlar ortak dünyamızı yorumlarken kendi bilinç pencerelerinden bakarlar. Aynı dönemin filozofları arasında belli bir yakınlık varken belli bir uzaklık da vardır: Leibniz de Spinoza da azçok zor anlaşılır filozoflardır, en azından onlar Descartes kadar açık ve aydınlık değildirler. Oysa onlar da Descartes gibi usçu filozoflardır. Bu sonsuz çeşitlilikler dünyasında benzerliklerle benzemezlikler görünmez bir uyum içindedirler.

Dizge özeni ve yöntem kaygısı düşüncede tutarlı olmakla ilgilidir. Felsefenin alanında "tutarlılık" kadar güzel bir söz yoktur. Gene de bu güzel sözü mutlaklaştırmaktan kaçınmamız gerekir. Hangi dönemin filozofu olursa olsun, bir filozofun bilgikuramında mutlak bir tutarlılıktan sözedemeyiz. Hiç boşluk bırakmayan düşünce insan olmanın olanaklarını aşar. Bilgikuramını hiç boşluk bırakmayacak biçimde apaydınlık ortaya koymuş bir felsefe yoktur. Felsefede kuramla ilgili sorunlar bilinç gözlemlemesinden elde ettiğimiz sorunlardır. Bu noktada eksiksiz bir gözlemden sözedebilir miyiz? Felsefe adamının işi görüşlere ulaşmaktır, bir bakıma sanılarla yetinmektir. Bilim adamının somut verilerle iş görme kolaylığı, kesin bilgilere ulaşma olanağı, düşündüğünü kesin bir dille anlatma rahatlığı filozofta yoktur. Filozof da görüşlerini kesinlikler biçiminde öne sürer aslında ama onun ürettiği fikirler her zaman görüş düzeyindedir. Felsefenin alanı doğrulamaların alanı değildir. Felsefenin doğruları felsefi anlamda doğrulardır. Felsefenin zenginliği buradan gelir. Bilim adamı daha iyi çizilmiş yollarda özenle yürür. Filozof yolunu kendi çizmek zorundadır, belli yollar olmadığı gibi çok zaman yol bile yoktur. Buna göre filozof denizde gider gibidir. Filozofun yolu kendi yoludur, öngörülerinin yoludur. Bu öngörülerin oluşmasında yaşam deneyleriyle elde edilen verilerin ve zaman içinde pekçok alanda ulaşılmış çeşitli evrensel bilgilerin payı büyüktür.

Filozof izlediği yolda işaret levhalarıyla karşılaşmaz. Ona kendi

yaşam deneyleri ve öncülerinin yaşam deneyleri yol gösterir. Yaşam deneyleri laboratuarı olmayan deneylerdir. Yaşam laboratuarından kesin bilgiler çıkmaz. Felsefede her şey soyut düzlemde tartışılır. Filozof yaşamın somut olgularından çeşitli örnekler verse de onun sağlam verilere dayanarak bilgi ürettiğini söyleyemeyiz. Filozof bilgikuramını sonunda ister istemez yaşamın gerçeklerine dayanarak kendi bilinç koşullarına göre oluşturacaktır. O gerçek anlamda deney yapamamanın sıkıntısını yaşar. Yaşam laboratuarı dışında bir laboratuarı olmamak konusunda sanatçıyla filozofun yazgısı birdir. Filozof da sanatçı gibi iyileşmez bir gözlemcidir. Filozofun da sanatçının da doğrulanmayı bekleyen varsayımları yoktur. Bununla birlikte filozofun insanı ve yaşamı, dünyadaki insanın yaşam koşullarını bir bütünde açıklamak gibi çok zor bir görevi vardır. O dünü anlamak, bugüne olabildiğince doğru bakmak, geleceği öngörmek gibi ağır bir yükün altındadır. Onun zaman zaman gerçeklerle bağını koparmış gibi görünmesi yaptığı işin sallantılı koşullarıyla açıklanabilir.

Felsefede bilgikuramı bir zorunluluksa bilgikuramında da dizgesel yönelim bir zorunluluktur. Önemli olan derli toplu ve en anlaşılır biçimde anlatmaktır. Kimse bir felsefe metnini bilmece çözer gibi çözmek zorunda değildir. Her gerçek bilgikuramı ancak bir dizgesellikte açıklanabilir. Felsefi tutarlılık dizgeselliği gerektirir. Dağınıklık felsefede bir yöntem olamaz. Mantıksal bir bütünlük ortaya koymayan bir düşünsel yapıyı doğru kavramamız olası değildir. Her düşünce yetkin anlatımına dizgesellikte kavuşur. Her dizge kapalı bir bütündür. Onun bu özelliğiyle düşüncenin gelişimini kapatmasından korkulur. Çünkü her dizge uç noktada zorunlu olarak *bu böyledir başka türlüsü olamaz* gibilerden bir tutum içindedir. Bu bir tehlikedir elbet. Ancak bu tehlike büyük bir tehlike değildir. Dizgede kapanıp kalmak korkusu gene de boş bir korkudur. Bir dizge bir kale değildir, sonunda bir bilgi bütünüdür, bir dizgeye karşı çıkmak ve onu dağıtmak ne suç ne de günahtır. Onu bir fiskeyle dağıtamayız ama dizgesel bir düşünceyle pek güzel sarsabiliriz. Zaten filozoflar birbirlerinin dizgelerini

dağıtmayı iş edinmişlerdir: düşünce ancak böyle gelişecektir. Bütünsel bakış düşünsel yetkinliğin bir koşuludur her zaman. Gerektiğinde dizgeleri de tartışabiliriz. Dizgelere dokunulmaz diye bir yasa yoktur. Hatta dizgeyi ortaya koyan kişi ona bir gün kendi elleriyle dokunabilir. Tutarlı olmaya çalışan her düşünce dizgesel olmak zorundadır. Bütünün tutarlılığı parçaların kendi aralarındaki uyumuyla ve her parçanın bütüne uyumuyla sağlanır.

Dizge bir felsefede tutarlılığın güvencesidir: dizge yoksa tutarlılık raslantıya kalmıştır ya da hatta yoktur. Bir felsefe organik bir yapı ortaya koyabiliyorsa, ondaki her şey bir bütünde açıklanabiliyorsa tutarlılık sağlanmış demektir. Her felsefe yetkin anlatımına dizgesellikte kavuşur ve dizge yöntem kaygısının ürünüdür. Yöntem gelişigüzelliğin aşıldığı yerde ortaya çıkar. Gerçek anlamda düşüncenin gelişigüzellikte gelişebileceğini düşünemeyiz. Gündelik yaşamda bile yöntemsizlik çeşitli güç ve zaman yitimlerini getirirken düşüncede yöntemsizlik sayısız açmaza yol açacaktır. Yöntem bizi bir amaca götürecek en kısa yolların toplamıdır. Felsefede öncelikli amaç bir dizge kurabilmektir. Yöntem bu dizgesellikte yani tutarlılıkta bizi bilgiye ulaştıracak yolların toplamıdır. Dizge ve yöntem bir felsefi arayışın iki ayrı görünümüdür. Sağlıklı bilgi üretmek bir dizgesel kavrayışta yöntemli bir çabayla olasıdır. Yöntem sorunu bize en başta boşa vakit harcamamak kaygısını duyurur. Bir sonuca çok uzun ya da olmadık yollardan da gidebiliriz, önemli olan kısa zamanda kısa yoldan gitmektir. Yöntemli yönelime kolaylıklar sağlayan dizgesel yapı bir bilgikuramını açık ve anlaşılır kılar. Bilgikuramı da felsefeyi açık ve anlaşılır kılar. Bir filozof siyaset devlet toplum sanat bilim ahlak anlayışlarının bir bütün oluşturmasını dizgesellikle sağlayabilir. Felsefe dediğimiz çokyapılı düşünsel etkinliğin parçaları birbirleriyle uyuşmuyorsa, örneğin ahlak anlayışı siyaset anlayışından uzak düşmüşse işler sarpa sarmış demektir.

*BİLGİNİN TOPLUMSAL YÜZÜ VE KÜLTÜRDÖNÜŞÜMÜ**

Sürekli evrimleşen insan dünyasında kültür değerlerinin de değişken olduğunu, ardı arkası kesilmez bir biçimde sürekli dönüştüğünü görüyoruz. Bu durum her iki kültür alanını ama daha çok kitlelerin yaşamında ortaya çıkan genel kültür değerlerini alabildiğine kaygan kılıyor. Teknik etkinlikleri içeren altyapıyla kültür etkinliklerini içeren üstyapı bir bütünün iki ayrı görünümü gibidir. Altyapı değerleri değişimlere uğrarken üstyapı değerlerini dönüştürüyor, üstyapı değerleri değişimlere uğrarken altyapı değerlerini dönüştürüyor. Burada üstyapının mı altyapının mı yani kültürün mü tekniğin mi daha etkin olduğunu ya da öncelikli olduğunu tartışmanın boş bir tartışma olduğunu söyleyebiliriz. Altyapı üstyapıyı etkilerken üstyapı da doğal olarak altyapıyı etkileyecektir, etkilemenin tek yanlı olmasında hiçbir mantıksal ve yaşamsal tutarlılık yoktur. İnsan dünyası etkilemelerin değil etkileşmelerin dünyasıdır. Çünkü yaşam iki parçalı değildir: yaşam indirgenemez bütünselliğiyle yaşamdır. İnsan bilgisi nasıl bir bütün oluşturuyorsa insan yaşamı da bir bütün oluşturuyor. Daha doğrusu bilgi bütünselliğinin yasallığını yaşamın bütünselliğinden alıyor.

Bir bütünün bazı ögeleri bazı koşullarda öbürlerinden daha belirleyici görünseler de bu görünüm ayrıcalı bir durumu ortaya koymaz. Bu bütünselliğin tıpkı insan bedeninde olduğu gibi organik bir bütünsellik olduğunu ve öncelikli oluşla değil de birlikte oluşla belirgin olduğunu söyleyebiliriz. Parçalayıcı görüşler daha çok temelsiz yargılardan ya da yararcı kaygılardan kaynaklanır. Bir şeyi ayrıştırmak o şeyi anlamak için önemlidir. Parçalayıcılık ayrıştırmacılıktan daha başka bir şeydir ve sık sık karşılaşılan olumsuz bir tutumdur. Parçalayıcılık bizi sorunları yanlış koymak ve yanlış tartışmak durumunda bırakabilir. Tarih mi önemlidir yoksa toplumbilim mi önemlidir gibi sorunların dışına çıkmak doğru olur. Düşüncenin mi eylemin mi öncelikli olduğunu tartışmak

---

* Afşar Timuçin, *Felsefenin Önceliği Bilgi Sorunu,* Bulut Yayınları, İstanbul 2013

yerine bu iki alanın tarihsel ve toplumsal çizgide bir bütün olarak birbirlerini nasıl etkilediklerini incelemek daha verimli olacaktır. Ayrıca etkileşim görünür bir olgu olmaktan çok varlığı sonuçlarıyla kendini belli eden bir olgudur. İnsan dünyasında en küçük bir etkenin bile oldukça geniş ve derin bir etki alanı oluşturabildiğini söylemek yanlış olmaz. Bakmayı bilenler görünen etkenler kadar hatta onlardan çok görünmeyen etkenlerin belirleyici olduğunu görürler. Gözümüzün önünde duran şeyler bazen açıklayıcı da olsalar çok zaman aldatıcı olabilirler.

Kitleler oluşmuş ve oluşmakta olan kültür değerleriyle yaşamlarını sürdürürler. Bu değerler dizgesinin tepesinde yüce değerler yani ahlak değerleri ve estetik değerler vardır. Bir toplum ne ölçüde dural olursa olsun değerler dönüşürler. Onlar yaşamın ve ona bağlı olarak bilinçlerin enaz dönüşümleriyle bile dönüşüme uğrarlar. Toplumbilimciler haklıdır, toplumsal bilinç tek tek bilinçlerin toplamından daha başka bir şeydir, bununla birlikte toplumsal bilinç bir topluma kendi dışında bir yerlerden gelmiş ya da verilmiş de değildir. Toplumsal ahlakla yani görenekler ahlakıyla ve enaz estetik kaygıyla yaşayan insan kalıp değerler çerçevesinde düşünmenin sınırlarını aşmak istemeyecektir ya da zaten bunu beceremeyecektir. Gene de bazen etkin olarak bazen göstermelik olarak yüce değerler hep vardır. Böylece toplumsal bilinç daha çok görüşlerin ama çoğu zaten önceden ortaya konmuş görüşlerin bütünleştiği bir ortam olur. Ancak yinelemelerin daha belirleyici olduğu bu ortamda bile dönüşüm kaçınılmaz bir koşuldur, çünkü yaşam koşulları değişir ve değişen yaşam koşulları enaz bilinçlerde bile bir dönüşüm oluşturur. Bu toplumsal kültür değerlerinin dönüşümünü doğru olarak kavramak belli bir yerde ve belli bir zamanda yaşayan ya da yaşamış olan insanı anlamak için bir zorunluluktur.

Bilimsel bir araştırma alanı olarak kültürdönüşümünün amacı toplumsal bir olgu olan kültürdönüşümünü bütün boyutlarıyla, nedenleri ve sonuçlarıyla ele alıp incelemektir. Bilimsel bir araştırma alanı olarak kültürdönüşümü toplumsal oluşumlarda

kendini gösteren değişimleri ya da gelişimleri saptamakla yükümlüdür ve toplumsal insanbilimin ilgi alanlarından biridir. Bir toplumun yapısını ve özelliklerini doğru olarak kavrayabilmek için onun en azından belli bir zaman diliminde geçirdiği nitelik değişimlerini görmek gerekir. Bir toplumu şimdiki görünüşleriyle, göze çarpan niteliksel ve niceliksel özellikleriyle kavramaya çalışmak kendini kandırmaktan başka bir anlam taşımaz. Kültürdönüşümünü uygarlıkların bütünsel ya da tarihsel dönüşüm koşulları çerçevesinde araştırmalar yapan bir bilgi alanı diye düşünmek gerekir: kültürdönüşümü yalnızca kültür alanındaki dönüşümlerle değil ona bağlı olarak teknik alandaki dönüşümlerle de ilgilenir, ancak bu ilgi elbette öncesel olarak kültür sorunlarına yönelik olacaktır.

Her kültür ancak bağlı olduğu ya da bir başka deyişle teknik alanlarla birlikte oluşturduğu uygarlığın özellikleri çerçevesinde doğru olarak anlaşılabilir. Kültürdönüşümü bu anlamda bize her zaman kesintisiz bir etkileşimi, kişiler topluluklar toplumlar ve en geniş çerçevede uygarlıklar arasındaki etkileşimi duyurur. Bir toplumun bir toplumdan aldığı ya da bir topluma verdiği duygu ve düşünce özelliklerinden kaynaklanan bakış duyuş seziş davranış ve yaşam değişimleri kültürdönüşümünün konusunu oluşturur. Bir toplumun kültür değerleri kendilerince dönüşürken başka kültürlerin de etkisi altında kendileri için yeni dönüşüm olanakları yaratırlar. Etkilenen toplum aynı zamanda etkileyen toplumdur. Böylece bir toplumun insanları kendi kültür değerleriyle başka kültürler üzerinde etkili olurken başka toplumlardan da etkiler alırlar. Böylece bir tür kültürlerarası ortak yaşam sürekli dönüşümlerle kendini ortaya koyar. Buna basitçe dönüşürken dönüştürmek ve dönüşenle dönüşmek diyebiliriz.

Kültürdönüşümü her zaman olumluya doğru olmayabilir: yenilikler bize bir yükselişi de bir düşüşü de duyurabilir. Ancak hiçbir zaman bir geriye gidiş sözkonusu değildir: tarih geriye sarmaz. Bireysel bilinç de, bir tasarımdan başka bir şey olmayan, elle tutulur olmayan, yalnız sonuçlarıyla varlığı anlaşılan toplumsal

bilinç de bir çizgi üzerinde durmadan dönüşür, bu dönüşüm bireysel çerçevede de toplumsal çerçevede de inişli çıkışlıdır. En belirgin anlamında kültürdönüşümü bize öncelikle iktisadi ve toplumsal sorunlarla değişime uğrayan yaşam biçimlerini ve ona bağlı olarak değerlerin değişimini düşündürür. Öte yandan bir toplumun bazen sanıldığı gibi dıştan değişik kültür etkilerini almadan varlığını sürdürebileceğini, bu etkilere kendini kapayabileceğini, bir başka deyişle katışıksız kültürlerin olası olduğunu düşünmek bir düşten başka bir şey olamaz. Yalıtık toplum olmadığı için yalıtık kültür de yoktur. Ayrıca çok güçlü kültürlerin en çok etki almış kültürler olduğunu tarih bize çeşitli örneklerle göstermektedir. Her kültür etkilemeye ve etkilenmeye kendi ağırlığınca yatkındır.

İnsanlık kültürdönüşümlerini en eski zamanlardan bu yana enine boyuna yaşadı, ancak insanların bu olgunun varlığım apaçık görmesi epeyce geç bir zamanda, yakın zamanlarda oldu. Kültürlerde ortaya çıkan dönüşümler eski toplumların sorunu değildi, onlar bu sorunlarla ilgilenmediler çünkü bu değişimleri açık açık göremediler. Toplumsal oluşumlar insanın kısa yaşamında çok kolay gözden kaçabilen oluşumlardır. Kültür ayrılıklarını görebilmek başka kültürlerin dönüşümünü görebilmek başkadır. Herodotos ve Demokritos ya da daha başkaları bu ayrılıkları görebilmişlerdir. Bu ayrılıkları görmüş olmasalardı uzak topraklara bir şeyler aramak için gitmeyi düşünmezlerdi. Gezginlik insanlığın çok eski bir alışkanlığıdır. Gezgin insan kendini biraz da başka yerlerde tanımak sevdasına tutulmuştur. Ama kültürdönüşümlerini sezebilmek eski zamanlar için olası değildi.

"Kültürdönüşümü" terimi ilk olarak XIX. yüzyılın sonlarında Amerika Birleşik Devletleri'nde kullanıldı. "Kültürdönüşümü"nün anlamını ya da ne olup ne olmadığını ilkin Amerika Birleşik Devletleri'nden bilim adamları Robert Redfield, Ralph Linton ve Melville J. Herskovits 1936'da *American Antropologist* dergisinin 38.sayısında bir muhtırayla açıkladılar: *Memorandum on the Study of Acculturation*. Bu muhtıraya göre kültürdönüşümü özgün kültür örneklerinde görülen değişimlerin bütünüdür. Buna

göre kültürdönüşümünün gerçekleşmesi için değişik kültürlerin bireylerinin dolaysız ve sürekli ilişkiler içine girmesi gerekmektedir. Her kültür bir dizge oluşturur, onda değerler birbirleriyle ussal bir çerçevede bütünleşmiştir. İki toplum arasında ilişkiler gerçekleştiğinde kültür değerleri değişime uğrarlar. Nedenler ne olursa olsun, ister yayılmayla ister sömürgecilikle ister göçle ilgili etkenler sözkonusu olsun, ilişkiye geçen iki kültür karşılıklı olarak dönüşüme uğramaktadır. Bununla birlikte bir kültür bir başka kültüre bütün değerlerini benimsetemez, ayrıca iki kültürün birbirinden etkilenmesi aynı ölçülerde olmayabilir. İki toplum çok uzun süre ilişkide kalırlarsa etkileşimin koşulları birlikte ortak bir kültür oluşturmaya doğru gidebilir. Bu bilim adamları bu bilgileri ortaya koyarken çok önemli bir toplum gerçeğine parmak basmış oluyorlardı.

Bugünün yaşam koşullarını göz önünde tutarak şöyle bir soru sorabiliriz: kültürdönüşümünün gerçekleşmesi için ille iki toplumun yan yana gelmesi mi gerekir? Artık birbirinden çok uzak toplumlar da pek güzel etkileşiyorlar. Özellikle iletişimin büyük boyutlara ulaştığı bu zamanda neredeyse tüm toplumlar yanyana olmasalar da içiçe yaşıyorlar. Dünyamız bir etkileşimler alanıdır: bugünün dünya düzeni etkileşimlerden örülmüştür. Ayrıca iletişim araçlarının alabildiğine geliştiği bir dünyada, giderek küçülen bir dünyada iki toplumun ya da birkaç toplumun etkileşiminden çok hemen hemen tüm toplumların etkileşiminden sözetmek daha doğru olur. Önemli olan etki alabilecek ve etkileyebilecek güçleri olmaktır. Etkilenebilmek de etkileyebilmek de belli bir bilinç yetkinliğini gerektirir. Öte yandan daha önce de belirttiğimiz gibi bir toplumun kültür açısından kendi içinde dönüşümlere uğramasını da bir kültürdönüşümü olarak görmek gerekir. Bugün kendi içinde bütünsel anlamda kültürdönüşümüne uğrayan bir dünyadan sözedebiliriz. Bununla birlikte etkileşimin yoğun olduğu yerler ya da durumlar olduğu gibi seyrek olduğu yerler ve durumlar da vardır.

Bütün dünyada kültürün asıl gereci kitlelerin ürettiği görüşlerdir, buna bağlı olarak genelgeçer değerlerdir. Üst düzey etkileşimler

yani bilim felsefe sanat etkileşimleri elbette vardır ama bu etkileşimler kitleleri çokça ilgilendirmedikleri için azçok kendine kapalı ortamlarda gerçekleşirler. Üst düzey araştırmaların tabana indiği ya da kitlelere yayıldığı durumlar yok denecek kadar azdır. İnsanlar bazı dehaların adlarını bilseler de onların kim olduklarını bilmezler. Bir ülkeden bir ülkeye taşınan şeylerin başında önyargılar gelir. Yüzeysel sanat yapıtları ayrı bir etkileşim alanı oluştururlar. İletişimin güçlü iletilenin cılız olması taşınan değerlerin ikinci üçüncü dördüncü dereceden değerler olması sonucunu getirir. Bunu aşılması gereken bir koşul olarak görsek de doğal saymak durumunda kalıyoruz. Üst düzeyde bilime felsefeye sanata kavuşmuş bir dünya bir düş de olsa güzeldir. Böyle bir dünya tasarısının bir gün gerçekleşebileceğini düşünmek kimseye zarar vermez. Bugün kültürün kitlelere eskisine göre daha yaygın bir biçimde ulaştığı doğrudur ama bu ulaşan kültürün oldukça yüzeysel bir kültür olduğu ya da tabana indikçe seyrekleştiği de doğrudur.

*ESTETİK BİLGİDE YABANCILAŞMA OLGUSU**

Bilgi sözkonusu olduğu zaman gönül hep kesinlikten yanadır. Estetiğin alanına girdiğimizde kaygan bir alana girdiğimizi anlarız. Bu kayganlık doğrudan doğruya sanatın özyapısmdan gelir. Sanat kaygansa sanatın bilgisi de ister istemez kaygan olacaktır. Buradaki kayganlığın mutlak bir belirsizlik gibi alınmaması gerekir. Felsefenin alanında filozof konuşur biz dinleriz. Aramızda bir diyalog vardır ama bu diyalogda biz izleyici olarak edilgin durumdayızdır, yalnızca soru sorar konumdayızdır. Filozof çok zaman kesin bir dille konuşur ve görüşler ortaya koyar. Filozofun ortaya koyduğu görüşler kitlelerin ortaya koyduğu görüşlere hem benzer hem benzemez. Gündelik ya da sıradan bilinçle düşünenler görüşlerini çok zaman denetlenmemiş verilere dayandırırlar. Filozofun ortaya koyduğu görüşler her şeyden önce felsefi hatta bilimsel bilgilerin ışığında oluşturulmuştur. Gündelik yaşamda insanlar genelde çabucak ürettikleri görüşlerini doğru mu değil mi demeden savunurlar, oysa filozof iyileşmez bir kuşku insanıdır. *"Felsefe yapmak kuşkulanmaktır"* diyordu Montaigne. Bilimde de kuşkudan giderek kesinliklere ulaşmak sözkonusudur. Bilim adamının doğruları filozofun doğru diye öne sürdüğü görüşlerden çok daha kesindir. Bilim tam anlamında kesinlikli bilgilerle iş görürken felsefe zaman zaman doğrulanamaz gibi duran bilgileri de öne sürer.

Estetiğin alanında kesinlikli bilginin peşine düşmeye kalkarsak yarı yolda kalırız. Çünkü felsefede ve bilimde olduğunun tersine sanatsal izlemede ikili bir alışveriş, diyalektik bir alışveriş vardır. İkili alışveriş derken izleyiciyle izlenen arasındaki ilişkiyi belirtmek istiyoruz. Felsefede ve bilimde olduğunun tersine sanatta ve dolayısıyla estetikte izleyici tam anlamında etkindir, öyle ki yapıt izleyiciyle yaratıcının ortak ürünü gibidir. Felsefede ve bilimde olduğunun tersine bu alanda izleyici yapıta eksiksiz bir yetkiyle yönelir, onun yapıtla ilgili yargılar verirken yapıtın yaratıcısından

* Afşar Timuçin, *Felsefenin Önceliği Bilgi Sorunu,* Bulut Yayınları, İstanbul 2013

ya da başka bir kişiden izin alması gerekmez. Bunun böyle olmasını sağlayan etken sanatta öznel özelliklerin de nesnel özellikler kadar belirleyici olmasıdır. İzleyici öncelikle bir yorumcudur. Sanatçı yapıtında bir bakıma özneli nesnelleştirmeye çalışan, bir ölçüde de olsa nesnel kılabilen adamdır. Bu çerçevede yapıt özel özelliklerin de katıldığı bir nesnellikte anlatım gücü kazanır. Yapıtta öznelle nesnel birbirleriyle ayrılmaz bir bütün oluştururlar, onda öznelin nerede bittiğini ve nesnelin nerede başladığını kestirebilmek zordur.

Sanatla yakınlığı olmayanlar yani sanat izleyicisi olmakta yetersiz kalanlar sanatın alanında da, buna bağlı olarak estetik belirlemelerde de felsefedeki saptayıcılığı ve bilimdeki kesinliği bulmak isterler. Yaygın bir duygudur bu: insan sallantılı bir zeminde uzun süre kalmak istemez. İyi bir izleyici değilsek bir yapıtı izlerken onun her ögesine belirgin anlamlar vermeye çalışırız. Soyut bir resim karşısında aradığımız şey o durumda renklerin ve biçimlerin arasından bize kendini gösterecek olan çok somut bir fikir olabilir. Bunu bulamadığımız zaman öfkelenmeye kadar varan sıkıntılara düşebiliriz. Kaldı ki somut nesnelerin yansıtıldığı bir yapıtta bulmamız gereken şey doğrudan doğruya o somut nesnelerin kendileri değildir, onlarda sezdiğimiz ama onları çok aşan bir şeydir. Hiçbir ressam masa yapmak için masa yapmaz. Her gerçek sanat yapıtında bütün boyutlarıyla ve bütün canlılığıyla insan vardır. En soyut resimde bile yaşayan insanın dünyasından bir şeyler buluruz. Bir ressamın bir tablosunda dalda tek başına duran bir kuş bize tek başına duran bir kuştan daha başka bir şeyi anlatmak için vardır. Yapıtta bulduğumuz herhangi bir öge son derece özelliklidir ve kendisinden daha başka bir şeyleri belirtmek üzere, daha değişik bir şeylerin anlamlarını taşımak üzere oluşturulmuştur. Bir sanat yapıtı boyutlarını çok aşan bir genişlikte insan gerçeğini içerir. Bu insan gerçeği çok öznel nitelikli de olsa bize kavramamız için değişik biçimler altında sunulmuştur. Buna göre yapıt bir anlamlar yumağıdır. Sanatın alanına giren her kişi anlamlara ulaşmak konusunda belli bir çabayı göstermek zorundadır.

Bilgi edinmenin ilksel koşulu olan yabancılaşma estetik

ilişkide de kendini ortaya koyar ve sanat yapıtına yönelmenin ilk adımını ve en genel koşulunu oluşturur. Gerçekte bilgiye her türlü yönelişin ilk adımı ya da ilk evresi yabancılaşmayla olur. Bu anlamda yabancılaşmayı olumlu bir yönelim ve mutlu bir ilerleme olarak düşünmemiz gerekir. Sözcüğün ilk bakışta bize esinlediği şey bir kopmuşluk bir yalıtılmışlık durumudur, bir uzak kalma duygusudur. Yabancılık dedikleri zaman olumsuz bir şeyi düşünürüz. Özel olarak estetiğin alanında ve genel olarak bilgi düzeyinde bu terim bize bir olumlu bir yönelimi duyuracaktır. Olumlu anlamında yabancılaşma bir ilişkiyi yasallaştırmaya ve bir anlamı içselleştirmeye başlamanın eşiğidir. Gündelik yaşamda bile bu böyledir: bugün yakınımız dostumuz olan kimseler dün bize yabancıydılar, biz onlara diyalektik bir ilişki içinde bu yabancılığı aşarak yakınlaştık. Belki onlar daha sonra değişik yaşam koşulları çerçevesinde araya giren zamanlarla ve uzaklılarla bize gene yabancı düşeceklerdir. Yabancılığın giderilmesini bilinçlerin belli ölçüler içinde birbirine kavuşması olarak düşünebiliriz. Bizim bakış açımız Hegel'ciliğe oldukça yakın gibi dursa da onunla tam olarak uyuşmaz. Bizim için sorun daha basittir. Hegel'de yabancılaşma her şeyden önce metafizik bir anlam taşır: fikir yabancılaşmayla kendinden çıkar, *kendi için varlık* durumuna girer ve doğa olur.

Hegel'den sonra Feuerbach yabancılaşmayı insan etkinliğinin kendini dinsel sunumlar biçiminde tasarladığı işlev diye tanımlamıştı. Marx yabancılaşmaya iktisadi anlamını kazandırdı: emek denetimimizden çıktığı anda yabancılaşma başlıyordu. Yabancılaşmayı biz kendi kavrayışımız çerçevesinde diyalektik bir ilişki içinde *ben*'in *ben olmayan*'a kavuşmak üzere kendinden çıkması ve bu kavuşmadan sonra edintileriyle kendine dönmesidir diye tanımlayabiliriz. Yabancılaşma noktasında bilinç kendini yok edercesine kendini dağıtır, kendine döndüğü anda yeniden bütünlüğüne kavuşmuş olar, ancak bu yeni bilinç artık eski bilincin ya da bir önceki bilincin aynısı değildir. Bizim üstünde durduğumuz yabancılaşmayı dikkat olgusuna bağlı olarak düşünmek daha doğru olacaktır. Dikkat ilgi konusu olan nesnenin dışında her şeyi

unutmaya ya da dışa atmaya eğilimli bir zihin edimdir. Ribot'nun belirttiği gibi dikkatsizlik *çokfikirlilik* anlamı taşır, dikkat doğrudan doğruya *tekfikirlilik*'dir. En genel anlamda dikkat belli bir nesneye yoğunlaşmadır. Öyleyse yabancılaşmayı dikkat durumunda bir anlığın bir bilinmeze yönelmesi ve o bilinmez karşısında sorunlu duruma girmesi ya da kararsız kalması olarak tanımlayabiliriz. Bilinç bilmediği ya da tam olarak tanımadığı bir nesneye yönelişinden eli boş dönmek niyetinde değilse bütün olanaklarını kullanarak dikkatin yalınlaştırdığı zeminde o nesneyle diyalektik bir hesaplaşmaya girecektir. Bu hesaplaşma yabancılaşmanın ardından mutlu sonu çağıracaktır. Mac Dugall'in belirttiği gibi *"İlgi örtülü dikkattir, dikkat etkin ilgidir"*. Ribot *"İnsan da hayvan gibi dikkatini kendiliğinden yalnız kendisini ilgilendiren şeye verir"* der.

Dikkat asıl nesne dışındaki tüm nesneleri geçici olarak ortadan kaldırır. Dikkat durumunda anlığın nesneye yönelişinde sorunsuz durumlar vardır: anlık bildiği bir nesne karşısında yabancılık çekmez, ancak karmaşık olan ve tanıdık olmayan bir nesne karşısında bocalar. Bu noktada koşullarına ya da yapısına yabancı kalınan bir nesneyle yüzyüze geliş sözkonusudur. O durumda anlık ya geri çekilecek, kendine ya da yuvasına dönecek, nesneyle bir bağ kurmak istemeden bu serüveni başladığı yerde bitirecek yani ben bu sorunu çözemem diyecek ya da tam tersine bilincin zaman içinde edinilmiş bütün olanaklarını kullanarak o nesneyi özümlemeye yani onunla ilgili yabancılığı kaldırmaya çalışacaktır. Bilinç ancak bazı nesneler karşısında yabancılık duygusunu tam olarak aşabilir. Bilinç başka bilinçler karşısında da bir sanat yapıtı karşısında da eksiksiz bir çakışmayı gerçekleştiremeyecek ve yabancılığı mutlak olarak aşamayacaktır. Bir bilincin koşullarıyla başka bir bilincin ürünü olan bir sanat yapıtının koşulları arasında aşılmaz uzaklıklar vardır.

Kurmadığımız tasarlamadığımız öngörmediğimiz bilmediğimiz yüzde yüz yabancısı olduğumuz bir dünyaya doğuyoruz, bize *verilmiş* olan karmaşık bir dünyada yaşıyoruz. Bir yaşam boyu onunla bütünleşmeye, onu bizim kılmaya çalışıyoruz. O bizim bir bakıma sevgili dünyamızdır, bir bakıma da bize sürekli engeller

çıkaran bir yabancı dünyadır. Onda kalıcı olmayışımız, geçici oluşumuz bizi tedirgin ediyor. Yaşayan insanın ikide bir duyduğu duygu iğretilik duygusudur. Dünyayla bazen iyi geçiniyoruz daha doğrusu iyi geçinmeye bakıyoruz, bazen de alabildiğine tersleşiyoruz. Her koşulda o bize tam anlamında bir yabancılık duygusu esinliyor. Bir yabancılık duygusundan kurtulduğumuzda bir başka yabancılık duygusuyla karşılaşıyoruz. XVII. yüzyılda Blaise Pascal dünyaya bırakılmışlıktan sözetmişti. Özellikle inançlılar için sıkıntılı bir evre başlamıştı o zaman. Neden? Yeniçağ'ın başlarında evren tablosunun kökten değişmesi kafaları allak bullak etti, özellikle inançlılar evrenin orta noktasından alınıp bilinmedik bir yere bırakıldıkları duygusunu yaşadılar. Bu Copernicus'un başlangıçta uzun süre ciddiye alınmayan bir oyunuydu. Bu bırakılmışlık duygusunda onun suçu büyük de olsa sonunda bu bir dünya gerçeğiydi. Bırakılmışlık duygusu uçsuz bucaksız evrenin herhangi bir yerinde yani uzayın belirsiz bir noktasında yaşamakta olduğunu bilip bundan tedirgin olmayanlarda da olabilir. İstemimiz dışında getirip dünyaya bıraktılar bizi. Çağdaş varoluşçu filozoflar da belki biraz Pascal'dan esinlenerek belki daha başka kaynaklardan da giderek, özellikle XX. yüzyılın sıkıntılı yaşam koşullarında bu konuyu bol bol işlediler.

Yani yaşadığımız dünya bizim özel olarak seçtiğimiz bizim istediğimiz bir dünya değildi, verilmiş bir dünyaydı. Bu dünya gene de her şeye karşın sorumlusu olduğumuz bir dünyaydı. Bazen çocuklar annelerine ya da babalarına kızınca, ben mi istedim de beni dünyaya getirdiniz deyip onların gönlünü kırarlar. Gerçekten dünyaya gelmeyi biz istemedik. Seçme hakkımız olsaydı seçerdik onu belki, belki de hiç istemezdik. Onu biz seçmiş olsaydık ondan yakınmamız saçma olurdu. Şu durumda bizim onda oluşumuz saçma görülebilir. Bırakılmışlık koşulunda koyunlardan ve atlardan daha ayrı bir durumda değiliz. Dünyaya ısınmaya yerleşmeye alışmaya çalışıyoruz, onunla içli dışlı olmaya çalışıyoruz. Gene de o yüzde yüz bizim olan bir dünya mı dediğimiz zaman evet demek kolay değil. Dünyada olmak doğanın bağrında olmaktır, ama biz

salt doğayla yüzyüze değiliz, aynı zamanda dünyanın içindeyiz. Dünya dediğimiz zaman doğa ve insan bütününü anlıyoruz. Doğada başka insanlarla birlikteyiz. Doğadayız ama doğadaki durumumuz yüzde yüz doğal mı? Değil. Çünkü biz insan türü doğadan epeyce ayrıldık, epeyce uzaklaştık.

Bu bir sapma durumudur. Doğada tam olarak kalsak salt doğal varlıklar olarak kalacaktık. O zaman hiç sorun olmayacaktı ya da sorunlarımız doğallık çerçevesinde olacaktı. Daha güçlü bir türün bireyi bizim bir bireyimizi rahatça parçalayıp götürebilecekti. Buna karşılık bizim bir bireyimiz de bir başka türün bir bireyini parçalayıp götürebilecekti. Kısacası hem av olacaktık hem avcı olacaktık. Bugün biz bu salt doğallık koşullarını çok geride bırakmış bulunuyoruz. Bugün ne tam olarak avız ne tam olarak avcıyız. Buna göre insan hem doğal bir varlıktır hem de doğadan ayrılmış bir varlıktır. İnsan doğal yanlarıyla da sonradan geliştirdiği doğal olmayan yanlarıyla da insandır. O doğanın üstünde ikinci bir doğa oluşturuyor neredeyse, dünyanın üstünde ayrı bir dünya gibi duruyor. Kediler kuşlar balıklar kertenkeleler gibi doğal olmadığımız için onlar gibi rahat değiliz. Onlar doğanın bütün gereklerini yerine getirerek yaşamlarını sürdürüyorlar. Bir anlamda onlar dıştan yönetiliyorlar, doğanın bilinciyle iş görüyorlar, karar verme açıları son derece dar. Onların özgürlük koşulları sıkı sıkıya doğanın belirleyiciliğine bağlı. Buna karşılık biz bilincimizle iş görmek, bilincimizin belirleyiciliğinde istemli davranmak ve seçmelerimizi doğrudan kendimiz yapmak zorundayız. Demek ki hayvanların yüzde yüz doğada olduğunu rahatça söyleyebiliyoruz ama biz yüzde yüz doğada olduğumuzu söyleyemiyoruz. Hayvan doğanın kendisiyken biz doğanın hem kendisiyiz hem kendisi değiliz.

Yüzeyden bakıldığında dünyada oldukça yerleşik bir görünümümüz var. Çünkü doğayı epeyce kendimize yonttuk kendimize göre biçimledik. Özellikle XVII. yüzyıldan sonra hatta Francis Bacon'dan bu yana dünya iyiden iyiye kendimize göre düzenlediğimiz bir dünya olmaya başladı. İnsanın artan etkin gücü

doğayı olduğu gibi bırakacak değildi. Doğa karşısında hak öne sürmek gibi bir şeydi bu. Doğayı ele geçirmek diye bir konusu vardı insanın. *"Doğayı ancak doğaya başeğerek ele geçirebiliriz"* diyordu Bacon. Doğaya başeğmek doğanın girdisini çıktısını öğrenmek anlamına geliyordu. Gene de dünyadaki bu yerleşik görünümümüz bir yanılsamadan başka bir şey değildir. Çünkü biz insanlar doğanın sapmış varlıklarıyız: ne doğadayız ne doğada değiliz. Doğadan büyük ölçüde ayrıldık ve artık eski yerimize dönme şansımız yok, eski yerimize dönme şansımızın olmadığını XVIII. yüzyılda Jean-Jacques Rousseau bize kesin bir dille bildirdi. Doğal durum var mıdır yok mudur, o ayrıca tartışılır. Doğaldan doğal olmayana ya da daha az doğal olana bir çırpıda geçilmediğine göre bir doğal durum ve doğal olmayan durum ayrımı yapmak bir tasarım olmaktan öteye geçemez.

Doğal durumda ya da uygarlık öncesi durumda, diye düşünüyordu Jean-Jacques Rousseau, hepimiz mutluyduk, toplumsal duruma geçtikten sonra, toprağa bağlanma etkinliğine başladıktan sonra, uygar olmaya başladıktan sonra, mülkiyet oluştuktan sonra dinginliğimizi mutluluğumuzu esenliğimizi dönülmez bir biçimde yitirdik. Bu durum biraz da ortada kalmak, ne yapacağını bilememek durumudur. O koşullarda var gücümüzle kendi yapay doğamızı ya da özel doğamızı kurmaya çalışmış olmalıyız. Bu da doğadan ayrılmanın ta kendisidir. Bir başka açıdan ne tam doğada olmak ne tam doğadan ayrılmış olmak durumudur. Çünkü biz artık bilinçli varlıklarız. Salt doğanın bilinciyle yaşama gereksinimi duymuyoruz, her ne kadar insan olma koşulları doğal koşullar üzerine temelleniyor olsa da. Bilinçliyiz ama sınırlı bir bilincimiz var gene de. Gene de bilinçliyiz. Tarihe baktığımızda, insan yaşamının gelişimini gözlemlediğimizde bilincin sürekli bir değişim içinde, sürekli bir evrim içinde olduğunu görüyoruz.

Bazıları hiçbir şey değişmiyor, her şey değişik biçimler altında kendini yineliyor, evrensel dönüşüm boş bir sanıdan başka bir şey değil dese de, özellikle Platon'dan bu yana düşünce dünyamızda hiçbir değişme olmadı, tüm sorunlar olduğu gibi duruyor dese de

pekçok şeyin değiştiğini görüyoruz. İnsanla ilgili tüm sorunlar aynı kalıyor ve insan yaşamı her durumda olduğu gibi kalıyor görüşü değişim karşısındaki korkuyu duyuruyor. Hayır, hiçbir şey olduğu gibi kalmıyor. Bir önceki biçime ya da daha önceki biçimlere dönmek olası değil. Bu akışta yaşamla birlikte bilincin ve bilinçle birlikte yaşamın sürekli bir dönüşüm içinde olduğunu apaçık görüyoruz. Bilincin sürekli bir evrim içinde olduğunu görüyoruz. İnsan olarak bizim asıl işimiz bilinçledir, bilincin sürekli dönüşen olgularıyladır, evrensel düzlemde bilincin kazandığı zenginliklerledir. Bilincim bütün bir dünyaya kavuşuyor, beni dünyanın bir parçası ve insanlardan biri kılıyor. Her şeyi yok sayabiliriz ama bilincin olgularını yok sayamayız. Bunun için Descartes'da olduğu gibi kuşkudan damıtılmış bir *düşünüyorum* deneyi de gerekmiyor. Çünkü bilinç zaten benim olduğum şeydir. Bilinçliyiz, amaçlarımız var: bizi durmadan kendi dışımıza çıkmaya yönelten, bizi olduğumuzdan daha başka olmaya yönlendiren bu amaçlarımızdır. Çünkü yetinmeyi bilmiyoruz. Yetinmek değişimi istememek demektir. Yetindiğimiz de oluyor. Yetinirliğimiz gene de amaçlarımızı kökten silmiyor. Yetinenler bir şeylerden ellerini bilgece çekiyor olabilirler, ne var ki insanlığın büyük bir bölümü böyle bir tutumu benimsemiyor. İnsan sürekli olarak kendini aşmaya çalışıyor. Hiçbir zaman dinginlik durumunda olamıyoruz. Durgunlukta mutlu olma şansımız hiç yok.

Eskiçağ'ın ahlakçıları mutluluğun temel koşullarını tartıştılar. Bir yandan Sokrates'çi okulların filozofları bir yandan kuşkucular bir yandan Epikuros'çular mutluluğu dinginlikte görmüşlerdi. Epikuros devinim içinde elde edilen hazların sağladığı mutlulukla dinginlik içinde elde edilen hazların sağladığı mutluluğu birbirinden ayırmıştı. Kuşkucuların en kuşkucusu diyebileceğimiz Pyrrhon tüm yargıların askıya alındığı (*epoke*) edilgin bir yaşam öneriyordu. Dinginliğe ya da dinginliğin sağladığı esenliğe (*ataraksia*) ancak böyle kavuşabilirdik. Hıristiyanlık da çokça devinimden yana değildi, iştahınızı öbür dünyaya saklayın demek istiyordu. Buna göre hıristiyan ahlakının bir devinim ahlakı olduğunu söylemek

güçtür. Evet, ahlakçı filozoflar her zaman durağandan yana göründüler. Bu kişiler belki filozof olarak o öngördükleri dinginliği yakalamayı başarmışlardır, ancak insanlık bir bütün olarak böyle bir dinginliği hiçbir zaman yakalayamadı, yakalayamayacak gibi de görünüyor. Çünkü her zaman daha çoğunu ve daha da çoğunu istiyoruz. Doğadan epeyce ayrılmış olmanın indirgenemez güçlüğü biraz da bu yetinmezlikle ilgili olmalı. Önemli olan daha çoğunu isterken insanı değerli kılan amaçlar adına mı yoksa doymak bilmez arzular adına mı istediğimizdir. İnsanın biraz daha biraz daha diyerek elde edeceği şeylerin çok büyük olması olası değil.

Dünyadaki yerimiz biraz iğreti görünüyor. Kendimize göre bilinçliyiz ama bilinçli varlıklar olarak bilinmezliklerle sarılmış durumdayız. Sürekli öğreniyoruz ve her durumda pek bir şey bilmediğimiz çıkıyor ortaya. Az bilenler daha çok biliyorlar, bilgeler açıkça bir şey bilmediklerinden yakınıyorlar. Kişi yaşlandıkça bilgisizliğinin hızla büyüdüğünü görüyor ve her şeyi bilenleri gülerek izliyor. Bilmediğimiz şeylerin pekçok olduğunu görüyoruz ve birçok şeyi bilme şansımızın olmadığını da biliyoruz. İnsan türü olarak belki birçok bilgiye ulaşamayacağız: içinde yaşadığımız ve bir parçası olduğumuz evren çok büyük ve bizim için gizlerle dolu. İnsan çok zaman ulaşabileceğini düşündüğü şeylere ulaşma olanağı bulamadan yaşamını bitiriyor. Hepimizin bir bilinç ufkumuz var, ufkun ötesini göremiyoruz, ama sürekli olarak ufuk çemberimizi genişletmeye çalışıyoruz ve genişletiyoruz da. Ufkun ötesi karanlık... Sürekli olarak ufkumuzu genişletsek de o inatçı karanlık yerini koruyor: bir karanlığı bitirince ardındaki bir başka karanlıkla yüzyüze geliyoruz.

Kendi dünyamızda bir yabancıyız biz, kendi evinde sığıntı olmak gibi. İçine giremediğimiz ruhuna eremediğimiz ne çok şey var. Öncelikle de insanı yani kendimizi iyi tanımıyoruz. Her şeyi iyi tanıyamasak bile insanı iyi tanıyor olmalıydık. Kimilerinin tanımak diye bir kaygısı yok. Meraklılar insanın gizlerini çözdükçe yeni gizlerle karşılaşıyorlar. Ufku her genişletmemizde ufkun ötesinde bir bilinmez bekliyor bizi. İnsanın kendini ve evreni öğrenme

çabasıyla elde ettiği çok önemli bilgiler var, bunlar ayrıca onun yaşamına kolaylıklar ve aydınlıklar getiriyor, bunu yadsıyamayız elbette. Ancak insan kendinde engin ve derin bir bilinmezlikler denizi gibi görünüyor. Şairin de belirlediği gibi, denizin ve insanın derinlerini görmek kolay değil. Kısacası doğallıktan uzaklaştığımız ölçüde yabancılıklarımız artıyor. Bilinçlerimiz genişlese de yabancılıklarımız bitmiyor. Bir bilinenin arkasında her zaman binbir bilinmeyen var. Bilgi açısından kesin bir sona doğru gidiyor gibiyiz, ama belli ki o sona varamayacağız. O son mutlu bir son olmalı ama henüz yakınlarda değil. Her şeyi tüketen insan o mutlu sonda kendini tüketmiş olmaz mı? Evet o olası sonun insanın tükendiği nokta olması da olasıdır. Kant'ın yaptığı gibi bu işte umudu kökten kesip her öğrenme çabamıza yüzde yüz direnecek bir bilinmezler alanı belirlememiz mi gerekecek? Bilinmezler alanını inanca bırakıp bilimin alanını ondan ayırmamız mı gerekecek? Öylece belki birçok şeyi sağlama almış olacağız. Ama bu bizi rahatlatacak mı? Buna evet demek çok zor. Bir şeyleri gözden çıkarmak, birçok şey bize kesinlikle kapalı boşuna uğraşmayalım demek bizi rahatlatır mı?

Bilinçlilik yabancılığı gidereceğine derinleştiriyor, daha doğrusu giderirken derinleştiriyor. Her yeniyle karşılaşma durumumuz bir yabancılaşma durumudur. Yani durmadan sorunlarla karşılaşıyoruz, her sorunda bir başka yabancılığı yaşıyoruz. Her sorun çözülene kadar bir yabancılık kaynağıdır. İnsan bu yabancılığı yaşarken sürekli olarak bilincini dağıtıyor sonra onu yeniden topluyor. Yabancılığı giderdiğimiz noktada bilgiye ulaşmış oluyoruz. Bana bir matematik sorununu veriyorlar, onu çözmeye çalışırken bilincimi dağıtmış oluyorum. O sorunla içli dışlı olmaya, onunla cebelleşmeye çalışıyorum. Bunu yaparken kendi dışıma çıkmış gibi oluyorum: dikkatimi o şeyde topluyorum ve kendimi bir bakıma geçici olarak ortadan siliyorum. O matematik sorununu çözdüğüm anda bilincim yeniden bütünlüğünü kazanıyor ve yeni bir bilinç olarak yeniden doğuyor. Bunu *ben'in kendine dönmesi* olarak düşünebiliriz. Bu serüvende bilincim artık eski bilincim değildir:

dağılmış ve yeniden kurulmuştur, o benim yeni bilincimdir. O yeni bilincim biraz önceki bilincim değildir, eski bilincimin yeni biçimidir.

Demek ki insan doğruya güzele iyiye *bir yabancılıklar çemberinden geçerek* gidiyor. Bu sorun daha önce de belirtmeye çalıştığımız gibi öncelikle ruhbilimsel bir sorundur ve daha çok dikkatle ilgilidir. Yabancılaşma öğrenmenin koşuludur, bilinçlenmenin koşuludur, etkin bir düşünselliğe ulaşmanın koşuludur. Bilinç yabancılığı gidermek üzere etkindir, yabancılıkta kendini kurar ve geliştirir. Hiçbir bilgi bize doğrudan doğruya gelmez, doğruca gelip bilincimize yerleşmez ya da bilincimizle bütünleşmez. Ezbercilik başka bir şeydir. Yabancılık çekmeden hiçbir bilgiye ulaşma şansımız yoktur, özellikle kültürün derin alanlarına girme şansımız yoktur. Bir resim karşısında yabancıyım, bir fizik sorunu karşısında yabancıyım, bir matematik sorunu karşısında yabancıyım, bir insan olma sorunu karşısında yabancıyım. Yabancılığımı gidermek için bilinmezi bilinir kılmam gerekiyor ve bilinmezin ardında bir başka bilinmezle karşı karşıya geliyorum. *"Dalalım ister cennet ister cehennem olsun / Yeniyi bulmak için bilinmezin dibine"* diyordu Baudelaire. Demek ki bilinç her bilgilenme ediminde kendini dağıtıyor sonra yeniden kuruyor. Bu Herakleitos'çu değişime benzer bir değişim gibi görünüyor: aynı ırmağa iki defa giremediğim gibi bilincimin şu anki yapısını uzun süre koruyamıyorum. Bilinç kendi dışına yönelmediği ve kendi kendiyle kaldığı zaman bile kendini dönüştürüyor. Bilincim biraz önceki bilincim değildir, ben yarım saat önceki ben değilim. Yeni bir bilincim var, her an yeni bir bilince ulaşıyorum. Bilincim biraz sonra gene dağılacak ve gene toparlanacak, o zaman gene ben bir başka bilince ulaşmış olacağım.

Gündelik bilinçle yaşayanların böyle bir sorunu var mı? Elbette var ama çok zaman onlar bunun sezgisine varamıyorlar. Gündelik bilinçle yaşayanlar derken ne demek istiyoruz? Yanlış anlaşılmasın, Heidegger gibi insanları ikiye ayırıyor değiliz, birtakım insanlar üst düzey insanlarıdır öbürleri değildir gibi bir ayrım yapıyor değiliz.

Kendini insan olmaya adamanın koşulları herkes için ortaktır. Ama büyük insanlığın bir bölümü gerçekten gündelik bilinçle yaşıyor: çok düşünmek istemiyor, ortak bilinçten pay alabildiği kadar alıyor, göreneklerin koruyucu belirleyiciliğinde yaşamını bir güzel sürdürüyor. Hatta çok düşünmenin sağlığa ve toplumsallığa zararlı olduğunu düşünenler var. Çok kişi düşünerek aykırı olmaya düşünmeyerek uyumlu olmayı yeğ tutuyor. Günü kurtaracak kadar bilinç birçok insana yetiyor. Gündelik bilinç kendini yineleyen bilinçtir. O bilinç son derece kendine kapalı bir bilinçtir ve hatta yetkin bir bilinçten daha çok kendine güvenen bir bilinçtir. Oysa yetkin bilince ulaşmış kişi birçok bakımdan birçok nesne karşısında yabancı olduğu gibi çeşitli durumlar ve ilişkiler karşısında da yabancı duyar kendini. Gündelik bilinç bile yabancılıklardan geçerek belli ölçüde dönüşüme uğruyor. M.Ö. VI. yüzyılda Solon şöyle diyordu: *"İnsan her gün yeni bir şey öğrenir."*

*AHLAK BİLGİSİNİN TEMELLERİ**

Ahlak her durumda kuralkoyucu olmaya eğilimlidir. Felsefenin bir dalı olarak ahlak bize öncelikle ya da zorunlu olarak kurallara uygun davranmamız gerektiğini bildirir. Kuralların dışında ya da bir başka deyişle ilke biçiminde konmuş amaçların dışında bir ahlak anlayışı düşünebilir miyiz? İnsanlar çok zaman toplumda çok belli ahlak kurallarının geçerli olmasını isterler. Bu biraz dingin bir yaşam ortamı öngörmekle biraz da insanı tanımamakla, insanın kendini tanımamasıyla ilgili bir durumdur. Genel kavrayış ahlakta birbiçim düşünceyi öngörür: buna göre herkesçe benimsenmiş kurallar insan yaşamına esenlikler getirecektir, yetkin bir düzen getirecektir, dolayısıyla herkesi mutlu edecektir. Üstünde anlaşılmamış yaşam biçimleri ya da davranış biçimleri çoklarının gözünde bozguncudur ve böyle olmakla tehlikelidir. Toplumlar bu yüzden toplu ahlak yaptırımlarını içeren göreneklerin tam bir geçerlilikte varlığını sürdürmesinden yana görünürler. Oysa bireylerin değişik ruhsal yapılarını görmezden gelmek doğru değildir. Ne olursa olsun ahlakın temeli toplumsal bir varlık olan bireyin duygu ve düşünce dünyasıdır. Dönüşümün koşulları ve bilinçlerin ayrılığı ya da bir başka deyişle yaşamın çeşitliliği kalıplı birlikteliğe olanak vermez. Hep birlikte elele aynı amaca yönelmek düşü bir saplantıdır. Her insanın dünyası bir takım aykırı fikirlerle örülmüştür. İnsanlar birbirleriyle uzlaşmaktan çok birbirlerine saygılı olmakla yükümlüdürler.

Dönüşümün koşulları ahlakın özünü oluşturan değerler düzeninde de sürekli bir değişimi zorunlu kılar. Değer insan yaşamının temel anlamını oluşturur. Her değer insanın daha da insan olma dilekleriyle ya da basitçe yetkin insan olma amaçlarıyla ilgilidir. Değerler olmasaydı ahlak olmazdı: ahlak değerlere göre ahlaktır. İnsan olmak yitirilebilir olan ama yitirilmemesi gereken bir şeyleri olmaktır, uğrunda ölümü göze almayı gerektiren bir şeyleri olmaktır. Değerler dünyası da elbet her şey gibi değişkendir.

---

* Afşar Timuçin, *Felsefenin Önceliği Bilgi Sorunu*, Bulut Yayınları, İstanbul 2013

Değerlerin değişim yasası yaşamsal dönüşümlere göre gerçekleşen bilinçlerin evrim koşullarında içkindir. Toplumlar bazen çok hızlı dönüşürler ve bu dönüşüm içinde on yıllar bile son derce belirleyici olabilir. Bazen de büyük bir yavaşlık sözkonusu olacaktır. Öte yandan insanoğlu her ne kadar bir yanıyla sürekli bir dönüşümün öznesi ve hatta isteklisi olsa da bir başka yanıyla durallığın ve dinginliğin tutkunudur. Değişimden yana olanlar bile zaman zaman durallıkta bir esenlik bulurlar. Çünkü her değişim bireye yeni bir yük yükler, onu yeni koşullara uymak durumunda bırakır. Dönüşümün başedilmez koşulları gün gelip yaşamı çekilmez kılarken yeni bakış açılarıyla birlikte yeni öneriler getirir. Bu öneriler karşısında her birey aynı ölçüde alıcı değildir. Ahlak alanını çatışkıların hatta kavgaların alanı durumuna getiren budur.

Her insan kendi dileklerine kendi eğilimlerine kendi öngörülerine göre, kısaca gönlüne göre kurulmuş ve düzenlenmiş bir dünyada yaşamak ister. Ancak hiçbirimiz bu dünyada böyle bir kazanımı elde edebileceğimizi düşünmeyiz. Cennetler kuran düşlerimiz bu olanaksızlığın yansıması olmalıdır. Ülküsellik her şeye karşın insan yaşamının zorunlu koşullarındandır. Düş kurmakla gerçeği algılamak arasında ne gibi bir ayrım bulunduğu konusu çetrefil bir konudur. Cennetler devingenlikte anlamlarını yitirirler. Durallığı öngören düşünselliğin en üst noktasında dogmalar vardır. Dogmalar dural bir dünyanın düşsel formülleridir. Dogmalar özellikle durallığı, öğretiler daha çok dönüşümü öngörürler. Ahlak düzeyinde dogmalar özellikle inancın ögelerine göre davranış kurallarını belirlerler. Öğretiler de ahlak değerlerini formüllere götürmek isteyebilirler, ancak öğretilerin ahlaktaki savları her alanda olduğu gibi ucu açık savlardır, bu savlar belli kalıplar olmaktan çok önerilerdir. Böylece her toplumda bir ahlaki görüşler çeşitliliğiyle karşılaşırız. Ahlak görüşleri uyulması gereken kuralları bildirirler çeşitlendirirler hatta karşıtlaştırırlar.

Bu çeşitlilikte ya da karşıtlıkta toplumun yürürlükteki değerleri ya da genelgeçer değerleri ilkeler olarak öne sürülür. Kalıcı ve kesin kurallar daha çok durallıktan yana olanların dünyasında yakınlık

görürler. Her alanda olduğu gibi ahlak alanında da dönüşüme yatkınlık daha çok tartışan ve tasarlayan, buna göre gündelik bilincin dar çemberlerine sıkışıp kalmış olmayan bireyler düzeyinde kendini gösterir. Genelde kitlelerden çok bireyler dönüşüme yatkın görünürler. Kitleler devingen olana uymakta hantal ve isteksiz kalırlar. Kitleleri devindiren de çok zaman etkin bireylerin atılganlığıdır. Dönüşümlerden korkan bireylerin sayıca az olmadığı kesindir. Durallıkta her zaman esenlik vardır diye düşünenler kendi açılarından haklıdırlar. Kitleler daha çok durallıkta karar kılmışken bazı bireyler toplumsal dönüşümleri tasarlamak konusunda isteklidirler, bunlar bu tasarımlarını gerçekleştirmek için öne düşerler. Tasarım bir fikrin anlatımı olabilir, kişide ya da toplumda yansıyan anlamı olabilir. Burada bu atılgan bireylerin insanın tarihten güç alan en genel bilgisiyle donanmış olarak eylemde bulunmaları beklenir.

Her toplumun kendine göre çeşitli ideolojik öngörüleri vardır. Bunlar bazen iyi düşünülmüş bazen de gelişigüzel tasarlanmış izlenimi verirler. Bir toplumun belli bir zaman diliminde belli bir değişim formülünü ya da belli değişim formüllerini şaşmaz bir biçimde benimsemesi olası değildir. İdeolojik karmaşayla gelen çatışkılı durumlar bireyleri sıkıntıya sokacak hatta bunalıma düşürecek ölçülerde yoğun olabilir. Toplumun dünyasıyla bireyin dünyası uyuşmalardan çok karşıtlıklarla örülmüş bir birlikteliği ortaya koyar. Uyar olmak aykırı olmaktan her zaman daha kolaydır ama değişimin koşulları uyarlılıklardan çok aykırılıklardadır. Aykırılık kişilikliliğin bir koşulu olarak da görülebilir. Uyarlılıklarda ahlaki açıdan sakınca yaratabilecek edilginlik durumları sözkonusu olabilir. Elbet aykırılıklar da ahlaki sorunlar ortaya koyabilirler. Onlar da gerçek değerlerin dışına düşebilirler. Seçmek her zaman olumlu görünenden yana olmak değildir. Önemli olan gerçekliği görebilmek ve bu görüden giderek doğruya ulaşmaktır. Ne var ki insanlaşmanın temel koşulu dönüşümlerde aranacaksa dönüşümlerin temel koşulu da etkin bilinçli tutumlarda aranmalıdır. İnsan bir şeylere karşı çıkarak kendini vareder. Oysa toplum

bireylerden aykırılıklar değil uyumlu tutumlar bekler. Belki de en kolayı yürürlükteki her şeye uyar gibi yapmaktır. Ancak bilinçli bireyler böyle bir oyunculuğu kendileri için uygun görmezler. Böylece ahlak alanı bir karşıtlıklar alanı olup çıkar.

O zaman sağlam görüşler üretebilmenin temel koşullarını felsefenin bize sağlayacağı öngörüde aramak gerekecektir. Dogmaların ahlakla ilgili öngörüleri öğretilerin ahlakla ilgili öngörülerinden çok daha değişiktir. Felsefe öğretileri bize her konuda olduğu gibi ahlak konusunda da doğru düşünmenin olanaklarını ancak tartışmayla sağlayabileceğimizi duyurur. Felsefe ahlak konularında da düşünmemizi önerirken yüzde yüz uyulması gereken kurallar gösterip bu kuralları alın düşünmeden tartışmadan sorgulamadan kullanın demek istemez. Her değer toplumsal açılımlıdır ve bireysel bilincin yaratısıdır. Gene de değerlerin oluşumunu sağlayan itici güçler bulanık fikirler biçiminde de olsa önce toplumun görünmez topraklarında filizlenirler. Toplum değerler yaratmaya yönelirken onları önce kendi derinlerinde belli belirsiz oluşturur, sonra bireylerin bilinçlerinde biçimlendirir ete kemiğe büründürür. Bir başka deyişle değerler bireysel bilinçlerin ürünüdür ama onları esinleyen kaynak toplumsal yaşamda içkindir. Her birey toplumsal düzeyde hatta evrensel düzeyde geçerli olmasını istediği bir takım değerleri öngörecek ve önerecektir. Değer yaratmak dediğimiz şey bu öngörüyü somutlaştırıp yaşama geçirmektir, bir metinde bir şiirde bir buluşta ete kemiğe büründürmektir.

Bir bireyin öngördüğü bir değer bir başka bireyin düşünce ve duygu dünyasına tam olarak uymasa da çok zaman ona iyiden iyiye yabancı değildir. Başkalarının değerleriyle uyuşmasak da en azından o değerleri biliriz, onlara kendi dünyamızda belli bir yer veririz, en azından onları kavga konusu yaparız. En sıradan bireyin bile genel olarak insanla ilgili ahlaki tasarıları vardır. Toplum bu açıdan çelişkili bir yapı ortaya koyar: yeni değerleri esinlerken eski değerleri de sıkı sıkı korumak ister. Bireylerin evrensel bir geçerlilik kazandırmak istediği değerler her zaman karşılarında

kemikleşmiş donmuş taşlaşmış ve toplumsal önyargılar durumuna gelmiş değerleri yani görenekleri bulacaktır. Bu değerler yıpranmış eskimiş içleri boşalmış oldukları ölçüde savlı ve direngendirler. Ahlakın alanında bireyle toplumun bazen sessiz bazen gürültülü çatışması önüne geçilemez bir zorunluluk olur. Demek ki ahlakın alanı mutlak'ın alanı değildir. Dinsel anlamda ahlak bize her zaman bir mutlak'ı duyuracak olsa da genel olarak ahlak hiçbir zaman mutlakla ilgili olmayacaktır. Zaten ahlak alanının bütün güçlüğü kişiye göre değişen değerlerle örülmüş olmasıdır.

Bu da bizi her durumda bir özgürlük sorunuyla karşı karşıya bırakır. Ahlak alanı bu yandan bakarsanız özgürlüklerin alanı gibi görünür öbür yandan bakarsanız özgürlükleri kısıtlayan bir alan olarak görünür. Bu karşıtlıkta özgürlüğün iyi anlaşılması ve iyi tanımlanması gerekir. Gerçek anlamda özgürlük bir *istediğini yapabilme* durumu mudur ya da istemli bir biçimde bir takım *gereklere uyma* durumu mudur? Her istediğimi yaptığım zaman mı özgür duyarım kendimi yoksa bilinç koşulları çerçevesinde gerekeni yaptığım zaman mı? Bilinçli bir varlık olan insan yalnız bilincinin koşullarına uyduğu zaman özgürdür. İçimizden geldiği gibi davranmak bize özgürlüğün yollarını açmaz. İstemlilikle ussallığı bir bütünün zaman zaman çatışkılı iki yüzü diye görmek olasıdır. Ne var ki bilinçlilik bir us ve istem uyumunu gerekli kılar. Gerçek insan duygularına söz geçirebilen insandır.

Us ve duygu çatışkısı yetkin bilinçlerde bile olabilen bir durumdur. Ama yetkin bilinçler bu iki durumu bağdaştırmakta ya da barıştırmakta çok güçlük çekmezler. Eski düşüncelerde olduğu gibi usu tutkuların yargıcı ya da çobanı gibi düşünmemek gerekir. Bugünkü bilgilerimiz duygularımızın ya da tutkularımızın ussallığa çok uzak olmadığını gösteriyor. Burada iki ögenin kavgasından çok bilincin bir iç hesaplaşmasından sözetmek daha doğru olur. Duygu dünyamız düşünce dünyamızın bir yüzüdür. Duygularımız da ussallıkla ilgilidir hatta ussallıkta içkindir: istemimizin ya da isteyen yanımızın yargılayan yanımızdan iyiden iyiye ayrı düşünülemeyeceğini söyleyebiliriz. Bilinç düşünselliğimizin olduğu gibi duygusallığımızın da yuvasıdır. Bu yüzden ahlakın

ya da daha doğrusu ahlaklılığın koşulları biçimsel ya da katı usun belirleyiciliğinde değil genel bilinç koşullarının yol göstericiliğinde aranmalıdır. Yetkin bilinç us ve istem dengesini koruyan ve ahlak sorunları üretmeyen bilinçtir. Bütün bunlar bize gerçek anlamda bilgeliğin ahlaklılığı da içerdiğini gösterir. Bilgelikten bağımsız bir erdemlilik olamayacağı gibi erdemlilikten bağımsız bir bilgelikten sözetmek de olası değildir.

Filozofların ya da genel anlamda bilgelerin yaşamı bu konuda bize örnek oluşturur. Üst düzeyde bilinçlenmiş bir insanın ahlak sorunları yaratması olası değildir. Her ahlakdışı davranışta bir bilinç eksikliğinin ya da bir bilinç yetmezliğinin belirleyici olduğunu söyleyebiliriz. Bozuk bilinçler çok çabuk ahlak sorunları yaratırlar. İyi ve kötü ayrımını gerçek anlamda ancak yetkin bilince ulaşmış insanlar yapabilirler ve gerçek özgürlük bu insanların üst düzeyde bilinçlenmişlikleriyle belirgindir. İnsanların çoğu özgürlükten bildikleri gibi davranma hakkını ya da gerçeklikle hiç bağdaşmayan mutlak özerkliği anlarlar. Oysa ne mutlak özgürlük ne mutlak özerklik vardır. İnsanların çoğu kimseye zarar vermemek koşuluyla her insanın bildiği gibi davranmasının bir hak olduğunu öne sürmeye eğilimlidir. Oysa bildiği gibi davranmak insan olmanın bir koşulu değildir. İnsan yaşamının temel özellikleri bize insanlığa yararlı olmayan edimlerin ahlaki diye nitelendirilemeyeceğini gösterir. Özellikle özgürlük ve özerklik adına kendilerine zarar veren kimselerin insanlığın bir bireyi bir üyesi bir parçası olmakla insanlığa zarar vermekte olduklarını bilmeleri gerekir. *"Benim zararım kendime"* diyen bir kişiyi şöyle yanıtlayabiliriz: *"Sen insanlığın bir parçasısın ve kendine zarar verirken insanlığa zarar veriyorsun."* Buna göre gerçek anlamda ahlaklılık özgür olmakla olasıdır, gerçek anlamda özgür olmanın koşulu da üst düzeyde bilinçlenmişliktir.

Bu üst düzeyde bilinçlenmişlik sözü konunun sınırlarını iyi çizmezsek tam tamına duygucu bir anlayışın ürünü gibi görünebilir. Üst düzeyde bir bilinç sözü bize tanrısal düzeyde bir bilinç yetkinliğini düşündürmemelidir. İnsanın böyle bir bilinç düzeyine ulaşması olası değildir, bunu aklı başında hiç kimse düşünemez.

İnsanla ilgili sorunları insan boyunda düşünmemiz gerekiyor. Üst düzeyde bilinç sorunu *insan nedir* sorusunu kendi bakış açımız çerçevesinde tartışabildiğimiz koşulda bir anlam kazanır. Yetkin bilinç en üst düzeyde olumsal bilinçtir, tanrısal bilinç dinbilimcilerin konusudur ve mutlak bilinç diye belirlenebilir. İnsanlar genellikle yetersiz bilinçle yaşamlarını sürdürüyorlar, bir başka deyişle sıradan gündelik bilinçle yetiniyorlar. Oysa insanın sorunları gelişmemiş bir bilinçle çözülebilecek kadar basit ve kolay sorunlar değildir. *İnsan nedir* sorusunu tarihin bilgisine yani bütün insana başvurmadan yanıtlama olanağımız yoktur. Bir evrim varlığı olan insan ancak tarihi içinde doğru olarak anlaşılabilir. Kendini tarihten sormak gerçek insanın temel çabasıdır. Bilinçlenmek bütün insan üzerine genel bilgiye ulaşmış olmaktan başka bir şey değildir. İnsan olmak bizi döndürüp dolaştırıp tarihin kapısına, özellikle de tarihin özünü oluşturan düşünce tarihinin kapısına bırakır. İnsanın kaba tarihi ya da bir başka deyişle olayların tarihi, daha başka bir deyişle geçmişin düz bir biçimde gözlemlenmesi insanla ilgili sorunları yetkiyle ele almamızda ve bu arada ahlak bilgisinin kapısını açmamızda bize yardımcı olamaz.

Ahlaklı olmanın koşulu üst düzeyde bilinçlenmekse üst düzeyde bilinçlenmenin koşulu da insanın kendini özenle eğitmesidir. Gerçek anlamda bilinçli ve dolayısıyla ahlaklı insan kendi bilinç koşulları açısından dünyada bir merkez oluşturmakla birlikte genel insan değerleri açısından hiçbir biçimde ayrıcalı bir varlık olmadığını, varlığının *bütün insanlardan biri* olmanın dışında hiçbir anlama gelmediğini bilecektir. Ben'in eğitilmesi dediğimiz şey yetkin insan olmaya giden yolu açar, bu da öncelikle insanın genel bilgisine ulaşırken bencilliğin sona erdirilmesini ya da sıkı sıkıya denetlenmesini gerekli kılar. Gerçek insan adanmış insandır, bir başka deyişle özgeci insandır. Gerçek insan mutluluğun ünlerde unvanlarda zenginliklerde gösterişlerde mal mülk biriktirmelerde egemen olmalarda değil yalnızca ve yalnızca adanmalarda olduğunu bilir. Kendine egemen olmanın dışında kimseye egemen olmak istememek ve böylece kendini insanlığın yolunda duymak gerçek ahlaklının temel özelliğidir.

*FELSEFESİZ EDEBİYAT EDEBİYATSIZ FELSEFE**

Şu duyguya siz de ikide bir kapılmaz mısınız: felsefenin yerinde gözü var edebiyatın, ikide bir bilgiçlik taslaması ondandır. O duygunun öbür yüzü size şunu söyletir: felsefe edebiyata özenmeden edemez. Bu ikincisi her yerde her durumda geçerli değil: mıh gibi bir dille yazan filozoflara ne demeli? Felsefenin çokbilmişliği edebiyatın yumuşaklığına uyar mı? Gene de bu ikisi yani edebiyatla felsefe yakın durur birbirine. Edebiyat felsefe tadı verir çok yerde, felsefe de edebiyata çalar zaman zaman. Edebiyatta felsefeyi felsefede edebiyatı bulduğumuzda uygar insanın gerekli bütünlüğe kavuştuğunu, bütünsel insana yaklaştığımızı duyarız. Bu ikisi zaman zaman birbirine uzak dursalar da hatta zaman zaman birbirlerinin can düşmanı gibi görünseler de, birbirlerine sen karışma der gibi baksalar da birbirlerinin azçok bağımlısı gibidirler. Felsefesiz edebiyat kim ne derse desin kabasaba bir yönelim ürünüdür, edebiyatsız felsefe de bir çokbilmişlik bildirisinden başka bir şey değildir. İkisi arasında besbelli bizim çok zaman gözden kaçırdığımız, alttan alta oluşan bir ilişki var, bizim bir bakışta göremediğimiz bir şeyler var. İyi felsefe aynı zamanda iyi edebiyattır, iyi edebiyat da her zaman iyi felsefedir. Düşünmeyen sanat ve inceliksiz düşünce kendini bilen kişiyi ürkütür. Felsefesiz edebiyat da edebiyatsız felsefe de bir sakatlanmışlık belirtisidir.

Bu ikisini kökten ayrı şeyler diye düşündüğümüz zaman gerçeklikle tersleşmiş olmaz mıyız? Onlar tarih boyu çok zaman birbirlerinin yerini doldurmaya hazır olmuşlardır: ne zaman felsefenin ayağı sürçse edebiyat bir bilge görünümü almaya başlar, giderek filozoflaşır hatta hiç çekinmez felsefenin temel sorunlarını tartışmaya girişir. Gün olur bir felsefe yapıtında yaman bir edebiyat inceliği bulursunuz. Çok zaman şakacıdır edebiyat, onun şakaları altında gözünüzü budaktan esirgemez

---

* Afşar Timuçin, *Ölesiye Sevmek*, Bulut Yayınları, İstanbul 2003

bir felsefe gizlidir. Pantagruel'in ve Gargantua'nın serüvenleri, daha önce *Divina commedia* ve *Decameron*, hatta Luther'in iki defa almancaya çevirdiği Kutsal Kitap birer düşünce ve sanat ürünü değil midir? "*Onları meyvalarından tanıyacaksınız*" der Matta İncili. Fransız dilinin henüz olgunlaşmadığı zamanlarda yazılmış olan, bir dil tadı vermese de bir edebiyat tadı vermekten geri kalmayan o güzelim *Denemeler* sağlam bir felsefe kitabıdır, henüz Bacon'ın ve Descartes'ın ortalarda görünmediği zamanlarda felsefenin bütün yükünü yüklenmiştir. Evet, düşünür Montaigne'in tüm yaşam deneylerini kucaklayan *Denemeler* edebiyat açısından baktığınızda düpedüz felsefedir, felsefe açısından baktığınızda da en güzelinden edebiyattır, eskiçağ düşünce geleneğini Yeniçağ'a bağlayan bir köprüdür, Epikuros'u, Pyrrhon'u, Stoa okulunu koca bir Ortaçağ'ın üzerinden aşırarak bu yana iletir.

İyi bir edebiyat da iyi bir felsefe de gelişmiş bir dil bilinci üzerine oturur. Sorun öncelikle *anlatabilme* sorunudur. Dilin verdiği ya da vereceği tad sorunu hemen o sorun 'un arkasından gelir. Anlatım için dilden başka yol var mı? Anlamın dile dönüşmediği yerde ya da duygu-düşünce bütününün dilde açınlanmadığı yerde edebiyat da içinde tüm sanatlar boşlukta kalacaktır. Anlatım olanaklarını sonsuza doğru zorlayan gelişmiş bir dil edebiyata ne kadar gerekliyse felsefeye de o kadar gereklidir. Felsefenin dili de edebiyatın dili kadar incelikli olmak zorundadır. İncelikli dil de öncelikle bize edebiyatı düşündürür. Yaşamın o gündelik akışında bile bu ikisi yani edebiyatla felsefe sık sık buluşurlar, bir buluşur bir ayrılırlar: felsefe yapanı edebiyat yapıyor diye, edebiyat yapanı felsefe yapıyor diye algıladığımız hatta eleştirdiğimiz çok olur. Edebiyattaki felsefe ya da daha genel olarak sanattaki felsefe çok özel bir felsefedir, sanatlaşmış felsefedir. Edebiyata olduğu gibi konulmuş felsefe çok zaman sırıtır, iğreti kalır. Felsefedeki edebiyat da çok zaman yapmacık tadı verir. Neden? Felsefe yapan kişi özel olarak edebiyat yapmaya heveslenmiştir de ondan.

Edebiyattaki felsefenin ve felsefedeki edebiyatın anlamını iyi kavrayamayanlar edebiyat yapmak ya da felsefe yapmak adına

edebiyatı edebiyat olmaktan ve felsefeyi de felsefe olmaktan çıkarırlar. Felsefenin zaman zaman yapmacıklı tavırlara bürünmesi, edebiyatın da zaman zaman uydurma bir bilgelikte donanması bundandır. Sanat bilinci insanla ilgili temel düşünsel etkinliği bir haz deneyi olarak yaşamayı ve yaşatmayı bilecektir. Felsefe yapmak anlatmaktır, sanat yapmak duyurmaktır. Gerçekte yalnız edebiyat değil, tüm sanatlar felsefeyle yoğurulmuştur, ne var ki onlardaki felsefe bizim felsefe adıyla bildiğimiz felsefe değildir. Düşünen edebiyat başkadır, içine felsefe konmuş edebiyat başkadır. Gerçek edebiyat felsefeyle donanmıştır da resim, müzik, yontu felsefeyle donanmış değil midir? Genelde resimdeki, müzikteki, yontudaki felsefeyi görmeyiz de edebiyattaki felsefeyi görürüz: felsefe de edebiyat da, şöyle kabaca baktığımız zaman, önünde sonunda söze dökülmüş düşünceden başka bir şey değillerdir. Ancak sanattaki ya da özel olarak edebiyattaki düşünsellikle felsefedeki düşünsellik aynı cinsten değildir.

Felsefedeki düşünsellik zorunlu olarak *gidimli* ya da *çıkarımlı* dediğimiz düşünce biçimini kullanacaktır. Bir doğrudan bir doğruya geçmeden felsefe yapamazsınız. Felsefe göstermelerle örülür, onda doğrulamalar temeli oluşturur. Felsefe gidimli düşünceden uzaklaştığı zaman gerçek işlevinin dışına düşmeye başlar. Sanata gelince ya da edebiyata gelince onda sezgisel düşünce ya da daha doğrusu kavrayıcı düşünce öne geçer. Filozofun bir önermeden bir önermeye geçerek anlattığı şeyi edebiyat adamı bir sezgide tek bir sözle ortaya koyabilir. Ancak burada katı sınırlar koymamız da gerekmez. Neden bir şair bir şiirini gidimli bir önermeler düzeninde oluşturmak istemesin? Öte yandan, filozofların tıpkı şairler gibi bir insan gerçeğini tek bir önermede ortaya koydukları çok olur. Sezgi felsefenin de kovup dışarı attığı bir yöntem değildir elbette. Hele Descartes'ı ve Bergson'u düşünürsek sezgisel düşüncenin felsefe için de önemli olduğunu anlarız. Zaten Platon'un diyalektiği de bize bir tür sezgicilik olarak görünmüyor mu? Plotinos'da, Aziz Augustinus'da hatta Leibniz'de ve Spinoza'da gidimli düşünceyi sezgi bütünlemez mi?

Düşünme alışkanlığı edinememiş pekçok kimse okuma alışkanlığını sürdürürken edebiyatta içkin olan felsefeyi görmeden ya da göremeden sürdürür. Pekçok kimse roman okumayı olay kovalamak diye algılar. Roman ilginç olaylardan örülmüştür. Pekçok okuyucu bu yüzden romanın dokularına sinmiş olan düşünselliği, bazen bir fırça vuruşuyla ortaya konulan düşünselliği sezmez bile. Özellikle sanat tarihinin temeline yerleşmiş olan büyük yapıtlarda birdenbire kendini açmayan ya da ilk bakışta görünmeyen, ancak iyi bir görü sahibine kendini sezdiren bir düşünsellik vardır, bu düşünsellik görünen düşünsellikten çok büyüktür ve bu yüzden kavranılabilmek için izleyicinin kavramada özel bir yatkınlığını gerektirir. *Karamazov kardeşler*'deki olay örgüsü de, *Suç ve ceza*'daki olay örgüsü de, *Madame Bovary*'deki olay örgüsü de çok ilginçtir. Kendinizi bırakırsanız olayların akışına kapılıp gidersiniz. Tehlike oradadır işte. Bunu yaparsanız asıl insan gerçeğinin Dimitri'nin vurdulu kırdılı davranışlarında, İvan'ın çok tutarlı görünen tutarsızlıklarında, Alyoşa'nın dinginliğinde olduğu kadar hatta onlardan çok Staretz Zosima'nın bilgeliğinde, yüzbaşının ve ölen oğlunun onur savaşımında, Gruşenka'nın fahişe ruhuyla pek uyuşmayan dosdoğruluğunda olduğunu görürsünüz. Elbet romanlarda açık filozoflar da vardır, ancak bunların romancılarla değil de onların kişileriyle ilgili filozofluklar olduğunu unutmamak gerekir. Romancı çözmez, çözüm gerekiyorsa onu roman kişisine yaptırır. Roman doğrudan doğruya hiçbir şeyi çözümlemez. O bir görme ve gösterme düzeneğidir.

Suç ve ceza'da karşımıza çıkan şu sözler Dostoyevski'nin değil kahramanmındır, kahramanlarından birinindir: "*Bazı kadınlar öfkelenmiş gibi yapsalar da hakarete uğramaktan büyük bir haz duyarlar Bunu söylemeye bile gerek görmüyorum. İnsan denilen yaratık genel olarak hakarete uğramayı çok ama çok sever. Bilmem dikkatinizi çekti mi? Hele kadınlar buna pek bayılırlar. Hatta onların bununla gönül eğlendirdiklerini söyleyebiliriz.*" Kahramanının bu sözlerinden ötürü Dostoyevski'ye kızabilir misiniz? İnsan ruhsallığının derinlerindeki bir gerçeği ortaya döken

ya da döker gibi duran bu sözler ya da filozofluk, kahramanının değil Dostoyevski'nindir diyebilir miyiz? Bazen kahramanlar karşıt görüşleri ateşli bir biçimde tartışırlar, bu karşıt görüşlerden hangisi romancının olabilir? Romancı romanını kurarken bu karşıt görüşlerden de yararlanacaktır ve gerçekte kendisinin hiçbir zaman söylemeyeceği bir sözü kahramanlarından birine söyletebilecektir, Roman biraz da bu karşıt görüşlerin pırıltısında kendini ortaya koyacaktır. Demek ki romancı doğruları açıklayan değil doğruları duyuran adamdır, doğrular da söylenilen her sözde kolayca yakalayabileceğimiz görüşlerden çok anlatılanların dokuları arasında gizlidir.

Olay kovalamayı seven heyecanlı bir okuyucu *Suç ve ceza*'yı okurken Raskolnikov'un işlediği cinayete kendini kaptıracak ve Katerina İvanovna'nın romana iğreti bir biçimde konulmuş gibi duran varlığındaki derin felsefeyi gözden kaçırabilecektir. Yaşam boyu ezilmiş olan bu kadın Raskolnikov'un kendisine bağışladığı parayla gösteri yapmaya kalktıysa bunda bir iş var demektir. Buradaki derin felsefeyi hiçbir filozofun hiçbir belirlemesinde bu derinliğiyle bulamayabilirsiniz. İşte romandaki ya da sanattaki felsefe budur. Sanattaki felsefeye bu yüzden felsefe yapmayan felsefe diyebiliriz. Bu felsefe örneğin Dostoyevski'de insan olabilmek için acı çekmenin gerekliliğini ortaya koyar. Ancak acı çekebilenler, ancak gerçekten acı çekebilenler günahlarından arınabilirler. Bunu Sonya Raskolnikov'a açık açık söyler, ama iyi bir okuyucu Sonya'nın ağzından bunu duymadan da romanın kıvrımları arasında dolaşırken aynı gerçeğe varabilir. Şöyle der Sonya: "*Hemen şimdi, şu dakika dörtyol ağzına koş, yere kapan, kirlettiğin toprağı öp önce, sonra dört bir yana eğilerek bütün dünyayı selamla, herkesin önünde yüksek sesle ben öldürdüm diye bağır. Tanrı o zaman sana yeniden hayat verecektir...*"

Gelişmemişliğin temel koşullarından biri bütünsel bakma eksikliğidir. Gelişmemiş bir kafa parçalamaktan hoşlanır. Ona göre nasıl fasulye başkaysa nohut başkaysa mercimek başkaysa edebiyat başkadır felsefe başkadır. Örneğin pekçokları hatta müzikçiler

müzikte düşünce diye bir şeyin varolduğuna bir türlü inanamazlar. Pekçok müzikçi müziğin bir izlenimler sanatı olduğu konusunda inançlıdır hatta inatçıdır. Bu inancını bu inadını sürdürürken elbette salt izlenimsel gereçle sanat yapılamayacağını düşünmemiştir. Müzik bir ses örgüsüdür, düşünce sesin neresine sığar gibilerden bir görüş kendini bilen kişinin öne süreceği bir görüş olabilir mi? Bir bakıma haklıdırlar: düşünmeyen adam müzikteki düşünceyi nasıl bulup çıkarsın? Gerekçeleri açıktır: "*sesle düşünülür mü?*" Gerekçeleri sağlam gibidir. Dediklerine inanabiliriz, ta ki bir müzik parçasıyla düşünmeye başladığımız yere kadar. "*Sesle de düşünülür, renkle ve biçimle de düşünülür*" dediğinizde onları şaşırtmış olacaksınız. Resimciler: "*Şu tuvale boylu boyunca yatmış olan kadın mı düşünüyor ya da düşündürüyor yani?*" gibilerden çocukça sorular sorabilirler. Aldırmayın. "*O kadın düşünüyor mu düşünmüyor mu, düşündürüyor mu düşündürmüyor mu bilemeyiz, ama o kadınla düşünüyor olduğumuz kesindir*" dediğinizde kafaları iyiden iyiye karışacaktır. Tüm sanatların, bu arada edebiyatın felsefeden ve hatta bilimden arınmış bir imge çiftliği olduğunu düşünmemek gerekir, artık bunu yapmamak gerekir. Değil yalnız felsefenin, bilimsel bilginin de edebiyata katacağı bir şeyler vardır. En azından edebiyat adamı bilimsel bilginin uzağında bir kafa taşıyor olmamalıdır. Şöyle diyordu Baudelaire: "*İnsanın şu gerçeği anlayacağı zamanlar uzak değil: bilimle felsefe arasında kardeş kardeş yürümeye yanaşmayan bir edebiyat bir öldürme ve intihar edebiyatıdır.*" Yakın zamanların düşünürü Remy de Gourmont edebiyatı iyiden iyiye bilime yaklaştırmakta sakınca görmüyordu: "*Bilimi edebiyata ya da edebiyatı bilime katmakta sakınık olmamak gerekir: o güzelim bilgisizlikler çağı çoktan geçti.*"

Edebiyatla felsefenin tarihten bu yana evrensel insan düşüncesini birlikte okumuş, birlikte örmüş, birlikte işlemiş olduğunu görmemek için kör olmak gerekir. Aristoteles'de edebiyat pek yoktur, tamam ama Platon filozof olmadan önce edebiyat adamıdır. Aristoteles kesin bir biçimde belirleyicidir, düşünce kıvraklığı Platon'un işidir. Yürüyelim bu yana doğru. Lucretius

Carus şair mi filozof muydu? Gene yürüyelim bu yana doğru. Aydınlanmacılar bir yandan felsefenin edebiyatçıları öte yandan edebiyatın felsefe adamları değiller miydi? Onlar besbelli yoğun bir felsefe bilgisiyle donanmış da değillerdi, doğrusu onların çok iyi gören, derinlemesine gören kişiler olduklarını söylemek de güç. Jean-Jacques Rousseau'yu ayrı koyun, tüm aydınlanma düşünürleri çok sıradan felsefe adamlarıdır. Felsefelerini edebiyata katık etmeselerdi yazdıkları şeyler bize çok bir şey anlatmayacaktı. Dünyayı yani toplumsal yaşamı düzene koymak için o kadar çok felsefeye gereksinim yoktu belki de. Belki kitlelerle ilişki kurma işinde edebiyat daha yararlı ya da daha etkin bir araç olabilirdi. Birinden biri insanları aydınlatmakta kullanılacaksa edebiyat daha kullanışlı olmalıdır. Daha doğrusu edebiyat felsefenin katı meyvalarım yumuşatacak, onları yenilir yutulur kılacaktır. Ne var ki aydınlanma düşünürlerinin hem edebiyat hem felsefe yapma eğilimleri yapıtlarını büyük ölçüde tatsız tuzsuz kılmıştır. Yani edebiyat felsefe ilişkisinin aydınlanma düşünürlerinde yetkin bir birlikteliği kurduğunu söylemek güçtür. Felsefede erimemiş edebiyat ya da edebiyatta erimemiş felsefe konusunda en iyi örnek kimdir deseler yanıtımız aydınlanma düşünürleri olacaktır. Ancak bu, bu insanların tarihsel açıdan önemini elbette azaltmaz. Onlar tad adamları olmaktan çok yararlı olmaya, haz vermekten çok bilgi iletmeye bakıyorlardı.

Gerçekte "edebiyat" kavramı ile "felsefe" kavramını incecik bir çizgi birbirinden ayırır. Kimilerinin sandığı gibi felsefenin edebiyat ülkesiyle sınırı düşüncenin bitip boş ama güzel sözlerin başladığı yer değildir. Boş ama güzel sözlerden oluşmuş edebiyat her zaman vardır ama böyle bir edebiyat gerçekte edebiyat değildir. Evde kalmış kızların gönlünü hoplatmak için yazılmış şiirleri izin versinler de edebiyatın dışına çıkaralım. Hatta onların adı "*şarkı sözü*" olsun isterseniz. Nice edebiyatlar vardır, sözde edebiyatlardır bunlar, düşünmeyi bir türlü beceremezler de habire duyguların üzerine, kaba gözlemlerin üzerine, bulanık sezgilerin üzerine giderler. Duygu denilen şey düşünceden ayrıymış gibi,

duygu düşüncenin bir yüzü, öznel yüzü, kişisel yüzü değilmiş gibi, duygu bu yana düşünce bu yana diyerek edebiyatı felsefeden ayrı tutmaya kalkanlar toplumun yarı cahil aydınlarından başkaları olabilir mi? Siz hiç düşünmeden duygulanan ve duygulanmadan düşünen insan gördünüz mü? Edebiyat adına soytarılık ne kadar kolaysa düşünce adına soytarılık da o kadar kolaydır. Bu arada edebiyatın tarihle ilgili yüzü bize şunu öğretiyor: insan gerçeğine yaklaşmakta, onu didik didik edip insana göstermekte bütün zamanlar ya da bütün anlayışlar aynı ağırlıkta olmamıştır. İnsanı insana yaklaştıran anlayış klasikliktir. Goethe ve daha sonra Lalo klasik'i sağlıklı duygucuyu sağlıksız sayarken büyük ölçüde haklıydılar. Nasıl sofistler evrensel yargıyı yadsıyıp her bilgiyi bireysel çerçevenin içine sığdırmaya çalıştılarsa ve böylece bir tür karşı-felsefe geliştirdilerse duygucular da tüm insanı tek kişinin dünyasına sığdırmaya çalışarak insan gerçeğini bulandırdılar. Charles Lalo'nun dediği gibi, bu bir tarih gerçeğidir, bir iki kişinin seçimiyle oluşmuş bir bakış biçimi değildir. Duygucunun ayakları yerden sık sık kesilir. Sainte-Beuve'ün dediği gibi: "*Duygucu, Hamlet gibi özlemlidir, olmayanın peşine düşer ta bulutların ötesine kadar; düş görür, düşlemlerde yaşar. XIX. yüzyılda Ortaçağ'a tapar, XVIII. yüzyılda Rousseau'yla devrimcidir.*"

Felsefe edebiyatı merkeze doğru çeker, eksene yaklaştırır. Felesefe edebiyatın ussal belirleyeni gibidir. Düşünmeyen edebiyat, ayakları yere değmeyen edebiyat insanı olmadık yerlere götürür. Bu tür edebiyatlar genelde bir tür duygu sömürüsüyle işlerini yürütürler. Usunu iyi kullanamayan insan zorunlu olarak imgeleminin oyuncağıdır. Us ağır basmıyorsa düş ağır basıyordur, tıpkı mitoloji uygarlıklarında görüldüğü ya da yaşandığı gibi. Battal Gazi Destanı, Köroğlu, Hazreti Ali'nin cenkleri bize ancak bu çerçevede edebiyat tadı verebilir. Benjamin Constant bize böylesi bir yönelimin hoş bir örneğini verir: "*Ariosto, şövalyelerinden birinin bir çatışmada öldürüldüğünü, ancak savaşmaya son derece alışık olan bu kişinin tam tamına ölmüş olmakla birlikte çarpışmayı sürdürdüğünü anlatır.*" Ussal eksenin çok uzağında kendini

ortaya koyan bu bakış biçimi daha çok edebiyatla vakit geçirme alışkanlığında olan kimseler için geçerlidir. Bu yüzden klasiklik ya da evrensel gerçeklik dediğimiz anlayış bize çok daha yakın durur. Ne var ki iyi bir usta edebiyat adamı elbet duyguculuğun sağladığı olanaklardan yararlanmayı da elden bırakmayacaktır. Şu zamanda yaşayan bizler pekçok değişik edebiyat anlayışının kalıtçısı olmakla çok şanslıyız. Ancak edebiyat adamlarının bu şansı nereye kadar kullandıkları sorunu bir başka sorundur.

Herkes kendi bilinç koşullarına göre düşünür ve konuşur. Herkes kendi bilinç koşullarına göre yaşar. Kimseden daha çok bilinçli olmasını bekleyemezsiniz. Her bilinç her an *şu an için ben bu kadarım* der. Bilinç hiç susmaz, uykuda bile. Düşünürken duygulanır, duygulanırken düşünür. Duygulanmak da gerçekte düşünmektir. Duygunun alanı sonsuz çeşitlilikler alanıdır. Düşüncenin öznel yüzü bu nedenle çok kaygandır, sürekli değişim gösterir. Düşüncenin öznel yüzü birinden öbürüne sınırsız geçilen çok özel ve çok renkli bütünlüklerden oluşmuştur. Bilinçte nesnel olan eksikli de olsa belirgin olandır, sınırlı olandır. Düşüncenin öznel yüzü birbirine benzemez an'larda dışlaşan bir takım alışkanlıklardan oluşmuştur. Bu öznel yapı kaynağını elbette kavramların ve onların bir araya gelmesiyle oluşan fikirlerin özyapısından alır. Öznel nesnelin bir sonucudur, nesnel olmasaydı öznel olmazdı. Nesnel de öznelin sonucudur. Bu şu demektir: bilinçte sürekli olarak nesnelden öznele ve öznelden nesnele doğru bir etki alanı gelişir. Nesnellik yükünün artışında, bir başka deyişle bilincin yeni nesnel ögelerle donanımında duygusal yönelimlerin belli bir ağırlığı vardır. Yeni nesnel ögeler bilince duygu yükleriyle yerleşirler. Edebiyat da içinde tüm sanatlar sağlıklı görünümlerini bir duygu ve düşünce dengesinde kazanırlar.

Öyleyse bilim de felsefe de soyutlamadır. Nesnel ögeyi öznel yüklerinden soyarak bilim ve felsefe yaparız. Sanat da bir başka anlamda ya da bir başka biçimde kendini soyutlamalarla kurar. Sanatta soyutlama gerçekliğin özel bir yorumuna ulaşma anlamına gelir. Sanat yapmak bu anlamda soyutlamaktır. Oysa bilim ve

felsefe nesneli öznel yüklerinden soyarlar, böylece gerçekliği şemalaştırırlar ya da gerçekliği fikir'e indirgerler. Sanatta somut gerçekliğe ulaşırız, bilimde ve felsefede gerçekliğin yalnızca ve yalnızca şemasına ulaşabiliriz. Bilim ve felsefe özele yaklaşmayı düşünmeden genele ulaşmayı amaçlar. Sanat geneli somutta ya da özel olanda göstermeye yönelir. Öyleyse bilim ve felsefe duyguyu dışlamıştır, duyguyu araştırırken bile duygusal olmaktan kaçınır. Sanat arı düşünsellik olduğu kadar arı duygusallıktır. Yaşamda olduğu gibi sanatta da duygu düşünceden ve düşünce duygudan ayrılmaz. Sanatta genele özelden gidilir. Özel olan sanatta genelin bulunması açısından örnek oluşturur,özel olan kendindeki nitelikleri evrensele yayabileceğimizi duyurur bize. Molière'in Cimri'si bize der ki: ben cimriyim, sayısız cimrilerden biriyim, bugünkü cimrilerin bir benzeriyim, dünkü cimrilerden çok şey taşıyorum, yarınki cimriler de benden çok şey taşıyacaklar, kısacası benim özelimde evrensel cimriyi bulup tanıyabilirsiniz, ancak şunu unutmayın, benim cimri olmaktan başka özelliklerim de var, ancak beni en çok cimriliğimle bileceksiniz.

Kısacası edebiyat da bir tür felsefedir, ama *bir tür* felsefedir. İnsanla ilgili tüm duyarlıkların felsefesidir, insanlık durumlarının felsefesidir. Geçmişe şöyle bir bakın, kimler kaldı, kimler gitti, kimler kalıcı oldu, kimler süpürüldü. İşte bu yüzden edebiyat ciddi iştir, kimilerinin sandığı gibi bir düşçüden birçok düşçüye sunulan bir oyalanma bildirisi değildir. Bu yüzden edebiyat adamının temel sorunu düzey sorunudur. Gerçek edebiyat adamı bu yüzden bir hevesliden çok daha başka biri olmalıdır. Hevesli olmayı usta olmaya bağlayan o güç yolda kurda kuşa yem olmamak için iyi bir donanım gerekir. İyi bir edebiyat adamı felsefe yapmamaya kararlı iyi bir filozoftur. Edebiyat yapıyorum diye felsefe yapmaya, yaşama iktisatla, toplumbilimle, ruhbilimle ilgili çözümler getirmeye, toplumu *bilenkişi* sıfatıyla yarıştırmaya kalkıp kendini gülünç edenlere gelince, kısacası kendilerini kurtaramadan edebiyat yoluyla insanı kurtarmayı öngören o garip kişilere gelince, onlar için yapılacak tek şey iyilik dileklerinde bulunmak olabilir.

BİLİM ve EDEBİYAT İNSANI OLARAK

AFŞAR TİMUÇİN

AFŞAR TİMUÇİN'İN ŞİİRİ ÜZERİNE DEĞİNİLER

Nuray Gök Aksamaz*

Afşar Timuçin, şiirlerinde yoğun bir duygusallıkla sağlıklı bir düşünselliği bir arada götürmek istediğini dile getirir. Onun şiiri, duyguyu dışlamadan sezgilerle düşünmeyi sağlayan ve algılanan gerçekliğin kimileyin masal tabanına yayıldığı bir tasarımdır. Çok uzun, geniş ve geleneğe yaslanan şiir sürecinde, hem tutkulu hem eytişimsel düşünceye açık tasarımıyla imgeleri simgelere dönüştürme yöntemi dikkat çekicidir. Şiirlerinde, insanın durumlarını evrensel boyutta araştırırken kavramsal sürekliliği sağlayan üst imge aracılığıyla anlamı açığa çıkarma çabası sezilir. İnsani ilişkilerin hem düşünsel hem de eylemsel bütünlük içinde sorgulanması sürecinde; belirgin ve tutarlı biçimde anlamı kucaklayarak nesnelleşen simgeleri ve oluşturduğu güzelduyusal yapı ile tüm şiirlerini kendisiyle birlikte bütünsel bir imgeye ulaştırır. Bağlandığı halk şiiri geleneğinin yanı sıra destanlar, söylenceler, soyut ve düşünsel kavramlar da dikkate alınarak şiirleri nesnel bir bakış açısıyla irdelendiğinde uzun bir süreçte nitelikli ve güçlü bir şiir tasarımını gerçek evrene ilettiği görülebilir ve şiirinin sürekliliğinin anlaşılması olanaklı olabilir. Ona, hemen her şiirinde, umuda ve sezgisel kavrayışa her koşulda açık çocuk duyarlığı ve içtenliği; onarılmaz bir kırgınlığa rağmen doğru bilinçten, simgeleştirdiği tutku ve inançlarından vazgeçmeme, onurunu ve değerlerini yitirmeden düşünebilme sevinci eşlik eder. Doğa ile insanın birliğinde ve eytişiminde insanın hemen her öznel durumu için nesnelleşebilen deyişler ve anlamlar yaratarak çok uzaklara iletir, her kavrayış ve anlamı geleceğe ve sonsuzluğa bırakır. Şiir yazma işinin bütünsel bakış açısı ve sezgisel düşünceyle süreklilik gösteren bir tasarım olabileceğini bize gösterir. Şiirlerindeki biçimsel imgeler-söz sanatları, belki bir bakışta çarpıcı ve etkileyici değildir; ama, birbi-

---

* Şair-Yazar

riyle uyumlu sözcüklerin eylemsel döngüsüyle kaynaşmış olarak bütünsel (duyumsal ve işlevsel) imgeye güdülmüşlerdir. Afşar Timuçin'in şiirlerindeki sağlamlık ve süreklilik ise, şiirinin arka planında kendini göstermekten utanarak adım atan nitelikli birikim ve doğru bilincin yanısıra araştırıcı, ayrıştırıcı, dönüştürücü, yaratıcı ve sürdürücü nitelikleriyle gerçekliği yansıtmakla yetinmeyip sorgulama ve sürekliliğe bağlı bir yaratıcılığa açık sonsuzluk algısı ve sezgisel düşünce ile sağlanıyor olabilir. Kendi dile getirişiyle, "düşünceden uzaklaşmış bir şiirin insan araştırması niteliği zayıflayacak ve orada şair yalnızca kendini anlatır duruma gelecektir." Aşkı ele alırken de, başka temaları ele alırken de doğrudan doğruya kendini anlatmak istemez. İnsanı, insanın dünyasını ortaya koymak ister. "Doğru olan, insanın yalnızca duyan bir varlık değil, düşünen bir varlık olduğunu da benimsemek ve bu yönde insanı araştırmaktır," der. O, öte yandan, yalnız şiirde değil bütün sanatlarda, insanı ya da kendimizi duygusallıktan arındırmadan, bir bütünsel varlık olarak ele almanın doğru olacağına inanır. Şiirlerinde derviş, büyücü, kaptan gibi nitelemelerle yaratıcı, direnen ve eylemlere yön veren kimlikleri ve çarşı-pazar ilişkilerinden, raflardaki cücelerden uzak duran aşkı yoğunlukla gündeme getirdiği görülür.

Afşar Timuçin, gelenekle bağını koparmaz. Karacaoğlan'ın, Yunus Emre'nin şiirine kattığı pek çok şey olduğunu düşünür. Akımların çok verimli sonuçlar vereceğine inanmaz. "Bizim gençliğimizde şiir alanına İkinci Yeni egemendi. Ondan iyice uzak durdum," der ve kendi bilinç koşullarına göre estetiğini yaratmaya çalışır. Hiç kimseye, hatta Nâzım Hikmet'e, Fazıl Hüsnü'ye, Behçet Necatigil'e benzememeye çalıştığını, ama onlardan etkilendiğini, onların her birini sevmekten, onlara sanatçı olarak saygı duymaktan da geri durmadığını dile getirir... "Birilerinden bir şeyler aldım ve birilerine bir şeyler vermeye çalışıyorum. İnsan, tek başına bir özgün sanat yapıtı ortaya koyma şansına sahip değildir bence," der. Afşar Timuçin şiirinde yükseltilmiş sesten de uzak durur; ama, ayrıştırdığı, onardığı ve dönüşüme yönelttiği kavramlarla şiirlerinde nitelikli eylemi yaratır. Bir de onun 'şiire şu sözcük yakışmaz, bu

deyiş yakışmaz; şu zaman çekiminde dize kurulmaz...' falan gibi takıntılarının olmadığı ve virgüle noktaya gereksinim duymadan konuşur gibi yazabildiği şiirlerinde görülür. Bu durum, biçime önem vermediği anlamına gelmeyebilir; şiir aracılığıyla gerçekleştirdiği sorgulamayı, araştırmayı, düşünmeyi sınırlamamak kaydıyla, dönüşümü gerçekleştirmeyi ve anlamı açığa çıkarmayı engellemeyecek olan biçim üzerinde de çalıştığı belirlidir. Şiir dili oldukça yalın ve söz oyunlarından uzaktır. Dilde yarattığı söz sanatları eylem ve sorgulamalarla bağdaşıktır. Şiirlerinde uyaklı, *oranlı ve* ölçülü dizeler kurduğu görülür. Ancak, Afşar Timuçin'in biçimciliği benimsemediği açıktır: "Biçim yaratmada bir araçtır, amaç anlamı ortaya koyabilmektir. Biçimcilikte biçim amaç durumuna gelir," der.

O, düşünsel derinliği olan lirik bir yapıyı, ılımlı duygusallığı savunur. Her zaman ayakları yere basan bir şiiri, insan gerçeğini bozmadan sunan bir şiiri yazmaya çalıştığını dile getirir. Şiir anlayışını "hem felsefi bir tutarlılıkta hem şiirsel bir genişlikte" insanı araştırmak üzerine temellendirdiğini söyler. "Lirik öğeyi ortaya koyabilmek için felsefi bir bakış derinliğine gereksinmemiz var. İnsana kaba gözle bakarak gerçek bir lirizmi ortaya koyma şansımız yok... Duyguculuk dediğimiz şey, bir anlamda bizi gerçeklerden koparan şeydir. Bütün sanatların varlık nedeni insanı araştırmaktır. Herhangi bir imge oluşturarak bir sanatı gerçekleştirdim kolaylığı yok. O imgeyi neden oluşturduğumuz, o imgenin simgesel değeri, o imgede insanı nerede nasıl bulmamız gerektiği gibi temel sorunlar bizi hemen yakalayacaktır. 19. yüzyıldan bu yana sanat doğaüstünden dünyaya inmiştir, doğadaki insana inmiştir. Sanatın işi, dolayısıyla şiirin işi, artık enine boyuna ve bütün ayrıntılarıyla insanı araştırmaktır," der. Afşar Timuçin, "dıştan güdümlenen bir şiir değil de, belli ilkeleri yükümlenen bir şiir" yazdığını söyler. "Ben dünyayı nasıl görüyorsam şiirim de dünyayı öyle görsün istedim. Güdümlülüğün anlamı sanıyorum burada beliriyor. Her şair, sanatını kendi dünya görüşü çerçevesinde oluşturmalı... Kaygan bir dünya görüşü taşıyan ki-

şilerin şiirlerinde de belli bir düşünsel tutarsızlık olacaktır elbette. Güdümlülük derken, kendimi çok iyi denetleyerek, ne söylemek istediğimi çok doğru koymam gerektiğini vurgulamak istedim. Ben kendimi kaba anlamda değil, genel anlamda toplumcu bir sanatçı olarak görmek istiyorum. Toplumculukla da sınırlanmayıp insancı bir sanatçı olarak görmek istiyorum. Yalnızca bu toplumun insanını değil, bütün insanı kucaklayan bir sanat yapmak istiyorum. Tutarlı bir estetiğe ulaşmış olmak istiyorum. İnsan değerleri karşısında sağlam bir ayrıştırmacı olmak istiyorum. Dolayısıyla bu çaba benim için sanatın vazgeçilmez temelini oluşturuyor. Hepimiz gerçeği amaçlıyoruz... Ama gerçekçi olabilmenin temel koşulu, belli bir bilgi birikimini çok iyi oluşturmuş olmaya dayanıyor," diye açıklamalarını sürdürür.

Afşar Timuçin, nereye baksa anlam arar; her soluğu ve her şeyi; kıpırtısız olanı bile içselleştirmesi sonucunda duyarlık üretir. Bilinmezliği aşmaya, gözlemleyenin diliyle girer şiire, betimlemeyle gösterir. Sonra, insanla, sevgilerle nesneleri, doğa öğelerini bütünleştirir. Ve "estetik görü" ile şiir dilinde düşünmeye başlar. Sorgularken insani direnci biler. Kimileyin şiirlerinin son dizelerinde yoğunlaştırarak ve somutlaştırarak hem bilgece ve hem de çocukça söyler, her şeyi... Düşüncelerin ve imgelerin arasındaki ayrıntılı eylemler şiirine somutluk ve gerçeklik kazandırırken; anlatacağı, öyküleyeceği yorumlayacağı pek çok şey olan, sonsuz bir kaynaktan beslenen bir düşünür ve yazarı da şairin hemen yanında bulmak olanaklı olur. Bin yılların sevdasını, sürgünlüğün direncini ve duvarlar arasında, akşamlarda ve gecelerde tutsaklığını anlatır, uzun soluğuyla ve güncel eylemlerini erittiği sessizliğiyle sezgisel düşüncelerini nesnelleştirir. Uzaklarla içsel ve evrensel iletişimini şiirle sağlıyor gibidir, Afşar Timuçin.

Şiirlerinin bağlamında anlamı açığa çıkarmak üzere simgeleşmesine yol verdiği imgeyi, yaşamsal eylem bütünlüğünde de görürüz. O, kendisini dolaylı olarak şiirlerindeki tasarımıyla bulur; okuyucuya insanı buldurur, onları birlikte yeniden güzel eyleme yönlendirir. Değişimi, dönüşümü, eytişimi vurgular; seyirlik oyun-

lardaki kara-ak çelişkisi, masallardaki iyi-kötü, söylencelerdeki dev-cüce zıtlıkları gibi "bir yeşili bir moru andırarak yaşayacağız" der. Şiirinin her yerinde insan doğayla bir olarak sonsuzluğa karışır... Bu durumda, atlar, kuşlar, gökler birdir... Umut, uzaklardır ve çocuklardır. Dönmeyen gemileri, açıkları, uzakları sever; geceyi sevmez. Renklerinden, denizlerinden hiç vazgeçmez, yoksul ve kırılan çocukluğu onarır... Ölümü, suyu çekilen denizde serili güllere dönüştürür. Masalları yeniden yazar ve üst gerçekliğe gül döşeği gibi serer. Bütünlüğü arar, inancı umutla tazeler ve yeni inançları filizlemek ister. Kanları silmek için savaşçıdır. Tutkuyu besler, alevler ve kutsar. Bilinçaltını ve doğadaki insanı doğru bilinçle açığa çıkarır. Onun "yaz"ı yoksul ve ayakları üşüyen çocukların yazıdır, onun "güneş"i devrimci ve sevdalı çocukların güneşidir. Mor ise birçokları için kadınsı bir renk, belki de aşkın rengidir... Oysa, şiirlerinden anlaşılan o ki Afşar Timuçin için kimileyin yeşilin ya da mavinin zıttı olan, kimileyin zambağı gölgeleyen ve uzaklık oluşturan bir renktir. Kendi söyleyişiyle, "Mor menekşeler el süremediğimiz ne varsa onu çağrıştırır."

Afşar Timuçin, "Çocuklar, düş kurar, tasarlarlar, bütünü eksiksiz görürler..." der. Şiirlerinde de çocuk sesleriyle sonsuzluk düşüncesine adım atar. Bin yılların umudunu besler; bizlere sürdürülebilir düşler, anlamlandırılmış uğraşlar, temize aydınlığa çıkarılmış kavramlar ve doğru bilinçle yaşamın içinde yaratılmış simgeler bırakma uğraşını sürdürür. İnsanı, dolayısıyla kendimizi tanımamızı ve başkasının gizlerine ulaşmamızı sağlayan dönüştürücü etkiyi şiiriyle yaratır. Bugünün insanından daha yetkin insanın gelişini gelecek kuşaklar için tasarlar. Onun şiirinin, başka biçemlerde her uzam ve zamanda süreceğini duyurur.

Bir uzun ve derin soluk Afşar Timuçin, tarih öncesinden bugüne düşünür, ozan ve yazar kişiliğini bir arada taşımanın sürekliliğinde ve giderek artan sancısıyla... Şiirinin imgesi düşüncede, kavrayışta, insanı arayışta, zamana ve olmaza direnmede. Şiirinin güzelliği ise dilinde, düş denilen serüvenlerin sanatsal gerçeklikte var olmasında, şiirinin bütünsel örüntüsünün uzaklarda tamamlanmasında, yaşamı

anlamlandırmasında, bilinci ve inancı yeniden yapılandırmasında. Gelecek zamanların acısını çeken bilge... Yitirilmekte olan onur ve erdemin sancısını; ayrıca, aşkın iğretiliğini, hele "tek dokunuşta dağılışını" yaşayan ve düşüncelerinin aydınlığım sonsuzluğa yansıtma çabasında olan insanlar, Afşar Timuçin'in şiirlerini daha iyi anlayabilir, diye düşünüyorum... Her şiirinde bütüne ulaşmak için yeni simgelere dönüştürdüğü belirli ve vazgeçmediği imge dağarı ile yeniden yaşamın ve eylemin içine alıp yol aldırır anlama, uzaklara ve sonsuzluğa doğru... Onun şiirlerinde sokaklarda, duvarların arasında, denizlerde, çöllerde, akşamlarda düşünen; doğayla, her çağın dirençli, devrimci ve umutlu kimlikleriyle bütünleşen; sözünü aydınlanma düşü ve sevgiyle tamamlayan, bir düşünürü buluyoruz... Günümüz dünyasında giderek bozulan üretim ilişkileri içinde insan kendisinin bile yaşadığına, düşlediğine, yazdığına ve nelere anlam verebildiğine inanamaz duruma gelirken Afşar Timuçin gibi bir düşünür, yazar ve şairin, çağımızı aşan varlığı ve öldürücü akımlara hiç aldırmadan sonsuzluğa söyleyebildikleri mutluluk vericidir.

AFŞAR HOCA

Mustafa Aksoy*

Afşar Timuçin, benim için daha çok AFŞAR HOCA. Ona bu şekilde hitap etmek daha anlamlı geliyor.

Afşar Hoca'yı yayıncı sıfatıyla tanıma olanağına kavuştuğumda çok sevinmiş ve saatlerce konuşmuştuk. Elbette kitapları, konuşmanın öznesi olması gerekiyordu ama daha çok konuştuklarımız yaşam felsefesi üzerine olmuştu. Karşımda; görmüş, geçirmiş, yaşadıklarının, deneyimlerinin kokusu üzerine sinmiş birisiyle konuşuyordum. Anlattıkları hiç de eğreti durmuyor ama bunca şey bu kadar alçakgönüllü bir tavırla anlatılabilir miydi, bu işte bir yanlışlık var mıydı? Başlangıçta elbette sordum bu soruları kendime. Ve bu soruların cevabını zaman içinde aldım. Afşar Hoca elbette alçakgönüllü bir kişiydi ama asıl kendisini anlatacak sözcükler "Alçakgönüllü bir Demir Leblebi" olabilirdi.

Hoca benim için hem sert hem yumuşak bir bilge kişiliğe dönüştü zaman içinde. Daha çok bir bilim insanı ve naif bir edebiyatçıydı aynı zamanda.

Felsefenin anlatımı genelde zor olarak bilinmektedir. Aslında felsefenin kendisinin karmaşık, ruh karartıcı, insanın içine kapanmasına sebep olan bir bilim dalı olarak anlatılırdı. Felsefeye amatör bir merakla yaklaşmakla birlikte felsefenin niye anlaşılamaz, ulaşılamaz bir hedef olarak anlatıldığını, yazıldığını bir türlü anlayamamıştım. Hoca'yı tanıdıktan sonra her şey kolaylaşmaya başladı benim için. Ve orada anladım ki, felsefeyi anlatmak için; hem felsefeyi iyi bilmek ve hem de nasıl anlatacağını bilebilmek için edebiyatla halvet olmak gerekiyormuş. Sanıyorum edebiyatçı kişiliği, öğretmenliği, şairliği ve derin felsefe bilgisiyle Afşar Hoca bunu başarmış ve herkes için bu işi kolaylaştırmıştı. Herkesin ne kadar da basitmiş, diyebildiği ama o basite ulaşmanın aslında müthiş bir derinlik ve kalifiye emek istediğini kanıtlar gibiydi Hoca.

* Yayımcı, Bulut Yayınları

Düşünebiliyor musunuz küçük puntolarla 1300 sayfayı bulan Düşünce Tarihi isimli eseri yazmak, hazırlamak bir çılgınlık değil de nedir? Bir insanlık tarihi olan bu kitabı yazmak ömür tüketir. Onun yorulmak bilmeyen araştırmacı tavrı, doymak bilmeyen öğrenme isteği, derin bir edebi eleştirmen yanı olmasa bu kitap ortaya çıkabilir miydi?

Daha niceleri; tüm yapıtlarına damga vuran ortak yanı titiz çalışması, felsefi ve edebi derinliği olmuştur.

Hoca'nın titizliği başlarda beni bunaltmadı desem yalan olur. Geçmiş yıllarda Can Yücel'in de 10 yıl gibi uzun bir süre yayıncılığını yapan birisi olarak aslında her yazarın bir yazım biçimi olduğunu, sözcüklere hükmettiğini ve zaman zaman bilinenin dışına çıkarak o sözcüklere değişik anlamlar yüklediğini, noktalama işaretlerini yeri geldiğinde kendince kullandığını bilen insanlardanım. Virgülüne dokunamam, dediğim insanlardan biriydi Can Yücel. Aynı şeyi daha sonra Afşar Hoca'mda yaşadım. Yukarıda sözünü ettiğim "demir leblebi" lafını işte bu yüzden kullandım. Noktasına, virgülüne dokunulamayacak birisi Afşar Hoca. Onu, kelimelere hükmetmeyi seven, bundan keyf alan, bazı yerleşik kuralları nedenleriyle birlikte yıkmaktan korkmayan birisi olarak algılamam uzun sürmedi.

Daha nice eserlere diyorum Afşar Hoca'm. Sosyologların olmadı, yazmadığı, yazamadığı bu toplumun çürümüşlüğünün nedenlerini irdeleyemediği ve belki de gücünün, birikiminin yetmediği, yetemediği böylesi zor bir dönemde biraz da bu alanda bir şeyler yazsan, diyorum.

KENDİ RÖPORTAJIYLA AFŞAR TİMUÇİN

Mehmet Tanju Akerman*

Afşar TİMUÇİN önemli bir felsefeci. Felsefeci olduğu kadar da iyi bir şair.

Türk şiirlerinin zirve`lerinden biri.

Şiir üzerine sözünü esirgemez. Kimsenin cesaret etmediği günlerde o çok önemli şeyler söylemiştir. Edebiyat dünyasına kayıt düşürmüştür. Örnek mi?

"Kendine ikinci yenici dedirten bir takım şiir yazıcıları şiirde anlamsızı savunarak siyaset açısından tepeden tırnağa arınmış bir şiir anlayışı getirdiler. Yani şiirimizin ölüm fermanı, sözle oynamaktan başka ustalığı olmayan bu insanların eliyle imzalanmıştır."

Dan.. diye çakmıştı, edebiyat tarihine.

Bir başka düşüncesi de kimsenin söyleyemediği günlerde. Nazım Hikmet üzerine sözleri çok önemlidir. Bir şairin her şiiri `muhteşem' midir.

"Nazım Hikmet şiirinin özelliklerini araştırmaya girişirken olumsuzdan çok olumlu görmeye eğilimli oldum. Neden derseniz Nazım Hikmet`e yeni kavuşmuştuk, önce anlama evresi geçirmeliydik. Hiçbir Şair bütün şiirlerinde aynı düzeyi tutturamaz"

Afşar Timuçin bunu Nazım için ilk kez söyleme özelliğini elinde tutmaktadır.

Yaptığım bir röportajda kendisine sordum. "Cumhuriyet dönemi Türk şiirine baktığımızda, nasıl bir profille karşılaşıyoruz.Ben bugün şiiri bir karmaşa içinde görüyorum. Siz ne düşünüyorsunuz" demiştim.

Cevabı şuydu: "Abdülhak Hamit`le başlayan, Nazım Hikmet, Necip Fazıl, Faruk Nafiz gibi şairlerle yetkinlik noktasına ulaşan yeni şiirimiz bu noktadan sonra pek de yavaş olamayan bir düşüşe geçti. Bu dönüşümde, siyasal baskılar kadar aydınlarımızın toplumsal savaşıma hazırlıklı olmayışı belirleyici olmuştur. Nazım

---

* Şair-Yazar

Hikmet`in arkasından giden ``Toplumcular, onun kadar başarılı olamadılar. Düşüşün ilk büyük atılımını Orhan Veli ve arkadaşları gerçekleştirdi. Bu fırtına geçmeden yeni bir düşüş fırtınası geldi. Kendilerine ikinci yenici dedirten bir takım şiir yazıcıları, şiirde anlamsızı savunarak siyaset açısından tepeden tırnağa arınmış bir şiir anlayışı getirdiler. Bu kargaşadan çıkmanın tek yolu şiire heveslenen insanların saçmalamayı bırakıp gerçek şiire yönelmeleridir. Bunun için gereksinecekleri tek şey sağlam bir estetik bilinci ve edebiyat bilgisi olabilir."

Afşar Timuçin, sözünü esirgemeyen bir şair, bir aydın.

"Ben sanatı da felsefe ve bilim gibi bir insan araştırması olarak görürüm. Bunun için iyi bir bilinç oluşturması gerekiyor. Bu yönde felsefenin ve estetiğin bize büyük katkısı olacaktır." demişti bana.

Felsefeyi, insanlığı ve şiiri yapıtlarında bütünleştirilmiş şairdir o. Hoca, Kocaeli üniversitesinde görevliyken genç arkadaşlar tanımıştım. Hepsinin idolüydü. Onun gibi olmaya çalışıyordu gençler.

Şiiri de şöyle tanımlamıştı Timuçin "Şiir sözlü çerçevede ve en genel insan sorunları ölçüsünde duygu ve düşünce anlatımıdır. Şiir olmasaydı belki de şu yapayalnız yaşamın içinde ölebilir ya da çıldırabilirdim."

Afşar Timuçin, dünya çapında şairimizdir. 2000 yılında UNESCO`nun öncülüğünde kurulan ve merkezi Verona'da bulunan Dünya Şiir Akademisinin kurucularındandır. Şiirleri pek çok dillere çevrilmiştir.

Değerlerimize sahip çıkalım, diyeceğim ama biz biraz değerlerimizi görmemezliğe gelmeyi seviyoruz. Ben yine Timuçin hocanın bir röportajında söylediği sözlerle bitireceğim yazımı. Ne demiş sevgili hocam..

"Dünyanın bütün olumsuzluklarının karşısına gerçek sanat, gerçek felsefe ve gerçek bilim adamları bütün güçleriyle çıkıyor.

Ama daha çok yiyip içmeyi, daha çok cinsel ilişkide bulunmayı yaşamın anlamı durumuna getirmiş büyük bir insan topluluğuna ve yaşamı acılarla dolu insanlığa nasıl etmeli de gerçek yaşamın anlamını öğretmeli?

Dünya bugün de doğru dürüst üç, beş adamın yüz suyu hürmetine ayakta duruyor gibi. Ama durmadan gelişen bir dünyada yaşadığımız da bir gerçek. Görsel medyasıyla, görsel olmayan medyasıyla, tam bir çöküntüyü yaşayan internetiyle bu günün insanı yarına giderken şiiri de ruhuna sindiriyor."

Türk şiirinin önemli ismi Afşar Timuçin'i saygıyla selamlıyorum.

BİR ESTETİK ÖNCÜSÜ OLARAK AFŞAR TİMUÇİN

Şener Aksu*

Mühendislikte okuyan bir öğrencim ders saatini beklerken Afşar Timuçin'in "Estetik" kitabını okur. Tam o sırada önünden geçen bir profesör ne okuduğunu sorar. Öğrencim sadece kitabın kapağını gösterir. Profesör: *"Sen yeterince güzel bir kızsın, neden bunlarla ilgileniyorsun?"* diye sorar. Bunu öğrendiğimde, Afşar Timuçin'in birikiminin önemini yeniden ve derinden kavradım.

Benim gibi birçok insanın estetikle tanışması, onu anlaması ve yaşamın bir parçası haline getirmesi Afşar Timuçin'in eserleriyle başladı. Estetiğin yerleşik bir değer olmadığı kültürümüzde, estetiği biz daha çok sanat felsefesi olarak bilirdik. Daha doğrusu düşünürlerin sanatla ilgili görüşleriyle ilgili ya da sınırlı görürdük. Afşar Timuçin sırasıyla *Estetik*, *Estetik Bakış*, *Estetik Elkitabı* ve *Estetikte Anlam ve Yorum* eserleriyle dilimizde çağdaş estetiğin anlaşılmasının zeminini oluşturdu.

Şüphesiz ki estetik araştırması ve estetik bilgi kaygan bir alan. Bu alanda çalışma yapmak, bilgileri anlamak ve bu görüyle dünyaya bakmak da zor. Hem yöntem açısından, hem dil açısından zorluklar var. Afşar Timuçin, estetik alanıyla ilgili bir birikimi olmayan Türkçede, başka dillerden düz bir çeviri yapmak yerine, orada öğrendiklerini kendi görüsüyle harmanlayıp Türkçe düşünüp Türkçe yazdığı için, bu zorluğu ortadan kaldırmıştır. Zaten yabancısı olduğunuz bir alanın, yabancı kavramlarla öğrenilmesi ve duru bir bakış elde edilmesi olanaklı değildir. Bunu başka herhangi bir estetik kitabında rahatlıkla görebilirsiniz. Elbette her alanın kendi terimleri, kendine özgü bir dili vardır. Ancak bu terimlerin karşıladığı gerçeklik, her dilde ifade edilebilir. Önemli olan o dille düşünülüp o dille ifade etme niyetidir.

Bir çağdaş estetikçi olarak Afşar Timuçin, yapıta yönelerek,

---

* Şair-Yazar

onda güzelin çeşitli alanlarda değişik görünümlerini bulmayı hedefler. Ancak bu araştırmanın yöntem açısından zorlukları da ortadadır. O'nun deyişiyle: "*İnsan gerçeğini gelişigüzel yönelimlerle anlamaya ya da araştırmaya kalkmak gözleri bağlı kuş avlamaya benzer.*" Her alan için geçerli olan bu bakış, özellikle sanatta daha yaşamsaldır. Bir sinemacının bana estetiği: "*Estetik, herkesin kendine göre anlamasıdır*" belirlemesinde olduğu gibi, alanı bataklığa çevirebilir. Bu nedenle Afşar Timuçin; estetikte yöntem sorununu öncelemiştir. *Estetikte Anlam ve Yorum* kitabının giriş bölümünde yöntem sorununu ele alır. Yöntem tartışmasını: *"Sanattaki yaşam bilinmez bir yerlerden getirilmiş değildir, onun gerçeğe yönelişi de öyle de olur böyle de olur formülüyle açıklanamaz."* diye bitirir.

Kendisinin öğrencisi olduğum dönemde, estetik ve tarih arasında yöntem açısından benzerlikler üzerinde çalışmıştım. Çağdaş estetiğin yöneldiği "estetik nesne"yle bilim olarak tarihin yöneldiği "olay" arasında doğaları bakımından benzerlikler bulunduğunu ve benzer doğalara benzer yöntemlerle yaklaşmak gerektiğini anlamamda önemli katkıları olmuştu. Bir tarihçi olarak estetiğin yöntemlerini ve yöntem zorluklarını anladıkça, kendi alanımdaki görüm artmıştı. Bunu pekiştirecek biçimde, o dönemde yayına hazırlanan *Estetik Bakış* kitabının daktilo edilmesini üstlendim. Doğrusu bu süreç bana estetik alanının nasıl zorluklarla dolu bir alan olduğunu ve yöntemsiz yaklaşmamak gerektiğini öğretti. Afşar Timuçin'in görüsü olmasa estetik ve tarihi yöntem açısından karşılaştırma cesareti bulamazdım.

Bir alanın kuramsal bilgisine sahip olunduğunda, yaşamda da karşılığı olmalı ki ondan emin olunabilsin. Estetikle ilgili uzun bir çalışma süreci yaşamış ve bu konuda ülkemizde pek az kişide bulunabilecek bir birikime sahip olan Afşar Timuçin, aynı zamanda edebiyatçıdır. Estetik görüsünün şiirleri, romanları ve diğer çalışmaları üzerindeki etkisini görmek çok kolaydır. Zaten bir şair, şiirin ne olup olmadığı hakkında bir fikre sahip değilse, ürettiği güzelliğe yabancı kalacaktır. Afşar Timuçin'in şiirine yakınlığı

okuyucu tarafından da hemen anlaşılacaktır. Ülkemizde sıkça rastlanılan, yazarıyla eseri arasındaki uçurum, Afşar Timuçin'de yoktur. Eserini okursunuz ve kendisiyle tanıştığınızda tam da düşündüğünüz kişiyle karşılaşmış olursunuz. Oysa sizi güzelliğiyle büyüleyen eserlerin sahipleriyle karşılaşmak ülkemizde çok kere hayal kırıklığıyla sonuçlanmaktadır.

Afşar Timuçin, estetik birikimini uygulamada da ortaya koymuştur. *Yeni Şiirimizin Kısa Romanı* eserinde Türk şiiri üzerine derinlikli ve uzun soluklu bir eleştiri yöneltir. Daha önce Nazım Hikmet üzerine yaptığı eleştiri gibi, bu çalışma da yönteme bağlı ve tutarlı bir anlatıdır. Böyle nitelikli kitaplara ülkemizde yeterince ilgi duyulmadığı açıktır. Ancak okuyucuların bilgilerini sınadığı, şaşırdığı ve yeniden düşünmeden kaçamadığını görmek hiç şaşırtıcı değildir. Türk şiirine estetik yöntemleriyle yaklaşmak, birçok öznel bakışı ve söylenceden türemiş kalıpları derinden sarsmaktadır. Bu çalışma Türk şiiriyle ilgili insanların kendileriyle yüzleşmeleri için bir olanaktır.

Bir eleştirinin tamamen nesnel olması olanaklı değildir. Afşar Timuçin'in deyişiyle söylersek, salt öznellik ya da salt nesnellik yoktur. Her nesnellikle bir öznellik, her öznellikte bir nesnellik bulunur. Ancak eleştirinin bir ölçüte dayanması eleştirinin doğası gereğidir. Sanat alanındaki herhangi bir eleştirinin ölçütü, önünde sonunda estetik bilgi olacaktır. Bu estetik bilgi, sadece kuramlar değil, Afşar Timuçin'in "laboratuar estetiği" nitelediği bir birikimleri de içermelidir. Bu yanıyla resim yapan ama resim tarihini okumayan, başkalarının resimlerine bakmayan ressamın; şiir yazan, başkalarının şiirini okumayan şairin çelişkisi de ortaya çıkacaktır. Bu çelişki eleştirmenler için de geçerlidir. Sözgelimi Türkçe yazılmış şiirleri okumamış birinin, Türkçe bir şiiri eleştirmesi de beğeniden öteye geçemeyecektir.

Afşar Timuçin, estetiği bize duru, anlaşılabilir, uygulanabilir, farkına varılabilir bir alan olarak göstermiştir. Birçok yarı aydının bulanık anlatımlarıyla karşılaştırıldığında, Afşar Timuçin estetiği dupdurudur. Türkçe düşünülüp söylenmiştir. Dolayısıyla Türkçe

bilen için apaçıktır. Sanatı bütün yönleriyle kavramak olanaklıdır. Sanatçı, sanat eseri ve izleyici bütünselliğini Afşar Timuçin'in estetik anlatısında hemencecik kavrayabiliriz. Onun yetkin anlatımıyla oluşturduğumuz bilinçle hem kendimizi hem de sanat eserini dupduru, doğasına uygun anlayabiliriz.

Bütün bunların yanı sıra Afşar Timuçin estetiğin; herkesin uğraşacağı, herkesin bulunabileceği bir alan olmasını sağlamıştır. Onun eserleriyle estetiğe başlandığında, güzelin bir insan gereksinimi olarak doğallığını, güzel hakkında düşünüp araştırmanın herkes için olanaklı olduğunu görürüz. Ben ve benim çevremdeki herkes için Afşar Timuçin, başka alanlarla ilgili olarak da özel olarak estetik için de geçerli olmak üzere, kendimizi ve hayatı anlamak açısından güvenli bir pusuladır.

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ VE AFŞAR HOCAM

Z. Gönül Balkır*

Afşar Hoca'nın adını, şiirlerinden ve felsefeye düşkünlüğüm nedeniyle takip ettiğim özgün yazılarından iyi bilirdim. Türk felsefecileri arasında, kendine has; özgün bir kimliği ve bağımsız bir duruşu vardı. Kocaeli Üniversitesi'ne gelişini, ilk önce bir senato toplantısında o zamanki Rektörümüz Prof. Dr. Baki Komsuoğlu'ndan duymuş ve teke tek sevincimi belli ettiğimde ise "Gönül çok uğraştım, sonunda ricalarımı kıramadı." demişti. Kocaeli Üniversitesi'nde Felsefe Bölümünü Türkiye'de önemli bir yerlere getirir diye; birlikte sevindiğimizi ve gurur duyduğumuzu hatırlıyorum.

Afşar Hocamın, Üniversiteye geçtiği zaman; Kandıra Meslek Yüksek Okulu Müdürlüğünü yapıyordum. Afşar Hocanın, Üniversiteye başlamasından sonra; bir Çarşamba günü kendisinden bir felsefe sever olarak randevu almış ve odasına hoş geldiniz ziyaretine gitmiştim. Hoca kimseyi geri çevirmezdi zaten. Sonrasında; çarşamba günleri, işle başlayıp, felsefe keyfiyle devam eden, koşarak takip ettiğim günlere ve hocayla aramda derin bir dostluğa dönüştü. Onur duyduğum bu dostluğun keyfini gösteren sizlere anlatabileceğim öyle çok anı var ki sevgili Osman Bozkurt'un iki sayfalık sınırı yüzünden boynum bükülüyor. En iyisi özet olarak Kocaeli Üniversitesi'ndeki Prof. Dr. Afşar Timuçin'in Üniversiteye katkılarını ve hoca kimliğini anlatmak olacak sanırım.

Afşar Hocanın, Kocaeli Üniversitesi'ne gelişi, Şehirde ve Kocaeli Üniversitesi'nde büyük bir ilgi görmüştü. Şehirde edebiyat çevresinde arkadaşları vardı zaten. Hemen her yerden çağırmaya başladılar. Yorgun olsa da hiç sesini çıkartmadan çağırıldığı söyleşi ve konferanslara gidiyordu. Herkes hocanın kimliğinden ve bilgisinden yararlanmaya çalışıyordu. Sağlık Bilimleri

* Prof. Dr., Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Anabilim Dalı

Enstitüsündeki felsefe derslerine bile gittiğini hatırlıyorum. Aynı şekilde Fen Edebiyat Fakültesinde göreve başlar başlamaz fakülte kurulunca hemen Kocaeli Üniversitesi Senatosuna Fakülte temsilcisi olarak seçilmişti. İstanbul'dan gelmesinin zor olduğunu söylediğinde ise; o zamanki sevgili Rektörümüzün, hocam isminizin senatomuzda yer alması yeter dediğini biliyorum.

Afşar Hoca, öncelikle Fen Edebiyat Fakültesindeki Felsefe Bölümünü yeniden yapılandırdı ve yüksek lisans ve doktora programlarına başladı. Açtığı programlarda verdiği derslere dışardan sadece dinleyici olarak bile katılmak mümkündü. Nitekim Öğ. Görevlisi Şener Aksu tüm estetik derslerine katılmıştı. Ben de fırsat buldukça hocanın verdiği doktora derslerine katılmaya çalışırdım. Hocanın verdiği dersler tam bir bilgi şölenine dönüşürdü.

Hoca olarak, Afşar Timuçin'den öğrendiğim çok şey vardır. Öncelikle takvimi ve sağlığı müsaitse kendisine uygun olmak kaydıyla her konuşma ve yazma davetini kabul ettiğini görmüştüm. Kocaeli Şehri ve Üniversite birlik olmuştu, neredeyse haftada iki kere farklı yerlerde ve farklı konularda konuşma talep ediyorlardı. Afşar Hoca takvimince ve elinden geldiği kadar çağrıldığı her yere gitmeye hem yazı ve hem de konuşma olarak katkı vermeye çalışırdı... Ben de hocamdan öyle öğrendim. Bu yüzden bir yerde toplumu aydınlatmak üzere konuşma ya da yazı için çağrılırsam, geri çevirmeye utanırım.

Hocamdan ayrıca bir profesör olarak nasıl olunması gerektiğini ve nasıl alçakgönüllü olunabileceğini de öğrendim. Aynı şekilde ne kadar öğrenci merkezli olunabileceğini, öğrencilere nasıl hoşgörü gösterilmesi ve saygı gösterilmesi gerektiğini de hocam ve hocamın öğrencilerine olan düşkünlüğünden öğrendim. Çevresine her ne olursa olsun nasıl hoşgörü gösterilmesi gerektiğini de hocamdan öğrendim. Akademik yaşantımda hocamın mütevaziliğini ve öğrencilerine düşkünlüğünü kendime örnek aldım. Çok sosyal göründüğü halde gizli bir içine kapanık olarak yaşayan ben, Afşar Hoca'nın Gandivari içine kapanıklığının çevreye yaydığı saygıyı, sevgiyi ve sessizliğin gücünü çok net gördüm, öğrendim.

O zamanlar Kandıra'da pek çoğu genç ve Afşar Hocaya hayran bir çok öğretim görevlisi arkadaşım vardı. Değerli hocamız, onların ve benim ısrarlarımızı kıramadı. Onbeş günde bir çarşambaları, Kandıra'ya felsefe dersine gelmeyi kabul edince; hocalar, felsefeye düşkün Kandıra öğrencileri ve ben bayram etmiştik.

Onbeş günde bir çarşambaları Kandıra tam bir felsefe şölenine dönüşmüştü. Ders sonrasında Kandıra'daki hocaların ve bazen öğrencilerin de katıldığı akşam yemeklerinde aklımıza takılan her felsefi konuyu hep birlikte tartışıyorduk. Bu tartışmaların olduğu zamanlardan birinde Kandıra Meslek Yüksek Okulu ile Felsefe Bölümü olarak ulusal veya uluslar arası bir sempozyum yapabileceğimiz fikri ortaya çıkmıştı. O zamanlar bizim Kandıra ekibi, her sene mayıs ayında, Kandıra'da kültür ve sanat festivali düzenliyordu. Genç hocalar, çok heyecanlanmışlardı. Felsefe Bölümü öğretim üye ve asistanlarıyla bu konuyu tartışmak üzere Yuvacık'da bir öğle yemeği ve toplantısı örgütledik heyecanla. Konu enine boyuna hararetle tartışıldı ve onaylandı. Ancak sonradan Felsefe Bölümü bu projeyi kendileri aşk ile benimseyip uluslar arası bir boyut kazandırınca ne kadar mutlu olmuştuk. Türk Felsefesi olarak sağlam ve kalıcı bir gelenek oluşturulmuştu. Nitekim bu proje, uluslar arası bir felsefe sempozyumuna dönüştü. Afşar Hoca'nın Kocaeli Üniversitesi'nde olduğu süreç içinde de sağlam bir zemin bularak, tüm Türkiye'deki felsefecileri bir araya getirerek yeni tartışma ve görüşlere olanak yaratıldı.

Afşar Hoca, Türk felsefecileri içinde özgün bir yere sahipti. Batı felsefecilerinin etkisinde kalmış olmaları nedeniyle onlardan bağımsız bir kimlik gösteremeyen Türk felsefecileri içinde kendine has bütünlükçü felsefi algı, söylem ve çalışmalarıyla öne çıkmış, dik duruşu, bağımsız özgür kişiliği ve tavizsiz akademik yaşantısıyla her aykırı kimlik gibi zaman zaman yalnızlaştırılmış ve çevresinden soyutlanmaya çalışılmıştır. Bana göre; Afşar Hoca'nm akademik geçmişi nedense ve her nasılsa edebi kimliğinin gölgesinde kalmıştır. Oysa Afşar Hocanın bir Filozof olarak kurguladığı felsefi evren, en iyi şiirleri ve denemelerinde ortaya çıkar.

Sonrasında; Afşar Hocanın, Kocaeli Üniversitesi'nden ayrılma süreci yaşandı ansızın. Oysa Hukuk Fakültesi öğrencileri için çok gerekli olduğundan fakültede hukuk felsefesi dersini hocayla birlikte vermek üzere anlaşmış ve bu kararı fakülte kurulları ve senatodan da geçirmiştik. Derslerin başladığı hafta, Afşar Hoca'dan şahsıma yazılmış çok özel bir mektup aldım. O mektubu sanırım, hep saklayacağım. Hayatımda okuduğum, en güzel mektuplardan biriydi...

Hoca Üniversiteden istifa etmişti... İnanılmazdı. Hemen Prof. Dr. Nejat Gacar'la buluşarak, önce Rahmetli rektörümüz Prof. Dr. Baki Komsuoğlu'nun yerine Rektör olan Prof. Dr. Sezer Şener Komsuoğlu'na gittik. Mutlaka bir hata olmalıydı. Sonra da o zamanki Felsefe Bölüm başkanına giderek, konuştuk. Çok sonraları o zamanki Fen Edebiyat Fakültesi dekanı arkadaşım, hocam keşke bana da gelseydiniz ve benimle de konuşsaydınız diye hayıflanmıştı...

Hocayı çok üzmüşlerdi. Dünyada çapsız yöneticilerden, aydın kimliğine sığınıp, her türlü ahlaksızlığı; kendilerine hak sayan, menfaati bitince arkasını dönüp, bir de hançer kullanmaktan çekinmeyen, kifayetsiz, dönek muhterislerden çok vardı. Zamanın zekası, her şeyi kaydeder. Tarih Sezar'ı da; Brütüs'ü de çok net hatırlıyor. Brütüs'ü sadece hançeriyle hatırlıyor, sonrası yok.

Afşar Hocam, Kocaeli Üniversitesi'nden ayrılırken, ayrılışıyla bile; öğrencilerine, çevresine ve anlayanlara çok büyük bir ders vermişti. Böylece hocamdan, çoğu insanın kolay kolay başaramayacağı bir şekilde onurlu bir ayrılışı; ve böylece Brütüslerin nasıl küçültülebileceğini de öğrenmiş oldum.

Kaybeden ne yazık ki Kocaeli Üniversitesi ve Kocaeli Şehriydi. Oysa Afşar Hoca bu ayrılışla özgürleşmiş ve safralarından arınmıştı. Çok üzüldüğümü hatırlıyorum. Öğrencilerinin ve sevdiklerinin boynu bükük kalmıştı. Afşar Hoca, Kocaeli Üniversitesi'nden ayrıldıktan sonra da zaman zaman çeşitli vesilelerle konuşma yapmak üzere Kocaeli'ne geldi. Bizler de dostları olarak onu arıyor ve zaman zaman bir araya gelerek hasret gideriyoruz. Dünyanın

ve ülkemizin içinde bulunduğu kaosu tartışıyor ve konuşuyoruz. Felsefi söyleşilerimiz çoğu kez kendiliğinden aydın sorumluluğunun sınırlarını tartışmaya dönüşüyor. Bu felsefi tartışmalarda; umutsuz olmamak, umutsuzluğa teslim olmamak için çırpınırken, içimden sürekli olarak bir ses; Afşar Hocayla, ne zaman edebiyat ve şiir tartışmaya başlayacaksın diye soruyor...

AFŞAR TİMUÇİN'İN ÖYKÜLERİ

Suat Batur*

Afşar Timuçin'in yayımlanmış dört öykü kitabı var.[1]

Denizli Pencere, Yazko Yayınları, İstanbul 1981.

Neden Bazı Akşamlar, Turna Yayınları, İstanbul 1985.

Aşkolsun Kırlangıçlar, İnsancıl Yayınları, İstanbul 1996.

Geç Zaman Tutkuları, Bulut Yayınları, İstanbul 2011.

Afşar Timuçin öykülerinde sıradan insanların günlük yaşam içindeki acılarını, sevinçlerini, güçlülüklerini, zayıflıklarını, kurnazlıklarını, saflıklarını, yaşama tutunma çabalarını dile getiriyor. Derin bir gözlemden süzülen insanlık durumlarından bir kesiti sergiliyor.

Karşılıksız aşklar, terk edilmenin acısı[2], doğa duyarlılığı[3], uyanık kişilerin karşısındakileri aldatmaya çalışması[4], emeklilerin yaşamları[5], şiir, sanat ve kültür ortamının eleştirisi[6], küçük burjuva tiplerinin yapay yaşantıları[7], ikiyüzlü akrabalık ilişkileri[8], bireyin yalnızlığı[9], mutsuz evlilikler, kadınların aile içindeki baskıcı

1 Bu yazıda, öykü kitaplarının *Bulut Yayınevi* tarafından basılan yeni baskıları incelenmiştir. (Suat Batur)

2 *Denizli Pencere*: Bir Yalnızlık Hikâyesi, s. 15, Bardaktan Boşanırcasına, s.31, Bir İlkyaz Tutkunluğu, s.43, Kalamata Zeytini, s.85, Mertol Azıp Yüzünüze Güller Timuçin de Gaseyan Ediverince, s.105. *Neden Bazı Akşamlar:* Bayan Sevda, s.37. *Aşk olsun Kırlangıçlar:* Akşam Vakti, s.25, İçimdeki Çingene, s.33, Senin Yüzünden, s.119.

3 Denizli Pencere, s.7. Aşk olsun Kırlangıçlar, s.7.

4 *Denizli Pencere*: Babadan Kalma, s.19, Kirvem Sağdıcım Eniştem, s.97. *Aşk olsun Kırlangıçlar*: Andırımlı Müçteba'yı Bulun Bana, s.95. *Geç Zaman Tutkuları*: Zor Alırsın, s. 13

5 *Denizli Pencere*: Emeklilik Meslektir, s.25, Peşimden Gelmeyin, s.79.

6 *Denizli Pencere*: Kendim Yazıyorum Kendim Okuyorum, s.37, Adanalı, s.55. *Neden Bazı Akşamlar*: Aşkın Beni Öldürmez, s.31, Azize Nurtop'la Bir akşamüstü, s.61.

7 *Denizli Pencere*: Profesör Bey, s.91. *Neden Bazı Akşamlar*: Yazlıkta, s.67, Gelişigüzel Bir serüven, s.123. *Aşk olsun Kırlangıçlar:* Bursa'dan Burhan Geldi, s.47. *Geç Zaman Tutkuları*: Abidin Amca, s.27.

8 *Denizli Pencere*: Ninem Ölüyor, s.49, Titanik ve Buzdağı, s.75. *Neden Bazı Akşamlar*: Tahmasp Turizm, s.51, Kıl Niyazi Abilerin Düğünü, s.95, Memduh'a adını Nasıl Koydular, s.113. *Aşk olsun Kırlangıçlar*: Öyle Biri, s.13, Mustafa Usta, s.19, Hissikablelvuku, s.39, Esat Bey, s.69. *Geç Zaman Tutkuları*: Yılbaşı, s.47, Yeter Artık, s.57, Kız Bakınaya Gittiler, s.65, Dört Dil Bilen Kayserili Ressam Ruhi Tiftik, s.97, Hidayet Abi, s.107.

9 Neden Bazı Akşamlar, s.5. *Aşk olsun Kırlangıçlar:* Öyle Biri, s.13. Geç Zaman Tutkuları, s.7.

* Şair-Yazar

konumları[10], düzenin sıkıştırdığı insanların emeğinin sömürüsü, mevkisini kullanarak insanları ezmeye çalışan yöneticiler[11]... öykülerin konularını oluşturuyor.

Yazarın öykülerde "dünyayı kurtarmak", "kahramanları büyük olaylar içinde yaşatmak" gibi bir amacı yok; o, sıradan insanların yaşamlarından kesitler sunmakla yetiniyor. Bu özellikleriyle öykülerde olaydan çok bir insanlık durumuna dikkat çekiliyor. Öyküler, "durum ve kesit öyküsü"nün özgün biçimlerini oluşturuyor.

Afşar Timuçin felsefeci kimliğine, uzun yaşam deneyimlerini katarak toplumun ruhsal ve sosyal gelişimini okuyucunun gözüne sokmadan ancak derinliği ilk bakışta duyumsanabilen bir yaklaşımla oluşturmuş öykülerini.

İnsanların görünüşteki yapay mutluluğu ile gerçek yaşam karşısındaki duruşlarını ustalıkla sergiliyor. Okuyucu öykülerde "Mutluluk nedir?" sorusunun karşılığını, yapay mutluluklar peşinde koşmanın boş bir çaba olduğunu görerek, bir felsefeci duyarlılığının ardından sezebiliyor.

Öyküler genellikle birinci kişili anlatımla oluşturulmuş. Anlatıcı; kentli, olgun, olaylara serinkanlı bakan, karşısındaki kişileri aldatmaya çalışmayan ama kurnaz kişilerin de oyununa gelmeyen, çekingen, sıkıntılarını, sevinçlerini, coşkularını kendi içinde yaşayan, şiddete başvurmayan, çevresinde genellikle sevilen sayılan bir kişi olarak görülüyor.

Yazar, toplumsal değer yargılarını öykülerin içinde akışı bozmadan söz arasında dile getiriyor. Günümüzün kişiliksiz, vatansız öykü-roman anlayışının tersine öykülerin bu toprakların ürünü olduğunu duyumsatıyor. Sözgelişi; halkın mühendisler hakkındaki görüşünü, "Mühendislere karşı her zaman uzun ve köşeli saygımız vardır"[12] biçiminde belirtiyor.Ülkemizdeki gazetecilik anlayışı birkaç vurucu cümleyle göz önüne seriliyor: "Amaç

10 *Neden Bazı Akşamlar*: Damat, s.19. *Geç Zaman Tutkuları*: O Gelmezse, s.19, İzmir Oteline Gidelim, s.91.

11 *Neden Bazı Akşamlar*: İş Peşinde, s.89. *Aşk olsun Kırlangıçlar*: Kalbi Sevda Zedeler, s.55, Benim Sinirlerimi Bozma Çık Dışarı, s.87. *Geç Zaman Tutkuları*: Özgürlük Düşleri, s.73.

12 *Denizli Pencere*, s.8.

gerçeği dile getirmek değil –çünkü böylesi bir gerçek kimseyi ilgilendirmez, bunu bilir onlar- amaç duyguları kamçılamaktır."[13]

İki yüzlülükler, kurnazlıklar başarıyla betimleniyor: "Belli ki insanlar içleri kirlendikçe dışlarını temiz tutmaya çalışıyorlar. Adni Bey siz kuş pisliklerini bırakın da geçen yıl öz ablanızı arsa konusunda nasıl küle oturttuğunuzu anlatın."[14]

Yazar, öykülerde siyasal düşünce akımlarına direk karşı çıkmamakla birlikte ince göndermeler yoluyla "alaya alarak eleştirme" diyebileceğimiz bir iğneleme yöntemi uyguluyor: "Yahu, yok mu burada bir *feminist* falan, bu işe burnunu soksun! Diye bağırıyorum ama sesimi kimseye duyuramıyorum."[15]

Yazar, öykülerde yer yer alt kültür ögelerine, sözgelişi arabesk müziğe de eleştirel yaklaşıyor: "Neyse ki müzik var, nezleli bir ses insana her türlü küçüklüğünü anımsatan naralar atıyor."[16]

Yazar, zaman zaman edebiyat ortamına ince göndermelerde de bulunuyor: "Şiir yazıp da adını duyurabilmiş kaç insan var? Oysa roman yazanlar Nobel bile alabiliyorlar:"[17]

Tarih anlayışımız da eleştiriden nasibini alıyor: "Şanlı tarihimiz adlarımız için vazgeçilmez bir kaynaktır. Vaktiyle ne yapıp ettiğini pek iyi bilmediğimiz bir yığın büyük insan, bir yığın kahraman bize onurlu adlarını verebilmek için gözleri havada bekleşirler."[18]

Arapça sözcüklerden ad almaya düşkünlük alaya alınıyor: "Memduh'a Adını Nasıl Koydular"[19] öyküsünde torununa ad arayan bir dedenin "Rüzela" adında karar kılmışken bu sözcüğün "reziller" anlamına geldiğini öğrenince düştüğü trajikomik durum okuyucuyu gülümsetiyor.

Öykülerde iç konuşmalar, kendi kendisiyle konuşmalar ve karşısındaki kişilerin duygu ve düşüncelerini açıklamalar yoluyla

13 *Neden Bazı Akşamlar*, s.7.
14 *Aşkolsun Kırlangıçlar*, s.10.
15 *Aşk olsun Kırlangıçlar*, s.111.
16 *Aşk olsun Kırlangıçlar*, s.69.
17 *Geç Zaman Tutkuları*, s.75.
18 *Neden Bazı Akşamlar*, s.116.
19 *Neden Bazı Akşamlar*, s.113-121.

kişilerin psikolojik durumları irdeleniyor. Bireyin başka kimseyle paylaşamadığı "mahrem" duyguları bu yolla açıklanıyor. İnsanın karmaşık dünyası çözümlenmeye çalışılıyor.

Yazar öykülerde "alçakgönüllü" bir tavır sergiliyor. Çok iyi bildiği konularda bile bilgisini okuyucunun gözüne sokma gereği duymuyor. Toplumsal eleştirilerini sözün doğal akışı içinde duyumsatıyor: "Evet, alışmalıyız, dedim, bütün darlıklara alışmalıyız, oda darlığına, para darlığına, her şeye... Çok şeye alışmalıyız efendim, ışıksızlığa, güneşsizliğe, sevgisizliğe, boka, çöpe, kirliliğe, sefilliğe, rakı içmemeye, adam kandıranı bakışlarımızla iştahlandırmaya, çoluğun çocuğun hakkını yiyene aferin demeye, çok şeye..."[20]

Kapitalist sistemin sıkıştırdığı, doğadan, güneşten koparıp dar alanlarda sömürdüğü çaresiz insanların başkaldırıları büyük sözlerin ardına sığınmadan aktarılıyor.[21]

Öykü kişileri; "arsız çocuklar, yemekten başka bir şey düşünmeyen şişman kadınlar, kadın avcısı erkekler, yılışık kızlar, garip davranışlı oğlanlar, her biri bir kral eskisiymiş gibi dolaşan yaşlı erkekler"[22], şiir heveslisi kişiler, tüm dünya sorunlarını yalnız kendisinin çözebileceğini sananlar, yarı aydın tipler, üçkağıtçılar, kurnazlığı meslek edinenler, erkekler üzerinde kesin egemenlik kurmuş ev kadınları, boşluğa düşmüş emekliler, içinde varlıklı damatların sönmeyen özlemi olan kaynanalar, Tüm yaşam çabaları iyi bir kısmet bulmak olan genç kızlar, süslü kadınlar, dünyayı giderayak düzenlemeye kalkan nineler, eğitimsiz olmalarına karşın kendisini ulema sanan halk insanları, toplumsal çarkın cenderesi içinde bir türlü mutlu olamayan kişiler... Yani toplumda her zaman karşılaştığımız, karşılaşabileceğimiz kişiler... Yazar güçlü gözlem gücüyle öykü kişilerini iç ve dış özellikleriyle görünür kılıyor.

Yazar, insanları gözlüyor, sonra onların geçmişini kendi kurgusundan anlatıyor. Küçük dünyalarında bunalan küçük

20 *Neden Bazı Akşamlar*, s.93.
21 *Neden Bazı Akşamlar*, s.89-94.
22 *Aşk olsun Kırlangıçlar*, s.70.

insanların yaşam mücadeleleri genellikle iç konuşmalar ya da karşılıklı konuşmalar ile açıklığa kavuşturuluyor.

Öykü kişilerinin adları –Ahmet Mithat geleneğinde olduğu gibi- ekonomik, sosyal, kültürel durumlarına uygun seçilmiş. Geleneksel tiplere, kişinin belirgin özelliklerini vurgulayan anlamlar içeren geleneksel Arapça-Farsça kökenli adlar verilirken yeni kuşaklara yeni moda adlar verilmiş.

Yazar öykülerde toplum kurallarına uyan, belli bir düzen içinde yaşayanlarla topluma boş verip gününü gün eden kişileri karşılaştırıyor. Bu konuda yazar olarak açıkça taraf tutmuyor; olayları, olguları sunup sonucu okuyucuya bırakıyor.

Öykü kişilerinin önemli bir bölümü şair ya da "şiir heveslisi". Öykülerde genellikle yaşlıca bir kişinin yaşam serüveni veriliyor. Öykünün bir yerinde kişi geri plana çekiliyor. Sonunda olanları yazar, birçok olasılığa bağlıyor. Böylece küçük insanın bu dünyadan gelip gidişindeki küçük mutlulukları, küçük acıları bilge bir bakışla aktarılıyor.[23]

Orta sınıf halk kişilerinin toplumsal yaşam içindeki davranışları gerçekçi bir gözlemle başarılı bir biçimde aktarılıyor: "Ortalık kaynamaya başlayınca kadınlar işi iyice şamataya döktüler. Dört bir yanı bir kadın kalabalığı sarmıştı. Kadınlar bir odadan bir odaya giriyor, bir sözden bir söze atlıyor, bir yerden bir yere işaretler çakıyor, ara sıra önlerine çıkan Niyazi abiyi nasıl rasgelirse öyle azarlıyor, ayaklarına dolanan çocukları itip kakıyorlardı. Kısacası, iş üretir gibi yapıp dağınıklık üretiyorlardı. Yaptıklarında bir düzen, sözlerinde bir anlam, işaretlerinde bir mantık yoktu. Doğru dürüst iş yapsalar düğünün yükünü on dakikada alırlardı. Hemen hepsi düğüne el verir gibi yapıp süsüne, pozuna, dedikodusuna bakmaktaydı. Ortada doğru dürüst bir sonuç yoktu bu yüzden. Dakikalar geçtikçe, yapar görünüp de başkasından bekledikleri işler biriktikçe sinirli oluyorlardı."[24]

23 *Denizli Pencere*, Peşimden Gelmeyin, s.79-84.
24 *Neden Bazı Akşamlar*, s.97-98.

Yazar öykülerine yer yer öykünün özeti izlenimini veren uzun adlar seçmiş. Ancak bu durum, öykü-okur ilişkisinde önemli bir aksaklığa neden olmuyor. Okuyucu öykünün içine girdikçe kendisinden, çevresinden bir şeyler bulmanın tadını alıyor.

Yazar kimi öykülerde sözü öykü kişisinin ağzından Afşar Timuçin'e getiriyor. Kendini öykülerde gizlese de zaman zaman üçüncü kişi olarak öyküye giriyor.

Öykülerde espriler, çoklukla Karagöz ve ortaoyunu muhaverelerini andıran sözcük oyunlarıyla yapılıyor: "Gözleri fıldır fıldır, öyleyse *Fıldıray* koyun adını, dedi Tarkan." "Pipisi amma büyük, siz bunun adını *Kaldıray* koyun."[25]

Yer yer çift anlamlı sözcük oyunlarıyla cinsel içerikli esprilere de yer veriliyor:

"- Şöyle sekiz on tane alacağım, dedi madam.

- Alamazsın sen o kadar, dedi İsmail.

- Neden alamayayım be kuzum? Dedi madam.

- İhtiyarsın, alamazsın, diye sırıttı İsmail."[26]

Yazarın Ahmet Mithat geleneğini anıştıran bir yaklaşımla zaman zaman sözün arasına girip kendi değer yargılarını açıklama gereği de duyduğu oluyor: "Bir ömür boyu kendisini yüreği küt küt vurarak sevebilecek birini istiyor. *Canım Benim*! Karun gibi zengin olması gerekmez ama parasız da olmamalı. (...) *Hayırlı işler kızım*!"[27]

Yazar, kimi öykülerde fabl ve masal kurgusunu anımsatan bir teknik kullanıyor. "Kız Bakmaya Gittiler"[28] öyküsünde sıradan bir olay (kız isteme) anlatıldıktan sonra öykü sonunda ana düşünceyi içeren öğüt, birkaç cümle ile veriliyor: "Sen sen ol herkesin görüşünü al ama kararma kimseyi karıştırma, beni bile. İşlerine burunlarını sokmaya alışırlarsa seni yaşadığına pişman ederler."

"Emeklilik Meslektir"[29] öyküsünde de aynı yöntem izleniyor:

25 *Geç Zaman Tutkuları*, s.61, 64.
26 *Neden Bazı Akşamlar*, s. 78.
27 *Geç Zaman Tutkuları*, s.98.
28 *Geç Zaman Tutkuları*, s.65-71.
29 *Denizli Pencere*, s.25-30.

"Kıssadan hisse: Her kim ki emekliliği meslek edinmiştir, onun işi bitiktir."

"Kalamata Zeytini"[30] öyküsünde kıssadan hisse başlığı altındaki ana düşünce, art arda sıralanan birbiri ile ilgili atasözleri aracılığı ile veriliyor: "Kıssadan hisse: Alçacık eşeğe herkes biner ve baş nereye giderse ayak da oraya gider. Bu yüzden boynuz kulağı geçer ve her zaman can boğazdan gelir. Körle yatan şaşı kalkar, ne ekersen onu biçersin."

Aynı öyküde yazar, yer yer "Sayın Okuyucum!" diye okuyuculara sesleniyor. Öykü, okuyucu ile söyleşi biçiminde oluşturulmuş.

Yazarın kimi öykülerde –meddah geleneğini anıştıran- kendine seslenişi de dikkat çekiyor: "Öykücü beyin yani bendenizin bunda ne suçu var: Bizim işimiz gördüğümüzü anlatmak."[31] Bu teknikle Afşar Timuçin, epik bir yaklaşımla okuyucu ile kendisi arasında bir yakınlık kurmaya çalışıyor.

Afşar Timuçin'in "ilkyaz"a özel bir ilgisi olduğu öykülerin "zaman"ından çıkarılabiliyor. Belli ki yazar, "şerbet gibi" diye nitelediği ilkyazı diğer mevsimlerden daha çok seviyor. Öykülerin çoğu ilkyazda geçiyor. Arka dekorda deniz ve yağmur sıkça kullanılıyor. Kişilerin kasvetli durumu ile havanın kapalı, fırtınalı, soğuk olması arasında doğal ilişkiler kurulmaya çalışılıyor.

ÖYKÜLERİN DİL VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ

Bilindiği gibi bir edebiyat yapıtının değeri ve önemi içeriğinden, ele alman konudan önce türe özgü dil ve anlatım yetkinliğinden gelir. Bu bağlamda Afşar Timuçin'in öykü kitapları incelendiğinde özenli bir dil kullandığı, yetkin bir anlatıma ulaştığı söylenebilir.

Yazar öykülerinde yalın bir Türkçe kullanıyor; arı, duru bir Türkçeyle yazıyor. Öykü kişilerinin özelliklerini vurgulamak

30 *Denizli Pencere*, s.85-90.
31 *Neden Bazı Akşamlar*, s.21

için karşılıklı konuşmalarda yer verdiği Osmanlıca sözcük ve tamlamaları da yerli yerinde, yanlışsız kullanması, onun hem eski dile hem de öz Türkçeye egemen olduğunun bir göstergesidir.

Yazar, öykülerinde yaygın olan Türkçe sözcüklerin yanında özgün sözcüklere de yer vererek dilimize bir katkıda bulunuyor: göçküncü (göçebe), işek (pisuvar), katışmaç (toplama insan topluluğu), yestehlemek (işemek)...

Yazar olayları, olguları, durumları kısa devingen cümlelerle aktarıyor. Devrik cümleleri yapaylığa düşmeden, okumayı zorlaştırıcı abartıya kaçmadan, kakışmaya neden olmadan sözün doğal akışı içinde yerli yerinde kullanıyor. Cümle yapıları sağlam. Muğlak, anlam bozuklukları olan cümlelere yer verilmemiş. Afşar Timuçin öykülerinde "edebiyat yapma" kaygısı taşımıyor. Doğal bir dille, yalın bir anlatımla oluşturuyor öykülerini.

Afşar Timuçin'in geleneksel tiyatrodan, masal ve fabllerden, halk öykülerinden süzülüp gelen; Tanzimat'tan bu yana da batılı anlamda türlerle sürüp giden Türk edebiyatının gelişim sürecine uygun bir dil ve anlatım bilincinde olduğu görülüyor.

Yazar, 1969 yılında kaleme aldığı "Destanlar"[32] adlı çalışmasında; Tahir ile Zühre, Leyla ile Mecnun, Ferhat ile Şirin, Arzu ile Kamber, Güllü ile Hamza gibi halk öykülerini destan biçiminde ele alıp yayımlamıştı. Yazarın halk öykülerine duyduğu bu ilgi, öykülerinin anlatımında hemen göze çarpıyor. Halk öykülerine özgü, atasözü ve deyimlerle desteklenen, iç uyaklı, akıcı, sürükleyici anlatım, yazarın öykülerinde kendini gösteriyor:

"Ta ezelden akrabaydık, akrep olduk biz bize. Sırrımız ortaya çıktı bakmaz olduk yüz yüze."[33]

"Sözü tartmadan söyleme, sözle kendini eğleme, adam vardır yük taşır, adam vardır söz taşır, ne demişler, söyleme bildiklerini dostuna, onun da dostu vardır, o da söyler dostuna, her zaman gözün kulağın açık ve ağzın kapalı olsun."

32 *Destanlar*, Habora Yayınları, İstanbul 1969.
33 *Geç Zaman Tutkuları*, s.29.

"Sen nasıl istiyorsan öyle olsun, keseler boş kalmasın hemen dolsun. Bugün evde karıdan bunaldım bıktım, giyinip üstümü başımı hemen çıktım. Taşa toprağa yazılsın adımız, beni iyi dinle kaçmasın tadımız..."

"Ekmekçiden aldık verdik kasaba, benim aklım ermedi bu hesaba. Duyduk Çamlıca'da arsa kapattığını, İzmir'deki evi de peşin paraya sattığını..."

"Gerisini bilmem artık sen düşün, vardır sonu elbette her işin. İki gün içinde ya paramı alırım ya da bilirsin seni ne yaparım!..."[34]

Afşar Timuçin'in öyküleri zengin bir deyim ve atasözü varlığına sahip. Yalnızca bu açıdan bile öykülerin ayrıca incelenmesi gerekir. Yazar, anlatımında çoğu az kullanılan, özgün deyim ve atasözlerine yer vererek hem anlatımı güçlendiriyor hem de geniş bir halk kültürü ile beslenen anlatımın yolunu açıyor.

Yazar yeri geldikçe argo sözlerden de yararlanıyor: mandepsiye basmak, ölüsü mühürlü, sürtük, piyastos olmak, şırfıntı, tatava yapmak, salla gitsin, kıllık etmek, gammazlamak, şapa oturmak, ipsiz sapsız, hergele, manita, andavallı, dangalak... bunlardan bazıları.

Öykülerde özgün halk değişlerinden örnekler de sunuluyor:

"Ademe adem gerektir adam etsin ademi. Adem adam olmayınca netsin adem ademi."[35]

"Anasını övdüğün koy da kaç, el övdüğün al da kaç."[36]

"Aklın şaşkınlıktan tavana çarpsın." "Kıçıyla köy göçürmek." "İnsanoğlu bir kör kuyu, ne verirsen yutuyor." "Abdestini tutma, balgamını yutma, ıkınma sıkınma, tıkınma, yakınma." "Ehli keyfin gönlünü bilmem ki kimler tazeler, taze elden taze pişmiş taze kahve tazeler."[37]

---

34 *Aşk olsun Kırlangıçlar*, s.89, 131.
35 *Geç Zaman Tutkuları*, s.29.
36 *Geç Zaman Tutkuları*, s.36
37 *Aşkolsun Kırlangıçlar*, s.29, 58, 128, 130, 132.

"Bok altında kal, söz altında kalma."[38]

Öykülerde Türkçenin zengin söz varlıklarından olan ikilemelere çokça yer veriliyor. Yinelenen sözcükler aracılığıyla hem anlatım güçlendiriliyor hem de konuşma diline yaklaştırılıyor.

Yazar öykülerde özgün benzetmeler yoluyla anlatımı zenginleştirmeyi başarıyor:

"Adnan'ı yataktan kaldırmak, cimriden para sızdırmak gibi bir şeydi." "İlkyaz dur durak bilmez bir Çingene çocuğu gibi gelmiş." "Çılgın bir lodosun ardından gelen inatçı bir yağmur, kemik gibi bir soğuk bırakmıştı."[39]

"Bu pencereden bazen uyuşuk bir kedi gibi mırıltılarla uyuyan bazen bir savaşçı atı gibi koşturup duran denizin yarısı görünürdü." "Silinecek yeri kalmamış kirli bir mendil gibi bu akşamlar." "Yüzüm batık teknelerle dolu kapkara bir liman gibiydi."[40]

"İmam bekleyen ölü gibi uyuyordu."[41]

Yazarın öykülerde kişileştirme sanatını da başarıyla kullandığını görüyoruz:

"Güneş oflaya puflaya yuvarlanıp gitti."[42]

"[43]Rüzgar ıslık çalardı."

"Eni boyundan büyük, kel kafalı, keçi sakallı bir güneş..."[44]

Afşar Timuçin, şair olmanın verdiği bir yetenekle öykülerin kimi yerlerinde "mensur şiir" denebileçek bir anlatım türünün örneklerini sergiliyor.

Öykülerde betimlemeler başarılı,Yazar, gereksiz süslemelere yer vermeden öykü türüne özgü yalınlıkla birkaç sözcük kullanarak kişileri, nesneleri, doğayı en belirgin özellikleriyle görünür kılıyor:

38 *Neden Bazı Akşamlar*, s.102.
39 *Aşkolsun Kırlangıçlar*, s.39, 56, 126.
40 *Denizli Pencere*, s.7, 11, 15.
41 *Neden Bazı Akşamlar*, s.44.
42 *Aşkolsun Kırlangıçlar*, s.25.
43 *Denizli Pencere*, s.37.
44 *Geç Zaman Tutkuları*, s.29.

"Bizi kapıda çocuktan bozma, çok kısa boylu, boğuk boğuk konuşan, köse bir adam karşıladı."[45]

"Kel kafalı, patlak gözlü, soluk benizli, ince yapılı, garsona da gazeteciye de bakkala da yazara da benzeyen bir adam..."[46]

"Çarktan çıkmış gibi yusyuvarlak kafasıyla, biri kuzeydoğuya bakan küçük kara gözleriyle soğuk ve madeni gülüşüyle yılan gibi kıvrılışıyla daldı içeri."[47]

Yazar çoklukla karşılıklı konuşma biçiminde oluşturduğu öykülerinde konuşmanın doğal akışı içinde eksiltili cümlelerden de yararlanıyor. Böylece okuyucunun anlatımdan yeni çağrışımlar çıkarmasının yolu açılıyor.

Yazarın az da olsa sıradan söyleyişe düştüğü oluyor. "İzmir Oteline Gidelim"[48] öyküsünde "Telefon acı acı çaldı." Ve "Dört Dil Bilen Kayserili Ressam Ruhi Tiftik"[49] öyküsünde "Telefonun acı çığlığıyla uyandı." Gibi klişe sözler, öykülerin başarılı anlatımı içinde hemen göze batıyor.

* * *

Afşar Timuçin'in ilk bakışta kolay yazılmış, kolay okunuyor izlenimi uyandıran öykülerini lâyıkıyla anlayabilmek, derinliğini kavrayabilmek için okuyucunun da belli bir birikime sahip olması gerekiyor. Fantastik ögelerle örülmüş, okuyucunun merakını kamçılayan sıradan serüven anlatıları ile beğenileri yapaylaştırılmış kişilerin, bu öykülerden tat alması –doğal olarak- beklenemez. Ancak yıllarını edebiyata vermiş usta sanatçıların her türlü olumsuz koşula karşın inatla yapıt vermeleri ülkemiz için en büyük kazançtır.

45 *Geç Zaman Tutkuları*, s.28.
46 *Denizli Pencere*, s.40.
47 *Neden Bazı Akşamlar*, s.97.
48 *Geç Zaman Tutkuları*, s.91
49 *Geç Zaman Tutkuları*, s.97.

FELSEFECİ ve EDEBİYATÇI YÖNÜYLE AFŞAR TİMUÇİN

Nihal Petek Boyacı*

"Düşündüğüm şeyler kadar ve düşünce biçimim kadar ve düşündüğüm şeyler arasındaki bütünlük yani tutarlılık kadar dünyadayım ve insanlığın bir parçasıyım" der Afşar Timuçin. Yalnızca doğmuş olmak ve bu dünyada var olmak insanın değerli bir varlık olduğunu söylemek için yeterli değildir. Bugün yalnızca bu dünyaya gelmiş olmanın kendini diğer varolanlardan daha değerli kıldığını düşünen insanın temel sorunu, insanca yaşamak için yeterince bilince ulaşamama sorunudur. İnsanların çoğunun duyumsayamadığı, kavrayamadığı bu durum, yalnızca toplumun belli bir kesiminin değil; yeryüzünde yaşayan herkesi bağlayan insanlık durumunun sorunudur. Bu sorun insanlık ve tek tek bireyler arasındaki ilişkiyi ele almayı gerektirir. Bireyin kendisini gerçekleştirmesi hem ortak insanlık durumuna katılması hem de ondan pay alması demektir. Bireyin kendini gerçekleştirmesi ise yetkinleşmesi anlamına gelir. Yetkinleşmek bilinç seviyesini yükseltmek ile mümkündür. Bu da bilmenin olanakları ve sınırlarına ilişkin tartışmayı gündeme taşır. Bireyin yetkin ve özgün bir bilince ya da bilme seviyesine ulaşamaması, kendi özünü oluşturamaması ve bunun sonucu olarak kendisini gerçekleştirememesi sonucunu doğururken, bu durum insanın yalnızca gündelik bilgiyle yaşadığı (ya da yaşamaya mecbur edildiği) gerçeğini de gün yüzüne çıkarmaktadır. Gündelik bilginin ötesine geçebilmek, yetkin bir bilince ulaşmak, neyi hangi koşullarda, hangi bağlamda düşündüğümüz ile yakından ilgilidir. Bu da insanın varolan bir durumu farklı çerçevelerden bakarak değerlendirebilmesini gerektirir. Bu nedenle dogmalardan uzaklaşmış, önyargılardan kurtulmuş, düşünce üzerine derin bir düşünüş gerçekleştirebilen bilinç durumundaki insan ancak yetkinleşebilir ve kendisi olabilir.

---

* Öğr. Gör. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü

İnsanın kendi olabilmesi ve yetkin bir bilince ulaşabilmesinin yollarından biri hiç kuşku yok ki felsefeden geçmektedir. Felsefe derin düşünmedir ve böyle bir düşünüş dünyaya bütün açılardan, farklı pencerelerden bakmayı bilmek manasına gelmektedir. Felsefe çoğu zaman belli bir zümrenin işi olarak görülmesine karşın, o, bu dünyadaki her bir insanı ilgilendiren, insanın var olduğu her alana eşlik etmesi gereken bir düşünme etkinliğidir. Bu nedenle yalnızca felsefeciden veya bilim insanından böyle bir düşünüş gerçekleştirerek yetkin bir bilince ulaşması beklenmemelidir. Herkes için olağan sayılabilecek yalnızca gündelik işlerden birini yaparak hayatını kazanan kimselerin de bu yetkin bilinç koşullarına ulaşabilmesi mümkündür ve önemlidir. O halde gündelik işlerle uğraşan bir insan da (örneğin bir zanaatkar) pekala gündelik bilginin ötesinde bir bilgiye ulaşabilir. Timuçin yetkin bilinç koşullarına ulaşmış bir nalbant veya bir köftecinin insanlık adına gerçek anlamda üstün bir değer ortaya koyabileceğini dile getirerek, bunun sadece mesleki bir yetkinlik durumu olmadığını, yetkin bilince ulaşan herkesin aynı değerde olduğunu söylemektedir. Burada önemli olan meslekler veya ünvanlar değil, bu hayatta hangi işle uğraşırsa uğraşsın bütün bireyler ve onların bilinç halleridir.

Uzun sohbetlerimizin dönüp dolaşıp geldiği, dayandığı son noktadır aslında: İnsan. Yetkin bir bilince ulaşamamış, eleştirel bakamayan, felsefi bir düşünüş gerçekleştiremeyen, olanı olduğu gibi kabul eden, sorgulayamayan ya da sorgulamaya açık olmayan insan(ın) sorunudur söz konusu olan. Bir diğer deyişle hangi işi yaparsa yapsın felsefi düşünceyle hiçbir bağ kuramamış insan(lık) sorunu vardır ortada. Oysa felsefi bir düşünüş tüm dünyayla bir hesaplaşma, kendimizi, başkalarını, içimizi ve dışımızı, özümüzü ve dünyayı bir bütün olarak kavramanın en yetkin yoludur. Hayatın her alanında, hangi işi yaparsak yapalım felsefi bakışın ona eşlik ettiği bir yaşamdır aslında değerli olan. Gündelik ve verili olandan çıkabilme, olana olduğundan başka bir gözle bakabilme, hayatı farklı pencerelerden yorumlayabilme çabasıdır aslolan. Değerli Afşar Hocam işte felsefe etkinliğini tam da bu biçimiyle yapmakta,

yalnızca belli/sabit bir bakış açısı altında değil, farklı perspektiflerden felsefi bir düşünüş gerçekleştirmektedir. Onun felsefe yapış tarzı, anlaşılmaz ve karmaşık olmasının aksine son derece yalındır. Bu nedenle Afşar Timuçin'in kitaplarıyla karşılaştığımızda felsefe bizi içine çeker. Felsefe yapma biçiminin yalınlığı, felsefeyi belli bir zümreyle özdeş kılmama çabasının başka bir göstergesidir aslında. O, felsefeyi ilgilenen herkesin kavrayacağı ve anlayacağı bir biçimde ama onu popülerleştirmeden yapar. Felsefeyi, salt felsefe tarihi bilgisinden öteye götürerek, felsefi bir düşünüşü kazandırma perspektifi içinde öğrencilerine ve okuyucusuna aktarır.

Afşar Timuçin'in bu aktarımını edebiyat eserlerinde de bulmak mümkündür. O yüzden Timuçin yalnızca bir felsefeci değildir. Zaten birçoğumuz onu şiirlerinden, hikayelerinden, romanlarından tanırız. Her birimize yoldaş olmuştur şiirlerindeki dizeler, öykülerinde yaşatttığı karakterler. Edebi eserlerinde görmüş olduğumuz zenginlik, onun felsefeye yakın bir edebiyatçı olmasından ileri gelmektedir. Keza ona göre, sanat zaten felsefeden kopuk olmamalıdır. Çünkü sanatçı da insan üzerine düşünen, bu dünyaya bulaşan, yaşamı anlamaya çalışan kişi olmalıdır. Sanatçının felsefeye ilgisi elbette onun felsefeci olduğu manasına gelmez. Ancak sanatçı felsefeden ayrılmış bir yolla sanatını icra etmemelidir. Bir diğer deyişle, felsefeyle bağı kopmuş bir sanatçının her daim bir yanının eksik kalacağı aşikârdır. Sanatçı salt olanı biteni bizlere gösteren bir gözlemci değildir. Sanatçı kendisiyle ve başkalarıyla hesaplaşan, tüm bunları belli bir süzgeç içinde bize sunan kimsedir. Yetkin bir bilince sahip sanatçı da bu nedenle ister istemez kendini felsefenin içinde bulacak, bunun sonucu olarak da felsefi bir pencereden dünyaya bakabileceğini, bütün bir insanlığı bu pencereden görebileceğini farkedecektir. İyi bir düşünüş gerçekleştirmek, düşündüklerini başkalarına iyi bir biçimde aktarmak yetkin bir bilinç sahibi olmayı, felsefi bir düşünüşü beraberinde getirmektedir. Felsefe sanatçının yaşama bakışının karmaşıklaştığı durumda gerçek anlamda düşünmeye başladığı noktada kendini bulacağı yerdir. Bu nedenle sanatçı kendini felsefeyle ilişkilendirdiği ölçüde yetkinleşir.

Afşar Timuçin'in felsefeci yanı hem öykülerinde hem de şiirlerinde görülür. Onun şiirlerinden aldığımız estetik haz derinliklidir. Eserlerinde kendimizi, kendimizden yola çıkarak İnsanı, özelden yola çıkarak evrenseli görürüz. Felsefe yapmak nasıl ki İnsanı düşünmek, tartışmaksa ve İnsanı evrensele taşımaksa; sanat da aynı şekilde geniş bir perspektif içinde yapılmalıdır. Keza Afşar Timuçin'in Estetik kitabından okuduğumuz satırlar da sanatçının dünyaya yönelişinde dönüştürücü, değiştirici, inceltici, yetkinleştirici, insansallaştırıcı bir eğilim olduğunu anlatır bize. Bu yüzden sanatçı salt doğayı kavramakla kalmaz; kelimeler, notalar, figürler gibi araçlarla bize bizi başka bir biçimde anlatır. Edebiyatçı veya şair felsefenin dilini kullanmaz, eserlerini felsefe yaparmış gibi icra etmez. Felsefi bir anlatım görmeyiz bir romanda, bir şiirde, bir öyküde. Ancak sanat felsefenin olanaklarını kullanarak, felsefi bir bilinçten yola çıkarak insan dünyasını bütünüyle anlatabilir. Afşar Timuçin'in de şiir ve öykülerini böylesine farklı kılan felsefeyle olan yakınlığıdır. Şiir ve öykülerinde asla saf bir felsefe görmeyiz, ancak onların felsefi bir bilincin gözetiminde özelden evrensele ulaştığını görürüz. Felsefesi edebi yönü güçlü kılabileceğini, edebi yönü ise bize farklı felsefe yapma tarzları olabileceğini göstermektedir. Onun felsefe yapma tarzındaki yalınlık hepimizi felsefeye daha çok yaklaştırırken, şiirlerindeki o güçlü ifadeler bize hem bizi hem de insan idesini açar; bizi İnsanı anlamaya yöneltir.

Bu yüzden Afşar Hocamın kaleminden çıkan her bir dizede, öykülerindeki veya romanlarındaki karakterlerde kendimi bulurum, kendimle birlikte İnsanı yeniden keşfederim. Bu nedenle büyük değer taşır Afşar Timuçin'in şiirleri de öyküleri de. "Ben"imdir tüm eserlerde bahsi geçenler, "biziz"dir, "hepimiziz"dir. Her şiiri her öyküsüdür bize yaşamdan kesitler sunan, bana beni sunan. "Yaşamak Nedir"dir bana sonsuzluğu duyuran, "Yaşamak"tır bize insanın ikilemini gösteren. Her bir dizesidir beni bana açan, beni İnsana açan. O, bu dünyada tanıdığım özel insanlardan biri olması bakımından nadide, başka dünyalara sahip olması açısından içinde kalabalıklar barındıran biridir. Dünyayı dar bir pencereden

gören herhangi bir felsefeci ya da sanatçı gibi toplum içinde eriyip gitmemiştir. Alış(a)madığı bu toplumda bir sürgündedir aslında. Onun sürgünü, yoğun üretiminde açığa çıkmış, bizleri o önemli eserlerinden mahrum bırakmamasının bir kaynağı olmuştur. Nasıl ki her sanat yapıtı yaratıcısını kendi içinde taşır, bizler de Afşar Timuçin'i hem felsefi hem edebi eserleri içinde buluruz. Her bir cümle bize bu felsefeci, edebiyatçı, şair kişiliğin farklı bir yönünü yansıtır. Her satırında onu görürüz, duyumsarız. Satırların ve dizelerin daha uzun seneler sürmesi dileğiyle...

DİPNOTLAR

Afşar Timuçin, Felsefeden Estetiğe, Hayal yay., Ankara, 2008, s.11-12.
Afşar Timuçin, a.g.e., s.11.
Afşar Timuçin, a.g.e., s.11.
Afşar Timuçin, Felsefeye Giriş, Bulut yay., İstanbul, 2005, s.8.
Afşar Timuçin, Felsefeden Estetiğe, s.12.
Afşar Timuçin, Estetik Bakış, Bulut yay., İstanbul, 2005, s.25.
Afşar Timuçin, a.g..e., Estetik Bakış s.30.
Afşar Timuçin, a.g..e., s.29.
Afşar Timuçin, Estetik, Bulut yay., İstanbul, 2002, s.198.

BİLİM VE EDEBİYATIN ÖZGÜN EMEKVERENİ: AFŞAR TİMUÇİN

Osman Bozkurt*

Yaşadığımız çağı gecikmeli izleyen ülkemizde Cumhuriyet olunabilmiş ama Demokratik Cumhuriyet olunamamıştır. Hem Batı Felsefesi alanında yetkin hem de edebiyatımızın usta kalemlerinden biri olan Afşar Timuçin bu çelişkinin aşılmasının bir kültürel dönüşüm sorunu olduğuna inanır. Felsefi ve edebi alandaki çalışmalarının tamamı bir kültür adamının kültürel dönüşüme adanmışlığım gösterir. Bu adanmışlık demokrasi ve özgürlük fikrinin de bir yansımasıdır.

Bitimsiz enerjisiyle ürettiği yayımlanmış eserleri üstüste yığıldığında kendi boyunu aşar. Buna göre bu yazı kısa da olsa, insanı dönüştürücü kimi belirlemeleri ile edebi ürünlerinin bazı özgün yönlerine değinmemek haksızlık olur. Bilinir ki bilgi sorunları ve estetik gibi kuramsal çalışmalarının yanısıra, kültürel yaşamımızın can damarı olan her olguyu araştırmalarının konusu olarak benimsemiştir. Gerçekten de hayatın hiçbir alanına yabancı olmayan birinden söz edeceksek, bütünsel insana doğru ilerleme istencimizin gereklerini kazı ustası gibi teker teker bulup günışığına çıkaran özelikleriyle bu Afşar Timuçin'in ta kendisidir.

Her şeyden önce **bir dil ustasıdır Afşar Timuçin.** "*Türkçe ile felsefe yapılmaz*" safsatalarının bile görülebildiği ülkemizde en derin felsefi konuları en yalın, en yetkin anlatımlarla anlaşılır kılan bir kalemdir o. Türkçe ile en derin felsefi konuları yetkin bir biçimde anlatırken dili de yetkinleştirdiğini görürüz. Dilin kaynağım iyi bildiği için çok az rastladığımız ya da yığılımda var olduğu halde hiç kullanılmayan sözcüklere anlam derinliği kazandırarak kullanıma katar. Çok kullanılan sıradan sözcükleri cümle içinde anlamı gözeterek yanyana getirirken gösterdiği özen, bu sözcük-

---

* Şair-Yazar

lerin bilinen anlamlarından çok daha fazlasını anlatmasını sağlar. Afşar Timuçin'in *"İyi bir edebiyat da iyi bir felsefe de gelişmiş bir dil bilinci üzerine oturur"*(*) özdeyişi kendi uygulamaları ile doğruladığı bir bilginin özlü ifadesi olsa gerektir. Şöyle ki iyi bir edebiyat ve iyi bir felsefe yaparken dili geliştirdiğine, dili geliştirip yetkinleştirdikçe de iyi bir edebiyat ve iyi bir felsefe yaptığına tanık oluruz. Dilin gerçek yaşamda gelişip serpilmesi böyle olmak gerekmez mi? Tam da gerekenin yapıldığı apaçıktır.

Bilim İnsanı Afşar Timuçin'in 12 Eylül 1980 darbesinin yıkıntıları üzerinde yoğunlaşan toplumsal çürümenin ve giderek yozlaşmanın neden olduğu bilinç kararması karşısında araştırmalarını yönlendirdiği ve üzerine döne döne yazdığı konuların gündelik yaşamımız üzerindeki rolü de gözden kaçırılmamalıdır. Bilinç eğitimi, estetik, ahlak, erdem, değer sorunu, kadın-erkek karşıtlığı, aşk, demokrasi inancı, özgürlük, tarihçinin sorumluluğu, aydın sorumluluğu bunlardan bir kısmı (tam listesi sayfalar gerektirir). Bazıları ilk bakışta sıradan ve herkesin söz ettiği konular gibi görünse de Afşar Timuçin'in yazdığı metinler incelendiğinde konulara kazandırdığı derinlik ve yaklaşımın özgünlüğü kolayca anlaşılacaktır. Asıl çabası, kültürel gelişim ve dönüşümümüz için toplumsal bir fayda ortaya koymaktır. Bütün bu alanlarda gelişen bireyler topluluğunun, ancak böyle bir topluluğun merkezi otoriter yapılar karşısında kişilikli ve tutarlılığı gözeten yaratıcı bir karşı duruş sergileyebileceği açıktır. Özgürleşen bireyler topluluğuna ulaşmanın bilinen başka yolu yoktur.

Ahlak sorunu da estetik gibi en kapsamlı çalışmalarından biridir, yozlaşan toplumumuzun gündelik yaşamında en çok dillendirilen konuların belki de en başında gelmektedir. Buna karşın Afşar Timuçin'in yazdıkları dışında bu konu üzerine elle tutulur bir çalışma bulmak zordur. Yozlaşma, her istediğini yapma eğilimini ve de bu eğilimdeki insanları çoğaltmıştır. Bunlar dinsel temele dayanan ahlak görüşünün mutlak'çı yaklaşımını kötüye kullanarak felsefi öğretilerin ulaştığı *"Ahlakın temeli toplumsal bir varlık olan bireyin duygu ve düşünce dünyasıdır" (**)* doğrusunu görmez-

den gelirler. Oysa "*ahlakın alanı mutlak'ın alanı değildir.*" (**) Arzularına uymayan her türlü değer yargısını kelimenin olumsuz anlamında "ahlakçılıkla" suçlarlar. Bu tür sapmalar, sözde ahlaki değer yargılarına karşı çıkarken bilerek ya da bilmeyerek sorunlu değer yargıları oluşturmuş olurlar ki bu da ahlaksızlık demektir. Bu nedenle Afşar Timuçin *"Değerler olmasaydı ahlak olmazdı: ahlak değerlere göre ahlaktır"* ve "*Gerçek insan duygularına söz geçirebilen insandır" (**)* belirlemeleriyle yetinmemiş, ahlak sorununu estetik gibi enine boyuna inceleyerek sıradan insanların bile anlayabileceği yalınlıkta anlatmış ve kültür hayatımıza bu yönüyle de derinlik kazandırmıştır.

Edebiyatçı Afşar Timuçin hem araştıran hem üretendir. Hem edebiyatın ne olup ne olmadığını araştırır ve hem de Nazım Hikmet, Sabahattin Ali, Sait Faik gibi şair, öykücü ve romancılarımızı araştırarak, onları anlamamızı sağlamaya çalışır. "Gerçekçi Düşünce Gerçekçi Sanat" üzerine denemeleri, edebiyatla felsefe arasındaki ilişki üzerine incelikli açılımları hep onun kaleminde buluruz. Öykülerine, şiirlerine ve romanlarına, derin görünme hevesiyle çoklarının yaptığı gibi doğrudan felsefe konulmasına yatkınlık dahi göstermemiştir. Sanattaki felsefe "*felsefe yapmayan felsefedir*" görüşüne uyarlı ürün vermeye özen göstermiştir. Hiçbir edebi türde başkalarına öykünmemiştir. Yapıtlarında "imgelemin oyuncağı" olmaz ve sezgisel düşünce öne geçer. Hemen her edebi türdeki eserlerinin ortak özelliklerini taşıyan romanlarından ikisini kendi yazın türü içinde irdelemek yararlı olacaktır.

Afşar Timuçin'in ilk romanı **Yarına Başlamak** adıyla yayımlanmıştır (1975). Hüseyin ile Ayşe'nin sevi öyküsüdür. Romanın kahramanı olan Hüseyin roman yazmak ister, çok okur ve çok tartışır roman olgusunu. Yazdıklarını beğenmez, yırtar, bir türlü başaramaz roman yazmayı. Sonunda iyi bir okur olur. Zamanla biraz da bilgeleşir.

Yayımlanan dördüncü romanı **Tepedeki Yalnızlık** (2009). Bu romanı okurken, ilk romanın ikinci cildini okur gibi duyuyor kişi kendini. Ayşe'nin ölümü ile yalnızlığa gömülen ve içine kapanan

Hüseyin aynı Hüseyin ama koşullar farklıdır. Bir gün ansızın kapısını çalan Zeynep'le başlayan ve kendisinin öngörmediği ama önünü de alamadığı, iç namusuna sadık kalma çabasının çelişkileri içinde yeni bir serüvenin hüzünlerine, sevinçlerine, gerilimlerine tanık oluruz. Diğer yapıtlarında olduğu gibi duygusal yanı belirgin bir romandır **Tepedeki Yalnızlık**. Bununla birlikte bütün yapıtlarında duygusal doku bünyesinde düşünce içkindir. "*Duygulanmak da gerçekte düşünmektir.*" (*) Edebiyatın işlevi gidimli düşünce üretmek değil doğruyu sezdirmektir. Okur, olay kovalamak yerine olayı, kahramanların düşünsel ve davranışsal tutumlarını çözümleme çabasını yeğlerse doğruları sezgisel olarak yakalama olanağını bulmuş olacaktır. Romanda ana öykü Hüseyin, Zeynep ve Ertan üçgeninde ilerlerken, Zeynep'in babasıyla, Ertan'ın ailesiyle ve epeydir uzak düşmüş bulunan Semra'nın anne-babasını yitirdikten sonra birden ortaya çıkışını içeren minik yan öykülerle olay örgüsü bütünlenmektedir. Yan öyküler, gereksiz laf kalabalığıyla uzatılmamış, ana öykünün her yönüyle anlatımını, görülmesini sağlamak amacıyla sınırlandırılmış ve süslü laf cambazlıklarına başvurulmamıştır. "*Soğuktan bozma bir sıcaklıktı bu*"(***) betimlemesindeki kısa ama derinlikli anlatım bunun bir örneğidir. Kısa ama özlü anlatım yeğlenmiştir.

Her iki romanda da duygusal bir iklimi örtünmüş düşünsellik göze çarpmaktadır. Her ikisinde de roman yazma heveslisi kahramanlar vardır. **Yarına Başlamak**'ın Hüseyin'i bunu başaramazken **Tepedeki Yalnızlık** romanının Ertan'ı tembeldir ama yazar olma heveslisidir. Gelin görün ki gizli gizli roman yazan Zeynep'tir. **Tepedeki Yalnızlık** Zeynep'in romanıdır.

Romanların hiçbirinde yazarın varlığı sezilmez. Her şey kahramanların işidir ve yazar sanki her şeyi onlara bırakır, yapılacakları onların yapmasını sağlar. Romanı da onlar tartışır. "*Önemsiz şeyler üzerine roman yazılabilir mi*" diye sorar Hüseyin. Aldığı yanıt nettir: "*Sanırım romanda olağanüstülükler kurtarıcı niyetine kullanılıyor çok zaman. Söyleyecek sözü olmayan bağırır.*"(****)

Afşar Timuçin, sözü olan biridir ve sözü olmayanlar gibi bağırmaya gereksinmez. Onu "Bilim ve Edebiyatın Özgün Emekvereni" yapan da söyleyecek sözü olmasıdır.

DİPNOTLAR

* *Felsefesiz Edebiyat Edebiyatsız Felsefe* - ***Afşar Timuçin***

** *Ahlakın Bilgi Temeli* - ***Afşar Timuçin***

*** *Tepedeki Yalnızlık* - ***Afşar Timuçin***

**** *Yarına Başlamak* - ***Afşar Timuçin***

"SÜRGÜN" ŞİİRİNİN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Osman Bozkurt

Sürgün

Senin değil bir çocuğun elleri
Bir daha gülebilmek için yürek genişliğince
Bir susmanın gölgesine sığınır
-Ellerinde kopan bütün tutuşlar
Eskiden kalma bir savaş düzeni

Tutku son kalan çocuktur
Pembeleşen sessizleşen sokakta
Yalnızlığın koruduğu ağaçlarda
Akşamın korku gibi içilen karanlığı
Uzun bir yolculuktur

Bir deniz kıyısında çağrışan mavileri
Taşır zarflara koyup postacılar
Biraz daha geceyse güneşin umuru mu
Bütün mektuplar aynı özlemi yazar
-İki yıl geçti yüzümden sen görmeyeli beri

(Afşar Timuçin)

Gündelik yaşamda sürgünler, kimi zorunlu göç kimi otoritenin bir hükmü olarak çıkar karşımıza. Hangi türlüsü olursa olsun istem dışı ayrılıklar ve yaşanmışlıklardır sözü edilen. Belki yargısal bir sürgün hükmünün değil ama ekmek kaygısının sürüklediği bir sürgünün acılarıdır şiirin görünür teması. Belirli bir yaşam durumu, insana özgü duygulanımlar, özlemler, tutkular buluyoruz şiirin içinde. Bununla birlikte öznenin (sürgünün) acıya boyun eğmeyen dirençlerini, ertelenmiş sevinçlerini, şiiri okurken fonda şairin yapma olmayan bakış bütünlüğünü son dizeyle birlikte fark ederiz. Çünkü her simge, imge yahut benzetme şiir süslü görünsün

diye yapılmamıştır. Böylece sözlük anlamlarını aşan ve yüreğimizin kuytularındaki yitik duyguları hareketlendirerek bilincimizle buluşturan, üst anlamlara ulaşmamızı sağlayan etkiyi şiir bittiğinde iyice duyumsarız.

Şair, kendi içinde örtük olarak çocuğun dünyasını duyururken, yetişkin bir sürgün bireyin tutkusundaki çocuksu duygulanımları imlemektedir. Aynı zamanda sürgün bireyin "Bir daha gülebilmek için yürek genişliğince," hangi güçlüklere dayandığının iç içe işlendiğini görürüz. Aslında "susmanın gölgesine sığınır" imgesinde sözü edilen "sürgün," çocuk diye anılan kişidir şiirde. Hangi nedenle olursa olsun yerleşik düzeni bozulan bu yüzden sürgün sayılanları anlama, koşullarını algılama olanağı buluruz. Bir bakıma onlarla bir duygu alışverişi sağlamış oluruz.

"Tutku son kalan çocuktur" dizesi, hem imgesel anlatı hem de tutku-bilinç bağlamında irdelendiğinde kendi başına güçlü bir betimlemedir. Ancak "Pembeleşen sessizleşen sokakta/ yalnızlığın koruduğu ağaçlarda" dizeleriyle topluca daha etkili bir imgesel yapı kurulumunun tamamlayıcı parçası olur ki, bu da sürgünün sessizlik ve yalnızlığına karşın tutkularını nasıl ele aldığını anlamamıza elveren sağlıklı bir esinlenmenin olanaklarını sunar. Aslında "Akşamın korku gibi içilen karanlığı/ Uzun bir yolculuktur" dizeleri de, sürgün yaşamın kaygılarla dolu süreğenliğini dillendiren imgesel bütünlüğün sonuncu tamlayıcısıdır.

Şiirin son bölümünde "Bir deniz kıyısında çağrışan mavileri/ Taşır zarflara koyup postacılar" dizeleri, güneşin umarsızlığından söz ettikten sonra "Bütün mektuplar aynı özlemi yazar" dizesiyle birlikte gecelerin ürpertici yalnızlıklarında şiddetini artırarak geçen iki yılın tutku ve özlemler arasında nasıl yoğrulduğunu duyurur. Çağrışan mavilerin zarfa konması, iki yılın sürgün yüzünden geçerken yüreğinde bıraktığı izleri de içimizde duymamıza yetecek etkide imgesel zenginlikle buluşturur bizi. O nedenle tıpkı etkilendiğimiz romanın ya da filmin kahramanları yerinde duyarak gerçek yaşamımızdan bir an uzaklaştığımız gibi burada sadece şiirin kısa soluğu süresince kendimizi sürgün duyarız.

Kuşkusuz şiir gücünü, yalnızca şairin başarıyla gerçekleştirdiği simge, imge, benzetme ögelerinden almamaktadır. Bunlarla birlikte anlam ve ritim gibi diğer ögelere de yeterince özen gösterişi ile sağlamaktadır bunu. Söz gelimi ritim, yalnızca dize sonlarındaki ses uyumu ile başarılan bir şey değildir. İrdelemeye çalıştığımız "Sürgün" şiirinde dize içi ses uyumu da gerçekleştirildiği için şiirin iç melodisi noksansız hale gelmiş bulunmaktadır.

Şair Afşar Timuçin, kendisiyle Nahit Kayabaşı'nın yaptığı bir söyleşide " ... benim yapımda kapalılık yok, ben felsefe çalışmalarımda da sanat çalışmalarımda da her şeyi açık açık söylemek isterim," diyor. Bu yaklaşımının bir göstergesi olsa gerek ki, her imgeyi asıl anlamı gözeterek kuruyor ve kullanıyor. Böylece yersiz, fazladan bir süslü laf bulundurmadığı gibi imgenin de kapalılığına yönelmiyor. Çünkü imgenin yalınlığı anlamsal derinliği bozmaz, tersine güçlendirir.

Bilinir ki şiir, en az sözcükle en yüksek, en yoğun anlamı, anlatıyı gerçekleştirebilen bir edebi türdür. Şairin "Sürgün" şiirinin herhangi bir dizesinden dilediği tek bir sözcüğü çıkararak okumayı deneyen her okur görecektir ki, hem anlam ham ses düzeni bozulacaktır. Sözcük eklemeye kalkışıldığında da aynı sonuçla yüzleşilecektir. Bunun anlamı şudur: Ne eksik ne fazla, hepsi olması gerektiği kadar ve bunu her okur kendi deneğimi kendi uygulaması yoluyla görebilir.

"Sürgün" şiiri irdelenirken sürgün birey özne olarak ele alındı. Yapılan çıkarsamalar, şiirin zihnimizde ve ruhumuzdaki imgesel çağrışımları çerçevesinde dile getirildi. Kuşkusuz değişik çıkarsamalar da yapılabilir. Ama bu şiir çarpıtılmadığı sürece yapılan çıkarsamalar akraba görünümü sergileyecektir. Çünkü gerçekçi edebiyat anlayışı temelinde yükseldiğinden gerçek yaşamdan esinlenen ve gerçek yaşama esin veren nitelikleri nedeniyle, ne yana istenirse o yana çekilebilecek bir "soyut şiir" değildir. Ne söylenmek istenmişse onu söyleyen ve istenmeyen şeyler çıkarsamasına izin vermeyen özellikleriyle, soyutlamayı amaç olarak değil şiirsel yapıtın kendini gerçekleştirme durumu olarak özgülediği açıktır.

AFŞAR TİMUÇİN'LE BİRLİKTE GEÇEN GÜNLERİMİZ...

Eray Canberk*

2014 yılında olduğumuza göre Afşar Timuçin ile tanıştığımızdan bu yana 55 yıl geçmiş. Aslında 55 yıllık bir arkadaşlığımız var demem daha yerinde olur. Afşar'ın şairliği, yazarlığı konusunda bir şeyler söyleyebilirim ama felsefeciliği konusunda konuşamam. Bu konuda ancak bir okuru, çalışmalarını izleyen biriyim. Aslına bakarsanız Afşar'ın şairliği, yazarlığı, felsefeciliği, çevirmenliği konusunda bugüne kadar pekçok değerlendirme yapıldığı için benim bu konulara girmem de gerekmez. Meraklısı bu değerlendirmeleri bulur okur ya da bilen biliyordur zaten. Bana, yarım yüzyılı aşan arkadaşlığımızdan söz etmem gerekir gibi geliyor. Çünkü anlatacaklarımın başka kaynaklarda pek bulunamayacağını, daha doğrusu ayrıntılı olarak bulunamayacağını düşünüyorum.

Herkesin hayatında önem verdiği kimseler vardır. Afşar Timuçin benim için bunlardan biridir. Önem verilen kişi her zaman hayatınızın içinde olmayabilir. Bizimse arkadaşlığımız boyunca, tam anlamıyla "içtiğimiz suyun ayrı gitmediği", hemen her günü birlikte geçirdiğimiz zamanlar oldukça fazla yer tutar.

Afşan Timuçin'i nasıl tanıdım? Tanışmamız nasıl oldu? Bunu, lâfı uzatma pahasına da olsa anlatmam gerekiyor.

1959 yılının son ayları. Ben İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde, kısaca Fransız Filolojisi dediğimiz bölümde, öğrenci deyişiyle 1. sınıfta "çakmış" olarak ikinci yılımı okuyorum. Yeni öğrenciler arasında, İstanbul Erkek Liseli bir arkadaşımın arkadaşı var. Dolaylı olarak tanışıyoruz. Benim şiir yazmaya çabaladığımı, edebiyat severliğimi biliyor. Bir gün derse girmeyi beklerken yanındaki esmer, zayıf ve ben boylardaki bir delikanlıyı işaret ederek bana "Bak, seni İsmail Afşar

---

* Şair-Yazar

ile tanıştırayım. Benim liseden arkadaşım. O da senin gibi şiirle, edebiyatla ilgili. Şiirleri yayımlanıyor. Artık sınıf arkadaşısınız zaten..." diyor. Merhabalaşıp ve bir iki lâf edip derse giriyoruz. Ders çıkışı hemen İsmail Afşar'ı yakalıyorum ama bir yandan "Bu davranışımı acaba nasıl karşılar?" diye düşünüyorum. Öte yandan da şiirleri dergilerde yayımlanan ben yaşlarda biri benim için önemli... Konuşmaya başlıyoruz. Tafra satmayan, karşısındakiyle ilgilenmekten hoşlanan biri İsmail Afşar. Şiirden, edebiyattan, edebiyat dergilerinden söz ediyoruz. Şiirleri *Yelken* dergisinde çıkıyormuş. Sohbet koyulaştıkça çekingenliğim gidiyor. *Varlık* ve *Yelken* dergilerini izlediğimi, şiir yazdığımı ama henüz bir dergide yayımlatamadığımı anlatıyorum. Ne kadar konuştuğumuzu hatırlamıyorum ama ayrılırken birden senli benli oluverdiğimizi fark ediyorum.

Sonraki günlerimiz derslerde, ders aralarında, dahası derslerden sonra bile hep birlikte geçmeye başlıyor. Şiir konusu hiç gündemden düşmüyor. Ders aralarında filolojinin gün görmeyen koridorunda bir aşağı bir yukarı gidip gelerek söyleşiyoruz. Şiirlerimi *Yelken* dergisine gönderdiğimi, derginin "Size Mektup Var" sayfasındaki bana verilen cevapta "şiir yayımlatmakta acele etmemem, sabırlı olmam ve yazdığım şiiri öncelikle kendime beğendirmem gerektiği" yazıldığım anlatıyorum. O cevapları derginin yöneticisi olan şair Şükran Kurdakul'un yazdığını, bu cevabı önemsemem gerektiğini söylüyor bana. Bu arada yazdığım şiirleri gösteriyorum Afşar'a. Beni kırmadan şiirleri eleştiriyor. Şiirlerde daha çok Orhan Veli ve Özdemir Âsaf etkisi var. Sonra da benim pek tanımadığım şairlerden söz ediyor. Onları da okumam gerektiğini söylüyor. "Konuşmalarımızdan anladığım kadarıyla, seni tanıdığım kadarıyla sen kendi şiirini yazmıyorsun. Çekinme, kendi şiirini yaz..." gibisinden yüreklendirici davranıyor. Salık verdiği şairleri ve Afşar'ın şiirlerini okudukça ne demek istediğini daha iyi anlıyorum. Bu arada durmadan şiir denemeleri yapıyor ve "kendime beğendirmeye" çalışıyorum. Uzun sözün kısası, sonradan yakından tanıyacağım Kurdakul'un uyarısından 5 yıl geçtikten sonra ve Timuçin'in hiç

eksik etmediği ilgisi ve yüreklendirmesiyle geçen 4 yılın sonunda "kendime beğendirebildiğim" ilk şiirim *Yelken*'in Ocak1963 tarihli sayısında yayımlanıyor! Bu sırada Kurdakul *Yelken* dergisinin yönetiminden ayrılmış, dergiyi Afşar Timuçin, Ömür Candaş ve Aydın Hatipoğlu birlikte yönetiyorlar.

Tam sırası; hiç unutmadığım bir anıma da değinmem gerekir burada.

Şükran Kurdakul, Afşar ve *Yelken* dergisinden bir iki arkadaş daha Bursa'ya gidiyoruz. Oradaki liselerden birinde yapılacak bir edebiyat gecesine katılacağız. Yalova'ya doğru yol alan vapurun güvertesinde söyleşiyoruz. Bir ara *Yelken* dergisindeki şiirler söz konusu oluyor ve Afşar dergiyi çıkartıp Kurdakul'a uzatıyor ve özellikle benim şiirimi okumasını istiyor Kurdakul'dan. Şiiri okuyup bitirdikten sonra Kurdakul beğendiğini belli ediyor. O anda benden çok Afşar seviniyor sanki. Şiirin arkadaş hatırına değil, yayımlanmaya değer bulunduğunun kanıtlanmasından duyulan erinçle gözlerinde beliren memnunluk ifadesini unutamam...

Afşar'la fakülte arkadaşlığımız 1963-64 ders yılı sonuna kadar hiç kesilmeden sürdü. Yardımcı sertifika olarak Felsefe Tarihi ve Sistematik Felsefe serifikalarını almaya birlikte karar verdik. Esas bölümümüz olan filolojideki ve Felsefe bölümündeki dersleri de birlikte izledik. Fransız şairlerden birlikte çeviri yaptık. Ömür ve erken yitirdiğimiz Aydın ile birlikte bir süre yönettikleri *Yelken* dergisinin sayılarının hazırlanmasında birlikte olduk. Bu arada sorumlu yazı işleri müdürü olduğu *Ataç* dergisinde yayımlanan bir çeviriden ötürü filolojiden hocamız Adnan Benk ile birlikte kovuşturmaya uğradı. Her ikisi de tutuklanıp kısa bir süre Sultanahmet Cezaevi'ne konuk oldular! Benk'e ve Timuçin'e yatak yorgan götürdüğümüz, cezaevi kapısının önünde toplanıp tepki gösterdiğimiz günleri de anımsıyorum. Sonra da yargılanma ve aklanma süreçlerini yakından izlediydik.

Fakülte yıllarında, birlikte dersleri "asıp" sinemaya gittiğimiz çok olmuştur. Şair ve edebiyatçı takımının müdavimi olduğu meyhanelere sık sık uğradığımız da... Şimdiki Nevizâde Sokağı'nda

olan ve artık olmayan Lefter'in meyhanesinde ilk kez rakının tadına baktığımda masada iki kişiydik: Afşar ve ben... Umutlu umutsuz gönül ilişkilerimizi birbirimize anlattığımız, harçlıklarımızı birleştirip sinemaya, ucuz meyhanelere gittiğimiz, şairliğe yakışır diye zaman zaman avarelik ettiğimiz, zaman zaman haylazlığın tadını çıkardığımız yıllardır o yıllar.

1964 yılı sonbaharında ben yedeksubay öğretmen olarak Konya'nın Kulu ilçesinin Beşkardeş köyüne gittim. Bir süre sonra Afşar da evlendi ve hekim olan eşiyle birlikte Kanada'ya gittiler. Bu kez arkadaşlığımız karşılıklı mektuplarla sürdü. Askerlik dönüşü ben evlendim ve eşimin ilk görev yeri olan Kars'a giderken Kanada'dan henüz dönmüş olan Afşar ve eşi Haydarpaşa Garı'na bizi uğurlamaya geldilerdi. Kısa bir süre sonra da Afşar ve eşi Erzurum'da üniversitede göreve başladılar. Böylece Kars ile Erzurum arasında gidip gelmelerle birlikteliğimiz sürdü; söylense inanılmaz, olacak şey gibi gözükmez bir dönem yaşadık. Derken yine İstanbul... Biz Kars dönüşü Bakırköy'ün Yenimahallesi'nde oturuyoruz, Afşarlar da komşu semtte, Ataköy'de oturuyorlar. Bu mahalle yakınlığımız da iki yıl kadar sürdü ama biz Feneryolu'na taşınınca da görüşmelerimiz kesilmedi.

1975 yılı sonlarıydı. Ben ilkokul öğretmenliğinden ayrılmış iş arıyordum, Afşar da yayınevlerinde geçici olarak çalışıyordu.Böyle bir dönemde benim bir arkadışımm desteğiyle Kavram Yayınları adıyla bir yayınevi kurduk Afşar'la. Artık kendi işimizde, kendi yağımızla kavrularak hayatımızı kazanacağımızı düşünüyor, kültür yayıncılığına ağırlık vererek yayın dünyasında kendimize yer açacağımızı umuyorduk. Böylece haftada 5 gün, Cağaloğlu'ndaki yayınevinde yeniden beraberdik artık. Tıpkı fakülte günlerimizdeki gibi...Yayınevi ne de olsa ticaret işi. İkimiz de bu işi becerecek yapıda değildik. Evdeki hesap çarşıya uymamıştı. Kıt kanaat geçindiğimiz, sıkıntı çektiğimiz günlerin sonunda yayınevini ayakta tutabilmek için neredeyse eşlerimizin aylıklarının bir bölümünü de yayınevine aktarmaya başlayınca bu işin böyle yürümeyeceği iyice anlaşıldı. Ortaklar arasında anlaşmazlık kâr yüzünden çıkar genel

olarak; bizimkisi ise zarar yüzündendi! Yılların arkadaşlığı arasına kara kedi değil de yayınevi girer oldu. Buna bir çözüm bulmalıydık. En iyisi aylıklı birer iş bulup yayınevini yan iş olarak sürdürmekti. Afşar böylece Güzel Sanatlar Akademisi'nde hocalığa başladı ve yayınevini bana bıraktı. Derken ben de yayın dünyasında iş buldum ve yayınevini devrettim! Yaşanan kırgınlıklar, üzüntüler de yine yılların arkadaşlığının hatırına defterden silindi...

Afşar'ın felsefeye duyduğu ilgi fakültede iyice su yüzüne çıktıydı. Asıl bölümümüz olan Filolojideki derslerden çok Felsefedeki derslerden başarılı oluyordu. Hatırımda yanlış kalmadıysa, felsefe öğrencilerinin zorlandığı sınavlarda bile başarılıydı. Nitekim, iki sömestrlik Sistematik Felsefe sertifikası sınavını ilk girişte vermişti. Kanada'dan da felsefe diplomasıyla döndü. Derken eski fakültesinde doktora yaptı.

Bence Afşar'ın en dikkate değer yanı bilgisini çok iyi değerlendirme özelliğidir. Şöyle de denilebilir: Öğrendiklerini iyi öğrenir, mayalandırır ve üretir. Bugüne kadar verdiği ürünlerin zenginliği bunun açık kanıtıdır. Yalnızca felsefe alanında değil şiir, hikâye, roman, oyun, deneme alanında da böyledir. Söz gelişi, 1970'lerde bir gazetede köşe yazıları yazmaya başlamıştı. Bir süre ara verdikten sonra yeniden başladı bu işe. Bunların sayısı acaba ne kadar olmuştur? Yaşamöykülerinde dökümü yapılan verimlerine bir bakın, üretkenliğine şaşarsınız.

İlk şiir kitabı Çöl 1968'de yayımlanmıştı. O günden bugüne 46 yıl geçmiş. Bu güne kadar çıkan kitaplarını saymadım ama toplamına bakarsanız en azından her yıla 1 kitap düşer gibime geliyor. Çevirilerini de unutmamak gerekir.

Çeviri deyince aklıma geldi; Afşar'ın ortak çalışmaları da vardır. A. Kadir ile yaptıkları şiir çevirileri de kitaplaşmıştır. A. Kadir deyince de başka bir olayı hatırladım. A. Kadir ile ortak çeviri yapmamıza da Afşar önayak olmuştur. Birçok gençle yaptığı ortak çeviriler de söz konusu gençlerin çeviri alanında yetişmesini sağlamıştır.

Fakülte yıllarında başlayan ortak çalışmalarımızdan Afşar'ın

çalışma biçimine aşinaydım. Yayınevi yıllarımızda ise bütün günümüz birlikte geçer ve karşılıklı masalarda çalışırdık. Bu kez Afşar'ın kendi başına nasıl çalıştığına tanık oldum. Ortam ne olursa olsun yaptığı işe yoğunlaşır ama uyanıklığını ve farkındalığını yitirmezdi. Yazı yazarken olsun, çeviri yaparken olsun bu durumu değişmezdi. Çalışmasının arasına girip uğraştığı konuyla hiç ilgisi olmayan bir soru sorduğumda ya da bir şey danıştığımda hiç duraksamaz, hemen cevap verirdi. Yazı makinesinde yarım bıraktığı bir çalışmaya ertesi gün masasına oturur oturmaz, araya hiç zaman girmemiş gibi devam ederdi. Gerektiğinde asıl uğraşına ara verip, bir dergi için ya da üç ayda bir yayımladığımız *Felsefe Dergisi* için bir yazı yazıverdiği çok olurdu. "Verimsiz bir çalışkan değil, üreten bir çalışkandır" demek gerekir Afşar için. Daha doğrusu, önce de belirttiğim gibi bilgisini, birikimini sonuna kadar ve hiç ziyan etmeden verime çevirmeyi başaran bir hamarattır.

Afşar bir yanıyla "uyar" adamdır, bir yanıyla zor adamdır. Eleştirmekten kaçınmaz, sözünü sakınmazdır ama bu işi usturubuyla yapar.Yine de kendisine kırılanlar, küsenler ya da eleştirisini tartışma konusu yapanlar olmuştur. Lise yıllarından beri eve yük olmamak için harçlığını çıkarmak gereksinimi duymuş, bu yüzden de çeşitli işlere girip çıkmıştır. Böylece "hayat adamı" olma özelliği de kazanmıştır. Öykülerindeki ve romanlarındaki kişilerin sahiciliği buradan kaynaklanır. Gözlemciliği, zaman zaman yergi sivriliğiyle donanan mizah anlayışı yazılarında olduğu kadar konuşmalarında da öne çıkar. Hele sohbetlerinde; söyledikleri size aykırı gelse de gözlemciliğinin keskinliği ile mizahının yumuşaklığı sizi sarmalayıverir. Uzun sözün kısası sohbeti özlenen, aykırılıkları ilginç ve merak uyandıran biridir.

Afşar konusunda söyleyeceğim daha pek çok söz ve hele anlatacağım pek çok anı var. Söz gelişi üniversite yıllarındaki Yenikapı serüvenleri, yakından tanıdığım ailesi, eşi ve çocuklarıyla olan yaşantısı, yemek yapma merakı, tiyatroya ilgisi, yayınevi günlerinde yaşadıklarımız ve daha birçok şey... Yazdıklarımla yetinsem iyi olacak.

Yayınevi serüvenimizden sonra Afşar'la eskisi kadar sık görüşemez olduk. Bunun nedeni dünya hâli demeyeyim de İstanbul hâli diyeyim. İstanbul'da gün geçtikçe yaşamak zorlaşıyor ve külfetli. Evlerimiz birbirine uzak; birimizinki Rumeli yakasında, birimizinki Anadolu yakasında. Çalıştığımız yıllarda işten güçten zaman bulamıyorduk. Emekli olunca da durum değişmiyor. Çünkü edebiyatla, felsefeyle, yazıyla uğraşan adamın emekli olsa da emekçiliği sürüyor. Son yirmi yıldır fırsatlar ya da rastlantılar sayesinde görüşür olduk. Telefon görüşmelerini, e-posta ile haberleşmeleri saymıyorum... Afşar, eşini yitirdikten sonra iyice kendi dünyasında yaşar oldu. Oturduğu semtten pek uzaklaşmadığını söyleyip duruyor. Ortak çalışma alışkanlığını ise kendisi gibi felsefeci olan küçük oğlu Ali'yle sürdürüyor. Artık baba oğul ürün veriyorlar.

"Benim gözümde Afşar şairdir" desem yanlış anlaşılabilir; öykücülüğünü, romancılığını, denemeciliğini, köşe yazarlığını, felsefeciliğini, çevirmenliğini önemsemediğim sonucu çıkarılabilir. Hiç de değil. Benimkisi duygusal bir durum. Bundan 55 yıl önce esmer, zayıf mı zayıf, babayani görünüşlü delikanlıyı ben şair olarak tanıdım, öyle bilirim.

AFŞAR HOCA İNSANLAR VE FELSEFE

Yasin Ceylan*

Afşar Hoca ile dostluğumuz çeyrek asrı geçti. Birbirimizi dinledik, bazen tartıştık, şakalaştık ama hep dost kaldık. Afşar Hoca felsefeyi şahsında yaşayan bir akademisyendir. Şairlik yönü de olduğundan toplumun her kesiminden sevenleri, takipçileri vardır. Her şeyden önce mütevazidir. Çoğumuzda olmayan bu nitelik, onun kişiliğine ekstra bir cazibe katar. Felsefi konulara olan hâkimiyetini, yazdığı kitaplar açıkça göstermektedir. Bu derinliği, sunduğu bildirilerde ve dost meclislerindeki konuşmalarında da görmek mümkündür. Onun pek içine girmediği ve bunu beyan etmekten çekinmediği alan, post-modern felsefedir. Zaten bu yeni aykırı felsefe türünün tarifi henüz netlik kazanmış değil.

Felsefe tarihi alanında yazdığı kitaplar, konuya yaklaşımı, felsefi akımları bir hikâyenin ana unsurları haline getirmesi, Türk felsefe kültürüne büyük bir katkıdır. Hele Türkçeyi felsefe dili olarak kullanması, bu alandaki ustalığı ve akıcılığı, başlı başına önemli bir başarıdır. Lise ve üniversite seviyesindeki öğrencilerin rahatlıkla okuyup anlayabileceği bir felsefe kitabı yazmak, ancak Afşar Hocaya nasip olmuştur.

Bir seferinde, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesinin düzenlediği bir konferansta ikimiz de davetliydik. Akşamları misafirhanede bir araya gelirdik. Çeşitli konularda tartışırdık. Sanki sıra Kant'a gelmişti. O sıralarda ben Kant dersleri veriyordum. Bilgilerim taze ve meseleyi iyi kavradığıma inanıyordum. Müzakere başladı ve ummadığımız şekilde uzadı. Beni şaşırtan husus, onu kendimden daha hazırlıklı görmemdi. Hatta bir-iki defa onu yanlışa sürükledim. Ama kanmadı. Yanımızda bu tartışmaya tanıklık yapan değerli dostumuz Harun Tepe Hoca vardı. Galiba bu uzun süren ve içine heyecan ve 'ben iyi bilirim' gibi iddialarının da karıştığı Kant mü-

* Prof. Dr., ODTÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü

zakeresinden o da haz almıştı. İkimizi de tebrik etti. Afşar Hoca, onun Kant felsefesine bu derecede nüfuzuna şaştığımı görünce, bir açıklamada bulundu: "Ben Kant'ı anlamak için koskoca iki senemi ayırdım". Bu söz şaşkınlığımı kısmen gidermişti.

Afşar Hoca sunduğu bildirilerde birden fazla filozofa referans vermekle birlikte ortaya koyduğu görüşler ve örnekler kendine aittir. Onu dinlerken, belli bir olgunluğa erişmiş, görüşü ve felsefi bir çizgisi olan bir filozofun sözlerine muhatapsınız. Felsefe geleneğinin aksine, duygular da onun konuşmalarında önemli bir yer tutar. Malum Hocanın bir de şairlik yönü vardır. Yayınladığı şiir kitaplarının çoğunu baştan sona okumuş değilim ama okuduklarımın üzerimde bıraktığı intiba, aşk, insan sevgisi ve doğa sevgisi gibi temaları en derinden ve zarif bir üslupla ifade eden bir şairle karşı karşıya olduğum tecrübesidir. Pek az filozof felsefe ile şiiri bir arada götürebilmiştir. Hatta Platon gibi şiiri ve sanatı rasyonel düşünceye ve tabi ki felsefeye zıt ve engel görenler olmuştur. Ne var ki, Afşar Hoca, bu sözde zıt görünen iki unsuru ustaca barıştırmış ve düşüncelerini aktarırken, yalın akılsallıkla yetinmeyerek, hissiyat ifade eden birçok terim de kullanarak okuyucuyu ve dinleyiciyi daha derinden etkilemiştir. Hocanın bu yaklaşımının doğru olduğunu, son otuz yılda duygu ve felsefe ilişkisi üzerine yazılan birçok makale ve kitap ortaya koymaktadır. Öyle ki bazı felsefe bölümlerinde "duygu felsefesi" adında dersler açılmaktadır.

Hocanın insan ilişkileri alanındaki duruşuna gelince, bu konuda onunla çok az kimse yarışabilir. Dostluk, sadakat vefa konularında çok ilerdedir. Çok mütevazidir. Çocuklarına fevkalade bir baba olmuştur. Şöhrete ve popülariteye iltifat etmemiştir. Bazı akademisyenlerin yaptığı gibi, bir televizyon kanalından diğerine koşmamıştır. Israrla davet edilmesine rağmen televizyon programlarına çıkmayı reddetmiştir. Hoca birçok genç felsefeciye yardımcı olmuştur. Buna bizzat ben tanık olmuşumdur. Kocaeli Üniversitesinde Felsefe Bölümünü kurarken çektiği zorlukları, bölüme adam bulmak için Üniversite yönetimine ve diğer felsefe bölümlerine ne tür başvurularda bulunduğuna da şahidim. Hoca,

akademik hayatta çok kişiye dostluk ve yardım elini uzatmıştır. Şu an emekli olan ve resmi bir görevi bulunmayan Afşar Hoca'ya bu zevatın bir şükran borcu var mıdır dersiniz.

Emekliliğine az zaman kalmış bir hoca olarak, Profesör Afşar Timuçin'e, daha uzun yıllar hayatta kalmasını diliyorum. Yeni felsefe kitabı ve şiir yazmasını istiyorum. Emeklilik sebebiyle şimdiden beni korkutan yalnızlığa düşmemesini diliyorum. Bir de, senede bir kere de olsa, birbirimize kavuşup sohbet etmeyi ve mizahı, dostluğu pekiştiren bir ustalıkla kullanan halini görmek istiyorum.

FİLOZOF OLMAK

Bilal Dindar*

Eskiden doçent olmak şimdikinden daha da zordu. En azından, dil sınavının dışında, daha sonra kitap olarak basılabilecek bir tez yazmak zorunluluğu vardı. Adı üstünde tez; yanı o zamana kadar o alanda hiç yazılmamışı derinliğine yazmak gerçekten zor idi. Ayrıca, o tarihlerde kollekyum, şimdi ise bilim sınavı denilen o alanda uzman olan üç veya beş öğretim üyesi, yalnız yazılan tezden değil o alandaki tüm konulardan doçent adayına sorular sorardı. Gerçi şimdi de bilim sınavında benzer şey yapılıyor. Deneme dersi de doçent adayının kesinlikle jüri üyeleri ve öğrenciler önünde yapması zorunlu olan son aşama idi. Bütün aşamalardan başarılı olan, üniversite doçenti unvanını alır ve eylemsiz doçent olurdu. Ancak, eylemli olmak yani üniversiteden doçentlik kadrosunu almak, hiçbir bilimsel kriter olmaksızın tamamıyla çalışılan Fakültede Fakülte Kurulunu oluşturan öğretim üyelerinin keyfine bağlıydı. Parmak hesabıyla kadro ya verilir ya da verilmezdi.

Doçentlik kollekyum sınavımda jüri üyesi olarak Prof.Dr. Cemal Yıldırım, Prof.Dr. Bedia Akarsu ve Prof.Dr. İoanna Kuçuradi gibi o dönemin felsefe alanında ağır topları görevliydi. Sınavım tatlı bir felsefe sohbeti şeklinde geçti. Ancak, sınavın sonuna doğru Cemal Yıldırım, felsefede artık klasik felsefe döneminin sonlandığını, bilimsel felsefenin gerçek felsefe olduğunu ifade ederek bu konudaki düşüncemi sormuştu.

Klasik felsefe sözü ile anlatılmak istenen şey; Thales'ten Günümüze kadar gelmiş tüm filozofların felsefeleri, daha açıkçası "Felsefe Tarihi" kastediliyor, en azından ben öyle anlamıştım. Elbette felsefe tarihi olmadan felsefe yapılamaz, bunu Yıldırım'm da çok iyi bildiği kesindir. Ancak, kendisi daha çok bilim felsefesi ile ilgilendiğinden onu ön plana çıkarmak istediği için böyle bir

* Prof. Dr., On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Psikoloji-Rehberlik Bölümü Emekli Öğretim Üyesi

soru sormuştu. Sorusunu, matematikte bir deha olarak bilinen Bertrand Russell Matematiği ileri aşamalara taşıyarak kurduğu bilim felsefesiyle 20. Yüzyıla damgasını vuran bir bilim filozofu idi, bu doğrudur şeklinde cevaplamıştım. Fakat, unutmamak gerekir ki Russell'ın önemli eserlerden biri de "Batı Felsefe Tarihi"dir.

Russell gibi, Varoluşçuluk felsefesiyle Yirminci Yüzyıla damgasını vuran Jean Paul Sartre filozof değil miydi? Peki, Sartre hangi bilim alanında uzmanlaşmıştı ki!

O, Paris'te Yüksek Öğretmen Okulu'nun felsefe bölümünü başarıyla tamamlayarak felsefe öğretmeni olmuştu. Bir müddet, liselerde öğretmenlik görevinde bulunduktan sonra felsefesini geliştirmek üzere Almanya'da Heidegger'in yanına gitti. Roman, tiyatro gibi alanlarda, varoluş felsefesinin birkaç öğesini açıklayan birçok kitap yazdıktan sonra "Varlık ve Hiçlik" adlı eseriyle varoluşçuluğun temelini attı. Onun için Sartre, felsefeciliğin yanında Edebiyat insanıdır aynı zamanda.

Afşar Timuçin, yazdığı felsefe ve edebiyatla (şiir'le) ilgili eserleriyle yaptığı konuşmalarıyla, yirminci yüzyıla eserleriyle damgalarını vurmuş olan bu iki filozofdan hangisine daha çok yakın duruyor? Elbette ki Jean Paul Sartre'a daha yakın duruyor.

Düşünce özgürlüğümü kullanarak kendime Sartre hakkında bir soru yine sormak istiyorum. Sartre, yirminci yüzyılın başlarında Paris'te değil de İstanbul'da doğmuş olsaydı felsefesiyle insanlığa, aynı şekilde mal olabilir miydi? Tek bir sözcükle; hayır.

Sartre, Fransız felsefe kültür havuzunu felsefeleriyle dolduran ve zenginleştiren, Fransız ve diğer Avrupa ülkelerinin filozoflarının katkılarıyla yoğrulmuş olan bir sosyal ortamda yetiştiğinden Sartre olabildi. Isaac Newton'un kendisi için yazdığı "ben, bu alanda benden önceki bilim insanlarının omuzlarına basarak daha uzağı görebildim" gibi, Sartre da kendinden önce yaşamış olan filozofların omuzlarına basarak daha ileriyi görebildi. İstanbul'da doğmuş olsaydı Sartre'in böyle bir şansı olabilir miydi? Asla.

Afşar Timuçin, hepimiz için zor olanı başardı. Genel olarak, Felsefe yönünden kısır, bilimsellikten uzak, daha çok dinsel söy-

lemlerle yoğrulmuş bir ülkede yetişip filozof olmak olası değildir. Altıyüz yıl boyunca yedi düvele hükmeden Osmanlı, tarihi boyunca din ulemanın dışında evrensel boyutta kaç filozof yetiştirebildi ki! Gerçi Cumhuriyet'in ilk yıllarında felsefe ve bilime önem verildi, ancak felsefe, bilim ve demokratik bir kültürel ortamı yaratmak mümkün olmadı.

Böyle bir kültürü yaratmak mümkün olmadığı için Türkiye küçük bir sarsıntı ile günümüzde altüst oldu. Bütün bunların geçici olduğunu biliyorum, yalnız acılarımız kısa bir sürede de dinmeyecektir. Bu sıkıntıların azalması için daha çok Afşar Timuçin'ler, bilim insanları, sanatkârlar ve özellikle düzgün, dürüst, aydın, kültürlü, mert ve dürüst politika insanlarının yetişmesi gerekmektedir.

Filozof olmak çok zordur. Her şeyden önce bir filozofun demokratik bir düşünceyi içselleştirmiş ve bunu davranışlarıyla dışa yansıtması gerekir. Başka bir anlatımla, filozof hiç kimsenin inancına veya inançsızlığına karışmaz. Rengine, dinine ve kültürüne bakmaksızın herkesi ne ise onu, o şekilde kabul eder. Ayrıca, din ile bilimin birbirinden yöntem olarak da ayrı olduğunu çok iyi bilir. Dinin yöntemiyle bilimi, bilimin yöntemiyle de dini anlamaya çalışmaz. O, dinin temelinde inanç, bilimin temelinde ise akıl ve deneyin olduğunu çok iyi bilir. O, aklını en iyi şekilde kullanarak doğa, toplum ve insan konusunda "GERÇEĞE" ulaşmak ister. Bunun içindir ki, ona "bilgi dostu, gerçeğin sevdalısı" adı da verilir. Eleştirici olmak onun vazgeçilemez tutkusudur.

Tüm zorluklara karşın Afşar Timuçın, yukarıda yazılı özellikleri içselleştirerek evrensel düzeyde bir filozof oldu. Kendisini kutluyorum.

Uzun ve sağlıklı bir ömür geçirmesini diliyorum.

BİR İNSAN VE BİLİMİNSANI OLARAK AFŞAR TİMUÇİN!...

M. Nejat Gacar*

Afşar Timuçin'i ilk olarak 1968 yılında, Erzurum Atatürk Üniversitesinde Fransızca okutmanı iken tanıdım. 1968-70 yılları arasında okutmanlık görevi yanı sıra, İstanbul Üniversitesi'nde yürüttüğü Doktora çalışmasını da üstün başarıyla noktalayıp İstanbul'a dönen Afşar Ağabeyi, bir daha görebilmem için tam 25 yılın geçmesi gerekti! 1995 yılında kurduğumuz, Kocaeli Edebiyatçılar Platformu'na konuk olarak, başta Cengiz Gündoğdu olmak üzere "İnsancıl" ekibini davet ettiğimiz süreçte, Afşar Ağabey ile birkaç kez daha beraber olabilme, söyleşebilme fırsatını yakaladım. Bu dönemde, ağzını arayıp Kocaeli Üniversitesi öğretim üyeliğini isteyip istemediğini sorguladık. Olaya sıcak baktığını öğrendiğimde çok ama çok sevindim. Rektörümüz, Prof. Dr. Baki Komsuoğlu'nun da çok yakından tanıdığı Afşar Timuçin, 2001 yılında Kocaeli Üniversitesi'nin öğretim elemanları arasında yerini aldı. Kısa da olsa, bir süre Üniversite Senatosunda birlikte çalışma fırsatını yakaladığım Afşar Ağabeyimin "Yüksek Lisans" derslerine uzunca bir süre konuk olarak katıldım. Ortak dostumuz Şener Aksu ile sık sık Afşar Ağabey'in sabah ve hafta sonu kahvaltılarına konuk olup söyleşir olduk. Bu dönem, Afşar Ağabeyi çok daha yakından gözlemleyebildim; dingin, özgüveni yüksek, babalık yönü doruk yapmış, sevgi dolu bir bilge olarak gördüm onu hep. Karşısındaki ile son derece rahat iletişim kurabiliyordu. Dışa dönük algılama yetisinin olabildiğince yüksek olduğunu düşündüm... Bilinçli gözlemler yapıp bunları kendine özgü yorumlar ile güzelleyen bir beceriye sahipmiş gibi geldi bana... Zaman içinde bu saptamamda ne denli haklı olduğumu kanıtlayan pek çok durumla karşılaştım. Dingin ruh durumunun, karşısındaki bireyi ne denli etkilediğinin

* Prof. Dr., Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Farmakoloji Anabilim Dalı

bilincinde mi bilemiyorum ama karşısındakine yoğun güven aşıladığı kesin. Sanatçı tarafının getirisi olan duygusallık ile biliminsanı olmasının kazandırdığı sorumluluk ve iş disiplini öylesine olumlu bir sentez oluşturmuş ki bunu tüm yapıtlarında görebilirsiniz.

Gerçek anlamda bir düşünce insanı ve tam bir yazın ustasıdır **o**. Şiirden öyküye, makaleden romana, köşe yazarlığından bilimsel yapıtlara, denemeden kitap tanıtımına, eleştiriye kadar her türde ürün vermiş bir ustadır Afşar Timuçin.

Sevecen, dost canlısı bir bilgedir. Düşüncesinin merkezinde **"İnsan"** vardır. Yüce gönüllü ve aydınlanmacıdır. Cumhuriyet Dönemi aydınlanmasına hem üniversiteleşme hareketi içinde hem toplumsal bilinçlenme aşamasında katkı vermiştir.

Afşar Timuçin, bilinçli bir gözlemcidir. Gözlemleyen, düşünen, yorumlayan ve soyuttan somuta indirgeyip üreten bir düşün insanı... Dağarcığındaki özümsenmiş klasik bilgiyi, biz öğrencilerine aktarmadaki başarısı yanı sıra doğayı, yaşamı ve insanı gözlemleyip özgün bir sentez oluşturabilme başarısını da gösterir sıklıkla. Yapıtlarını, acımasız özeleştirisinin denetiminden geçirmeksizin, basım aşamasına geçmez. Basıma giden yapıtı ise artık paylaşılmaya hazırdır.

"Bedenlerinin gereksinimlerini karşılamak için, yalnızca hayvanlar durmaksızın uğraşırlar. **İnsanların temel düşüncesi ruhun gerçek gıdası olan bilgeliği aramak olmalıdır,"** diyor düşün tarihinin ölümsüz bilgelerinden **René Descartes**. Sanırım, doktora ve doçentlik aşamalarındaki araştırma konusu olan Descartes'ı iyi bir şekilde yorumlayan Afşar Ağabey, **ruhunun gerçek gıdası olan bilgeliği** bulabilen mutlu azınlıktan birisi. Makam, mevkii, para, pul, küçük çıkar ilişkileri Afşar Timuçin'in yaşamında yeri olmayan, ona çok uzak ve yabancı kavramlardır...

Dürüst, ilkeli ve özenli bir biliminsanıdır. Akılcı düşüncenin kılavuzlarındandır. Sistemli düşünceyi benimsemesi nedeniyle de son derece üretken bir yazardır. Yapıtlarının listesini hemen her yerde bulabilme olanağınız vardır ve kuşkusuz dostlarından

bazıları da, bu kitap içerisinde, Afşar Ağabey'in yapıtlarını irdeleyeceklerdir. Bu nedenle ben, benim başyapıt olarak gördüğüm başucu kitaplarımdan söz etmek istiyorum. **"Düşünce Tarihi"**, okuyucuya sunulduğu günden bu yana en sık başvurduğum yapıtlarından birisidir. Yalın, temiz ve anlaşılır bir biçimde kaleme alınmış olması toplumsal aydınlanma adına büyük bir olanak! İnsanın Serüvenini kronolojik olarak böylesine güzel anlatan bir başka yapıt biliyorsanız söyleyin lütfen. **"Felsefe Bir Sevinçtir"**, felsefeyi korkulur, karmaşık olmaktan çıkaran bir ilk kitap. Başucunuzda duran bu kitabı kaç kez okuduğunuzu unutacağınıza adım gibi eminim. **"Estetik"**, kendi sınıfının başyapıtı...

Afşar Timuçin, Türk diline egemen olmasının yanı sıra İngiliz, Fransız ve Latin dilinden yapıtlardan özenle yararlanmaktadır. Bu kazanımını avantaj olarak kullanıp felsefe, edebiyat ve diğer araştırma konularında ilk kaynaklara ulaşabilmekte; Fransızcadan, özenle aslına uygun yaptığı çevirileri de diğer kaynaklardan kontrol etmektedir.

"Aydın Olmak" kavramının, üniversite bitirmek ile özdeşleştirilemeyeceğini ilk vurgulayanlar arasındadır Afşar Timuçin. "Yarı Aydın" "Yarı Cahil" ile eşdeğerdir diyebilmenin keyfini yaşayanlardan birisidir. "Yarı Aydın"ın ne denli tehlikeli olduğunu anımsatır bizlere...

Özetle; biliminsanlığının, akademisyenliğin 2547 sayılı yasayla **meslekleştirildiğine** dikkatleri çeken kişidir Afşar Timuçin. Gerçekten de, 80 sonrası üniversitelerin, özerk ve bağımsız yapılarını yitirip "Yarı Aydın" yetiştiren kurumlara dönüştüğünü görebilmek için akademisyen olmak da gerekmiyor diye düşünüyorum. 80 sonrası akademisyenleri sessiz, sorgulamayan, üretmeyen ya da göstermelik üreten bireylere dönüştü ne yazık ki... Oysa akademisyenlik ve biliminsanlığı meslek değil gerçek anlamda bir yaşam tarzıdır. Bana göre, gerçek öğretim üyesi sorgulayan ve doğrularından ödün vermeyen insandır.

Evet, sanırım bir yerlerde okumuştum; üniversiteler olmadan da

bilim yapılabilir! Ancak biliminsanı ve bilim olmadan üniversiteler olmaz! Afşar Timuçin bunun en güzel örneğidir. Eğitmenlik ve araştırmacılık sevdasını hem üniversite çatısı altında sürdürdü, hem de o çatının dışında.

Bizlerin Afşar Ağabey'den, hem insan hem de biliminsam olmak adına öğreneceğimiz daha pek çok şey var. Buna yürekten inananlardanım. Toplumun ona olan gereksinimi de bir başka gerçek.

Sağlıklı ve uzun bir ömür umuduyla...

Hep bizimle kal ağabeyciğim.

AFŞAR TİMUÇİN'İN FELSEFE AÇISINDAN EDEBİYATA BAKIŞI

Mustafa Günay*

"Düşünen edebiyat başkadır, içine felsefe konmuş edebiyat başkadır." (A. Timuçin)

Bu yazıda Afşar Timuçin'in felsefe-edebiyat ilişkisine bakışını kısaca ele almak ve felsefeci gözüyle Nazım Hikmet, Sabahattin Ali ve Sait Faik okumaları üzerinde durmak istiyorum. Kendisi de hem bir düşünür hem de bir edebiyatçı olan Timuçin'in çalışmaları, felsefe-edebiyat ilişkisi bağlamında geniş biçimde irdelenmesi gereken yönler içermektedir.

Timuçin'in felsefe-edebiyat ilişkisine bakışı

Felsefe ve edebiyat ilişkilerini çeşitli yönleriyle aydınlatmaya çalışan Timuçin'e göre, "Edebiyatta felsefeyi felsefede edebiyatı bulduğumuzda uygar insanın gerekli bütünlüğüne kavuştuğunu, bütünsel insana yaklaştığımızı duyarız. İyi bir edebiyat da iyi bir felsefe de gelişmiş bir dil bilinci üzerine oturur."(Timuçin 2002/1-2) "Felsefesiz Edebiyat Edebiyatsız Felsefe Olur mu ya da Olmalı mı?" başlıklı yazısında Timuçin, edebiyattaki felsefenin kendine özgü yönlerini şöyle açıklar: "Edebiyattaki felsefe ya da daha genel olarak sanattaki felsefe çok özel bir felsefedir, sanatlaşmış felsefedir. Edebiyata olduğu gibi konulmuş felsefe çok zaman sırıtır, iğreti kalır. Edebiyattaki felsefenin ve felsefedeki edebiyatın anlamını iyi kavrayamayanlar edebiyat yapmak ya da felsefe yapmak adına edebiyatı edebiyat olmaktan ve felsefeyi felsefe olmaktan çıkarırlar. Düşünen edebiyat başkadır, içine felsefe konmuş edebiyat başkadır." (Timuçin 2002/1-2)

* Yrd. Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Felsefe Grubu Eğitimi Bölümü

Edebiyat ile felsefenin tarihten bu yana evrensel insan düşüncesini birlikte dokuduğunu, birlikte ördüğünü, birlikte işlemiş olduğunu görmek gerektiğini vurgulayan Timuçin'e göre, gerçekte "edebiyat" kavramıyla "felsefe" kavramını incecik bir sınır birbirinden ayırır. "Edebiyat da bir tür felsefedir, ama *bir tür* felsefedir. İnsanla ilgili tüm duyarlıkların felsefesidir, insanlık durumlarının felsefesidir." (Timuçin 2002/1-2)

Timuçin'in felsefe-edebiyat ilişkisi bağlamında Nazım Hikmet'e bakışı

Timuçin, Nazım Hikmet'i bir "deha" olarak tanımlar ve şairin, kendini nasıl bir dünyada bulduğunu şöyle ifade eder: "Nazım Hikmet de, umutla umutsuzluğun, kavgayla kavgasızlığın, dürüstlükle alçaklığın, inançla inançsızlığın yan yana yaşadığı bir dünyada buluvermişti kendini. Büyük deneyler, büyük aşamalar, büyük dönüşümler, büyük devrimler geçirmiş koskoca bir dünyada."(Timuçin 2002: 6)

Yaratmanın dış ve iç dünyanın verilerini fikre dönüştürmek olduğunu vurgulayan Timuçin, Nazım Hikmet'in şiirini ele alırken, şiiri ve sürdürdüğü mücadele arasındaki bağıntıları da ortaya koyar. "Bu büyük şair, bu gerçek deha, ölesiye sevdiği yaşamı yüceltmek, kalabalıkların yazgısını paylaşmak, sömürülen, acı çektirilen insanların yanında yer almak, hiçbir katılığa, hiçbir bağnazlığa düşmeden öğrenmek, benimsediği ya da daha doğrusu paylaştığı dünya görüşünü daha da aydınlığa kavuşturmak için yaşadı ve yarattı. Kavgası sanatının, sanatı kavgasının ürünüdür."(2002: 14)

Timuçin'e göre, "Nazım Hikmet, şiirlerinde, direnen insan olarak göründüğü kadar, kendiyle hesaplaşmış olan ve gene de hesaplaşmakta olan bir insan olarak görünür. O, devrimci savaşımın gittikçe zorlaştığı bir ortamda, gelmekte olan kötü günlerin tedirginliğini duyar ve duyurur."(2002: 41)

Bir üstün ahlaklılık örneği olarak tanımladığı şairin yaratıcılığının ve şiirinin temel özelliklerini ise şöyle belirler Timuçin: "En güç, en belalı koşulları bile soğukkanlılıkla karşılayacak kadar, yalnızca ve yalnızca insanlığın geleceği, gelecekteki mutluluğu için çalışırken önüne çıkan engelleri umursamayacak kadar büyük bir şair, büyük bir yaratıcı. Çabasını inancıyla, inancını onuruyla, eylemini bilgisiyle pekiştirmiş bir insan. Herkes gibi bir insan, sıradan biri, olağanüstü falan değil, ama bir deha. (...) Ahlak bunalımı içinde kıvranan Atina için Sokrates neyse, ahlak bunalımı içinde kıvranan Türkiye için Nazım Hikmet oydu."(2002: 15) Burada kurduğu benzerliği şöyle açıklar Timuçin: "Sokrates'i gençlerin ahlakını bozmakla suçlayarak ölüme mahkum etmişti *yurttaşlar.* Nazım Hikmet'i de gençleri ayaklandırmaya kışkırtmakla suçlayarak toplum dışına itmeye çalıştılar. Oysa, ne iyi, bazı insanların ölümü ya da mahpusluğu etkin bir toplum olayıdır, dönüştürücü bir güçtür. Bu dönüşüm, gerçekleşecekse, önüne geçen bütün engelleri yıkarak gerçekleşecektir."(2002: 15-16)

Timuçin, Nazım'ın büyük çabalar ve uzun aramalardan sonra her şeyiyle kendine özgü olan şiirini kurduğuna dikkat çekerek, şairin, geleneğin etkisini bilinçli bir biçimde kullanabilmesinin özgün bir şiir yaratımının temelinde bulunduğunu ifade eder. Bu noktada gelenekten kopmanın söz konusu olmadığını, çünkü özgünlüğün, diyalektik maddeci dünya görüşü temelinde, kendinden öncekini iyi değerlendirmekle, geleneği geleceğe açmakla sağlanabildiğini vurgulayan Timuçin'e göre, "Nazım Hikmet'in gelenekten yararlanışı, onun geleneksel şiiri yinelemesi olmadığı gibi, geleneksel şiiri –şu ya da bu yönüyle olsun- yenilemesi de değildir. Dünü düne bırakan Nazım Hikmet, her zaman yeni bir sanatın, düne değil yarma açık bir sanatın peşindedir."(2002: 55)

Nazım Hikmet'in "bir yaşam felsefesi" geliştirdiğini belirten Timuçin(s.64), bunu, şairin dizeleriyle açıklar: "Yaşamak hem bireyselliğimizi gerçekleştirmek, hem kendimizi en büyük evrenselliğe bağlamak anlamını taşır. Nazım Hikmet'in yaşam felsefesi

şu iki dizede en yetkin anlatımını bulur: Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür/ve bir orman gibi kardeşçesine..."(2002: 65)

Nazım Hikmet'in şiirinde işlevsellikle güzelliğin birbirini tümleyen şeyler olduğunu vurgulayan Timuçin'e göre, "dıştan baktığımızda açık, sağlam, yeni, sıcak ve bütünlüklü, içten baktığımızda tutkulu, kavgacı, sevecen, düşünceli ve bilgili. Bunca niteliği bir araya getiren yapıtlar üstün yapıtlardır. Şiirini bu niteliklerle donatan sanatçılar üstün sanatçılardır. Böyle bir üstünlük dehanın öngörüsüyle savaşçının direnişi yan yana geldiği zaman gerçekleşebilir ancak. Böyle bir üstünlük küçük insan olma kaygılarının bittiği, korkaklıkların, çıkar hesaplarının bittiği, insanın kendini aşmak için kanatlandığı yerde başlar." (2002: 128)

Timuçin'in felsefe-edebiyat ilişkisi bağlamında Sabahattin Ali'ye bakışı

Sabahattin Ali'nin sanatının toplumcu bir yalnızın sanatı olarak tanımlanabileceğini söyleyen Timuçin, Sabahattin Ali ile Nazım Hikmet arasında bir karşılaştırma da yaparak şunları söyler: "Tüm ideolojik kaygılarına karşın Sabahattin Ali uzlaşmaz kişiliğiyle hep ayrı bir yerde durur. Bu anlamda o birçoklarından, örneğin Nazım Hikmet'den daha başka bir kişilik örneği ortaya koyar. (...) Nazım Hikmet varoluşunun anlamını her zaman başkalarıyla ve giderek kalabalıklarla yaşanan bir ortaklaşmada bulurdu. Sabahattin Ali dünyayı bir kişilik pencereden gözler. (...) Toplumda kendini pek de dingin bulmayan bir toplumcudur o."(Timuçin 2011: 11)

Sabahattin Ali'nin *Dağlar ve Rüzgar* kitabındaki şiirlerinin sanat değeri açısından tartışma götürür olduğunu ileri süren Timuçin, söz konusu şiirlerin niteliği hakkında şunları söyler: "İçtenlikli hatta içli şiirlerdir bunlar, düz ve kalıplı bir anlatımla bu sevimli şiirler duvarlar arasına kapatılmış bir yalnızın ruhsal durumunu yansıtırlar." (Timuçin 2011: 14)

Sabahattin Ali'nin kişiliğinin çeşitli özelliklerini kahramanlarına alabildiğine yansıttığına dikkat çeken Timuçin, onun başlıca kişilerinde pekçok ortak özellikle karşılaştığımızı belirtir. "Bu kişilikler deyim uygun düşerse hep içe doğru geliştirilmiş kişiliklerdir, büyük ölçüde uyumsuz görünen uzlaşmaz kişiliklerdir: gerçekçi olmaktan çok aşırı duygusaldırlar, ussallığın çizeceği yoldan gidecek yerde hep gönül yoluna gitme eğilimindedirler ve her şeyden önce çok kötü yalnızdırlar."(Timuçin 2011: 18) Söz konusu kişiliklerin belirgin bir özelliği de güçsüz olmalarıdır. "Sabahattin Ali'nin romanlarındaki ve öykülerindeki insanların çoğu güçsüz ya da hatta çürük insanlardır. Toplumun sakatlıklarına ayak uydurmuş ya da zaten bu sakatlıkların nedeni olan insanlardır."(Timuçin 2011: 90) Sabahattin Ali'nin romanlarında ve öykülerinde, kendini yaşamın akışına bırakmış insanlar da kötü insanlar kadar çoktur.(Timuçin 2011: 92)

Timuçin, Sabahattin Ali'nin öykülerinde gerilimli bir toplumsal bakışın her zaman belirleyici olduğunu belirtir ve yazarın dışa ve içe yönelimlerini şöyle değerlendirir: "Onun dış dünyaya dingin bir gözlemci olmaktan çok kızgın bir öngörülü olarak yöneldiğini görürüz. İçe döndüğünde aşırı duygulu ve son derece hoşgörülü görünen yazar, dıştaki bütün olumsuzluklara karşı tam anlamında kavgacıdır. Enine boyuna düşünülmüş ideolojik bir yönelim olsa da bu, her zaman ideolojik olanı bulandırmaya hazır bir tedirginlik öne geçer."(Timuçin 2011: 99)

Timuçin'in felsefe-edebiyat ilişkisi bağlamında Sait Faik'e bakışı

Sait Faik'in dünyasının bir duygulunun hatta bir duygucunun dünyası olduğunu söyleyen Timuçin'e göre, "Duygusallık Sait Faik'in hemen hemen tüm öykülerinde belirleyicidir. Ancak bu duygusallık insan gerçeğini örten bozan gölgeleyen çarpıtan silikleştiren bir duygusallık değildir."(Timuçin 2013: 11-12) Söz konusu duygusallığın gerçekçilikle ilişkisini ise şöyle açıklar Ti-

muçin: "Sait Faik'in bütün öykülerinde alttan alta sezilen ya da bazen açık açık görülen bir ilerici aydın duyarlığı vardır. Buna biraz zorlanarak da olsa azçok sol bir dünya görüşünden beslenen bir duyarlık bile diyebiliriz. (..) İnsanı göklere çıkarmayan ve yere batırmayan, olduğu yerde tutan bir insancının gerçekçiliğidir Sait Faik'in duygucu gerçekçiliği."(Timuçin 2013: 13)

Timuçin'e göre, Sait Faik de her insancı gibi sevgiye ağırlık verir. O dünyanın derinlerine ve insanın gizlerine kadar inen bir bakış genişliğine ve keskinliğine sahip bir yazardır.(Timuçin 2013: 13) Onun insancılığının "eleştirili insancılık" olduğunu belirten Timuçin'e göre, "Sait Faik insanı tanır, insanı sever ama onu eleştirir de. (...) Soyut bir insancılık değildir bu, onun insancılığı bir yanıyla toplumcu dünya görüşüne bağlanır. Onda insancı bakış toplumsal eleştiriyi kendiliğinden getirir. Gene de Sait Faik'i tam anlamında toplumcu bir yazar diye nitelendirmek aşırıya kaçmak olur."(2013: 19)

Timuçin, Sait Faik'te yalnızlık ve sevgi arasındaki gerilime ya da farklı iki yöne de işaret ederek, bu iki yönün onun eserinde nasıl göründüğünü şöyle ifade eder: "Sait Faik bir yanıyla yalnızlığın şairiyken bir yanıyla da sevginin şairidir: bir yalnızın penceresinden dünyayı anlamaya çalışırken çıkar yolların sevgiden geçtiğini ya da hatta sevgiden başlayıp geliştiğini düşünür. Dünyada insana en çok yaraşan şey, insan için en gerekli olan şey sevgi olmalıdır. Birçok öyküsünde sevgi temasını işler Sait Faik. İlginç olan onun sevgiyi mutlak bir bağlılık olarak tanımlamasıdır."(Timuçin 2013: 28)

Sait Faik insanı eleştirirken aynı zamanda ona güvenen bir tutuma sahiptir. İnsancılık eserinin ana dayanak noktası durumundadır. "O başarıyla çizdiği insanlık görünümlerinde bir yandan insanı kıyasıya eleştirirken öte yandan insana olan güvenini ortaya koyar. İnsancılık onun öykülerinin özü ya da mayasıdır."(Timuçin 2013: 29) Sait Faik'in öykülerinde yer yer öznel yanlar ağır basar

görünmekle birlikte, Timuçin' göre, bir öznellik-nesnellik bütününde dünyadaki insanın görülüp gösterilmeye çalışıldığı söylenebilir.(Timuçin 2013: 64)

Sait Faik'in toptan yargılar veren bir yazar olmadığını vurgulayan Timuçin'e göre, "çok zaman tek tek kişilerin gözleminden giderek dünyayı yorumlamaya çalışır. Bazen de onun tek tek insanları aşarak bir toplum gerçeğini bir iki çizgiyle çok güzel anlattığını görürüz."(Timuçin 2013: 32)

İnsanlığa giden yolun toplumun içinden geçtiğini ve bireyin toplumu atlayarak evrensel insan değerlerine ulaşmasının olası olmadığını savunan Timuçin, Sait Faik'in özellikle insanın insanı kullanmasına duyduğu öfkeye işaret eder. O, söz konusu "öfkesini bazen ılımlı hatta alaycı ölçülerde bazen de kalm çizgilerle" ortaya koymaktadır. (Timuçin 2013: 31) Bu bağlamda Sait Faik'in toplumculuğunun, insan sevgisi üzerine, insancı bakış açısına göre kurulmuş bir toplumculuk olduğunu söyleyen Timuçin'e göre, "Bu toplumcu kavrayış zorunlu olarak anlatımını siyasetin karmaşık dünyasında bulmaya çalışan bir toplumculuk değildir. Orada durur Sait Faik, siyasetin kapısına kadar gitmez. Her şey daha yetkin bir insanı, geleceğin insanını yaratabilmek içindir. Siyasetin böyle bir savı ve böyle bir yatkınlığı yoktur."(Timuçin 2013: 37)

İnsan kadar doğa da Sait Faik'in öykülerinde bütün boyutlarıyla yer alır. Onun eserinde doğanın yeri göz ardı edilemez. "Sait Faik doğaya çok zaman bir duygucu duyarlığıyla yönelir. Onun insanı tam anlamında doğadaki insandır."(Timuçin 2013: 65) Bir bakıma insanı doğayla, doğayı insanla birlikte dile getirir Sait Faik.

Bir öykücü olmakla birlikte Sait Faik'in aynı zamanda bir düşünür özelliği de söz konusudur. Ondaki insan, yaşam ve doğa sevgisinin düşünsel temellerinin olmadığını ileri sürmek zordur. Timuçin, Sait Faik'in düşünür yönünü şöyle ifade eder: "Sait

Faik öykülerinde aynı zamanda bir düşünürdür. Onun öyküleri çok yerde düşünce yoğunluklarıyla ilgimizi çekerler. Hatta düşüncenin öyküye biraz ağır geldiği duygusuna kapıldığımız olur. Bunda belki de onun yalnızca öykü yazarlığında karar kılmış olması, makale yazarlığıyla pek ilgilenmemiş olması belirleyicidir: bu durumda görüşlerini öykülerinde açıklayabilecekti. O yüzden öykülerinde uyguladığı gerçekçilik bir olay gerçekçiliğinden çok düşünce planında bir gerçekçiliktir, insanı iç ve dış yüzleriyle ortaya koymaya çalışan bir tartışmacı gerçekçiliktir." (Timuçin 2013: 65)

Sonuç ve değerlendirme

Nazım Hikmet, Sabahattin Ali ve Sait Faik'in kendisi için "bir okul" oluşturduğunu söyleyen Timuçin, bu üç büyük edebiyat adamına borçlarını ödeme konusunda bir çaba içinde söz konusu incelemeleri kaleme almıştır. "Bizden öncekilere, insanlığın yüce kalıtını yaratmış olanlara borçlarımız var" diyen Timuçin bu üç yazardan yaşam ve edebiyat konusunda ne öğrendiğini şöyle açıklar: "Onlardan eğilip bükülmemeyi, kendimi gizlememeyi, umutsuzluğa düşmemeyi, yaşamaktan korkmamayı, küçük çıkarların peşinde koşan yırtık insanlara benzememeyi öğrendim."(Timuçin 2013: 5)

Afşar Timuçin'in üç şair-yazar hakkındaki çalışmaları, felsefe açısından edebiyata yaklaşım yollarını ve olanaklarını ortaya koyması ve bunu yaparken de eleştirel bir anlayışa dayanması açısından oldukça önemlidir. Yalnızca övgüye, olumlu değerlendirmelere değil, aynı zamanda eleştirel değerlendirmelere de gerektiğinde yer vermesi dikkat çeken bir özelliktir. Bu kısa yazının çerçevesi içinde söz konusu eleştirilerin ele alınması mümkün olmadı. Başka bir yazının konusu olabilir. Son olarak söylemek istediğim, felsefecilerimiz yalnızca edebiyatın/sanatın neliği üstüne düşünceler ileri sürmekle kalmamalı, aynı zamanda edebiyat eserlerinin ve edebiyatçı kişiliklerin felsefi okumasını ve yorum-

lamasını da ortaya koymalıdır. Bu noktada edebiyatımızın felsefe açısından ele alınıp işlenmesi gereken büyük bir birikime sahip olduğu söylenebilir. Timuçin'in bazı yönlerine değindiğimiz üç kitabı, felsefe ve edebiyat arasındaki ilişkileri anlama ve değerlendirme doğrultusunda yol gösterici çalışmalar olarak önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Afşar Timuçin, "Felsefesiz Edebiyat Edebiyatsız Felsefe Olur mu ya da Olmalı mı?" Felsefelogos, sayı:17-18, sayfa:9-15, 2002/1-2.
Afşar Timuçin, *Nazım Hikmet'in Şiiri,* Bulut Yayınları, 2002. (5. Baskı)
Afşar Timuçin, *Öykü ve Romanlarıyla Sabahattin Ali,* Bulut Yayınları, 2011.
Afşar Timuçin, *Sait Faik'in Dünyası,* Bulut Yayınları, 2013.

ÇAĞININ TANIĞI BİR AYDIN SANATÇININ PORTRESİ: AFŞAR TİMUÇİN

Haluk Güriz*

Afşar Timuçin yıllardır felsefeden estetiğe, şiirden roman ve öyküye, edebiyat eleştirisinden denemeye birçok alanda onlarca yapıt vermiş bir aydın. Kitaplarının çoğu kendi alanında tek olacak yetkinlikte. Böylesi aydınlık bir bilincin ve insanüstü çalışkanlığın birleşimi olarak ortaya çıkan yapıtlar yaşamı bütün boyutlarıyla kavramamızı sağlayacak derinliğe sahip bir bütünlük sunuyor. Bu yazıda bu yapıtların türlere göre ayrımı ve genel bir değerlendirmesini yapmaya çalışacağım.

Kuramsal Kitapları: Bu grupta Türkçe'de yayınlanmış, konusunda en geniş kitap olan "Düşünce Tarihi" başta gelmektedir. Üç ciltten oluşan yaklaşık 1400 sayfalık bir başyapıt Düşünce Tarihi. Daha önce yayınlanmış felsefe tarihlerinden farklı olarak felsefe düşüncesinin gelişiminin yanında irdelenen çağ ile ilgili edebiyat, sanat ve sosyal yaşantının zenginleştirildiği bir bütünlüğe ulaşılmış. Birinci cilt gerçekçi düşüncenin kaynaklarını, ikinci cilt gerçekçi düşüncenin gelişimini, üçüncü cilt gerçekçi düşüncenin çağdaş görünümünü içeriyor. Tarih öncesinden başlayıp XX. Yüzyıla kadar insanın düşünce yolculuğuna tanıklık eden bu yapıtlar şaşılacak yalınlıkta kaleme alınmış. Batı felsefe ve yazınının önemli metinleri kaynakçada yer alıyor. Bu yapıtı ile Afşar Timuçin hem geçmişte yayınlanmış felsefe tarihlerini yaşam ve sanatın gelişimi ile tamamlıyor, hem de insanın benzersiz yolculuğunu hiç de karmaşık olmayan bir biçemle karşımıza getiriyor. Yalınlık ve açıklık Timuçin'in yapıtlarında basitlik tuzağına düşmeden ortaya çıkardığı en temel ögeler.

Düşünce Tarihini kuramsal anlamda tamamlayan bir yapıt olarak ele alınabilecek "Felsefe Sözlüğü" de İngilizce-Türkçe,

---

* Dr., Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Cebeci Merkez Laboratuarı

Fransızca-Türkçe, Almanca-Türkçe dizinle zenginleştirilmiş felsefe kavramlarının yalın ve anlaşılır biçimde açıklandığı çok kapsamlı bir sözlük. Terimler Türkçe biçimleriyle sözlükte yer alıyor ve kavramın tanımlanmasında tarihsel boyut, süreç ve örneklerle tanımlanmasına özen gösterilmiş. Türkçe felsefe terimlerinin açıklaması yapılırken üç batı dilindeki karşılıkları parantez içinde belirtilmiş. Afşar Timuçin'in gerek Düşünce Tarihinde, gerekse Felsefe Sözlüğünde göze çarpan en önemli tavrı felsefeyi, insan düşüncesini dar bir uzmanlar grubunun tekelinde görmeyip bütün insanların anlayabileceği, fikir yürütebileceği bir alan olarak görmesi. Yüzyıllardır bulanık, karmaşık bir hale getirilerek, içinden çıkılmaz çevirilerle insanların gözünü korkutan felsefeyi birkaç yüz insanın kendi aralarında bazı kodları kullanarak anlaştıkları bir alan olmaktan çıkarıp bütün bir insanlığı kapsayan, herkesin kavrayacağı bir etkinlik olarak sunuyor. "Gençler İçin Felsefe Tarihi", batıdaki lise eğitiminin temel kitaplarına benzer nitelikte basitleştirmeden temel bilgileri veren bir giriş kitabıdır. Gençler için hem felsefenin temel konularını bütünsel olarak görmek hem de "Düşünce Tarihi"'ne giriş için ideal bir kaynaktır.

Üç ciltlik Düşünce Tarihi ve Felsefe Sözlüğünün tamamlayıcısı gibi değerlendirilecek güzelin bilimi, "Estetik" yapıtı ise hem tarihsel süreç içinde Estetiğin gelişimini aktarırken hem de bugün geldiği noktayı ve felsefeden ayrı bir etkinlik haline dönüşümünü anlatıyor. Diğer yapıtlarında olduğu gibi çok yetkin dil kullanımı, anlaşılırlık, akıcılık yapıtın önde gelen özellikleri. Bugüne dek yayınlanan estetik metinlerinin hemen tümünden yararlanılarak yazılmış bunun yanısıra örneklerle kavranması çok kolaylaştırılmış bir yapıt duruyor önümüzde. Yapıt estetik yargının oluşumuna etki eden etmenler, sanatsal yaratımın koşulları gibi önemli teorik tartışmalar içermektedir. Bu kitabı tamamlayacak biçimde pratik konuları ve örnekleri ele alan üç estetik kitabı daha yayımlanmıştır. Bunlar sırası ile "Estetik Bakış", "Sorularla Estetik Elkitabı" ve "Estetikte Anlam ve Yorum"dur. Bunlardan "Sorularla Estetik Elkitabı" bir anlamda "Estetik" kitabının konularını yeni başlayanlar

için soru cevap biçimde kısa ama öz nitelikte ele alırken, diğer iki kitap ise Estetikteki pratik konuları çözümlemektedir.

Gene bu bölümde değinilecek iki kitap birbirinin devamı niteliğinde olan Fransız düşünür Descartes'ın felsefesinin ayrıntılarıyla ortaya konduğu "Descartes'çı Bilgi Kuramının Temellendirilişi" ve "Descartes Felsefesine Giriş" metinleri. Descartes Felsefesine Giriş'te Descartes için söylenmiş bir sözü alıntılar: "Descartes insanlardan uzakta yaşadı, çağında hiçbir yapıt onun yapıtından etkilenmedi, ama çağının temel özellikleri onda bütün özellikleriyle yansır, çağının bilincidir sanki o." Bu önemli bulduğu düşünürün hem felsefesini hem de bilgi kuramını temellendirme çabasına girer. Şimdiye kadar anılan kitapları bile nasıl olağan üstü bir çalışkanlığın ve üretkenliğin yetkin bir bilinçle birlikteliğini sergilemekte yeterli görülmektedir. Ancak yalnızca bu kuramsal metinleri değil onun yanında belki onlar kadar derinlikli ve çeşitlilik içeren "Felsefe Denemeleri" ikinci grup kitaplarını oluşturuyor.

Felsefe Metinleri ve Denemeler: Burada yedi kitabı anmak gerekmektedir. "Özgür Prometheus", "Felsefe Bir Sevinçtir", "Ölesiye Sevmek", "Felsefenin Önceliği Bilgi Sorunu", "Ahlaksızlık Üzerine Kendimle Konuşmalar", "Eğitim Üzerine Kendimle Konuşmalar" ve "Eğitim Sohbetleri"dir. Buradaki denemeler felsefe dergilerinde yayınlanmış, panellerde sunulmuş metinlerin gözden geçirilmiş biçimleri. İnsansal etkinlik olarak felsefenin yaşamın birçok alanına bakıştaki önemi ortaya çıkıyor. Bu denemelerin bütününde sevgi, ölüm, korku kavramları bütün boyutlarıyla ve okuru şaşırtan bir derinlikle ele alınıyor. Ölesiye sevmek yapıtındaki "Bilinç ve Ölüm", "Felsefesiz Edebiyat, Edebiyatsız Felsefe", "Korkunun İktidarı" denemeleri yaşamda yüz yüze gelip içinden çıkamadığımız birçok sorunsalı büyük bir yetkinlikle çözümlüyor. Özgür Prometheus'da felsefe ağırlıklı denemeler ön planda yer alıyor. "İyi Bir Felsefe Eğitiminin Yaşamdaki Önemi", "Sanattaki Felsefe", "Varlık ve Bilinç" başlıklı yazılar bu kitabın dikkat çeken metinleridir. "Ahlaksızlık

Üzerine Kendimle Konuşmalar" ise Montaigne, Bacon ve Rabelais denemeleri tadında ahlak yazılarından meydana gelen bir denemeler bütünüdür. Eğitimle ilgili iki deneme kitabı ise öğretmenlerin mutlaka okuması gereken temel eğitim sorunlarına eğilen kitaplardır. Bu denemelerin bütününde göze çarpan özellik son derece basit, sıradan, gündelik bir durum, soru ya da olaydan yola çıkıp yaşamın bütününü ilgilendiren ve kuşatan sonuçlara varan ve yaşamın son derece içinde metinlerden meydana gelmesi.

İnceleme Kitapları: Bunlar arasında "Nazım Hikmet'in Şiiri", "Öykü ve Romanlarıyla Sabahattin Ali", "Sait Faik'in Dünyası", "Aşkın Diyalektiği" ve "Yeni Şiirimizin Kısa Romanı" isimli kitaplar yer almaktadır. Nazım Hikmet'in şiiri yayınlandığı yıl Türk Dil Kurumu ödülü almış, kendi kategorisinde tek inceleme sayılabilecek bir metin. Nazım Hikmet üzerine Türkçe'de yüzün üzerinde kitap yayınlandığı bilinmektedir. Yalnız Nazım şiirini estetik açıdan ve ideolojik bütünlüğüyle değerlendiren başka bir yapıt ne yazık ki bulunmamaktadır. İlk baskısı otuz altı yıl önce yapılan bu kitabın üzerine bu yetkinlikte bir benzerinin yazılabilmesi de zor görülmektedir. Bu kitapta hem şiirlerin tarihsel süreçte gelişimi, hem şairin düşüncesi ile yaşamı arasındaki koşutluk sergilenirken aynı zamanda şiirlerinden alıntılarla bütünlüklü bir çözümleme yapılmaktadır. Özellikle "Temaların Ayrıştırılması" başlıklı üçüncü bölümde Nazım'm duygu ve düşünce dünyası, sonuç bölümünde de Nazım'm çağımız için önemi çok yetkin biçimde vurgulanmaktadır. Sabahattin Ali ve Sait Faik kitapları Nazım Hikmet kitabını tamamlayan Türk yazınının üç önemli kalemini bütün yönleri ile inceleyen kitaplar olarak öne çıkmaktadır. İnceleme kitapları içinde yer alan bir tanesi de "Aşkın Diyalektiği" çağımızda çok kirletilmiş bir kavramı olanca zenginliği, çeşitliliği, sonsuzluğuyla irdelemeyi deniyor. Aşkın bir değer olarak, bir kültür alanı olarak tanımı, aşktaki sapmalar bazı başlıklar bu yapıttan. Cinsellik-aşk ilişkisi, hem bizim toplumda hem de dünyada aşk kavramına yıllarca yüklenen anlamlardan örnekler veriliyor. Afşar Timuçin bu yapıtında çok boyutlu, çok

geniş bir konuyu dilimizde başka bir benzeri olmayan bu kitabıyla çok akıcı bir biçimde inceliyor.

"Yeni Şiirimizin Kısa Romanı" kısa bir şiir tanımıyla başlayıp Tanzimat'tan bu yana önemli şairlerin birer şiir örneği ve şiirleri üzerine estetik yargılar içeren bir yapıt; kitap 1940 doğumlu şairlere kadar uzanıyor. Burada hem Afşar Timuçin'in estetik anlayışının zenginliğiyle oluşmuş değer yargılarını, hem de şiirimizde şimdiye kadarki egemen bakış açısı dışında, bir bakış gözlemliyoruz.

Öykü ve Romanlar: Bu grupta dört roman, dört öykü olmak üzere sekiz kitap yer almaktadır. Hem roman, hem de öyküleri geniş bilgi birikiminin ince bir sanatsal duyarlılıkla buluştuğu yapıtlar. Romanları "Yarına Başlamak", "Gece Gelen Eski Dost", "Kıyılar Durunca" ve "Tepedeki Yalnızlık" dır. Romanları bütün fazlalıklardan, yapaylıklardan arındırılmış, yaşamın içinden anlatılır. Dil kullanımına çok büyük özenin gösterildiği, konuları gündelik yaşamda sıkça karşımıza çıkan basit olaylardan oluşur. Tıpkı Felsefe Denemelerinde olduğu gibi o yalınlığın ardında insana ait birçok öğenin canlı, sahici anlatımını içeriyorlar. Yarına Başlamak, Gece Gelen Eski Dost daha çok diyaloglarla ilerleyen metinler. Her üç romanda da fazlaca betimleme, konuyu dağıtacak, metni hantallaştıracak genişlemeler yok. Bir çizgi üzerinde ilerleyen yaşamlar; kesişmeleri, ayrılmaları büyük bir sadelikle ve gerçekçilikle anlatılmaktadır. Afşar Timuçin'in gerek şiir üzerine, gerekse sanat ve estetik üzerine yazdıklarında bulanık, karanlık bir anlatımdan belirli şaşırtmacalara koşullanmış, fazla süslenmişlikten uzak durmasının yanısıra kaba ve slogana indirilmiş bir toplumcu gerçekçi anlayışla da tümüyle ayrıştığı izlenmektedir. Roman ve öyküleri bu teorik değerlendirmelerin pratik açılımları gibi görülmektedir. Her biri yaklaşık yirmişer öykü içeren öykü kitapları "Neden Bazı Akşamlar", "Denizli Pencere", "Aşkolsun Kırlangıçlar" ve "Geç Zaman Tutkuları" da anlatım özelliği olarak romanlarına benzerlik gösteriyor. Süssüz, yalın, doğal, ince bir duyarlılıkla bütünleşmiş, yetkin bir bilinçten süzülen, genellikle kısa ve kesitsel özellik taşıyan metinler.

a- Gündelik Denemeler: Gönül Gözüyle başlığı ile yayımlanan altı kitap TGS yayını Bizim Gazete'deki günlük yazıları bir araya getiren her biri bir köşe yazısı boyutundaki yazılardan oluşmaktadır. Gündelik olanı felsefe ve kültür ile bir araya getirmedeki ustalığı ile hem kolay okunan hem de derinlikli yazılardan oluşmuş bu denemeler felsefe ile ilgilenmeyen okurun da ilgisini çekebilir.

b- Şiirler: Beşinci ve son grupta Afşar Timuçin'in şiir kitapları yer alıyor. İlk şiir kitabı "Çöl" 1968, on üçüncü ve son şiir kitabı "Aşk Beni Çağırınca" ise 2013 tarihli. Timuçin'in şiirle ilişkisinin gençlik yıllarında başladığını, bir dönem A. Kadir ile birlikte dünya şiirinden çeviriler yaptığını biliyoruz. Dünya Şiir Akademisinin kurucularından olan Afşar Timuçin'in andığımız iki kitabı dışında diğer şiir kitapları şunlardır: "Destanlar", "Böyle Söylenmeli Bizim Türkümüz", "Savaşçı Türküleri", "Boş Beşik", "Ey Benim Güzel Sevdalım", "Bu Sevda Böyle Gider", "Arınmalar", "Akşam Türküleri", "Bulutlar Deniz Kokar", "Bir Yaz Güzellemesi", "Düşlerin En Güzeli". Afşar Timuçin'in şiir anlayışı hem kapalı ve karanlık bir şiir olarak gördüğü ikinci yeni akımından, hem de çok yalınkat, slogancı ve şiir dili anlamında yetersiz bulduğu toplumcu gerçekçi akımdan farklıdır. Nazım, Necip Fazıl, Yahya Kemal ve Behçet Necatigil'i beğendiği şairler olarak öne çıkarmaktadır. Ancak Timuçin'in şiiri herhangi bir şiir anlayışının devamı olarak değerlendirilemez. Şiirlerinde söz oyunları, okuyucuyu şaşırtan bulmacamsı öğeler yer almaz. İmgeleri yerinde ve şiir sesini, ahengini bozmayacak şekilde kullanmaktadır. Ben'in ön plana çıkmadığı, hüznün, kırılganlığın duyumsandığı bir şiirdir Timuçin'inki. Ama hep bir umudun, coşkunun gizlendiği, asla koyu bir karanlık ve umutsuzluğun hakim olmadığı şiirler. "Yeni Şiirimizin Kısa Romanı" incelemesiyle birlikte okunduğunda Timuçin'in hem şiire bakışı, hem kendi şiiri anlaşılabilir gibi görünüyor.

Ayrıca başta Descartes, Leibniz, Goldmann, dünya şiiri ve romanından olmak üzere çok sayıda çevirisi de bulunmaktadır.

Bu kadar çok alanda birbirinden önemli yapıtlar vermiş bir yazarı böyle bir yazı kapsamında bütün yönleriyle anlatmaya çalışmak mümkün görünmemektedir. Gene de bu yöndeki alçak gönüllü çabalardan biri sayılırsa bundan mutluluk duyarım.

AFŞAR AĞABEYİM GÖĞE BAKIYOR

Ahmed İnam*

Afşar Ağabeyim denize bakıyor. Bir martı kanadında Kant'ın Kategorilerini görüyor. Sonra havalanıyor Descartes'ın *Cogito*'su, konup Ataköy'de bir buluta. Kuruyor salıncağını Afşar Ağabeyim bir buluta, dudağında hanımeli kokan bir tebessüm, gözleri trombon çalıyor.

Sonra Cağaloğlu'nda bir küçücük odada emeğinin ışığı sayfalara akıyor. Eskilerden Şehir Hatları İşletmesi vapurlarından birinde dalgalara umudunu atıyor. Yaşanan hayatın kabalıklarını, çirkinliklerini, sığlıklarını okuyor hayat defterinden. Yıllarca konservatuvar öğrencilerine felsefe dokuyor. Elinde çantası, Boğaz'ın rüzgârında şiirlerine, romanlarına, çevirilerine, felsefe kitaplarına, düşüncelerine, duygularına uğurluyor gönlünü.

Aşk karanfili hep yakasında duruyor. Onu o kılan en önemli özelliği içtenliği. İçtenlikle söyler insanların özürlerini, önce kendi özürlerini söyleme cesareti ile. Yüreği insanları oldukları gibi sevecek genişlikte. Kendisiyle buluşmuş, kendini kabul etmiş, kendisiyle içten ilişkiler kurabilen ince bir insan.

Afşar Ağabeyim göğe bakıyor. Göğün ona baktığını duyarak. Sabrın, alçak gönüllülüğün, sevginin ve eleştirel düşünmenin harmanlandığı dünyasında Afşar Ağabeyim, bu dünyayı daha iyi anlamak için göğe bakıyor. Gökteki yeri, yerdeki göğü görerek.

Afşar Ağabeyim Türkiye'ye bakıyor. Türkiye'nin ona baktığını duyarak. Yazdığı binlerce sayfa içinden Anadolu topraklarının güngörmüş bilgeliği ona bakıyor. Bu ülkenin geleceğine düşürülmüş bir dip notundan öğrenciler ona gülümseyerek el sallıyor.

* Prof. Dr., ODTÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü

YERE GÖĞE SIĞMAZ AFŞAR HOCAM

Deniz İncedayı*

Afşar Timuçin Hocam için hazırlanan yayında küçük bir katkı istenmesi benim için büyük bir mutluluk oldu. Mutluluğun büyüklüğü kadar yazının güçlüğü de açıktı. Birincisi, Afşar Hocamın "bilim insanı" kimliğinden söz etmek kolay değil, çünkü bunu onun bütününden ayırabilmek neredeyse olanaksız. Ayrıca, böylesine yüklü bir içeriği sözcüklere sığdırarak aktarabilmek de bir o kadar güç. Dilimin döndüğü kadarıyla Hocamdan, onun bilim insanı özelliklerinden söz etmeye çalışacağım.

"Afşar Hocamın bilimsel çalışmalarından ne çok şey öğrendim ve öğreniyorum" diye başlayabilirim. Orta öğrenim yıllarından bu yana onun felsefe, eğitim, ahlak, edebiyat alanında ürettiği yazılar ve düşünceleri ufkumu genişletti. Fikirlerime kalıcı berraklıklar, farklılıklar ve dinamik zenginlikler getirdi.

Afşar Hocamdan söz ederken, belki de en önce onun anlatım dilinden söz etmem gerekir. O, en karmaşık olandan en basit olana kadar her bilgiyi, her içeriği, her düşünceyi ve her duyguyu en yalın biçimde aktarmanın büyük ustasıdır. Bir yazar ve bir felsefeci için doğal gibi görünse de, yazdıklarını okumadan, söylediklerini dinlemeden onun bu özelliğini kavramak kolay değil. Kendisinden de öğrendiğim gibi, berrak bir bilinç ve gerçek bilgi, anlatım yalınlığını da beraberinde getiriyor. Kavranması güç satırlar ve söylemler ise karışık bir zihnin belirtisi olabiliyor. Ancak bana göre, bunun ötesinde en karmaşık konuyu bile karşısındakine böylesine net aktarma, saydamlaştırma ve yalınlaştırma becerisinin altında Afşar Hocamın felsefecilerde bile az rastlanır filozof ve şair kimliği yatıyor.

Afşar Hocam kavramları yaşamın içinden alır, geliştirir ve yaşama geri verir. Onun düşüncelerinde ve yaklaşımlarında de-

* Prof. Dr., MSGSÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

ğerler insanların, toplumların zenginliklerine dönüşür. Temel ahlak ilkeleri, insani değerler ve erdem yaşamın doğasındadır. Soru sormak ve yanıt aramak ise bilim insanı olabilmenin olmazsa olmaz koşuludur. Bilim insanı sorgulayıcıdır, düşünceleri sürekli tartışmaya açar, dinamik kılar ve böylelikle yenilikleri yaratır ve besler. Ancak bilimsel açıdan dürüst ve gerçek bir tartışma araştırmalara ışık tutabilir ve yaratıcılığa araç olabilir. Gelişmenin temelinde de kuşkusuz araştırmanın derinliği, çok yönlülüğü ve yaratıcı zekâ yer alır.

Felsefeci Afşar Timuçin, birçok yazısında da belirttiği gibi, yaşamda gündelik olanın düşünsel sınırlarıyla ve alışkanlıklarıyla yetinmemeyi önerir. Gündelik bilinçle yaşamak tüketmektir, gelecekten bir şey beklememektir ona göre. Zaman geçirmek, kişisel beklentiler çerçevesine sıkışıp kalmaktır. O, bilim insanı olarak gündelik bilincin ve topluluk psikolojisinin ötesine geçen anlayışı yaygınlaştırmayı hedef edinmiştir. Gençler, gelecek kuşaklar ve toplumlar için farklı bir aydınlığın, güzelliğin, ilkelerin peşindedir. Afşar Hocamın zenginliği, bilim insanını aşan özgün kişiliğinde; şiiri, yazını, felsefeyi ve insanı buluşturmasındadır. Bilimselliğin ötesine geçer, şiirsel ve toplumsal duyarlılıklara ilişkindir. Yazmak ve üretmek; düşünmenin, tartışmanın, ulaşmanın ve yolculuğun bir yöntemdir.

Onun ürettikleri, okuyucularıyla paylaştıkları geniş bir disiplinlerarası alanda yankı buluyor. Mimar olarak, birçok çalışmamızda, yayınımızda, etkinliğimizde kendisinin araştırmalarının, yaklaşımlarının meslek alanımıza katkılarına tanık oldum. Hocam, kentsel ve mimari mekânın üretiminde düşünsel temelin, fikirsel yapılanışın ve dönüşümün nedenleri üzerine olsun, mesleğin siyasal/ahlaksal boyutları ile yaşam-mekân ilişkileri konusunda olsun çok kez bizlere farklı açılımlar getirdi, yeni bakış açıları sundu. Düşünce tarihinin izinde, insanın ve toplumların mekânlarından, kentlerinden, ilişkilerinden söz etti. Özgün bilim insanı kimliğiyle Afşar Hocam, mesleki alanları ilişkilendirmeyi, birbirleriyle etkileşime sokmayı ve felsefi çerçevede bütünleştirmeyi öneren

bir yaklaşıma sahiptir. Bu nedenle de, sadece kendi alanından ya da üniversitesinden değil neredeyse bütün meslek alanlarından ve farklı eğitim kurumlarından öğrenciler, onun kitaplarının, yazılarının ve konuşmalarının bağımlısı olmuşlardır.

Afşar Hocamın, gençlerle ilişkisi yaratıcı, destekleyici ve büyüleyicidir. Burada belirtmem gerekir: Bunca üretimin, yoğun çalışmaların arasında o, gençlere gönülden ve sınırsızca zaman ayırır, onlarla sohbet eder, onları dinler ve destekler. Gençlerle olmayı, düşüncelerini onlarla paylaşmayı çok sever. Kişiliğinde taşıdığı sorumluluk duygusunun ve coşkun sevgisinin gözle görülür bir yansımasıdır bu.

Ben de tanık oldum. Kendisini kitaplarından, şiirlerinden tanıyordum ve kafamda ulaşılması güç bir noktaya yerleştirmiştim. Lisansüstü dersimizin kapsamında bir konferans için konuk olarak davet ettiğimde, onun mütevaziliği, içtenliği, sıcaklığı bana büyük bir mutluluk yaşatmıştı. Yaşadığım duyguyu hep anımsarım, sınırsız alçakgönüllülüğün, yere göğe sığmayan büyüklüğünü ve sıcaklığını hep yüreğimde duyarım.

Afşar Hocamla tanıştıktan sonra, onunla dostluğu sürdürmenin, farklı sohbet fırsatları yaratmanın kaçınılmazlığını da anladım. Türkiye'nin her köşesine vakit ayıran yoğun programına, yıllar boyu -benim üniversitem de içinde olmak üzere- eğitim kurumlarındaki özverili hizmetlerine ve emeklerine, uluslararası katılımlarına, hiç bitmeyen konferans isteklerimize karşın, kendi ailesi ve özel yaşamı yokmuşçasına süren üretimi; onun bilime, edebiyata, şiire değil sadece, insana, topluma verdiği değerin de bir belgesi. Düşüncelerini daha çok okuyucuya, gence, aydına ulaştırma çabası onun kesintisiz süren yayınlarıyla da kanıtlanmış oluyor. Her buluşmamızda bana yeni bir kitabını 'arkadaşı' olarak imzalayarak armağan etmesi benim yaşamımın da bir olmazsa olmazına dönüştü.

Değerli sohbetlerinde; akademik-bilimsel çalışmaların, üniversite ortamının yanı sıra toplumsal değişimler, gençlerin sorunları, gelecek ve günlük sorunlarımız üzerine dertleşmek, benim için öğretici olmanın ötesinde, bir mutluluk ve yaratıcılık kaynağı

olmuştur. En güzel armağan, Afşar Hocamın bilim insanlığının, filozof kimliğinin, sevgi dünyasının ve duyarlılığının sonu görünmeyen derinliğini hissedebilmektir.

Afşar Hocamı anlatan bu yayın için yazmak başlangıçta da söylediğim gibi hiç de kolay olmadı. Ancak, davet ederek bana bu fırsatı sağlayan yayının yaratıcılarına ve emekçilerine teşekkür etmek isterim. Duygu ve düşüncelerimi aktarma olanağını verdikleri için. Sınırlı sözcüklere sığmayacak olsa da, bu birkaç satırda duygu ve düşüncelerimden söz etme şansı bana sevinç veriyor. İçime su serpiliyor, büyük bir bilim insanına, bir usta yazara, özgün bir filozofa, bir şaire ya da bir insana yalnızca ne çok şey borçlu olduğumu söyleme fırsatını bulduğum için...

Nasıl söylesem, darısı başınıza...

IŞILDAĞIMDAKİ AFŞAR TİMUÇİN

Müslüm Kabadayı*

Şiirlerini, ardından Felsefe Dergisi'ndeki yazılarını ilk kez 1978'de Ankara Üniversitesi DTCF'de öğrenci olduğumda okuma olanağı bulduğum Afşar Timuçin'le tanışmak isterdim hep. Zafer Çarşısı'nın üzerinde sahaflık yapan köydeşim Selim Sevim'in tezgahına düşen edebi-felsefi ve siyasi kitapları gözden geçirir, ilgimi çekenleri ayırır, sıraya koyarak okumaya ve incelemeye çalışırdım. Yeni çıkan kitap ve dergileri de Zafer Çarşısı'nda Remzi İnanç Ağabey'in Toplum Kitabevi'nden takip ederdim. Oradan aldığım Felsefe Dergisi'ndeki okuma olanağı bulamadığım yazıların geçtiği sayıları, yaz tatilinde köye götürüp okurdum. Hiç unutmuyorum, 1980'nin gündüzünde "Savaşçı Türküleri" kitabından şiirler okumuştum annemin çiçeklerle dolu balkonunda. Kendisi de ezdirerek türküler söyleyen annem, şiire de meraklıydı ve Nâzım Hikmet, Ahmed Arif, Enver Gökçe ve Ali Yüce'den okuduğum şiirleri can kulağıyla dinlerdi. "Davet" şiirini her okuduğumda Nâzım Hikmet'in, son bölümüne o da iştirak ederdi: "Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür / Ve bir orman gibi kardeşçesine / Bu hasret bizim" O güzel insanı, anaların anasını kaybettiğimizde mezar taşına bu dizeleri yazarak, türkü ve şiir coşkusunu orada da sürdürmesine katkıda bulunduğumu düşünüyorum.

"Savaşçı Türküleri"ni okuduğum günün akşamında, Felsefe Dergisi'ndeki bir yazıyı sesli okumuştum. O sırada mahir elleriyle yorgan diken annem, "Oğlum bunları kim yazmış?" diye sormuştu. "Afşar Timuçin Hoca" yanıtını verdiğimde, "Gündüz şiirlerini okuduğun adam değil mi o? Bizim Dadaloğlu'nun Afşarlarından mı oğlum?" diye sorunca şaşırmıştım. Okuma yazmayı zor söken ama yaşam deneyimiyle ilginç çözümlemeler yapan annemin, hocanın adıyla sınırlı düşünerek böyle bir soru sormadığını daha sonra

* Araştırmacı-Yazar

anlamıştım. Çünkü, dergideki yazısından önce Afşar Hoca'nın "İnançlı Bir Savaşçının Türküsü" şiirini okumuştum. Okuduklarıma pürdikkat kesilen annem, sık sık bana sorular sorar ya da yorumlar yapardı. Bu şiirin "Kendimi bir namlu gibi dosdoğru çiziyorum" dizesiyle Dadaloğlu'nun "Ferman padişahınsa dağlar bizimdir" dizesi arasında bağ kurmasıydı sonradan anladığım.

Zeki ve mücadeleci bir köylü kadının kurduğu bu bağ, yıllar sonra Afşar Hoca'nın İnsancıl Yayınları'ndan çıkan "Felsefe Bir Sevinçtir" kitabının işlevini anlamlı kılmıştır benim için. Bir insanın genetik özellikleriyle sarmallaşan yaşam deneyiminde çıkardığı değerlerin, o insanın kişiliğinin ana iskeletini oluşturduğunu; bunun üzerinde yükselen dünya görüşünün, estetik ve felsefi bilincin çok anlamlı görülmesi gerektiğini düşünmüşümdür hep. Afşar Timuçin'le ilgili 1996 kışına kadar şiir ve yazılarından devşirdiğim izlenimler, o kış Antakya İnsancıl Dergisi Temsilciliği'nde düzenlediğimiz "Aşk" temalı söyleşi için gelmesiyle vicahiye dönüşmüştü. Onun sakin, içten ve mütevazı duruşu ve konuşmaları, gıyabında edindiğim izlenimleri teyit etmişti. Berrin Taş ve Cengiz Gündoğdu'yla aramıza İstanbul'dan katılan hocayı, onlarca genç arkadaşımız dinlemiş, ona sorular sormuşlardı ama yetmemişti. Ali Miroğlu arkadaşımıza ait Asi kenarındaki Lades Kafe'de sohbet ve tartışma biçiminde devam etmiştik. Kafe'nin duvarlarına ve tavanına yerleştirilen balık ağı üzerine takılan şiirleri, özlü sözleri, desen, resim ve karikatürleri dikkatle inceleyen Afşar Timuçin, "Burası tam bir aşkın kahvesi olmuş; gördüğünüz gibi aşk tasasız ve yasasız bağlanmaktır." demişti. Bilmiyorum, kendisi hatırlıyor mu?

2009'da Mersin Üniversitesi'nde Çetin Veysal dostumuz, "Afşar Hoca'ya bir armağan kitap hazırlıyoruz. Senin de katkıda bulunmanı istiyoruz." dediğinde, mutluluk duyacağımı belirtmiştim. "Afşar Timuçin Romanının Işıldağı: Mücadele" başlıklı inceleme-değerlendirme yazımı göndermiştim. Düzenleme Kurulundaki arkadaşlarımız, bu güzel çalışmayı 2010'da Etik Yayınları tarafından yayın dünyamıza kazandırmışlardı. Evet, bu "Armağan" kitabındaki yazımın başlığındaki "ışıldak" ve "mücadele" sözcük-

lerinin, onu çok iyi betimlediğini bugün de düşünüyorum. Gerek akademik çalışmalarında, gerekse şair ve yazarlık uğraşısında dipten yol almayı, bunu yaparken de dostlarıyla örgütlü mücadele yürütmeyi hiç ihmal etmemiştir. Onu, Türkiye Yazarlar Sendikası'ndaki tıkanmayı aşmak için yürütülen bir çalışma vesilesiyle Güngör Gençay ve Osman Bozkurt'la Ankara'da ağırlamıştık. Ne yazık ki edebiyat dünyasındaki aklaban şaklabanların yarattığı bozulma nedeniyle o girişimleri akamete uğramıştı.

Onu en son olarak iki yıl önce Güngör Gençay'la ilgili İstanbul'da düzenlenen bir anma toplantısında, Aynalıgeçit'te düzenlenen "Edebiyatımızda Güngör Gençay'm Yeri" başlıklı sempozyumda gördüm. Sanat ve edebiyatımızın sosyalistlerinden ve Gerçek Sanat dergisinin ve yayınevinin kaldıracı olan Güngör Gençay'ın dostları olarak onlarca şair ve yazar orada buluşmuştuk. Etkinlik sonrası eleştirmen dostumuz B. Sadık Albayrak'ın rehberliğinde "Fıccın" adlı şirin bir lokantaya gitmiştik. Uzun masanın baş tarafında eşim Sevda, Sadık ve "Musa'nın Teybi" röportajlarından tanıdığımız Musa Ağacık'la düşüncelerimizi paylaşmıştık. Gazeteci Ağacık ilginç anekdotlarıyla sohbetimize renk katarken, masanın diğer tarafındaki Mehmet Güler, Osman Bozkurt ve Afşar Timuçin arasında edebiyat-siyaset ilişkisine dair sohbet koyulaşmıştı. Doğrusu, böyle ortamlarda ilişkiler düzeyliyse geleceğe aktarılabilecek çok değişik anılar, düşünce ve yorumlar, espriler ve doğaçlama şiirler dostluk zincirinin halkaları olarak dizilip gider. Fıccın'daki dizilişte, masanın bizim olduğumuz tarafında kırmızı şarap, Afşar Hoca'mızın olduğu tarafta rakı sohbetimizin çeşnisiydi. Hocanın mutfak kültürünün geniş ve sofra adabının da oturaklı olduğunu, 1996'da Antakya'daki buluşmamızda öğrenmiştim. 16 yıl sonra bu küçük ve şirin lokantada yeniden görmüş oldum.

Yaşama felsefi bir bilinç ve estetik bir sevinçle bakmasını bilen her göz, akşamların türküsünün, karanlığın ışıldağı olduğunu bilir. Afşar Timuçin'in şiirinde yapmacıksız ve içten sorgulayan, dıştan kuşatan bir umut dili olduğunu, böyle bir gözle okuduğumuzda hemen anlarız. Annemin yıllar önce kurduğu bağ gibi türkülere ası-

lır, türkülerle içimizden maviliklere uçarız. "Aşkın Diyalektiği"ni yazan Afşar Hoca'nın, adeta "somut durumun somut tahlili" yöntemimizi çivilercesine aşkı, yaşananda aramak ve bulmak güzellemesini çok önemsemişimdir. Onun, bu durumu anlatan ve "çona"mız olan (Lazca "ışık" anlamındadır.) İlkyaz kızımızın adıyla başlayan şiiriyle Afşar Hoca'mızı selamlıyorum.

İLKYAZ GİBİ

Sana hiç sormadan gelir
Dokunsan uçar gider

Az önce buradaydı
Bir kelebeğin kanadında
Bir demet çiçek gibi
Dalın üstündeydi gördüm
Bir yapraktan süzüldü
Dağıldı suyun parlak yüzünde
Sonra yayıldı yere
Az önce buradaydı

Aşk da ilkyaz gibidir
Yaşadığın yerde vardır
Aradığın yerde yok

"İNSAN YAŞAMININ BİR YÜZÜ EYLEMSE, DİĞER YÜZÜ DÜŞÜNCEDİR"[1]

Aslı Kayhan*

Değerli hocam Afşar Timuçin, bilimin anlamak için parçaladığı toplumsal alanı kendi özgül ilişkileriyle görebilmek için sosyolojiyi ve aynı zamanda bu çabanın aslında insanı ve onun üretimlerini tarihin evrensel akışı içinde araştırmak olduğunu kavramak için felsefeyi ve sanatın en soyut alanı olan müziği araştırmak gibi zorlu yolları seçme cesaretimin yol gösterici insanıdır.

Sevgili Afşar Timuçin hocamla ilk olarak akademik ilişkimizden çok önce Mimar Sinan Üniversitesi Sosyoloji Bölümü lisans öğrencisiyken 1990 yılında öğrenci derneği olarak düzenlediğimiz bir söyleşi etkinliğinde tanıştım. Düşünce Tarihi kitaplarını imzalamak ve sohbet için davetimizi hemen kabul etmesinden çok heyecanlanmış, böyle bir ismi ağırlamaktan dernek olarak çok gururlanmıştık. Afşar Timuçin sadece bir bilim insanı olarak değil edebiyat ve şiir alanındaki eserleri ve eleştiri çalışmalarıyla ve en önemlisi bu alandaki sosyalist mücadeleci kimliğiyle de bizim gibi, henüz yolun başındaki, sosyalist gençlik için büyük önem taşıyordu.

1992 yılında aynı bölümde Sosyoloji yüksek lisansına, müzik sosyolojisi alanında çalışmak isteğiyle başladığımda ilk hoca önerisi olarak onun ismini duyduğumda çok sevinmiş ve heyecanlanmıştım. Kendisi üniversitemizin Konservatuar bölümünde felsefe profesörü olarak çalışıyordu. İlk görüşmemizde sanki daha önceden kararlaştırılmış bir çalışma rutini içindeymişiz gibi başlayan içten ve üretken ilişki 2004 yılına kadar da aktif olarak devam etti. Hem yüksek lisans hem de doktora danışmanım olarak uzun soluklu, verimli ve üretken bir zeminde ilerleyen akademik yolculuğumuz Kocaeli Üniversitesi Felsefe bölümünde kısa ama değerli bir bölüm

1 Timuçin, Afşar (2005). *Felsefeye Giriş*. İstanbul:Bulut Yay.S.7

* Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü

meslektaşlığına da dönüşmüştü. Yüksek lisans tez danışmanlığına resmi olarak başlama kararı vermemiz, kendisinin sadece akademi içinde, akademi için değil bilginin toplumsallaşması için uğraşan mücadeleci ve idealist tutumunun en zor anlarını yaşadığı tarihsel bir günde oldu. O gün, sadece Türkiye'nin değil insanlık tarihinin de en utanç verici katliamlarından biri olan Sivas katliamının gerçekleştiği 2 Temmuz 1993 günüydü. Kendisi de davetliler listesinde yeraldığından otelde olduğu düşünülen Timuçin, o hafta geçirdiği mide kanaması nedeniyle uçağa binememişti.

Evinde resmi danışmanlık için gerekli ve zorlu prosedürü konuşurken bir yandan da kendisinden haber almak isteyenlerin ara vermeden çaldırdığı telefonlara cevap veriyordu. Büyük incelikle görevi olarak düşündüğü her iki işi de aynı anda kotarma çabasıyla onun kişiliğinin en değerli yanına tanık olmuştum. En sevdiği, üniversiteden beri yanyana olduğu arkadaşı, değerli meslektaşı, onurlu bilim insanı Asım Bezirci'yi kaybetmişken kendisinin orada olmadığı için ne hissedeceğini bilemeden acıyla kotarmaya çalıştığı o en zor günde yanında olmak benim için de yaşamımın en önemli anlarından biri olmuştu.

Hem gurur hem de buruklukla söylemeliyim ki; tek doktora tez öğrencisi olduğum Afşar Timuçin, kendi kuşağının tüm değerli özelliklerini barındırmaktadır. Türkiye'de akademik üretimin daha başlarında sayılabilecek bir döneminde, Cumhuriyet'in kuruluş ilkelerini hayata geçirme etkinliğinin bir parçası olarak sürdürülen ve elitist bir çabanın ürünü olan geleneğin ağır bastığı ortamda sürdürülen eleştirel ve kendi sınıfıyla organik bağ kuran bir bilgi üretme çabasının parçası olma özelliğidir bu. Eleştirellik, bilgiyi toplumsallaştırma, kendi sınıfı için bilgi üretme ve bunu yaparken de kişisel yaşamını da bu sorumluluğun etrafında örerek daha büyük bir erdemin peşinde koşma, bu kuşağın en saygıya değer ve her zaman öğrenecek çok şeyimizin olduğu en temel nitelikleridir.

Afşar Timuçin, insanla ilgili en genel en köklü araştırma olan felsefe alanında, bilgiyi öncelikle onun deneyimini üreten sınıfa, halka anlaşılır kılma çabasıyla kavrayışı ve diliyle yalın ve derinlikli

olanı biraraya getiren çalışmalar sunmuştur. İnsan düşüncesinin aydınlatmaya çalıştığı üç alan olan iyi, doğru ve güzelin çalışma alanlarını ve sınırlarını belirlerken her zaman vurguladığı en temel şey, onları araştırma alanları olarak ayırmaya çalışsak da yaşamda bir bütün oluşturduklarıdır. (Timuçin, 2005: 22-25) Bu bütünlüklü tarihsel ve evrensel kavrayışıyla Timuçin, edebiyat, şiir ve felsefe alanlarındaki üretimlerinde insanı ve onu insan yapan usunu ve emeğini duyurur. Eleştiri çalışmalarının en değerli ürünlerinden biri olan *Nazım Hikmet'in Şiiri* kitabında da bu bütünlüğü en yalın haliyle ifade eder; "Bu büyük şair, bu gerçek deha, ölesiye sevdiği yaşamı yüceltmek, kalabalıkların yazgısını paylaşmak, sömürülen, acı çektirilen insanların yanında yer almak, hiçbir katılığa, hiç bir bağnazlığa düşmeden öğrenmek, benimsediği ya da daha doğrusu paylaştığı dünya görüşünü daha da aydınlığa kavuşturmak için yaşadı ve yarattı. Kavgası sanatının, sanatı kavgasının ürünüdür." (Timuçin, 2002)

Kendi özel çalışma alanım müzik sosyolojisinin ilk ürünü olan yüksek lisans tezimde[2] de öğrendiğim ilk şey onun evrensel kavrayışının maddi temellerle belirlenen gerçekçiliğiydi. Müziğin tarihsel gelişim dinamiğini Ortaçağ dönemiyle sınırlandırarak incelerken, bir sanat olarak özgül yanlarını anlama ve sınıfsal temelleriyle belirginleşen dinamik maddi yanını açığa çıkarma çabasının nasıl ortaklaştırılabileceğini gördüm. Alttan alta hiç durmadan akan halkın üretken maddi dinamiklerinin bir parçası olarak müziğin, tarihin "karanlık çağ" olarak nitelendirilen o döneminde bile ne kadar renkli ve canlı olduğunu gösterebilmek toplumsal alanı kavrama yetimin ilk sağlam adımını oluşturmuştu.

Estetik kitabının girişinde ifade ettiği kavrayış, bence onun hem bilim hem de sanat insanı olma anlayışını gösterir; "Sanat insan içindir, yaşamdan gelir ve yaşama yansır. Sanat insanlar arasında bağları güçlendirecek, insanları birbirine bağlayacak,

2 Kayhan, Aslı. "Ortaçağ Müziğinin Toplumsal Temelleri",1995. Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji ve Metedoloji ana bilimdalı, yayımlanmamış yüksek lisans tezi.

ortak bir geçmişin ve ortak bir geleceğin sorumluları olduklarını duyuracak tek ortamdır. Bütün bunlar sanatçıyı ayrıcalıklı kılmaz. Sanatçı insanların arasında bir insandır, öbür insanlardan biridir. Sanatçı ayrıca insanın geleceği için özel öngörüleri olan insandır..." (Timuçin, 2000:9)

Doktora tezimde[3] düşünce tarihinin kopmadan akan tarihsel ve diyalektik sürecinde eleştirel ve gelmekte olanın sorunlarını görebilen kavrayışıyla Aydınlanma düşüncesinin ayrıksı düşünürü Rousseau'nun insan kavrayışını söylevlerinde ve *Toplum Sözleşmesi* kitabında izleyerek tartışmaya çalıştım. Bir buçuk yıl boyunca olağandışı durumlar dışında her hafta buluşarak, yazdıklarımı cümle cümle okuyup tartıştığımız, kütüphaneler arasındaki o yemek masası aynı zamanda ailesiyle birlikte en keyifli sohbetleri yaptığımız yerdi. Anısının daim olmasını dilediğim sevgili eşi Yüksel Timuçin'le tatlı bir rekabet içinde yaptıkları, zaman zaman tariflerini notlarımın arasına sıkıştırdığım, o kekler ve sohbet sıradan bir yaşamın içinde mütevazı bilgi araştırıcılığının ihtiyaç duyduğu herşeyi barındırıyordu. Bilgi üretmenin ne kadar disiplin, sorumluluk ve mütevazılık gerektiren ciddi bir uğraş olduğunu da, yaşamın her zaman bu kadar ciddiye alınmaması gereken bir uğraş olduğunu da o yemek masasında öğrendim.

KAYNAKÇA

Timuçin, Afşar (2002). *Nazım Hikmet'in Şiiri*. İstanbul: Bulut Yayıncılık. 1979 TDK Eleştiri Ödülü.

Timuçin, Afşar (2000). *Estetik*. 4.Baskı.İstanbul:Bulut yay.

Timuçin, Afşar (2005). *Felsefeye Giriş*. İstanbul:Bulut Yay:

3 Kayhan,Aslı . "Jean-Jacques Rousseau'nun Birinci Söylevi'nde (Bilimler ve Sanatlar Üzerine Söylev) Genel İnsan Kavrayışı, Doğal Durum ve Uygarlık Üzerine"1999. Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstiüsü Sosyoloji ve Metedoloji ana bilimdalı, yayımlanmamış doktora tezi.

GÖNÜL GÖZÜYLE AFŞAR TİMUÇİN

Esat Korkmaz*

"Gerçek donunu giymeye çalışırken,
yalan dünyanın etrafında altı kere döner."
Mark Twain

Afşar Abi, denemelerini, *Gönül Gözüyle* başlığı altından vermiş; daha sonra bu denemeler altı cilt halinde kitaplaştırılmış. Her bir deneme, *gönül suyundan bir damla*dır Afşar Abi.. Gönül suyu *sıkıştırılmış,* vicdan bilgisidir; gönül *ziyareti,* sıkıştırılmış bu vicdan bilgisi, *lokma* yapılarak gerçekleştirilir. Unutmayalım Abi, vicdanımızın bilgisi, ayık bilincimizin *yanlışıdır*; bu nedenle aklımızı *kendi aleyhine* çevirmeden(1), yani ondan *firar* edip onu *başka türlü* gerçekleştirmeden *vicdanımızla* buluşamayız.

Vicdan denilen *ata* binilerek yapılan koşuda en büyük yardımcımızın *sezgi* olduğunu, "Bir şeyin sezgisine varmak başka bilincine varmak başkadır.", diyerek vurguluyorsun.-Gönül Gözüyle I/ s, 9- (2) Vurgulamakta yerden göğe kadar haklısın Afşar Abi, çünkü deneme, sezginin, *bilinç* düzeyine çıkmış halidir. Sezginin kaynaklarına düşman yetiştirildiğimize göre deneme yazmak, *düşmanımızı yaşamımıza salmadır* bir bakıma. Özetle bizi yakamızdan tutup *sarsan* bir yazın türüdür, *deneme.*

Afşar Abi, "-Ben bu yazıları kelebekler gibi kısa ömürlü yazılar olarak düşünmüştüm", diyorsun: bana göre deneme türü yazıların kısa ömürlülüğü, ayık bilincin ikide bir onları içimize *kilitlemesinden* ileri geliyor. İçimize borcumuz büyüdüğü için, ödeme zorluğu yaşamaya başlıyoruz; bu nedenle vicdanımızı dışarıya *salmaktan* çekiniyoruz. Çekinmemiz, kendimizi, *koruma* güdüsüyle ilintilidir. Belli olmaz, *mührü kırıp* özgürleştirdiğimiz vicdan, önce bizim *yakamıza* yapışabilir; kim bilir?

---

* Araştırmacı -Yazar

Öyleyse deneme, akıldan *yaka kurtarma* yazısıdır: akıldan yaka kurtarma olgusu, *başlangıç* kültürlerinde, şenliklerle güncellenirdi. Dünyanın düzeni *askıya alınır;* yasaklar *iptal* edilirdi: İnsanlar *yaşlı* doğar, çocuk olarak ölürdü; -En küçüğümüz, en büyüğümüzdür, özdeyişinin tarihi işte bu *güncelleme* şenliklerine dayanır.

Kim ne derse desin akıl, *kendi sınırına* taşındığında denemeyle *tedavi* edilir; çünkü deneme, *vicdanın edebiyatıdır*. Kendi sınırına geldiğinde akıl, daha öteye gitmek isterse kendi üzerindeki denetimi *yitirmesi* gerekir. Özellikle yasaklı kültürlerde bu durum *içselleştirilmiştir*: anımsamayı ve saçmalamayı, iki etkili eğitim yöntemi olarak yaşama taşımayı bilmiştir. Bu yöntemlerden özellikle *saçmalama,* en üst eğitim yöntemi olarak algılanır; dili de *deneme*dir.

"Utanma duygusu insana yaraşır bir duygudur, tıpkı pişmanlık gibi. Gerçekten utanabilmek de eskilerin deyişiyle bir meziyettir. Utanma duygusunu yitiren insan yüzsüzlük ya da yırtıklık denen o pis ama rahat koltuğa yerleşiverir. Ondan sonra onun yapamayacağı yoktur." –Gönül Gözüyle III/ s, 47- Çok doğru Afşar Abi: insan, *başıboş* bırakılamayacak bir *hayvandır*; onun hayvanlaşmasını önleyen şey *utanmadır*; yakışıksız davranışlardan, uygunsuz işlerden *kaçınma* ya da kınanma, ayıplanma endişesiyle bir şeyi yapmaktan ya da yapmamaktan *sıkılma* durumunu anlatır. Anlaşılacağı gibi utanma, *doğruluğun* sermayesidir. İnsan doğuştan özgür ve bencil olduğu için utanma durumunu aştığında, bu yanının *denetimine* girer. Bencilce kendi haz ve çıkarının peşinde koşar. Giderek başkaları üzerinde *egemenlik* kurar ve *zalimliğe* kapı aralar.

Ne güzel, "İnsan dünyada bilincinin elverdiği ölçüde yaşar. Bilincimiz ne kadarsa düşüncemiz ve eylemimiz o kadar olacaktır, umudumuz da o kadar olacaktır. Umut her zaman vardır, yaşam değişerek sürdükçe umut tükenir mi? Bir aldanış olarak bile umut güzel şeydir.", diyorsun Afşar Abi. –Gönül Gözüyle II/ s, 151- Olanaksızdan sakınıp da *olağanın* sınırları içinde gezinmeye başladı mı bir kere insan, umuduna *kelepçe* vurur; despotla ortaklık kurma

yoluna girer; sıradan olmayanı *sıradan* yapar.

"Çocuklar Harcanıyor", diye feryat ediyorsun Abi; "Olan sonunda onlara oluyor. Toplumun bu duruma gelmesinde onların hiç suçu yok. Onlar babalarının, annelerinin, dedelerinin, yedi göbek ötedeki atalarının yaptıklarını ödüyorlar. Yaptıklarını mı ödüyorlar yoksa yapmadıklarını mı? Daha çok yapmadıklarını. Bizim sıkıntılarımız yapmadıklarımızdan geliyor genelde."-Gönül Gözüyle III/s, 203- Çok yerinde bir saptama; gönül *sayıklaması* böyle bir şey işte. Büyüklerin *yanlışında* buluşur, *kucaklayıverirsin* çocukları. Yaşamın halinden sıkılanlar, kendi *geleceğine* sığınırmış: Gelecek *çocuk,* demektir. İkide bir çocuklarımızın bize *kıs kıs gülmesi*, geleceğimizin *oyuncağı* olduğumuzu kanıtlar. Öyle değil mi? Artık çocuklarımıza bile çoğunluk, *kendimizi uyutacak ninniler* söylüyoruz.

Çocuklarımızla buluştuğumuzda, kendi *öncemiz* hakkında bilgi sahibi olmaya başlarız: Geçmişimiz bize *yansır*; geçmişimize bir pencerenin açılmış olduğunu görürüz. Artık, dünya şuradan-buradan *rastlantısal* olarak fırlatılmış nesnelerden oluşan bir yığın olmaktan çıkar; her şey *anlam* kazanıp çözülüverir. Öyleyse çocuklarımız uykumuzun kapısını çalsın Afşar Abi; dürtsün, dürtsün de *uyandırsın* bizi. Doğamıza *ihanet* etmeyelim; kollarına alsın bizi doğamız; gözlerimize *görmeyi,* kulaklarımıza *duymayı* öğretsin.

Şimdiki zamanı büyükler işgal ettiği için çocukların gerçeği ya biraz *geriye* çekildi ya da biraz öteye atıldı. Demek ki şimdiyi *terk* etmeden, çocuklarımızı *düşünemeyeceğiz* ve çocuklarımızla *birlikte* olamayacağız. Zamanı *gelecek, şimdi ve geçmiş*, diye parçalara ayıramazsak eğer çocuklarımız, *sisler* içinden onları çağıracağımız günü bekleyecekler. Gün uzamasın, diyorum Afşar Abi; çocuklarımızca *terbiye* edilmenin zamanı geldi de geçti bile, diye ben de *haykırıyorum.*

Şimdi de gelelim denemelerinde sıkça sözünü ettiğin aşka Afşar Abi: "Düşünürler iki şeyin, aşkın ve sarhoşluğun gizlenemeyeceğini söylerler", diye giriyorsun konuya. Ardından da "insanların gene de aşka uzaktan uzağa korkulu ama ilginç, öldürücü ama büyülü

bir kaba tutku gözüyle bakmaları bir çelişkiden çok aldanmayı bilmeyen, aldatmayı hiç bilmeyen doğanın cilvesi olarak algılanabilir." –Gönül Gözüyle III/ s, 93-, tümcelerinle aşkın *terbiye edilemez* yanını vurgulamaya girişiyorsun. Düşünce *geziniyor*, geliyor evliliğe: "Ben ikide bir evliliğin kötü bir kurum olduğunu yazmış söylemişimdir. Doğrudur. Evlilik kötü bir kurumdur, berbat bir kurumdur. Ama çocuk yetiştirmenin tek yolu evlilik kurumundan geçiyor ne yazık ki. Evliliği bir cinsel rahatlama ortamı olarak düşünenler bir süre sonra düş kırıklığına uğrar. Evlilik aşkı öldürdüğü gibi cinselliği de tek biçim bir yapıya indirger. Aşkı yaşamak için de cinselliği yaşamak için de en iyisi evlilik dışı kalmaktır. Zaten yasallaşmış bir aşk, sağlam kazığa bağlanmış bir cinsel ilişki ne anlama gelir ki" –Gönül Gözüyle II/ s, 31-

Ben de senin gibi düşünüyorum Afşar Abi. İsteseler de istemeseler de, durumlarından zevk alsalar da almasalar da, hemen ayrılacakmış gibi davransalar da ölümüne bağlı olsalar da âşıkların yarattığı *iki kişilik çete,* kendi yıkımını kendi içinde taşıyan bir *savaş silahıdır*: Tetiğe basıldığında, hem kendilerini hem de saygıdeğer bulunan her şeyi *parçalar.*

Sevginin sırrı aşktır: Sırrına ilgisiz kalmış ya da sırrıyla ilgisi kesilmiş sevginin *yoğun tutkularla* işi yoktur; aklı öne alır ve aklın sınırlarını özveriyle korur; görmüş-geçirmiş, hoşgörülü ve sevecendir. Bu nedenle herkes sevgiyi *sever*; sevgide, herkesin sevgisinden *başka bir şey* bulunmaz. Onun için burjuva toplum, Sevgililer Günü'nde sevgiyi, sevgililer aracılığıyla *herkesin kullanımına* sunar; sevgide, *herkesin* sevgisi olsun, diye.

Aşkın sevgiye dönüşümü özünde bir *yabancılaşmadır*: Bu dönüşüm, ya *evlilik* kurumu aracılığıyla ya da varacağı yer evlilik olan *sevgili* ilişkileriyle gerçekleştirilir: Aşk ile evlilik ya da sevgili ilişkisi, doğası gereği *ezbere* dayanmaz. Evliliğin ya da sevgili olmanın bir ön hazırlığı, bu anlamda kutsallığının *onaylandığı* bir süreç değildir aşk. Evlilik ya da evliliği amaçlayan sevgili ilişkisi denilen şey, aşkın *zorunlu bir sonucu* olamaz; *sıkıntılarla* demeyeceğim ama getirdiği *kolaylık ve alışkanlıklarla* evlilik kurumu,

yasağa ve günaha sapmadan *tekrarlarla* yaşatılmaya çalışılan sevgili ilişkisi, aşkı öldürür ya da dönüştürür.

Terbiye edilemez olan yaşanmamışlığımız, bize *koşan bir aşktır*. Bu nedenle aşk, her şeyi güzel gösteren bir *düştür*. Demek ki âşık olmak, bir bakıma *düşünce düşü* kurmaktır. Doymak bilmez sevişme isteğimizi bu düşe bağlamadan *can ısmarlamak*, âşık olabilme olasılığını tümden ortadan kaldırdığı için aşkın geleceği *iptal* edilir ya da aşk, yaşanmamış geleceğini *toplar* ve çekilir perdeden.

Aşk bize başlangıçta bağışlanmış bir *vahşiliktir*: yaşam çekilmez duruma geldiğinde, *terbiye edilmiş* yanımıza değil, *terbiye edilmemiş* yanımıza *mihman* oluruz: Bu bağlamda, aşkın geleceğinin *iptal* edilmesi, insan olma sığınağından *yoksun* kalacağımızı gösterir.

Hastalık-hastalıklar yakana yapışmış görünüyor Afşar Abi: ikide bir denemelerinin *gündemini çalmış*. "Yüksek tansiyon, uyuz... derken bir de 'şeker' çıktı. Doğanın buyruğuna başeğmekten başka ne yapabiliriz ki?... Bir İngiliz atasözü 'Hastalık ne olduğumuzu anlatır bize', diyor. Bakın, bu doğru işte. Ölümün eşiğinde yaşamın anlamını daha iyi kavrıyor insan. Hastalık bize katlanmanın erdemini öğretiyor." -Gönül Gözüyle II/ s, 19-20-

Dilerim sağlığınız, herhangi bir *hastalığın saldırısına* uğramaz da bedeninizin gölgesi*nde keyif çatarsınız* Afşar Abi. Sağlıklı değilken ilaçla acıyı bertaraf etmek istediğimizde duygularımızı *köreltiriz*, artık kendi gölgemizde *zevk* yapamaz duruma geliriz; acı, hastalığımızın kendisi değil de *sırrı* olup çıkar. Hastalığın *sırrı* harekete geçti mi bir kere, aldığımız zevkin-keyfin, doğamıza *aykırı* olup olmadığına hemen *tanı* koyarız ve acı *doğurmayacak* bir *hazzın* peşinde koşmaya, ilaçla örtülmeye gerek göstermeyecek bir zindeliği *beslemeye* başlarız: "Güzel bir vücut, erdemli bir ruhun çeyizidir" demiyor mu?, Thomas More.

Yaşlanıp da zaman yavaşladığında çoğunluk hasta olmak için *hastalık yaşanır* ya da yaşamak için hastalık *kovulmaya* çalışılır. Böylesi bir duruma düştüğümüzde Afşar Abi, geleceğe *çentik açmak* zorlaşır; bizler de seçeneksiz, *unutulan geçmişin* girintilerinde oyalanarak rahatlamaya çalışırız:

Bizim için kalabalıklar *yalnızlaşmıştır*; anılar *yutulur*, ilgisizlik nedeni kinler *kusulur*; ilgi *mide kilitlenmesi* ile çağrılır; benlik dışarıda gezinirken *tedirgindir;* zaman biraz *tuhaftır;* zaman hem *hapishane* hem de bir özgürlük alanıdır.

Son söz ölümündür, değil mi Afşar Abi: "Ölüm kararlıysa bir şey yapamazsınız. Bir gün bekler, bir gün daha bekler, sonunda haydi bakalım der.... Ölüm uslu bir çocuktur, çok zaman gece gelir, gündüz geldiği de olur. Haydi giydirin de onu alıp gideyim, gitsin biraz dinlensin, çok yoruldu, der. Birden her şey düz ve ıssız bir dinginlikte, bir çöl genişliğinde kalakalır." –Gönül Gözüyle I/ s, 173-174-

Sık sık *güzel, anlamlı* yaşadığını, bir *doyumsuzluk* içinde bulunmadığını yazmışsın Abi; ben de diyorum ki *azarlama* hakkı elinde olmakla birlikte *ölüm*, güzel ve anlamlı yaşayanlara *teşekkür eder*. Sana da teşekkür edecektir Afşar Abi, *kuşkun* olmasın.

Özünde her ölümde dünya bir kez daha yok olur; bu bireysel bir *kıyamettir* ve bireysel zamanın ölüm günüdür. Ne güzel söylemiş Hayyam:

> "Ben olmayınca bu güller, bu serviler yok,/ Kızıl dudaklar, mis kokulu şaraplar yok,/ Sabahlar, akşamlar, sevinçler, tasalar yok,/ Ben düşündükçe var dünya, ben yok o da yok."

Bizler *tanık bilinciz* Afşar Abi: bu dünyaya, bu yaşama *tanık* olmaya devam; nice yıllara... Eyvallah!

1. "Sorun, akıldan vazgeçmek değil(...), onu kendi aleyhine döndürmek ve onu başka türlü gerçekleştirmektir; bu ise yalnızca bildiğimiz akıldan vazgeçerek başarılabilir.." (Eagleton, Terry; *Tatlı Şiddet/ Trajik Kavramı*-Çev.: Kutlu Tunca-; İstanbul- 2012; s, 282)
2. "Sezgi, uygarlıkta yanımızda barındırabileceğimiz sayılı içgüdülerdendir, sorgulayan zihnin keskin uyarıcısıdır." (Okucu, Buket; *Huzursuz;* Cogito; Yapı Kredi Yayınları; Üç Aylık Düşünce Dergisi; Sayı: 52; Güz 2007; s, 79)

AFŞAR TİMUÇİN'DE FELSEFENİN ÖNCELİKLİ SORUNU OLARAK BİLGİ

Zekiye Kutlusoy*

Afşar Timuçin, *Felsefenin Önceliği Bilgi Sorunu* başlıklı kitabında (Bulut Yayınları, İstanbul, 2013), dört ayrı yazıda ele aldığı bilgiyle ilgili sorunları sırasıyla "bilinç", "toplum", "estetik" ve "ahlak" açılarından irdelerken bu bağlamların sorunlarını da bilgi açısından soruşturmakta, aynı zamanda da bilgi anlayışını ortaya koymaktadır. Bilgiyi/bilmeyi felsefenin öncelikli sorunsalı, bilgikuramını da felsefenin temel konu alanı olarak gören Timuçin, felsefeye (felsefi bilgiye) ilişkin olarak serimlediği görüşleriyle de Yeniçağda Descartes, Locke ve Kant'la felsefede alınan bilgikuramsal dönemecin netleştirdiği modern bakış açısına sahip bir duruşu sergilemektedir.

Kitabın ilk yazısı "Bilgide Özne ve Nesne İlişkisi/Bilgikuramının Tarihsel Gelişimi"nde Timuçin, bir bilinç etkinliği konumundaki düşünmenin ürünü olan bilginin doğrulanmış ama mutlak da olmayan yapısını belirtirken, bir bilgi araştırması için de -birbirleriyle ilişkilerinde sürekli dönüşmekte olan içeriklerin oluşturduğu- bilincin, psikoloji ve fizyolojiden de yararlanan filozof tarafından, öncelikle felsefi bir içgözlem yoluyla araştırılmasının gereğini vurgular. Ona göre bu bilgikuramsal temellendirme, aslında, ortaya konan felsefi bilginin temellendirilmesidir ve bu bağlamda da tarihsel sürece bakılarak bilginin özne-nesne etkileşimindeki koşullarının belirginleştirilmesi zorunludur. Yere sağlam basan bir metafiziğe (bilinç tanımlamasına) sahip, yetkin bir bilgikuramı için -içebakışçı, sinirbilimsel ve psikolojik- bilinç gözlemlerinin gereğine inanan Timuçin, ruhsal olanı bedensel/beyinsel işlevlerin bir sonucu olarak görerek özdekçi bir zihin/bilinç yaklaşımı benimser. Bilinci bilinç kılan bilgisel içerikleri

* Prof. Dr., Maltepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü.

olduğu için de bilince ilişkin bir *tabula rasa* açıklamasını reddeder. Felsefede tutarlılığın, tutarlılık içinse dizgeselliğin önemine dikkat çeken Timuçin, tutarlılığın, bütünü oluşturan parçaların birbirleriyle ve bütünle olan uyumu sayesinde gerçekleşebilmesinin gerisindeki yöntem(lilik) anlayışının altını çizmekte, dizgeyi ve yöntemi sağlıklı bilgiye varma çabasının iki farklı görünümü olarak belirlemektedir. Şimdi, değişim sorununun getirdiği değişen-değişmeyen ikilemiyle geliştirilen Antikçağ yaklaşımlarının ardından Platon'un ülkücülüğünün ve Aristoteles'in gerçekçiliğinin felsefe tarihindeki iki farklı bilgi görüşünün yolunu açtığına değinen Timuçin'e göre, söz konusu ikilemin ürettiği töz kavramıysa Hobbes ve Locke'la silinmeye başlayana dek felsefi öğretilere temel oluşturmuş, bilgi de doğaüstüyle bağlantılandırılarak ele alınmıştır. Timuçin, önce Platon'un doğuştancı sonra Aristoteles'in duyu-deneyimci bilgi anlayışlarının Hıristiyanlıkla uzlaştırıldığı Ortaçağın sonlarında, bu görüşler arasındaki ayrıma dayanan us-deneyim karşıtlığının tümeller tartışmasıyla bilgi sorununu yeniden gündeme taşıdığı; zihne/bilince yönelen Yeniçağ İngiliz empirizminin psikoloji biliminin kurulmasında önemli katkılarının olduğu; F. Bacon'ın kurmaya giriştiği ussallık-deneyimsellik dengesini en çok da Kant'ın başardığı yönünde kimi saptamalar yapar. Timuçin'e göre günümüzdeyse -kuram ve uygulamanın birbirini tamamladığı- bilim sayesinde bilgideki özne(l)-nesne(l) dengesi bir bütünlük içinde kendiliğinden kurulmakta, bilinç-gerçeklik, geçici-kalıcı, devingen-durağan gibi artık keskin kutuplaşmaları göstermeyen karşıtlıkların ikilileri, birbirini tümleyen, birbiriyle var olup açıklanan koşul bağlamlarını oluşturmaktadır.

İkinci yazı "'Kesin Bilgi' ve 'Görüş' Karşıtlığı/Bilginin Toplumsal Yüzü ve Kültürdönüşümü"nde bilginin toplumsallığı sorununa odaklanan Timuçin, gündelik/eksik bilinç ve düşünmeyle toplumsal yaşamda kitlesel bir birikim olarak oluşan ve zamanla değişip dönüşen görüşler ile bilimsel arayış ve genellemelerle varılan kesin (apaçık, sağlam, gerçek) bilgiler arasında bir ayrım yapar. Buna göre, toplumsal olguların anlamlandırılmasmda

yetersiz bilincin sorgulamaksızın hemencecik/kolaycacık yöneldiği ortalıktaki görünür/yakın nedenlerle, sezgisel bir biçimde, pekala yanlış da olabilecek görüş niteliğinde temelsiz yargı, fikir ve sanılar (bazen de düpedüz boşinanç, önyargı, saplantı, vb.) üretilirken, kanıtlanmış bilimsel bilginin derindeki uzak/saklı nedenlerine ancak kuramsal bir çerçeve içinde, yöntemli olarak, gerekli bilinç donanımıyla erişilebilir. Şimdi, toplumsal olanın gerçek nedenlerinin doğru bir şekilde anlaşılabilmesi için toplumun kültür değerlerinin ve dönüşüm koşullarının çözümlenmesi gerektiğini düşünen Timuçin, bireysel görüşlerin toplumsal arenada bütünleşerek oluşturduğu ortak değerler dizgesinin kültür araştırmaları için son derece önemli bir ham veri kaynağı olduğunu belirtir. Toplumun ortak düşünme kalıplarıyla ürettiği görüşlerdeki değişimin -nedenleri yayılma, sömürgecilik ve kitlesel göç gibi dışsal, nüfus artışları/azalışları gibi içsel etkenler olan- kültürdönüşümü kavramıyla aydınlatılabileceğini savunan Timuçin'e göre, belli bir yerdeki/zamandaki insanı/toplumu anlamak için yürütülecek bir kültürdönüşümü araştırması, kültürler arasındaki doğrudan ve sürekli etkileşimin ortaya çıkardığı duyuşsal, bilişsel, davranışsal değişimleri, kültürel değerlerin karşılıklı olarak birbirlerini nasıl dönüştürdüklerini açıklığa kavuşturmaktadır. Ancak, Timuçin, kültürel etkileşimlerin, üst düzey araştırma alanlarının ürettiği üstyapı değerlerini (bilimsel, felsefi, sanatsal etkinliklerini, yaratılarını) içeren, evrensel bilinçle ilgili kültür alanından çok, kişi, topluluk ve toplumların ürettiği kitlesel görüşlerin genel kültür alanında gerçekleşip, iletişim araçlarıyla da kolaylıkla yaygınlaşabilmesinin, kültür değerlerinde hızla olumsuz dönüşmelere yol açtığına da dikkat çeker. Bununla birlikte kültür tarihindeki gelişmelerden yola çıkan Timuçin, bilinç düzeyinin yükselmesinde kültürdönüşümlerinin büyük katkılarının olacağına ve insanlığın bir gün ortak bilinçten aldığı payla yetinmeyip, değerini takdir ettiği gerçek bilginin peşine düşeceğine dair inancın korunmasından yanadır.

Üçüncü yazı "Estetikte Özne ve Nesne İlişkisi/Estetik Bilgide

Yabancılaşma Olgusu"nda Timuçin, felsefeden kopup kendi yöntemini uyguladığı konu alanında estetiğin, hem normatif bir bilgi hem de deneysel bir bilim alanı olduğunu vurgular. Ona göre, sanatta nesnel olan kadar öznel olan da belirleyici olduğu için, bilimlerin ve felsefenin edilgin izleyicisinin tersine, -yaratıcısının öznelle nesneli bütünleştirdiği- sanat yapıtını diyalektik bir ilişkide özgürce yorumlayarak yaratıya katılan izleyicinin etkin konumu, estetik bilginin kesinliğini ortadan kaldırmaktadır. Timuçin için, sanat izleyicisinin -insana ilişkin sayısız anlamlarla yüklü- yapıta yöneliminin öncelikli koşulu, bir anlamlandırma yak(ın)laşmasının ilk aşaması olan yabancılaşmadır. Bilinmeyen karşısında tümüyle dağılmış bilincin kendinden çıkarak kendi olmayanla buluşması, kendine döndüğündeyse yeni bir bütünlüğe erişmiş olması sürecinde dikkat, Timuçin'e göre belli, tek bir nesneye odaklanmakta, bilinç tüm olanaklarıyla edindiği bilgilerle yabancılığından kurtulmaya çalışmaktadır. Ancak, bilincin, başka bir bilincin yaratısı olan bir sanat yapıtı karşısındaki yabancılık duygusundan hiçbir zaman tam olarak sıyrılamayacağına dikkat çeken Timuçin, yine de doğrunun, güzelin ve iyinin bilgisine yabancılaşma eşiklerinin aşılmasıyla varılabileceğinin altını çizer. Bir bilinenin yeni bilinmezleri/yabancılıkları açığa çıkardığını, böylece de sürekli bir biçimde başkalaşan bilincin dağılıp toparlanarak kendisini yenileyip dönüştürdüğünü vurgulayan Timuçin'e göre bilinçler, asıl başka bilinçler karşısında yabancılık çekmektedirler. Her bilincin kendine özgü özellikleri ve koşullarından ötürü özgün ve biricik olan yaratısının da başka bilinçlerce anlaşılması pek kolay değildir. Gerçekten de bir nesne olarak algılanıp, sanatçı bilincinin bir ürünü olarak da kavranan sanat yapıtı, içerdiği dünyaya ve insana ilişkin sayısız anlam açılımıyla duyum-duygu-düşünce bütünlüğünde yakalanırken izleyeninin bilincini zorlar. Buradaki estetik haz için duygusallık boyutunu önemseyen, düşünsel hazzın gerçekleşmesiniyse zorunlu gören Timuçin'e göre, dinsellik/toplumsallık yanı ağır basan sanat anlayışında Rönesans'la birlikte bir dönüşüm başlamış, 19. yüzyılın başlarındaysa düşünsellik

boyutunun öne çıktığı yeni sanat anlayışı yeni estetiği de doğurmuştur. Bir insan araştırması olarak görülen çağdaş sanat, artık izleyicisinden/estetikçiden, sanat tarihine ve nesnel koşullara ilişkin bilgisi, sanatsal öngörüleri, vb. olsa bile, yapıt/sanatçı ile ortak bir dil yakalamaya çalışarak kurduğu öz(n)el iletişimde yetkin yorumlar beklemektedir.

Kitabın son yazısı "Felsefenin Işığında Ahlak/Ahlak Bilgisinin Temelleri"nde Timuçin, insanı ve değerleri soruşturan, kural koyucu niteliğe de sahip bir felsefe dalı olarak ahlakın, aslında, -başından beri genel anlamda yaşama ilişkin bütünsel bilginin peşine düşmüş bilgelik sevdalısı- felsefenin özünü oluşturduğunu, insan yaşamının gereksinimlerinden doğmuş olmasından ötürü de sorunlarıyla ilgili olarak felsefe tarihine bakılması gerektiğini bildirir. Timuçin'e göre, şimdi/burada olanı aydınlatan, yaptığı açılımlarla başka zamanlara/yerlere doğru da yönelen ahlak bilgisi, bireyselle toplumsalın buluştuğu, davranışların insani amaçlar doğrultusunda yüce değerlere göre belirlendiği bir alan olmak durumundadır. Şimdi, kimi iktisadi ve toplumsal nedenlerin yeterli bilgi birikiminden yoksun bilince, bu düzeydeki bilincin de toplumsal utanç ve dinsel korku temelinde yasaklayıcı bir düzene yol açması, ahlaki sorunların ortaya çıkmasını kaçınılmaz kılar. İnsan davranışlarının bilgi temelli bir değerler çerçevesine oturtulmasında felsefenin toplumsal yükümlülüğünü anımsatan Timuçin'e göre, insana ilişkin olanı, ancak bilgikuramı sayesinde, -tarihsel, kültürel, bireysel, bilinçsel, vb. koşulların belirlediği- felsefi bir dizge bütünlüğü içinde kavramak olanaklı olduğu için, ahlak mutlaka bilgikuramına dayanmak durumundadır. Öte yandan, hak ve ödevlerin toplumsal açıdan belirlenmesinin bireysel özgürlükleri kısıtladığını, bu bakımdan ahlakın (kuralların) tartışmaya da açık olması gerektiğini belirten Timuçin için, duygusal ve düşünsel farklılıklar sergileyen bireylerin yükümlülüğü, -tek tip davranış/yaşam biçimleri üzerinde- uzlaşmaktan çok birbirlerine saygı göstermek olmalıdır. Toplumun esinlediği değerlerin bireysel bilinçlerce yaratılmasından dolayı, ancak yetkin bilinçli bireylerin

insanlaşma yolunda kitlesel dönüşümlere önayak olabileceğine inanan Timuçin'e göre, birey-toplum aykırılığının ahlak alanında doğurduğu karşıtlıklar, sürekli değişip dönüşen değerler temelindeki görüş çeşitliliklerinin tetiklediği kişiler arası çatışmalar, sorgulanarak, irdelenerek aşılabilir. Bu bağlamda Timuçin, ancak, birbiriyle uyum içindeki ussal ve duygusal yanlarıyla yetkin bir bilinç donanımına sahip bilge insanın (örneğin filozofun), bilincinin koşulları doğrultusunda, sorumlu ve ölçülü/dengeli bir biçimde, insanlığın yararını da gözeterek davranmasının (insani değerleri yaşamasının), onu hem özgür hem ahlaklı/erdemli hem de mutlu kıldığını vurgular.

Sonuç olarak, yazılarında bilgi/bilinç yetmezliğinin bireysel, toplumsal, ahlaki ve sanatsal alanlarda doğuracağı güçlüklere ve birçok bakımdan yol açabileceği tehlikelere dikkat çeken Timuçin'e göre sorun, tek kelimeyle bilgi sorunudur ve felsefenin ışığında neyi, nasıl bildiğimizin ya da bilebileceğimizin öncelikle aydınlatılmasının önemi çok büyüktür.

BİLİM VE US AYDINLANMASININ EMEKÇİSİ OLARAK AFŞAR TİMUÇİN

Vedat Laba*

Çocukluğumuzda bize bilim: *"Doğa hakkındaki nesnel kesin ve sistemli bilgiler bütünüdür."* Diye öğretilmişti. Ne zaman bilim ve bilimsellik ile ilgili bir kavram geçse aklıma hep laboratuvar, deney tüpleri ve beyaz önlüklü insanlar gelirdi. Kuşkusuz bu tanımlama bilimin uçsuz bucaksız sınırlarını ifade etmekte zorlanan, yetersiz muğlak bir ifade idi. Felsefe boyutu ile de klasik bilim anlayışının bir açıklaması idi. Bilindiği üzere klasik bilim anlayışı katı bilimsel dogmalara dayanır. Oysaki son 20 yıldır maddenin atomaltı dünyasına dair yapılan araştırmalar quantum parçacık mekaniği gibi klasik bilimle uyuşmayan yeni teoriler ortaya çıkarmıştır. Ayrıca Astrofizik alanında evrenin yapısı ile ilgili bildiğimiz birçok bilginin yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Bunu bilimin dinamik yapısına ve birikimselliğine bağlamak mümkündür. Öğrencilik yıllarımda kitap ve yazılarından okuduğum Afşar Timuçin hoca ile 2001 yılının sıcak bir temmuz günü tanışmıştık. Tanıştığımız gün aralıksız 6 saat sohbet etmiştik. Mütevazi kişiliği ve kavramları yalın, berrak bir üslupla açıklayışı beni çok etkilemişti. Afşar hoca derslerinde olsun, çalışmalarında olsun okuyucu ve öğrencilerine yetkin bilincin, evrensel kavrayışın kapılarını aralamaktadır. Hatta benzersiz bir çalışma olan *"Aşkın Diyalektiği"* kitabında aşkın us ile anlatılmak istenmesi ve aşkın tarihsel yolculuğu olağanüstü bir çabadır. Afşar hocanın çalışmalarının temelinde ve düşünce kurgusunda us ve diyalektik temel bir yere sahiptir. Kendisi bunu: *"Felsefe; insan ve doğanın us ile açıklamasıdır"* der. Us ile yöneldiği temel felsefi kavramlarda tarafsız, tortusuz olmakla birlikte metafizik yönelimlerden uzak, Descartes'ın değişimiyle *apaçık* bir kavrayışa sahiptir. Bilinç an-

* Felsefe Öğretmeni - İzmir

layışına getirdiği yetkinlik kıstası, metodolojik ve evrenseldir. Bir anlamda insan bilincinin ve us'un diyalektik ve tarihsel boyutuyla açıklamasıdır. Onun yetkin bilinç anlayışı bilim ve felsefenin tarihin üzerinde etkisini net biçimde ortaya koyan bir anlayıştır. Bilincin açıklanması modern psikolojinin kısa tanımlamalarından öte birçok felsefecinin açıklamaya çalıştığı ama temel davranış, ahlak ve istenç örüntüsünün dışına pek de çıkamadığı (belki zorluğundan) için tatmin edici bir açıklama olmaktan uzak kalmıştır. Sanırım I. Kant'tan sonra her felsefeci bu zorluğun farkında olmuştur. Ülkemizde bilincin eğitimle, aşk ile, estetik ile, tarihsel kurgu ile ilişkisini okuyucuya yalın ve berrak bir dil kullanarak ortaya konmasını Afşar hocaya borçluyuz. Hocanın bir bilgenin titizliği ile Us'un bir araya getirilişi, her çalışmasında diyalektik kavrayışı temel alması kendisine "*her şeyi pozitivist açıklıyor*" gibi yanlış eleştirilere de maruz kalmıştır. Yine şiirlerinde duygu diyalektiğini bir mısrasında: "*İçimizdeki yükseklikleri içimizde yalancı çıkaran düzlükler var.*" diyerek bilincin ve kavrayışın diyalektiğini ortaya koymuştur. bu kavrayış öznenin kendisiyle kurduğu gerçekçi bir ilişki tespitidir.

Klasik bilimcilerin yanıtlamakta yetersiz kaldığı insanın varoluş sorunsalı felsefe açısından geçen yüzyılın ortalarına doğru egzistansiyalizm ve *J.P. Sartre* ile aşılmaya çalışılmış olup insan tinin zenginliği ve yoğunluğu bakımından yetersiz kalmıştır. Afşar Timuçin ; '*felsefe yapmak , insanı düşünmektir; buna göre bütün bir insanlığı tüm temel özellikleriyle ele alıp incelemektir.*' derken bu insan tininin zengin ve yoğunluğunu usavurma yöntemiyle açıklamanın önemini vurgulamaktadır.

Günümüzün yapay insan tariflerinden olan homo-economicus anlayışına karşı verilen çabanın us, anlam, ereksel varoluş duyu ve estetik sarmalını başarılı bir şekilde ortaya koyan ülkemizde nadir temsilcilerinden biridir Afşar Timuçin. Kendisi :"*çevre kirliliği içimizin kirliliğidir.*" Derken birey-bilinç-doğa uyumunu ve insanın homo-economicus'dan daha öte bir varlık olarak yetkin bilinç kapsamında ele alır.

Biraz felsefe ile ilgili olanlar bilirler. Felsefe tarihinde felsefeciler temel iki grupta değerlendirilirler. Birincisi "*bilgi taşıyıcısı olanlar*", ikinci gruptakiler ise "*bilgi üreticisi*" olarak nitelendirilirler. Bu temel ayrım üzerinden hareketle Afşar Timuçin'i ülkemizdeki nadir "*bilgi üreticisi*" felsefeciler kategorisine koymak gerekir diye düşünüyorum. Yapıtlarındaki metodolojik ve dizgesel kavrayış ile örnek zenginliği bunu bize sunuşu bakımından kendi adıma ***bilginin ve us'un emekçisi*** olarak nitelendiriyorum.

GÖKYÜZÜNE AÇILAN PENCERELER

Özkan Manav*

Bazen insan, başkalarından olduğu kadar kendinden de farklıdır.
La Rochefoucauld

Özdeyişler patlamaya hazır düşünce tomurcuklarıdır. Gözlem ustası insanların bilincinde eşsiz bir damıtılmayla üretilmişlerdir. Açığa çıktıkları yerler genellikle felsefe metinleri, romanlar, öyküler, şiirler, denemeler, kimi zamansa bilimsel metinlerdir. Düşünsel yoğunluklarına çoğu zaman duygusal bir içerik de eşlik eder. Düşünsel oldukları kadar şiirseldirler. Felsefeci, şair ve yazar olan bir eğitimcinin özdeyişlerin imge yüklü, verimli, doğurgan topraklarından haberdar olmaması düşünülebilir mi?

Afşar Timuçin'in düşünce tarihi derslerini izlemeye başladığımda *Gerçekçi Düşüncenin Kaynakları* yenice yayımlanmıştı. Mimar Sinan Üniversitesi Devlet Konservatuvarı'na kompozisyon öğrencisi olarak adım attığım 1984 yılı sonbaharında Afşar hocanın dersi, sorumlu olduğum dersler arasında değildi. Konuşkan ve girişken bir öğrenci değildim, özellikle o ilk yıllarda. "Hocam dersinizi izleyebilir miyim?" diye sorup sormadığımı hatırlamıyorum. Sormuş olabilirim, doğrudan içeriye girip boş bulduğum sıralardan birine oturmuş da olabilirim. Öyle ya da böyle, karşımızda duran sevecen ve bilge insanın yumuşak ses tonu, bütün öğrencilerini kucaklayan dostça yaklaşımı ve zekice nüktelerle bezediği ders anlatımı hiçbir genç insanın kendini yabancı hissedemeyeceği bir atmosferle donatmıştı bu sınıfı. Düşünmeye, ufkunu genişletmeye, öğrenmeye hazır bir gencin böylesi bir ortamda kendini yabancı hissetmesi zaten olanaksızdı. Sınavlarda ilkçağdan başlayarak insanlığın düşünce mirasına katkıda bulunmuş bilgelerin, düşünürlerin, filozofların özdeyişleri çıkardı karşımıza. Her sınavda bir özdeyiş. Bizler, işte

* Prof. Dr., MSGSÜ Devlet Konservatuarı Kompozisyon Sanat Dalı

bu düşünce tomurcuklarının içine nüfuz etmeye, onları açmaya, deyim yerindeyse çiçeklendirmeye girişirdik – birikimimiz, imgelemimiz ve iki ders saatinin çizdiği sınır ne ölçüde izin veriyorsa. Bu sınavlarda La Rochefoucauld'nun özdeyişlerinden biriyle buluşmuş muyduk hiç hatırlamıyorum. Ancak çok iyi hatırladığım bir şeyler yok değil: La Rochefoucauld'nun adını güçlü bir vurguyla ilk kez Afşar Timuçin'in derslerinde işitmiştim. Misafir öğrenci olmama karşın benim sınav kâğıtlarım da öbür öğrencilerinkiyle aynı titizlikle okunup değerlendiriliyordu. Ve Leonardo da Vinci'nin o olağanüstü özlü sözüyle ilk karşılaşmam bu sınavlardan birinde olmuştu: *"Mimari donmuş müziktir, müzik devinen mimaridir."*

Afşar Timuçin için kavramların doğru içeriklerle donatılması ve birbirinden ayrıştırılması çok önemlidir. Doğru düşünmenin ve düşünceyi doğru bir yörünge üzerinde ilerletmenin ilk adımı budur. Tam da bu nedenle, izlediğim ilk derslerden birinde kural, töre ve yasa kavramlarını ele almıştık. Bu kavramların birbiriyle kesiştiği ve birbirinden ayrıştığı noktaları adım adım ilerleyerek, topluca tartışarak belirlemeye çalışmıştık. Bir başka derste ise gelenek, görenek, töre kavramlarını ele aldık. Kavramları doğru içerikleriyle özümsemenin ve birini öbürüyle değiş tokuş etmemenin önemi çok açıktı. Bununla birlikte, aynı duyarlılığın müzik eğitiminde de gösterilmesi gerektiğini kavramak için mezun olacağım ve konservatuvarda solfej dersleri vereceğim günlere varmam gerekecekti. Ölçü, ölçü çizgisi, ölçü rakamı, hız (tempo), ritim. Bu ve benzeri, birbirine yakın konumlanan müzik terimlerinin ve kavramların her birinin müziğin ve nota yazısının ayrı bir niteliğine işaret ettiğini, birbirleriyle değiş tokuş edilemeyeceğini ve müzik eğitimi alan öğrencilerin öncelikle bu yönde bir bilinç inşa etmeleri gerektiğini eğitimci olarak sınıfa adım attığım ilk günlerde fark ettim. İnsan bilinci elbette bir bütündür. Felsefedeki ya da herhangi bir bilim dalındaki kavramsal düzlemin izdüşümleri müzik sanatında da olanca genişliğiyle karşımıza çıkıyor. Afşar Timuçin'le yaptığımız derslerin, geçirdiğimiz saatlerin bizler açısından en büyük kazancı, belki de, tarih, felsefe, sanat ve bilim dalları arasındaki geçişliliği

fark etmiş olmamız ve bu patikalar üzerinde yolumuzu kaybetmeden gidip gelmeyi bizlerin de az çok becermeye başlaması olmuştur.

Afşar hoca ile düşünce tarihi dersiyle başlayan yolculuğumuz estetik dersiyle pekişti. Sonra batı edebiyatına, halk edebiyatına, halkbilime, eğitimbilime, şiir estetiğine ve müzik makaleleri çevirilerine açılan sıradışı geniş bir yörüngeye doğru evrildi. 1988 yılının eylül ayında Erzurum'un köylerine gerçekleştirdiğimiz araştırma ve derleme gezisi ise öğrencilik yıllarımızın unutulmaz bir deneyimidir. Halkbilim ve halk edebiyatı derslerimiz kapsamında gündeme gelen ve Afşar Timuçin'in ayrıntılı olarak projelendirdiği, çerçevesini çizdiği bu gezide, Erzurum'un beş farklı ilçesine bağlı beş köyde derlemeler yaptık. İstanbul'a dönüşümüzün ardından çalışmalarımızı metne dönüştürdük, belgelerimizi bir araya getirerek yayım öncesi aşamaya getirdik. Afşar hocamızın öncülük ettiği bu gezi, öncesi ve sonrasıyla, geziye katılan biz beş öğrenci için öğrencilik yıllarının en eşsiz deneyimi olmuştur.

Okumaya, yazmaya lise yıllarında da az çok ilgi duyuyordum. Konservatuvara adım attığım yıllarda insan düşünselliğinin bu iki temel etkinliğini daha büyük bir tutkuyla benimsediysem bunda Afşar Timuçin'in payı büyüktür. Bu ikisine tarih sevgisi ve merakını da eklemem gerekir. Afşar hocayla yaptığımız derslerin etkisi, tarihe yönelik ilgi ve sevgimin yeşermesinde de yadsınamaz düzeydedir. (Lise yıllarında sevmediği dersler listesinin en üst basamağına tarih dersini yerleştirmiş bulunan bir genç açısından önemli bir dönüşümdür bu.) Afşar Timuçin'in yazı dili de ders anlatımı gibi akıcı, sürükleyici, derinlikli, buluşlu ve yer yer nüktelidir. *Gerçekçi Düşüncenin Kaynakları*'na yazdığı önsözde şöyle der: *"İnsan yaşamı tümüyle pek güzel bir masaldır diye, düşünceyi masala götürmeye, masallaştırmaya çalıştım hep. İstedim ki her konuştuğumuz hepimizi ilgilendirecek kadar kolay olsun."* Afşar Timuçin'in kaleminden yazıya dökülen düşünce tarihi, insan beyninin ve yüreğinin eşsiz bir serüvenidir.

Afşar Timuçin'in çok boyutlu kimliğinde felsefe, edebiyat ve eğitim tek bir potada erimiştir. Yazıyı bu denli geniş bir düzlem

üzerinde açımlayan bir düşünce ve sanat adamının yakınında bulunmak sanat öğrenmeye yönelmiş genç insanlar için eşsiz bir fırsattır. Yaşam denizinin bu bilge gezginini farklı kimlikleriyle tanıma şansımız vardı ve bu şansı belli ölçüde değerlendirdik, geri çevirmedik. Düşünce tarihi metinlerini birkaç cilt üzerinde kitaplaşmış olarak okuduk, şiirlerini, öykülerini, romanlarından en az birini ve nice makalesini okuduk. Yakınında bulunmaktan tarifsiz bir mutluluk ve haz duyduk.

Afşar Timuçin'in felsefe metinlerinde şiir vardır. Şiirlerinde tam tersi olduğunu düşünebilirsiniz. Hayır. Şiirlerinde de şiir vardır, dizeleri şiirle dopdoludur. Romanlarında, makalelerinde ve öykülerinde de şiir vardır. Yaşamı da şiir yüklüdür.

Aşkın diyalektiğini kitaplaştırmış bir yazar, iç dünyasına dizelerle ses verse ne işitirdik?

Aşk ürperten bir ilkyaza birdenbire girmek
Bir mayıs sessizliğini yaşamak gibi
Aşk besbelli bir kopmuşluk yakından bakarsan
Ya da çocuksu bir yarış durup dururken
İkimizin bir ölüme birlikte koşması gibi

La Rochefoucauld'ya göre *"öyleleri vardır ki, aşktan söz edildiğini hiç işitmemiş olsalardı asla aşık olmazlardı"*. Afşar Timuçin onlardan biri değildir.

SADE BİR AYDIN: AFŞAR TİMUÇİN

Esen Özman*

Hani okul yıllarımızdan anımsadığımız sayısı bir, ikiyi geçmeyen çok özel eğitmenler vardır. Onlar bizi hem yüreğimizden, hem de beynimizden yakalamışlardır... Yıllar içindeki biçimlenişimizde dolaylı, dolaysız, bilinçli, bilinçsiz rol oynamışlardır... İşte böyle bir eğitmendir benim için Afşar Timuçin.

2012'yi 2013'e bağlayan günlerde, tiyatro mesleğim dışındaki ikincil işim bağlamında yaşadıklarımın bunaltısı ile telefona sarılmış, Afşar Hoca'yı aramış ve bir güzel ağlamıştım. Onun babacan yönüne adeta sığınmış ve büyüğüm olarak sıkıntımın yerinde olup olmadığının sağlamasını yapmak istemiştim. Kimi özel insanlar vardır ya yaşamımızda... Yıllarca görüşmeyebilirsiniz, yaşam koşulları sizi az buluşturur, belki tarzlarınız bile örtüşmeyebilir... Ama "güven" denen o güçlü duygu hep yerindedir; Dürüstlüğe duyulan güven, ahlâka duyulan güven... Afşar Timuçin dürüst ve ahlâklı kişiliğin simgesidir bana göre. İki sözünüzle sizi anlar, üç sözünüzle olayı kavrar... Dingin ama köktenci bir öneri sunar. Uygulayıp, uygulamamak size kalmıştır. "Esen uğra bana, çay içer, laflarız" demeden de telefonu kapatmaz. Kuşkusuz ki, yılların uzak düşürmesine rağmen Afşar Hocayı bu denli ulaşılabilir hissetmem nedenlidir:

Yıl 1979, ailemin hiç istememesine rağmen, büyük bir karşı duruş ile İstanbul Devlet Konservatuarına gidiyorum. Okula uyum sağlamakta çok güçlük çekiyorum. Okul kurulalı iki yıl bile olmamış. Düzen oturmamış. Benim ise Dame-de-Sion gibi eğitimi ve disiplini güçlü bir okulun üzerine konservatuara alışmam mümkün değil. Meslek dersleri düzensiz seyrediyor. Ama sağlıklı yürüyen bir ders var. Oh! Yüreğime su serpiliyor. Benim evimde

---

* Devlet Tiyatrosu Sanatçısı

gördüğüm okumalara ve Sion da gördüğüm estetiğe benzer bir şeyler var bu derste. Elbette, Afşar Timuçin'in "Felsefe" dersinden başkası değil bu. Afşar Hoca'nın kanımca en önemli özelliği tek sözcükte saklı: Yalınlık... Zaten o, sade duruşu yaşamının her alanına yaymış. Felsefe onun için derin dehlizlerinde yitip gidilen karmaşık bir alan değil, tam tersi açık seçik, kavranıp üzerine üretilmesi, tartışılması keyifli bir düşünce sistematiğidir. İşte, bu nedenledir ki, Afşar Timuçin'in dersleri sevilir. Onun dersleri hep merak ve heyecanla beklenir. İşte bu nedenle, konservatuarın o oturmamış yıllarında, Afşar Timuçin'in dersi meslek dersi değil de yardımcı ders olduğu halde öne geçer. Öyle ki, kırk beş dakikalık dersin tadı damakta kalınca, bir grup öğrenci Afşar Hoca'ya saat beşten sonra da sohbete devam etmesi için rica eder. Bu şanslı azınlık grupta olduğum için hep gurur duymuşumdur. 12 Eylül gibi zorlu bir dönemin sıkıntılı koşullarında hemen eve gitmek yerine akşam felsefeyle günü tamamlamak üzere karşılıklı bulunulan özveri: Bir tür öğretmen-öğrenci dayanışması. Bugünden bakıyorum da, ne değerli bir oluşum. Ne güven duyulası bir etkileşim. Onun Kant ve Descartes anlatırkenki dingin sesi hala kulaklarımda, notlarım ise çekmecelerimde.

Anımsıyorum da, konservatuvarı bitirmişim... Sanırım, 85 yazı... Turgutreis'te bir nefeste okuduğum, "Gece Gelen Eski Dost"... Hocam Afşar Timuçin'in düşünür kimliğinin dışında "lirik ama aynı zamanda gerçekçi" diye tanımlamak istediğim roman yazarı yönünü keşfettiğim için mutluyum. Bir kadın olarak da ayrıca heyecanlandırıyor beni bu roman. Zaten sonrasında onun takipçisi olma yolunda ilerliyorum artık. Şiirlerinde kadın ruhuna derinden dokunması etkiliyor beni. Yürekte sevgi taşımanın ahlâklı olmanın önkoşulu olduğunu çağrıştırıyor bana onun yapıtları. O düşüncesinde estetik aracılığıyla, şiirinde sevgi ve insan saygısı aracılığıyla hep erdemli ve ahlâklı olmanın izini sürüyor. Elbette dogmatik bir ahlâk değil burada sözünü ettiğim ve hocamın söz

ettiği. İçinde dürüstlüğü ve katıksızlığı barındıran bir ahlâk onun ilgi alanını kapsayan.

Afşar Hoca, olguları dışa vurmadan içinde yaşamayı yeğleyen bir değerdir, dersem yanlış olmaz sanırım. O bağırgan olmayan bir toplumcu, Prof. Dr. gibi etiketleri yakasına takmayan bir eğitmen, sessiz sessiz çalışan ve üreten bir sanatçı, sevincini kendi içinde yaşayan bir düşünürdür... Çünkü onun için "Felsefe Bir Sevinçtir"...

Evet, Afşar Timuçin tam da gerçek bir eğitimci, sahici bir kişiliktir...

Afşar Timuçin sade bir aydındır...

AFŞAR TİMUÇİN VE IŞIĞIN YANSIMASI

Murat Özyüksel*

Afşar Hoca'nın benim için önemi şiirleri ile müzikal yaşamıma kattıklarıyla sınırlı değil. Bir bilim insanı olarak onun yazdıklarından öğrendiklerimin yanı sıra, derslerime konuk olarak katılıp öğrencilerimle yaptığı konuşmaları her zaman değerli anılarım arasında yer alacak. İstanbul Üniversitesi'nde yıllarca "Siyasal Düşünceler Tarihi" dersi verdim ve bu dersi verirken ne zaman Afşar Hoca'dan bize katılmasını rica etsem, her seferinde "elbette" yanıtını alır ve üstelik hangi konuyu anlatmasını istediğimi sorarak alçak gönüllülüğü ile beni şaşırtırdı. Bir gün Sokrates, bir başka gün Aristoteles ya da genel olarak Eski Yunan felsefesi üzerine anlattıklarını öğrencilerimle birlikte zevkle dinledim. Bir sonraki yarıyılda ise bazen Ortaçağ düşünürleri , bazen Aydınlanma düşüncesi üzerine yaptığı konuşmalarla derslerimize katkısı devam ederdi. Locke, Rousseau , Montesquieu gibi önemli düşünürleri toplumsal geri planı ile birlikte algılayabilmemize katkıları bizim için çok değerliydi gerçekten. Öğrencilerime her zaman hocanın yazdıklarını önerdim ve birçoğunun başta dev eseri Düşünce Tarihi olmak üzere Gerçekçi Düşüncenin Kaynakları, Gerçekçi Düşüncenin Gelişimi, Descartes, Aristoteles Felsefesi gibi eserlerinden yararlandıklarını biliyorum.

Şiirleri, felsefe üzerine yazdıkları yanısıra romanlarını da çok sevmişimdir. Yarına Başlamak, Gece Gelen Eski Dost bende hüzün ile umudu bir arada yaşatan buruk bir tat bıraktılar. İçimizdeki Deprem, Ahlaksızlık Üzerine, Aşkın Diyalektiği gibi denemeleri ise yatmadan önce okuduğum başucu kitapları olmayı sürdürüyorlar.

Akademik yaşantımın yanısıra Afşar Hoca benim müzikal gelişimimde belirleyici bir rol oynadı. Herşeyden önce onun bilim

---

* Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

insanı ve sanatçı kimlikleriyle ürettikleri; bana bilim ve müzik gibi farklı iki alanda çalışmalarımı sürdürebilme konusunda cesaret verdi. Daha öğrencilik yıllarımda Afşar Timuçin'in şiirlerini zevkle okurdum. 1980'lerde akademik hayata adım attım ve müzik klübü danışmanlığım sırasında bazı öğrenci arkadaşlarımla birlikte müzik yapmaya başladık. O sıralar Afşar Timuçin'in Çocuk İşi adlı şiiri üzerine çalışmaktaydım. Şiiri besteleyip müzisyen arkadaşlarımla birlikte çaldığımızda sonuç hoşumuza gitmişti. Aynı dönemde üniversiteli müzik grupları arasında yapılacak bir yarışma düzenlenmiş ve biz de katılmaya karar vermiştik. Ancak bu etkinliğe katılmamız için şiirini bestelediğimiz şairin onayı gerekiyordu. O dönem grubun üyelerinden ve henüz kendisi de bir öğrenci olan günümüzün caz piyanisti ve benim sevgili yeğenim Selen Gülün aradığında Afşar Timuçin lafı hiç uzatmadan «verdim gitti...» demiş. Uzun yıllar süren bir dostluğun ardından bugün şunu söyleyebilirim: tam Afşar Hocaya uygun bir yanıt....İşte Çocuk İşi'nden bazı dizeler:

Biz deriz ki savaşlar savaşları izliyor / Sen dersin ki kaydırak oynasaydık (.....) Sen dersin ki gök size / Masmavi bir umuttur / Uzar gider sonsuza / Ben gök nedir anlamam / Bildiğim / Gök olmasa uçamazdı uçurtma

Bizim müzik çalışmalarımız devam ederken Timuçin'in defalarca okumuş olduğum kitaplarından birinde "***Işığın Yansıması***" adlı şiiri karşıma çıktı. Besbelli ilk okumalarımda bu dizelerin derinliğine nüfuz edememişim. Bu kez şiirin etkileme gücü, sıradışılığı, müziği, ritmi karşısında afallamıştım dersem abartmış olmam. Bu şiir ancak kendinde içkin olan melodi ortaya çıkarılabilirse müziklendirilmiş olabilirdi. "*Aklı olsa ya alev alev yanar / Ya da büyümez insan*" dizeleri ile yatıp kalkarak elimden geleni yaptım ve arkadaşlarımla çaldık. Herkes çok sevmişti. O kadar ki grubun kalıcılaşmasında bu parçamızın önemli bir etkisi olduğu zaten gruba "Işığın Yansıması" adını vermemizden anlaşılır. Yani Afşar Timuçin grubun isim babası olmuştu. Konserlerimizde icra ederken şiirin finalindeki "*Beyazlık sonsuz mu ki / Kar yağdıkça*

eksiliyor geceden" dinleyiciler kadar bizi de etkilemeyi sürdürüyordu. Bu sürecin sonucunda stüdyoya girerek ilk albümümüzü yayınladık. Bu albümümüzün de adı Timuçin'in *Ağıt* adlı şiirinde yer alan bir dize idi: *Bir Çiçek Yılı Sonra* ...Yani Afşar Timuçin bu kez de ilk albümümüzün isim babası olmuştu:

Karanlıktan ıslanan çiçekleri / Koyacaklar eski bir kitabın arasına / Her çiçek toplayışta seni anacaklar / Gözüpek bir çocuk gibi çıktın diye büyümüşlerin karşısına (...) *Bir çiçek yılı sonra / Bir saksıda bekleşen sardunyaya / Karışacak su mavisi gözlerin / Bin umut yılı sonra / Kim bilir hangi rüzgarda / Kim bilir hangi göktesin...*

Bu ilk çalışmamızda Timuçin'in Bir Çiçek Yılı Sonra dışında beş şiiri daha yer almıştı. Yani toplam 10 bestemin altısının bir başka ifadeyle yarısından fazlasının sözleri Afşar Timuçin'e aitti. Bunların hepsi hala konserlerimizde zevkle paylaştığımız parçalar arasında ve kesin olan bir şey varsa konserlerimiz sürdüğü müddetçe biz o dizeleri zevkle seslendirmeyi sürdüreceğiz. İşte daha yeni 2 Mayıs 2014 konserimizde seslendirdiğimiz *Seni Düşünen Türkü* (Yağmurlara Söyle)adlı şiirden dizeler:

*Dayanamam birden gelirsen / Güneş doğar gibi yavaş yavaş gel / Gelişin yıkım gibi duyulmamalı / Yağmurlara söyle geleceğin gün*ü / *Gelişin önceden belli olmalı*

Bir Çiçek Yılı Sonra albümünde yer alan bir diğer bestemin yine Afşar Timuçin'e ait olan sözleriyle tanışmam çok ilginç bir dönemime denk gelmişti. Şiir gerçekten de tam o günlerdeki ruh halime hitap etmişti. Doçentlik sınavına hazırlandığım sıkıntılı günlerimde Timuçin'in "doçentlik tezleri" dizeleriyle karşılaşmak benim için hoş bir sürpriz olmuş ve bu dizeleri müziklendirmeye çalışmak da aynı derecede zevkli bir uğraşa dönüşmüştü:

Yaşamak alışmaktır / İşportada satılan kadın geceliklerine / Alışmak manavlara ***doçentlik tezlerine***

Ancak şiirin son iki dizesi benim için o günün konjonktürünü aşan bir anlam kazanmış, adeta yaşam felsefemin bir parçası haline gelmişti. Gerçekten de bu son iki dizeyi hayatım boyunca, birer

birer kendi hapishanemizi oluşturmak için kullandığımız tuğlalara karşı direnebilmenin bir uyarısı olarak algılamışımdır:

Yaşamak alışmalardan sonra / Alıştığı her şeyle savaşmaktır.

Bu arada Afşar Timuçin'i konserlerimize davet etmiş kendisi bizi kırmayıp bir kaç konserimizde bizle birlikte olmuştu. Kendisini yakından tanıma fırsatı bulmuş, artık bizim için Afşar Hoca olmuştu. Ve bu arada biz Işığın Yansıması olarak Birdenbire albümünü çıkarmıştık. Yine Afşar Hocadan aldığımız destek olağanüstüydü. Üstelik bu kez müziğimiz hakkındaki olumlu düşünceleriyle de bize önemli bir motivasyon sağlamaktaydı. Albümün açılış parçası yine hocanın dizelerindendi: Bir Yaz Günlüğü:

Bir umuttur görüp görüp güldüğün / Bir tutkudur sokaklar / Her gün seni çağırır / Der ki / Sokaklardan geçmezsen hayal olur uzaklar...

Şiirin gücü sanatsal estetiğinin yanısıra, insanlara tüm zamanlar için bir yaşama azmi bir direniş gücü vermesinden kaynaklanıyordu. Bugün bile baskı ve haksızlığa karşı bir dayanışma için biraraya geldiğimizde bu dizeler aklıma gelir. Tıpkı albümün Kalyonlar (*Bize Dönük*) adlı bir sonraki şarkısının dizeleri gibi:

Öleceksek insan gibi ölelim / Gelecekse getirelim yazları...

Bilincinle güvencinle doğru bildiğin güzelliklerin arkasında durabilmenin şarkısı ise *Bir Serüvenin Tanımı* idi. Yalnız olmakla tek başına olmanın ne kadar farklı olgular olduklarının ayırdına varmamızı sağlayan dizeleri seslendirmek bizim için ayrı bir zevk olmuştu :

Hiç bir gün yolda koymadı beni / Güvencim ve direncim /Düşerim sandılar, dönüp baktılar / Gülerek geçip gittim / Evet ben tek başınaydım / Onlarsa çok yalnızdılar

Ve albümün bir diğer şarkısı olan *Savaşçının Duygusu*'na geldiğimizde ise yaşamın anlamı üzerine düşünmeye davet edilmiştik Timuçin tarafından ve biz de bu daveti dinleyicilerimizle paylaşmak istemiştik:

Biz böyle ayakta öleceğiz besbelli / Deniz gibi durmadan bir kıyıya çarparak / Her zaman bir yeşili bir moru andırarak / Biz böyle

yaşayacağız / Sevişerek savaşarak / Umarak inanarak / Bardaktan boşanırcasına / Bir yağmurdur bizim için yaşamak

Hocamızın yukarda sözü edilenler dışında *Akşamın Yansıları* ve *Bildiri* isimli şiirlerinin de yer aldığı Birdenbire'den sonra Nerde Ellerin adlı çalışmamız yayınlandı. Afşar Timuçin *Deniz Kıyısı Düşünceleri* (Özgürlük) ile yine bizi yalnız bırakmamıştı. Tek parti yönetiminin otoriterleşmeyi ısrarla sürdürdüğü günümüzde Timuçin'in özgürlük üzerine yazdığı dizeler ayrı bir değer taşıyor. Bir yandan da umutlu ve dirençli olma konusundaki kararlılığımızı kuvvetlendiriyor :

Kuşlar özgürlüğü kanatlarıyla / Yazarlar göklerin serin mavisine / Özgürlük biraz benzer güllerin / Çocuk yüzlü durgun güzelliğine...

Umut albümde yer alan ***Günle*** isimli diğer Timuçin şiirinin dizelerinde güçlenerek sürüyor:

Gün doğarsa / Denizlerin üstüne dalgalardan / Güneşin en azından bir umut olduğunu / Duymalısın / Duymalısın her zaman.

Şimdi Yeni Şeyler Söylemek Lazım isimli son albümümüzün *Işığın Yansıması* ile başlamasının bizim açımızdan ayrı bir değeri var. Albümde *Işığın Yansıması*'nın yanısıra Timuçin'in çok sevdiğimiz iki şiiri daha yer aldı, *Gökdeyiş* ve *Savaşçının Tanımı.* Bu yazıyı "*Denizler deniz olsun diye / Yarınlar yarın olsun diye*" dizelerini mırıldanarak *Savaşçının Tanımı*'nın finali ile bitirmek uygun olur diye düşünüyorum.

Korku gibi vurup akşamlarıma
Bana sorarsın kimsin diye
Bütün savaşlarda vuruşmuş biriyim
Ben umutları yaşatmış biriyim
Yarınlar yarın olsun diye

Bilim insanı, şair, yazar Afşar Timuçin'e Saygıyla...

AFŞAR HOCAM'A

İpek Mine Sonakın*

Çocukluğumuzda bir çoğumuzun "hatıra defteri" vardı. Yazma küçük yaşlarda bir paylaşım aracıydı bizler için. Yazmak için özel bir şey bulamayanlar hazır manilerden yazıverirdi çabucak. İlkokul sıralarında arkadaşlarımdan birisi anı defterini önüme uzattığında kendimi çok sıkıntılı hisseder, daha önce yazmış olanların sayfalarına bakar bir fikir edinmeye çalışırdım, okudukça daha da sıkışırdı içim. Nedense özel bir şey, daha farklı bir şey yazmak ister, bir anda elime tutuşturulan anı defterinin boş sayfasına bakarken o kısa anda yazacak bir şey bulamamanın sıkıntısını yaşardım. Afşar Hoca'yla ilgili yazmam istendiğinde de benzer bir heyecan duydum. Duygularımı düşüncelerimi bir sayfada dile getirebilme telaşına düştüm.

Afşar Hoca ve Sabahat Abla'yı (Sabahat Türer) konservatuvar lise yıllarında tanıdım.

Derslerine koşarak gittiğimiz hocalarımızdı ikisi de. Bu iki değerli insanda gördüm düşünmeyi, sorgulamayı, insan emeğine değer vermeyi, dürüstlüğü. Bu dönemde içimde tuttuklarımı yazmaya başladım, yalnızca kendi kendime yazıp okuduğum bir defterim oldu. Okuduklarımı, gördüklerimi, düşündüklerimi, dinlediklerimi sistemli olarak düşünebilmek, ayrıştırabilmek, nesnelleştirebilmek, zihnimden geçenleri zaman içinde anımsayabilmek için yazma gereksinimi duymuştum. Yazmak benim için bir biçimde yaşamın dışa vurumu, yorumu, somutlaşmış haliydi. Yazarken düşündüklerim müzikle olan ilişkimi de etkiledi. Çaldığım müzikte, bestelediğim seslerde yaşamı aramaya başlamıştım. Afşar Hoca ve Sabahat Abla'ydı dünyaya başka gözle bakmamı sağlayan. Okuldaki ders saatlerinin dışında okuma grupları oluşturur estetik ve felsefe ki-

* Öğr. Gör., MSGSÜ Devlet Konservatuarı Arp Sanat Dalı

tapları okur, tartışırdık. Sabahat Abla'yla okul idaresinin gözüne bile batmaya başlamıştık. Çalışacak oda bulamayınca koridorda bir kalorifer üstünde elimizde kitapla okumayı, tartışmayı sürdürürdük. Uzaktan göz ucuyla ne yaptığımızı, ne konuştuğumuzu merak eder, bir anlam vermeye çalışırlardı. Dersler yetmiyormuş gibi hocayla öğrencinin koridorlarda kitap okumalarına, tartışmalarına ne gerek vardı! Ders çıkışları Afşar Hoca ile bulabildiğimiz derslik soğuk ve izbe bile olsa okuma grubu çalışmasını büyük bir hevesle sürdürürdü. Afşar Hoca için yaşamı anlamlı kılan değerlerden biri de öğrencilerine verdiği emek olmuştur hep. Okuldan bir kaç arkadaşımızla Afşar Hoca'nın evinde düzenli buluşur Fransızca öğrenmeye çalışır, belli başlı düşünürlerin ya da edebiyatçıların yazdıklarını çevirmeye çalışırdık. Afşar Hoca bize elleriyle sardığı nefis sigara börekleri kızartır, bizi doyurmaktan sevinç duyardı. Sevgili eşi Yüksel Abla işten geldiğinde bize katılır o da çalışmanın bir parçası olurdu. Yüksel Abla eşine tutkuyla bağlı ender insanlardan biriydi. Kendisini özlemle anıyorum bu satırlarda.

Klee'nin Angelus Novus tablosundaki "Tarih Meleği" gibi Afşar Hoca da yaşamı boyunca yüzü geçmişe dönük, geleceğe doğru yola çıktı. Geçmişe dönük gözlerinden sonsuza kadar kaybolmayacak savaşlara, çıkar ilişkilerine, çirkinliklere rağmen umudunu yitirmedi; sırtı dönük yol aldığı "geleceğin" günün birinde gözlerinin önünde "geçmiş" olarak güzel sahneler sergileyeceğinin umudunu taşıdı. Afşar Hoca çoğu zaman hep tek başınaydı kalabalıklar içinde yürüdüğü yolda. Tanık olduğu insan manzaralarını, aşkı, umudu, yalnızlığı resmetti, doğrularını söyledi korkmadan. Hep çalıştı, okudu, onlarca kitap yazdı, bize umudu, çalışmayı, direnmeyi gösterdi. Sağolasın Afşar Hoca...

BİR İNSAN VE BİR FELSEFECİ

Zeki (Zekeriya) Taş*

Felsefe deyince çoğu insanın aklına "anlaşılmaz ve gereksiz" konuşmalardan oluşan bir kavram gelir.

Bu yanlış anlaşılmanın "felsefecilerden" kaynaklandığının altını çizmek zorundayım. Çoğu felsefecinin tavrı; "Anlaşılmaz olmak, anlaşılmaz konuşmalar yapmak" "Düşünen insan pozlarına" bürünmek şeklindedir.

Felsefeyi ve felsefenin kapsadığı alanı, sorunlarını, belki de bir çırpıda anlatabilmek kolay değildir. Anlatabilmek zor diye, felsefeyi iyice anlaşılmaz bir şekle dönüştürmek mi gerekir?

Felsefe ile insan ilişkisini kurmaya çalıştığımızda karşımıza ilginç durumlar çıkabiliyor. Felsefe ile uğraşanların hal ve tavırları bazen normal insan olmanın ötesine geçen, anlamsız ve belki de şuursuz bir durumu yansıtabiliyor.

Felsefe ile uğraşmak isteyen genç arkadaşların sayısının azalmasının nedenlerini buralarda aramak lazımdır. Felsefeyi sevdirmek için felsefeyi sevdirecek kişinin insani özelliklerini koruyabilmiş olması gerekir diye düşünüyorum.

Tabi ki "felsefeyi sevdirmek" diye bir dert var ise! Böyle bir dert yok ise; adı "akademik" olan sevimsiz tartışmaları, birileri sürdürmeye devam edebilir...

Felsefeye ilgiyi arttırmanın felsefe ile uğraşanların kişilikleri ile alakalı olduğunu düşünüyorum. Ve bu noktada aklıma ilk gelen örneklerden biri Afşar Timuçin oluyor.

Önce insan, sonra felsefeci olmayı başarmış biri. İnsani özelliklerini korumak için bir mücadele verdiğini net bir şekilde ifade edebilirim.

İnsan olmayı başardığı için, iyi ve nitelikli bir felsefeci olmayı başardığı da söylenebilir. Aslında Afşar Timuçin ile ilgili

---

* Felsefeci-Yazar, Eğitim Danışmanı, Radyo-TV Programcısı (Nöbetçi Felsefeci)

duygularımı anlatmaya çalışırken onu överim korkusunu da taşıyorum.

Çünkü Afşar Timuçin'i övmek istemem. O'nun durumunu, gerçeğini olduğu gibi olan halini yansıtmak isterim...

Tanışıklığımızın üzerinden yirmi yılı aşkın bir süre geçti. Hızla geçen bu süre içinde, konferanslarını, kitaplarını takip etmeye çalıştım. Bazen de birlikte konuk olarak katıldığımız etkinliklerde yer aldık.

Afşar Timuçin'in evinde yaptığımız doyumsuz sohbetler de oldu, toplu taşıma araçlarında karşılaştığımızda yaptığımız konuşmalar da oldu. O'nun "felsefeci" kavramını en doğru şekilde kullanan insanlardan biri olduğunu söylemeliyim. Düşündüğü için pozdan poza girme gereğini hissetmeyen biridir Afşar Timuçin.

Klasik düşünürlere burun kıvıran ve beğenmeyen bazı akademisyenlere karşı düşünce tarihindeki klasik düşünürleri korkusuzca savunur. Üniversitelerde akademisyen olarak görev yaptığı zamanlarda bunun acısını ve sıkıntısını çok çektiğini biliyorum...

Sıkıntı ve acılarını dile getiren bir yapıya sahip değildir. Dosttur. Anlattığınız sürece sizi dinler Afşar Timuçin. Bazen "onca bilgi kitabını (şiir, roman, öykü, deneme, çeviri) ve felsefe kitabını yazan adam bu değil herhalde!" diye bir düşünceye de kapılırsınız. O kadar mütevazıdır...

Konuşurken size, "ben bilgiliyim ona göre konuş ha!" mesajını veren felsefecilerden değildir.

Bildiklerini ve bakış açısını olabildiğince basit anlatabilen bir dil ustasıdır aynı zamanda. Anlaşılmaz kavramların ardına saklanmayacak kadar cesurdur.

Kuru bilgi kalabalıklarına da pabuç bırakmaz Afşar Timuçin. Bilgiyi derinlemesine analiz eder, bilimsel verileri ile ve yaşanmışlıkları ile ortaya net bir şekilde koyar.

O konuşurken ne dediğini anlamak için kendinizi zorlamanıza gerek yoktur. Eğer Afşar Timuçin konuşurken veya Afşar

Timuçin'in yazdıklarını okurken, anlamıyorsanız, emin olun ki bu sizden kaynaklanıyordur.

Ya anlamak istemiyorsunuzdur, ya da Afşar Timuçin'i sevmiyorsunuzdur. Anlaşılması en kolay felsefecilerden biridir. Anlaşılması kolay yazar, anlaşılması kolay konuşur. Bu durumun O'nun bilgi seviyesinin yüksekliğinden kaynaklandığını anlamak gerekir. Basit bir şekilde anlatmayı becerebilen istisna felsefecilerdendir.

Tanıştığı dost olduğu insanların hayatına dokunur Afşar Timuçin. Siz farkında olmadan sizi etkiler.

Kendimi şanslı hissediyorum Afşar Timuçin'i tanıdığım için. Benim hayatıma da dokunup beni etkilediği için şanslıyım.

Felsefe ile olan yolculuğumda beni yalnız bırakmadığı için, dost Afşar Timuçin'e en derin saygı ve şükranlarımı sunuyorum...

YARINA BAŞLAMAK

Ahmet Telli*

Afşar Timuçin'in *Yarına Başlamak* [1] adlı yapıtını, iki kişilik bir roman olarak nitelendiriyor Rauf Mutluay. "Cılız, eksik bir kitap" diye de tamamlıyor yargısını.[2] Romanın kişisiyse, tam da burada şu sözlerle karşılık veriyor gibidir bu eleştiriye: *"İki kişilik ya da tek kişilik dünya yoktur. Böyle bir dünya düşüncede bir soyutlama, sanatta da düpedüz bir yalandır. (...) Yakından baktığın zaman herkeste bir toplum, herkeste bir dünya, bir tarih yaşıyor. (...) Biz kimiz, dünyada yerimiz ne, başımıza gelen olayların başkalarınınkiyle benzer yanları var mı, bizde toplumun hangi özellikleri yansımakta, biz neyiz, değiştirmek istediğimiz şey ne..."* (s.122)

"İki kişilik bir roman" yargısının altında yatan hafifsemeyi bir öznellik olarak düşünerek bir yana bırakalım. Bir roman niye iki kişilik olamaz? İki kişi, yalnızca iki kişi midir? İki kişinin karakter olduğu bir roman da pekâlâ iyi bir roman olabilir ki, *Yarına Başlamak* bunun iyi bir örneğidir.

Mutluay'ın yanılgısına düşen başkaları da olsa gerek ki, Timuçin bir konuşmasında bu noktaya değiniyor. Soruşturmacının: *"... Özenle okunup üzerinde düşünülürse, romanınızın toplumsal yönü ağır basıyor Yani sevgiyi kimi toplumsal olguları açıklamada bir araç olarak kullanmışsınız. Bu konuda yanılıyor muyum acaba?"* sorusuna: *" Yanılmıyorsunuz sanırım. Ayrıca yanılıyor olmanızı istemem."* şeklinde karşılık veriyor. Sonra da bu noktayı açıyor.[3]

Yarına Başlamak, duygusal yanı ağır basan bir sevgi öyküsüdür. Bu sevginin çevresindeki kişiler aracılığıyla kendi iç dünyamıza bir yolculuk yapmak da mümkün. Hüzünler, yarım kalan (bırakılan), uzun erimli sandığımız ilişkiler zihnimizde dönenip durmaya başlar. Romandaki kişilerin geçmişlerinden yarına taşıdıkları gerçeklik, toplumsal gerçekliğin eleştirisini de taşır. Nüfus kâğıtlarına

---

* Şair-Yazar

"Ekmek Kartı Verilmiştir" (s.8) damgası vurulan bir kuşaktan gelir roman kişileri. Nüfus kâğıdına, "ekmek karnesi verilmiştir" yazan kuşakların dramlarını yansıtan ilginç yapıtlar verilmiştir bizim edebiyatımızda. Bu kuşağın yaşadıkları aracılığıyla toplumumuzun yaralı zamanları bellek tazelemeye yöneltebilir okuru. Bir bakıma acının pişirdiği kişilerdir, bu olgunun insansal düzlemde geliştirdiği tiplerdir onlar: "Elde etmekten çok vazgeçmeye yatkın" (s. 108) kişilerdir. Böyle olunca roman kişilerine yabancılaşmamış bireyler olarak yaklaşmak gerekir. Hem topluma hem de kendilerine karşı dürüst kalabilme savaşımı içindedirler Ayşe ile Hüseyin.

Romanı yalnızca iki kişiyi ilgilendiren bir öykü olarak değerlendirmenin yanlışlığı, roman kişisi olan Ayşe'nin içdünyasındaki dalgalanmayı insanlık hallerinden biri olarak görmemekten ileri gelir. Özsaygısını koruma nedeniyle, kazanma hırsıyla kapitalist sistemin küçük bir dişlisine dönen kocasını Ankara'da bırakıp gelmiştir Ayşe. *"O dışarıda yükseliyordu ama içimde alçalıyordu"* (s.35) diyor kocası için. Öyleyse yalnız iki kişinin ilişkisiyle değil, iki dünyagörüşünün çatışmasıdır denebilir romanın içeriği için.

"Konu konuşmalarla ilerliyor. Betimlemeler pek az" diyor Mehmet Seyda bu yapıt için.[4] Doğa betimlemeleri gerçekten yok. Yağmura ilişkin betimlemeler dışında doğa betimlemelerine rastlayamıyoruz. *"Doğa ışıklı akşamlarda, okunmayı bekleyen bir şiirdir.* (s.46) roman kişileri için. Bu bakımdan onlar, her nesnel gerçek aracılığıyla kendi içlerine yönelmeyi yeğlerler. Nitekim insanın iç dünyasının bu denli betimlendiği yapıtlar az bulunur. Her sayfada onlarca sıfat var. Hemen her tümcede sıfatların ağır basması da bu yargımızı doğruluyor. Kuşkusuz ki, yazarın ozan yanından kaynaklanıyor bu durum. Görselliğin sinemaya ve diğer görsel sanatlara kaydığı bir çağda, diyelim ki 19. Yüzyıl romanlarındaki doğa betimlemelerini aramamak gerekir günümüz romanında.

Yarına Başlamak, duygusal yanı ağır basan bir sevgi öyküsüdür, dedik. Bu yanıyla Sait Faik'in *Kayıp Aranıyor*'una, Oktay Akbal'ın *Suçumuz İnsan Olmak*'ına çok yakın bir yapıttır. Ama onların etkisinde kalmış anlamında değildir bu. Aralarındaki duygu akrabalığı

olarak düşünülmeli. Yapıtı baştan sona kucaklayan ince bir hüzün tülüdür bu çağrışımı uyandıran. Diğer yandan *Yarına Başlamak*'ın kişileri bence halk hikâyelerinin çağdaş bir yorumudur. Bu noktaya dikkatle eğilmekse başka bir yazının konusu olabilir.

Türkiye Yazıları Dergisi,
*Sayı 4, Temmuz 1977**

*Yazılışından bu yana 37 yıl geçmiş. Yazının kimi yerlerine müdahale etmem gerekti. ***Ahmet Telli***

(Endnotes)
1 *Yarma Başlamak*, Afşar Timuçin, Kendi Yayını, İstanbul-1975
2 Rauf Mutluay, 1975'te Hikâye ve Roman, *Varlık Yıllığı*-1976
3 Afşar Timuçin'e Sorular, Politika Gazetesi, 13.09.1976
4 Mehmet Seyda, Romancı Günlüğü, Yeni Ufuklar, s.263, Ağustos 1975

BİR BİLGEYE

Ercan Tutar*

Afşar hoca için hazırlanan Biyografi kitabında yer alacak bir yazı yazmam istendiğinde hem çok sevindim ve onur duydum hem de bu işin zorluğu nedeniyle açıkçası ürktüm. Ürküntümün iki sebebi vardı. Felsefeci ve sanatçı Afşar Timuçin'i anlatacak bunca yetkin insan varken bana söz söylemek düşer miydi? İlk ve orta eğitim sonrası teknik bilimsel metinler dışında hemen hiç yazı kaleme almamış ben, bu işin altından kalkabilecek miydim? Açıkçası hissettiklerim ortaokulda kompozisyon ödevi verilmiş bir öğrencinin heyecanından az değildi.

Afşar hocanın kendisiyle olmasa da düşünceleriyle ilk tanışmam 2000 yılında bir arkadaşımın bana hediye ettiği radyo sohbetlerinden kitaplaştırılmış "Afşar Timuçin'le Düşünceye Yolculuk" ile oldu. Afşar Timuçin'le ilk karşılaşma için ne kadar uygun bir kitap... Temel toplumsal ve kültürel sorunlarımızın, gündelik davranış ve düşüncelerimizin felsefi bir derinlikte ele alındığı sohbetler bunlar. Afşar Timuçin'in en karmaşık görünen sorunları bile bütünsel bir kavrayış içinde çok açık, yalın bir dille anlatımından etkilenmemek olanaksız.

Okumayı ilk öğrendiğim günden bu yana neden sevdiğimi pek de düşünmeden okumayı hep sevmişimdir. Çocukken yeni bir kitabım olduğunda sayfalarını koklar öyle okumaya başlardım. Kitabım bittiğinde ondan ayrılmanın hüznüyle tam da isimlendiremeyeceğim bir sevinç ve zenginlik duygusunu birlikte yaşardım. Okudukça merak etmeye, merak ettikçe okumaya ve yine okudukça düşünmeye başlar, düşündükçe de "rahatı kaçan bir ağaç" olduğumu hissederdim. Doğaldır ki okumayı seven her insan gibi felsefeye, düşünce tarihine, düşüncenin tarihsel gelişimine ilgi duyardım. Ancak gerek eğitim/öğretim sistemimizin felsefe ve düşünce alanını öcü gibi göstermesi gerekse benim de benzer ön kabullere sahip olmam nedeniyle felsefe okumalarından uzak duruyordum. Afşar

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Kardiyolojisi Bilim Dalı

hocanın yalın ve anlaşılır "Felsefe bir sevinçtir" diyen anlatımı felsefeden korkmamak gerektiğini söylüyordu. Ve Afşar Timuçin okuma serüvenim başladı. Afşar Timuçin'in kitaplarını okumaya karar verip eserlerinin listesine baktığınızda onun ne kadar üretken olduğunu hemen anlarsınız. Listeyi incelediğinizde bilim insanı, felsefeci Afşar Timuçin'in yanında edebiyatçı/sanatçı Afşar Timuçin'i hemen farkedersiniz.

Afşar Timuçin okumaya başladığım zaman onu bu kadar geç tanıdığım için hayıflanmakla birlikte "keşke" değil "iyi ki" diyerek Afşar Timuçin'le düşünceye yolculuğuma başladım. Ben Afşar hocayla görece geç tanıştım ama umarım gençler onu daha erken yaşlarında tanırlar ve onun bilinç eğitimleri için ne kadar yararlı olacağını yaşayarak öğrenirler.

Üç ciltten oluşan "Düşünce Tarihi" tam anlamıyla bir başyapıt. Gerçekçi düşüncenin kaynakları, gelişimi ve çağdaş dönemdeki durumu son derece yalın bir dille ama basitleştirilmeden derinlemesine anlatılmış. Düşünceye, düşüncenin tarihsel gelişimine ilgi duyan herkesin mutlaka okuması gereken, bir ansiklopedi gibi hep elinin altında tutması gereken bir eser.

Afşar Timuçin'in çok etkilendiğim diğer kitapları ise denemelerini topladığı kitaplarıdır. Gönül Gözüyle (1-4), Kendimle Konuşmalar (1,2), Aşkın Diyalektiği, Ölesiye Sevmek, Özgür Prometheus, Felsefe Bir Sevinçtir, Demokrasi Bilinci başlıca deneme kitaplarıdır. Denemelerinde sıradan, güncel sorunlar çerçevesinden yola çıkıp, bu çerçeveyi kat be kat aşıp evrensele ulaştığını göreceksiniz. Bu yazılarında yetkin bir bilince sahip, onurlu bir aydının düşünce alanının temel sorunlarını bütünsel bir bakış açısıyla, son derece yalın bir dille nasıl irdelediğini keyifle okuyacaksınız.

Şiirlerini, öykü ve romanlarını okuduğunuzda yazarın felsefeci ve sanatçı yönlerinin birbirini nasıl tamamladığını göreceksiniz. Denemelerindeki düşüncelerin sanatsal yansımaları bu eserler. Ama asla bir öğreti niteliğinde değiller. Sanatsal kaygıyla yapılmış süslemelerin olmadığı, insanı ve insanın yaşamı anlamlandırma arayışını anlatıyorlar.

Afşar Timuçin'in özellikle şiirlerinde hep bir hüznü hissetme-

mek olanaksızsa da onun dizeleri tutku ile yaşamı anlamlandırmaya çalışan, umudunu ve sevinçlerini hiç yitirmeyen birinin dizeleridir. Afşar Timuçin'in denemelerini, edebiyat metinlerini, şiirlerini okuduğumda çocukluğumun sevinçlerini yeniden duyumsadım. İnsanın çocukluğunda kaldığını sandığı tatları yeniden bulması az bir şey midir?

Kuramsal felsefe kitapları, denemeleri, incelemeleri, roman, öykü ve şiirleriyle çok geniş bir alanda eserler vermiş olan Afşar Timuçin'in yeterince okura ulaşmamasının ülkemiz açısından önemli bir eksiklik olduğunu düşünüyorum. Ama, Gülten Akın'ın dizelerinde dediği gibi

"Ah, kimselerin vakti yok
Durup ince şeyleri anlamaya"

Felsefeci ve sanatçı Afşar Timuçin için şüphesiz ki çok daha yetkin cümleler kurulacaktır. Benim böyle bir iddiam olmadığını başta da söylemiştim, ama ben ona bana çocukluğumun saf duygularını, güzelliklerini ve sevinçlerini yeniden yaşattığı için teşekkür ediyorum.

Kitaplarından tanıdığım Afşar hocayla 2002 yılında bir İstanbul ziyaretimde tanışma şansına da eriştim. Yetkin bir bilince sahip bir insanın nasıl olması gerektiğini yaşamıyla da gösterir Afşar hoca.

Paralar kazanması için eczacı olmasını isteyen annesini, edebiyat fakültesine ve felsefe alanına yönelmesiyle annesinin yaşadığı hayal kırıklıklarını, bu alanda devam edersen ömür boyu aç kalır, sürünürsün diyen arkadaşlarını anlatır Afşar hoca. Bir alana kendinizi veriyorsanız aç kalacağınızı çok da umursamazsınız çünkü aslolan doğruyu gerçekleştirmektir der. Der demesine de büyük bir savaştır bu. Bir direniştir. İnsanın her şeye ve özellikle kendine direnmesidir. Doğru adına her alanda bu direnci göstermiş dürüst, onurlu bir aydındır Afşar hoca. Gelecek kuşakların onun bu çabalarında kendi yaşamlarını açıklayacak anlamlar bulmasıdır dileği...

Dostu olmaktan hep onur duyduğum gerçek bir bilgedir o.

İNSANA ADANMIŞ BİR ARAYIŞ

Sabahat Türer*

"Boşa geçirdiğimiz her vakit, meyhanede, sokakta, dedikodulu toplantılarda öldürdüğümüz her vakit, insanın insanlaşması yolunda geç kalışımızı getiriyor. Bütün dikkatimizi önce kendi üstümüzde toplamalıyız, bütün çabamızı kendimizi ve başkalarını iyi yetiştirmeye harcamalıyız. Bir toplumdan, bazı insanlar değil, bütün insanlar sorumludur."

Afşar Timuçin, *Kadınlar gerçekten ezildiler mi?*
Düşün, kasım 1984

Yıllar önce Afşar ağabeyin derslerini izlerken not aldığım defterin ilk sayfasına yazdığım bu alıntıyı defteri her açışımda okurdum. Kendimi gündelik yaşamın akışına bırakıp gevşememek için okurdum, onun dirençle sürdürdüğü çabayı kavramak için okurdum.

Afşar ağabey geceyi gündüze katarak insanı araştırır. Descartes'ın *"İnsan bilgisi bir bütündür"* görüşünü önemser, bütün insanı görmeye ve göstermeye çalışır. Kendine ve başkalarına deşici bir bakışla yönelir, gözlemlediklerini enine boyuna tartışır. Tüm çabası bizi bugünün insanından yarının insanına ulaştıracak yolları açmak içindir. O hep yalını arar. Bilincimizi yalınlaştırmaya çalışmamızın doğru ve güzel bir yaşam için önemini duyurur bize. Araştırdığı her şeyi paylaşma tutkusuyla yazarak ya da konuşarak iletişim kurduğu herkesin ufkunu genişletir. Bize günümüzün insanını gösterir, hepimizin emeğiyle gelecek yeni insanı duymamızı düşünmemizi sağlar.

Onun sanatı dünyaya bütünsel bakabilen birinin yaratısıdır. Şiirlerinde romanlarında öykülerinde bize olanı gösterir, olasıyı duyurur.

Romanlarındaki kişiliklerin hiçbiri çevresinden kopyalanmış değildir. Toplumumuzun insanında gözlemlediği ayrıştırdığı uzun

---

* Emekli Felsefe Öğretmeni

uzun tartıştığı özellikler yepyeni bileşimlerde yeni insanlar oluşturur. Bu insanlar kurgulanmış kişiliklerdir, ama gerçeklikten kopuk değildirler. Onun romanlarında insan olumlu olumsuz tüm yanlarıyla ele alınır. Romanlarındaki kişilikler bu toplumun, romanların yazılış yıllarındaki insanlarıdırlar. *Yarına başlamak*'daki Ayşe 1970'li yıllardan, *Kıyılar durunca*'daki Fatma 1980'li yıllardan çıkıp gelecekmiş gibidir. Afşar ağabey romanlarında yeni insan ilişkileri tasarlar, bugünün insanının yarının insanına nasıl dönüşebileceğini arar. *Gece gelen eski dost*'da Sedat'la Selma'nın aşkı yaşayışları bugün için belki yalnızca bir düşlemdir, yarın da bir düşlem olarak kalacak mıdır?- Romanlarındaki yarına açık bakış insanı araştırırken yeniden kurar gibidir.

Onun öykülerinde her gün karşılaştığımız ya da karşılaşabileceğimiz insanlık durumlarını buluruz. Öykülerde bazen gülmeceye bulanmış bir anlatımla ince ince eleştirilir öykü kişilikleri, bazen de şiirsel bir anlatımla yaşamdan bir kesit verilirken özlediğimiz düşlediğimiz insan duyurulur. Bazı öykülerde öykücü okurlarıyla söyleşerek sürdürür anlatmayı. Öykülerdeki kurgu her zaman gerçekliği en çarpıcı yanından yakalamayı başarır.

Afşar ağabey gençlik yıllarından bugüne kadar yaşamının her döneminde şiir yazmıştır. Onun şiiri kendini arayan, emek vererek kendini kuran birinin şiiridir. Onunla *Düşlerin en güzeli* üzerine yaptığımız söyleşide esini ve esini izleyen yaratma sürecini nasıl yaşadığını şöyle anlatır: "*Esin yaratmada birinci koşuldur Birdenbire heyecanlarla doğar ve şairi kağıdın başına geçmeye zorlar. Günün her saatinde olabilir bu. Ondan sonra yaratma serüveni başlar: yaratma evresi doğurmaya benzeyen sancılı ve sevinçli bir serüvendir.*" Şiiri yaratma süreci onun günlerce aylarca belki bazen yıllarca bir şiir üzerinde çalışmasını gerektirir. Onun şiirleri yaşamayı bilen birinin insanı tanıma, yaşamı yorumlama çabasının ürünüdür. Yalın söyleyiş şiirlerinde hemen duyurur kendini. İlk şiirlerinden başlayarak yalın bir şiir dili kurmaya çalışmış, sonraki yıllarda şiiri giderek yalınlaşan bir söyleyişe kavuşmuştur. Şiirlerinin tümünü okuyunca onun yaşam boyu duyduklarını, dü-

şündüklerini, yaşama bakışındaki değişmeleri sezeriz. Şiirlerinde yaşadıklarından süzdüğü anlamları taşır okura. Şiirini besleyen kaynak yaşadıklarıdır. Yaşadıklarından şiire döktüğü insanlık durumlarında bizim de yaşadığımız ya da yaşayabileceğimiz bir şeyler vardır: bize sunduğu yaşam gerçeklerinde biz yaşadıklarımızı da düşlediklerimizi de bulabiliriz. Biz de aşık oluruz, zaman zaman kendimize kapanırız, yalnız duyarız kendimizi, çocukluğumuzu özleriz, büyüsek de içimizdeki çocuk yanımızı yaşatmayı isteriz, ölümü düşünürüz, kendimizi ararız, kendimizle hesaplaşırız, doğru ve güzel yaşamanın nasıl olabileceğini tartışırız. Onun şiir dünyası insanı tanımamızı kolaylaştırır, onun dizeleri bizi bize açar.

Afşar ağabey şiir üzerine yazılarıyla da şiirin ne olup ne olmadığını düşünmemizi sağlar. *Broy* dergisinin 1993 yılı mart ayında yayımladığı *Şairin atölyesi / Divan 3* kitapçığındaki *Şiiri şiir yapan* adlı yazıdan şu satırları okuyalım: "*Şiiri şiir yapan içindeki sevdadır. (..) Şiiri bilmeden şiir yazmak çok zor. (..) İnsan şiiri bilinçle yazar. Daha doğrusu insan şiiri bilinçle yazmalıdır. (..) Bir Kristof Kolomb çılgınlığı her zaman gereklidir, zaten bilinç de, gerçek yetkin bilinç de ancak böylesi bir çılgınlıkta elde edilebilir. Akşam saat dokuza doğru eşiniz hanımefendi masayı toplarken çocuklarınız doymuş karıncıklarıyla çevrenizde cıvıldaşırken az sütlü bir tas kahveyle birlikte uzak ülkeler düşlerine dala dala şiir düşündünüz mü, düşünürken düşünürken 'Ey güzel şamdan kesin at nalları gençliğim sizden / Bir arpa boyu yol gitmek gibi bir tutkunun ardında döne döne / (..)' gibilerden ya da 'Bu ne arka sokaklarda büyüyen devrim / Gücüm hep bağırtılı iskelelerde halkımın ev ödevi / (..)' gibilerden dizeler döktürdünüz mü bu iş oldu dersiniz ama olmamıştır (..) Şiir varsa yaşamdan ötürü vardır. Yaşam cılızsa şiir de cılız olacaktır. Yaşam dolu dolu yaşanmalıdır. Bilerek, isteyerek, göze alarak. Uzay çağı, bilgisayar dönemi öyküleri boş ve çocukçadır. İnsan şurasında bir kafa, şurasında bir yürek taşıdıkça neyin şiir olup neyin şiir olmadığı bellidir. (..) Önce şiir olanı şiir olmayandan ayırabilmek gerek. Şiiri şiir yapacak şeyi, şiiri*

şiir yapacak büyüyü ya da tılsımı bulmalıyız. Her kişi onu kendi dünyasında bulup çıkaracaktır."

Afşar ağabey dünyaya bütünsel bakan donanımlı bilinciyle insanı araştırmaya adamıştır kendini. Çabasıyla hepimiz için insanı tanımaya çalışan birinin somut örneğini oluşturur. Yarının daha gelişmiş insanını getirecek koşulları onun deyişiyle "*insanın alacası içinde*" aramak gerekir. Bu arayış bize daha da insan olmanın yollarını açacaktır.

ÇAĞDAŞ BİR İSYAN- Afşar Timuçin Şiiri

Fatma Türk Kuşkaya*

Türk şiirinde, önemli bir yeri olan **Afşar Timuçin'**in titizlikle, incelikle, oya gibi dokunmuş on üç şiir kitabı var önümde, ben de aynı titizliği, okurken göstermeye çalışıyorum:

Kendisi ilk şiirlerini eleştirse de, çok büyük yankılar uyandırmasa da, yıllarca şiire büyük emek vermiş ve ustalaşmış iyi bir şair. Kendi eleştirisini yapmayan, kendini bilmeyen birinin; şiiri ve insanı bilmesi olası mı? Onun şiirleri salt bu açıdan bakıldığında bile çok önemli. Gezen, gören, okuyan, araştıran ve akıl süzgecinden geçirerek üreten bir şair. Her şeyden önce yaşadığı çağa, insanlığa karşı duyarlı, sorumluluk sahibi bir insan. Yarım asrı geçen şiir uğraşısında, bunu açıkça görebiliyoruz. Öz ve biçim yönünden bütünleşmiş sanat anlayışıyla, insanı, tarihi, zamanı sorgulayan, duyarlıklı şiirler yazıyor. Yalnız kendi olan, başka kimseninkine benzemeyen şiirlerini okuduktan sonra beynimde unutulmayacak sözcükler, tatlar, görüntü ve düşünceler kalıyor. Şiirlerinin içeriği, anlam yoğunluğu ve felsefi boyut inanılmaz güzel ve özgün. Şairin böylesi üretken olmasını devinim gücüne, yaratıcılığına, yaşamışlığına, bilgi, birikim ve duyarlığının yanı sıra felsefeci kimliğine bağlıyorum. Şiirlerine, içerik ve biçime hâkim. Konuları çok iyi bilen, çağdaş bir aydın, gerçek bir bilge. Her kitabında düzeyi koruyarak, olgunluğun doruklarında geziniyor. Düşünüyor, sorguluyor, düşlüyor. Çünkü şiiri çok seviyor. Gerçek ve kalıcı olmanın temel ölçütü insandır. Günümüzün gösteriye dönüştüğü, değerlerin alt üst olduğu, yargıların sağlam zemine oturmadığı, estetik yoksunu edebiyat dünyasında; kalıcı izler bırakacak, seçkin bir şair, ülkemizin aydınlık bir değeri. Sessiz acı çekmiş ama asla yakınmamış, umutlu bir yaşam savaşçısı. O ölümü hiç unutmadan, yaşamla savaş vererek üretiyor. Onun şiirleri, belirsizliklerin kuşattığı, özgürlüğe sınırlar konulan çağımızda, ÇAĞDAŞ BİR İSYAN!

---

* Şair-yazar

Şiirin yücelerinde Afşar Timuçin fakat son derece sade ve gösterişten uzak. Bırakıyor kendisini okur keşfetsin. Gürültüsüz patırtısız şiirini büyütüyor. Kendine farklı sınırlar çizmiş, özgün estetik anlayışıyla şiirde farklı bir yerde duruyor. Hüzünlü, duyarlı, sevecen üslubuyla; aşktan- soğumaya, mutluluktan- ölüme uzanan ilişkiler yumağına can veriyor. İnsanın içine, ilişkilere, aşkın doğasına, hüzne, sevince yürekten eğiliyor. Aşk ve sevgi onun için gerekliliktir. Bir anlamda örgütlenmek, sahip çıkmaktır. Aşka farklı bakış açısı getirmiştir. Yalın dili, abartısız doğal biçemi, insan ve duygu malzemesiyle derinden etkiliyor okuru. Sevginin duygusuz cinsel ilişkilere indirgendiği bir zamanda, onun aşka ve sevgiye bakışı ince bir eleştiri aynı zamanda. Tek sözcükle içtenlikli. Aşkın kahramanları zaman içinde unutulsa, solmuş sayfalardan silinse bile, mutluluk, hüzün, özlem, yalnızlık duygularıyla şiirlerinde yeniden can buluyor. Aşkın başlangıcı ve bitişi arasmdaki tutku ve acılı yolculuğu anlatırken çağdaş, sorumlu bir aydının, yaratıcı ve duyarlı kimliğiyle, estetiğinde belli bir seviyeyi koruyarak, insan sıcağını, dostluk ve sevgiyi gerçekçi bir bakışla anımsatıyor. Anlatımındaki duruluk, arınmışlık ve sadelikle koşut her kitabında giderek gelişen büyülü estetiği ve düş gücüyle gerçekten kendine özgü bir şair. Şiir onun sığınağı. Ona güç veren, acılarını yaralarını, yeniden doğuş sancılarını dillendirirken insanı derinden etkileyen anlatım gücüyle topluma ve insana ayna tutuyor. Bazen hüzünlenip yalnızlığa gömülse de, birden gelen yeni bir dalganın, yeni bir aşkın etkisiyle silkinip canlanan bir yürekten damıtıyor şiirlerini. Umutları ve onları değiştiren rastlantılarla şiirlerinde insanı anlatıyor.

Karanlık bir dünyanın insancıl şairi Afşar Timuçin'in, güzellikleri arayan, umuda ayarlı direniş şiirlerinin rüzgârına kapılarak onun şiir dünyasında bir gezinti yapmaya ne dersiniz? Şiirle ilişkisi, ilk gençlik yıllarında başlayan Timuçin, bir dönem A.Kadir'le birlikte Dünya Şiirinden çeviriler yapmıştır. Dünya Şiir Akademisi'nin kurucularından olan şairin; **ÇÖL, DESTANLAR, BÖYLE SÖYLENMELİ BİZİM TÜRKÜMÜZ, SAVAŞÇI TÜRKÜLERİ, BOŞ BEŞİK, EY BENİM GÜZEL SEVDALIM, BU SEV-**

DA BÖYLE GİDER, ARINMALAR, AKŞAM TÜRKÜLERİ, BULUTLAR DENİZ KOKAR, BİR YAZ GÜZELLEMESİ, DÜŞLERİN EN GÜZELİ ve **AŞK BENİ ÇAĞIRINCA** adlı şiir kitapları bulunuyor. Haluk Güriz, onun şiirlerini, **YENİ ŞİİRİMİZİN KISA ROMANI** adlı incelemesiyle birlikte okunduğunda, Afşar Timuçin'in hem kendi şiiri, hem de şiire bakış açısı daha iyi anlaşılabilir diye düşünüyor ve bu kitabın şiire tutkun aydınlar kadar, yeni edebiyatımızı öğrenmeye hevesli gençleri de ilgilendirmesi açısından önemli olduğunun altını çiziyor. Şiirleri; **ATAÇ, DÖNEM, MİLLİYET SANAT, PAPİRUS, SOYUT, YAZKO, YELKEN, YENİ EDEBİYAT, YENİ UFUKLAR, VARLIK, İNSANCIL...** gibi dergilerde yayınlanan, yabancı dillere çevrilen, bestelenen Afşar Timuçin şiiri, 2. Yeni şiirinden, yalınkat, slogancı ve şiir dili olarak yetersiz gördüğü toplumcu- gerçekçi şiirden çok farklı yerde. İmgeleri yerinde ve şiir sesini uyumu bozmayacak şekilde kullanıyor. BEN kavramını öne çıkarmayan şair; hüznün, kırılganlığın duyumsandığı, çocuk duyarlılığının açıkça hissedildiği şiirler, içinde umut ve coşku barındırıyor. Bir şairin yazdıkları ve yaşadıkları arasında mutlaka bir bağ olmalıdır. Onun şiirlerinde bu etkinin oranı çok yüksek. Onun aşk, yaşam, direnç üstüne düşünceleri; tüm güzelliği, trajikliği, yaşam sevinci ve doğanın tüm renkleriyle şiirlerine yansıyor. Şiirlerindeki canlılık, yaşadıkları, duyguları bize geçerken, onun dünyasını tüm açıklığıyla algılıyoruz. Keskin bir anlağın ürünü, ustaca kullanılan dil zenginliği, abartısız, yalın, incelikli şiirleriyle bize yeni bir dünyanın kapılarını açıyor ve 1958'den beri böyle sürdürüyor. İlk kitabı ÇÖL, on dokuz ve yirmi dokuz yaş aralığında yazdığı şiirler. Bu şiirlerin çoğunda gençlik aşkı, sevgiliye içtenlik ve tutkuyla seslenişler, her şeyin sevgiliyle içselleşmesi göze çarpıyor... **Yollar uzun, sen kaçak/ sönmüş fenerler gibiyim/ gel yak beni elinle/ yak ki bu iş sana düşer/ bu çağ aydınlanacak,** dizelerinde, geleceğe sağlam bir şekilde yürünecekse bunun "sevgili" dediği insanlarla yapılması gerektiğine inanıyor. Sevgili, aynı zamanda belli bir yöne birlikte yürünebilecek tasarımsal kişi ya da kişiler. Zengin bir duygu yo-

ğunluğu eşliğinde, doğa betimlemeleri, renkler, güller, zambak ve sardunyalar, kış ve kar, bahar, yaz ve deniz olgusuna sıkça rastlıyoruz. Küskünlük, kırgınlık, iç burukluklarına, direnişler ve umut her zaman yoldaş olur. A.Timuçin şiirlerini okumak, gün batımını izlemek duygusu veriyor insana. Gerçekle-düş arasındaki sınırlar belirsizleşirken, mistisizm etkileri taşıyan, günlük gerçekleri; gençliğinde bile sonbaharı yaşayan birinin biçemiyle aktarıyor. Olgun, karmaşık ve türkü tadında. İlk kitap olmasına karşın, yaşamın acı gerçekleriyle yüzleşmiş, felsefi alt yapıyla zenginleşmiş, yaşam-ölüm arasındaki aşk, yalnızlık, hüzün, yaşam kavgası ekseninde birbirine sarılmış şiirler.

DESTANLAR, şairin ikinci kitabı. 1969 yılında Kanada' daki öğreniminden dönünce yayınlanmış. Kitapta, TAHİR İLE ZÜHRE, LEYLA İLE MECNUN, FERHAT İLE ŞİRİN, ARZU İLE KAMBER ve GÜLLÜ İLE HAMZA adlı beş destan var. A.Timuçin; ÇÖL' ün bir aceminin elinden çıktığını, biçim sorunlarıyla çok savaştığını, bu kaygılar nedeniyle sere serpe şiir yazmanın hazzını duymak, onun getireceği olanakları oluşturmak amacıyla DESTANLAR'ı yazdığını söylüyor. Biçimsel olarak destan, çok yönlü, uzun soluklu yapısıyla, konusu oluşuyla, daha büyük arama olanağı sağladığından şair, çeşitli anlatım olanaklarını deneyerek, kısa şiirde yapamayacağı deneyler gerçekleştirdi. Belki gerçeklikten iplerini koparmış bir dünyanın öyküleri ama bir o kadar da kahramanlarının yaşamı, aşkları ve şairin yaratısı büyüleyici ve gerçek. A.Timuçin, Destanlarla, duyarlı ve etkili bir çalışma sergileyerek şiire yeni bir bakış getirmiş. İnsanı anlamak, anlatmak, insanın ne olduğunu ortaya koyma amacı gütmüş. GÜLLÜ İLE HAMZA farklı ses yapısı, havası, farklı motifleri ile diğerlerinden ayrı bir yerde duruyor. Çünkü onu kendisi yaratmış.
BÖYLE SÖYLENMELİ BİZİM TÜRKÜMÜZ, 3. Kitap, İlk basımı 1974 (Kendi yay.)Dört bölümden oluşuyor. **1.BÖLÜM: Ayrılıkta söylenmiş bir yaz türküsü, 2.BÖLÜM: ÇOCUK MASALI, 3.BÖLÜM ÇOCUK TÜRKÜLERİ, 4.BÖLÜM ÇOCUKLARIN DÜŞÜNDÜĞÜ.** Kitabında çocuk, hem kendisi, hem

de başka çocuklardır. Aşka olan inancı, giden sevgililerin ardından duyulan bitimsiz yalnızlık duygusu, ölümle yüzleşmesi, özlemleri, renkler, deniz, kuşlar bu kitapta da bizi karşılar ama farklı söylem ve farklı biçimde. Anılardan arta kalan tortunun düşünceye etkisi sıkça görülmektedir. Çocuklara aşırı duyarlı ve sevgi doludur: **AYAKLARIN ÜŞÜYECEK ÇOCUĞUM/ ÇOCUKLARI GÖMMESELER OLMAZ MI?** Yaşanmamış çocukluğa sitem vardır: **BÖYLE SÖYLENMELİ BİZİM TÜRKÜMÜZ/ BİZ ÇOCUK MUYUZ, BÜYÜK MÜYÜZ?** Özgürlük, oyunlar, renkli bilyeler, uçurtmalar, çiçekler, gökler, umut, sevinç ve düşler... En çok da sevgi yakışır çocuklara. Hep çocuklarla söyleşir, onlara ve güzellikler aşılar. Sanki tüm şiirler kendi yaşanmamış çocukluğuna sesleniş, onların saflığına, temizliğine sığınmıştır. Tutkulu bir âşıktır. Sevgilinin olmadığı yerde her şey boş ve anlamsızdır. Şair kendini yalnızlığa yakıştıramaz, tek başına bir işe yaramaz. Çünkü o her şeydir. **ÖLÜRSEM AŞKINIZDAN ÖLECEĞİM** der ve hep iki kişilik bir yalnızlığı sürükler. **KIRILMADI BÜYÜDÜ OYUNCAĞIN/ AKLI BAŞINDA HER ŞEY / KIRIKTIR EN AZ ELLİ YERİNDEN** dizelerinin ardından **AĞLAMA/ KIRILMADI ADAM OLDU OYUNCAĞIN** dizeleri, ince bir sitem, bir dik duruş, kırılmışlıktan edinilmiş deneyimlere işaret eder. **SAVAŞÇI TÜRKÜLERİ,** çaresizliği, bocalamayı, kendi olmamayı, tükenip gitmeyi kendine yasaklayan inançlı bir savaşçının dördüncü kitabı. Kış, karın beyazlığı, çocuklar ve aşklar yazarın kendine çıktığı tüm yolculuklarda ve ağırbaşlı tavrıyla geçiyor. Şiirinin gücünü kırılganlığından aldığını düşünüyorum. Bu onda hiçbir erkin, hiç kimsenin kıramayacağı bir duruşa dönüşmüş: **ŞİMDİ KRAL BENİM KENDİ ÜLKEMDE/ KENDİ ÜLKEMDE HALK BENİM/ ŞİMDİ ARTIK KENDİ ORDULARIMI/ BİLDİĞİM GİBİ SÜRERİM SAVAŞA...**

Destan formunda, uzun soluklu şiirler içeren **BOŞ BEŞİK** şairin 5.kitabı. Destanlarının şiir yükü taşıması A.Timuçin açısından önem taşıyor. Direnen insanları, yaşama güçlerini kendilerinde buldukları inancıyla yazıyor. İçerik açısından, yaşamda karşılaşılan olumsuz-

luk ve yenilgilerde yıkılmak yerine yenilgileri sonraki başarılar için bir olanak, bir çıkış noktası saymak gerektiğini düşünüyor.

Afşar Timuçin' in altıncı kitabı **EY BENİM GÜZEL SEVDALIM.** Bütün kitaplarında aşka yer veren şair, bu kitabında yoğun duygusallıklar içinde yaşadığından, şiirlerine doğrudan aşk teması yansımıştır. Tümünü severek okuduğum, akıcı, sade, içten şiirler için teşekkür etmek geldi içimden. Bu kadar insan olduğu, insanca duygularla yoğrulduğu için. Her şiir yeni bir ufuk, yeni bir dünya, yeni bir sevinçti. Okurla söyleşircesine tutturulmuş dil ve üsluba takılıp şiirlerinin derinliklerinde gezdim. Baş kaldırı, yaşam savaşı, sorgulamalarla, doğayla insanın ustaca bütünleştiği naif, vakur, hem yalnız, hem çoğul dinlemeye değer bir sonat sunmuş bizlere. Duyumsadığımız ama anlamlandıramadığımız ölüm yanı başımızdayken, yaşama kapılarımızı açtığımız, sessizliğin ardındaki yüksek sesli bir isyan! Afşar Timuçin şiirleri, yaşadığı onca acı, düş kırıklıkları, savrulmalara inat, yaşama sarılan bir yürek haritası! İnsan, onun şiirlerini okuduktan sonra insanı, yaşamı, her şeyi yeniden gözden geçirme gereği duyuyor. Şair her aşkın ardından biraz daha adam olduğunu, dünyayı ve kendini biraz daha bildiğini, insana yaklaştığını söylüyor. **AŞK BİZİM HER DOKUNUŞTA/ ÖLÜR GİBİ SARSILDIĞIMIZ ŞEYDİR.** İlişkileri belirleyici ama kalıcı bulmuyor. Çünkü insan değişebiliyor, değiştirebiliyor, geçmişle yeniden tanışabiliyor. O nedenle aşklar ölümsüz olamıyor. Alışmak aşkı zedeliyor, heyecan yitiyor. Belki birbirlerini daha iyi tanıyorlar ama gizler gidince aşk bitiyor. O zaman da yeni bir aşk arayışı başlıyor

BU SEVDA BÖYLE GİDER (7.kitap) , şairin 1984 ve 1991 yıllarında yazdığı şiirler. Bir kaç aşkın iç içe geçtiği, katmanlaşmış bir sevda dokusunun şiirlerine sindiği gözleniyor. Aynı zamanda bazı şiirlerde sitem duygusuna rastlanıyor Her ne kadar sarsılsa, acı çekse de büyük bir öfke ve kızgınlık, kırgınlık sezilmiyor. İnsanı anlamaya yönelik bir eğilim var. **SENDEN BİR ŞEY KALSIN BENDE/ GELİRKEN DE GİDERKEN DE... İNSAN DEĞİŞTİREREK DEĞİŞİR/ ÇEKİNME BİTER**

DİYE/ DEFTERDEN BİR SAYFA YIRT/ SAKIN ÖLÜYÜ GEZDİRME İÇİNDE.

1991-1993 yıllarının şiirlerini kapsayan **ARINMALAR, 8. Kitap.** Kapak fotoğraflarına baktığımızda şairin giderek yaş aldığını gözlemliyoruz. Olgunluk, her şeyi daha net ve doğru görmesine neden olurken, bakışı daha yumuşak ve hoşgörülü oluyor. Bu kitabın şiirleri 52-54 yaşlarında yazılmış. İlk kitabında neredeyse savaş halindeyken, bu kitapta şiirle barıştığını görüyoruz. Aşk bir içtenlik alanı olarak, bilinçlenme de sağlamış. Deniz; şairin başat temalarından, imgelerinden biri. **Ben Bir Deniz Rüzgârıyım** adlı şiir yapısı ve uzunluğuyla (129 dize) ayrı bir yerde durmakta. Rüzgâr bu şiirde arındırma simgesi olarak kullanılmış. A.Timuçin'in lirik ve duyarlı çizgisinin daha da belirginleştiği bir yapıda **AKŞAM TÜRKÜLERİ. 1993-1996** yılları arasında yazılan şiirler. Daha açık ve daha aydınlık. Akşam imgesi, bir dinlenme, hesaplaşma, kendiyle baş başa kalma anı olarak kullanılmış. Aynı zamanda sevdiklerimizden koptuğumuz zaman dilimi. O yönüyle baktığımızda acı veren, kırıklıklar ve hüzün yükleyen bir zaman parçasıdır. Ölümden korkmadığı gibi, akşamın ölümü anımsatması korkusunu da taşımaz. Bu yüzden hem sevinç, hem kaygıdır akşam! **BULUTLAR DENİZ KOKAR, (10.KİTAP, Bulut yay.)** düşünce yüklü, insanı araştırmaya odaklayan, insanın yaşam içindeki durum ve duruşunu yansıtmaya yönelik bir kitap **ANNEM BEN SENİN SAÇLARININ ŞARKISIYIM/ ÜSTÜMÜ ÖRT, ELİMİ TUT, YANIMDA KAL/ BENİ İNCE İNCE TANI, BENİ ÖZLE/ BEN SENİN SEVİNÇLERİNİN USLUSUYUM. – ölüm deli, gökler deli, zaman deli/ sen nasıl uslu olursun benim güzel çocuğum,** dizeleri şairin ne denli ince, duyarlı, seven, incinen biri olduğunun göstergesi. **2001- 2007** Yıllarının şiirleri **BİR YAZ GÜZELLEMESİ (Bulut yay. 2008).** Şair bu kitabında doğanın duyurduklarından insana ulaşıyor. Doğadaki insanı sunarken, doğanın çeşitli öğelerini de kullanıyor. Ölüm, bir dinlenme yeri onun için, iyi yaşayan, yaşamı içine sindiren, kirlenmeden sona gelen biri için bir gerçeklik sadece, bir güzelleme. ...**kaç yolcu çıktı bu evden/**

saydın mı- gözleri kapalı, ayakları çıplak. Yazgıya sessizce direnirken, özlem duygusu sarıyor bedenini. Sevgisizlikten, kirlilikten yorgun ama bir gülüşün şarkısına tutulduğunda, her gerçeği, her ölümsüz sevinci, yağmurlardan sonra açan, renk renk güneşler gibi aramadan, sevgilide bulabiliyor. Şairin 12. Kitabı **DÜŞLERİN EN GÜZELİ (Bulut yay.2011)** Bu kitabında da yaşamla bağlarını koparmadan, yaşamın anlamını arayan birinin tutkulu arayışını görüyoruz. Özlem, yüzleşmeler, görülmez ülkelere gitme arzusu, düşler, sitem, kadınlar... **Annem sen bir düşü sevdin/ onu sevdikçe yadırgadın beni,** dizeleri onun gizli kırgınlığını da ele veriyor Son kitabı **AŞK BENİ ÇAĞIRINCA,** 2011- 2013 yıllarının şiirleri. Bu kitapta aşk teması ağırlıklı olsa da aşkla sınırlanmamış. Gidişlerin ardından biraz yorgun, biraz suskun ve alışkın kendisiyle yüzleşir. **SEN DE SONUNDA GİTTİN/ BİRDEN YORGUN DÜŞTÜN BELKİ/ KONUŞURKEN BİLE SUSAN ADAM/ BELLİ PEK SARMADI SENİ.** Giden sevgililer aslında ondan hiç gitmezler, her yerde, her zaman birliktedirler. Farklı yaş ve deneyimlerde yazılan yüzlerce şiir. Gizler çözüldükçe daha sürükleyici, kesişen yaşamları, ilişkileri anlatımındaki ustalığı son derece etkileyici. Kendini ve yaşamı sorgularken yapılan bir yolculuğun oluşturduğu sarmal içinde dolaştırıyor okuru. Enerjisi, çalışkanlığı ve yaratıcı üslubuyla gençliğini ve önemini korusa da, belli bir olgunluğa erişse de, bu özelliklerini koruduğunu üretimleriyle kanıtlasa da Afşar Timuçin özlediğimiz yerde mi acaba? Her kitabı belli bir olgunluk ve ustalığın ürünlerini taşıyan, önemi asla yadsınamaz olan Afşar Timuçin'in sanatına, alçak gönüllü ama çok değerli tavrına saygılarımla.

AFŞAR TİMUÇİN

Hasan Uçarsu*

1983 yılında liseyi bitirip İstanbul Devlet Konservatuvarı'na geldiğim ilk günlerde konservatuvar, alışkanlıkları, insanlarının davranış özellikleriyle o zamana dek alışık olduğumun oldukça uzağında kendine özgü nitelikleri olan oldukça farklı bir dünya idi. Bu dünyaya alışmaya çalıştığım o yıllarda, her halinden okulun öğretmenlerinden olduğu belli olan ama bununla birlikte o güne dek zihnimde oluşan konservatuvar hocası örneğine hiç de uymayan biri dikkatimi çekti. Ölçülü, kendi halinde, sakin, kendini belirtmeden, ortaya koymadan okula gelip giderken gördüğüm bu insan diğer öğretim üyelerinden farklılaşan özellikleriyle ilgimi uyandırmıştı. Hangi dersleri verdiği, kim olduğunu öğrenmeye çalıştığımda ilk kez Afşar Timuçin adıyla karşılaştım. İzleyen süreçte okul bahçesinde bir arkadaşın, elindeki bir şiir kitabından etrafındakilere yüksek sesle okuduğu şiirlerle Afşar Timuçin'in o ana dek bilmediğim bir diğer özelliğini de öğrenmiş oldum. Dinlediğim bu şiirlerdeki ses, imgelem dünyası ve özellikle de duruluktan kaynaklanan farklı duyarlılık, beni çok etkilemiş, kendine çekmişti. Zaten şiir okumayla oldukça ilgili olduğum zamanlardı fakat Afşar Timuçin'in bu arı ve güçlü sesi belirttiğim özellikleriyle bana çok özellikli ve etkileyici gelmişti. Böyle Söylenmeli Bizim Türkümüz, Savaşçı Türküleri adlı şiir kitaplarını edindim. Zamanla Afşar Timuçin'in şiirlerini okumayı sürdürdüğümde onun şiiri, şiir duyarlılığı bende daha da derinleşip şiir zevkimi, şiir hissiyatımı belirleyen önemli bir temel taşı ve başvuru noktası oldu.

Öğrenciliğimden bugüne dek hocanın şiirlerini çok sevdim ve sıkça besteledim. Bestelediğim diğer şiirlerde bile sanki yine onun şiirinin sesinin peşinden gittiğimi, o bakışı aradığımı bu gün daha da çok fark ediyorum. Afşar hocayla tanışmadan, dersle-

* Prof. Dr., MSGSÜ Devlet Konservatuarı Kompozisyon Sanat Dalı

rinden, romancı, hikayeci, düşünür, eğitimci özelliklerinden çok daha önceleri onun şiiriyle tanıştım. Kim bilir belki de bu nedenle benim için Afşar Timuçin öncelikle hep şiirle varoldu. Onu hep şiirle felsefeye açılan, şiirle düşünceye kanatlanan, şiirle romanı, hikayeyi, hayatı kucaklayan bir sanat, kültür ve düşünce insanı olarak gördüm, yaşadım.

İki yıl sonra tüm bölümlerin aldığı ortak ders olan Düşünce Tarihi dersinde hocanın öğrencisi olup onu daha yakından tanıma şansı elde ettim. Bu dersler, edindiğim çok değerli temel felsefe bilgilerinin, düşünce tarihi alanındaki sağlam donanımın yanı sıra insan ilişkileri, ders yapma yöntemi, özellikle de düşünmeyi sevmenin ve sevdirmenin güzelliğinin yuvasıydı. Afşar Timuçin'in bilgi birikimi, yaklaşımı ve kişiliği çok ihtiyacım olan kültürel oluşumuma o denli güçlü bir katkı vermişti ki hocanın 1986 yılından başlayarak Etnomüzikoloji ve Folklor Programında Düşünce Tarihi'nden, Estetik'e, Halkbilim'den, Edebiyat'a, roman okumalarından, fransızca çeviri çalışmalarına ve halk edebiyatına dek geniş bir yelpazede ders vermeye başladığı dönemde onun tüm derslerine bölümün öğrencisi olmadığım halde dışardan katıldım, sınavlarına girdim ve ödevlerini yaptım. Bu dersler eğitimimdeki ve yaşamımdaki büyük talihlerimden biridir. Bu sürecin bilgi birikimimin, kişiliğimin, bakışımın oluşmasında yeri doldurulamaz katkıları olmuştur. Dersler haftanın bir kaç günü küçük bir öğrenci grubuyla yapılıyordu. Buluşmalarımız bilinen ders ortamının çok ötesinde bir düşünce ve kültür vahası doğasında tam bir felsefe, edebiyat, sanat işliği gibi yaşanıyordu.

Tam da bu noktada hocanın eğitimci özelliklerini belirtmenin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Örneğin fransızca çeviri çalışmaları programda olan bir ders değildi fakat öğrencilerin ricasıyla hoca zaman ayırıp ilgili, meraklı öğrenciler için bu dersi yaptı. Afşar hoca böylesi ders ötesi çalışmalara öğrencilerden istek geldiğinde hep sevinçle katıldı. Gerçekten öğrenmek isteyene, çalışmak isteyene her zaman kapısı sonuna kadar açıktır, kendisinden ve zamanından fedakarlıktan asla çekinmez. Zaman

zaman Halkbilim gibi hocanın doğrudan bilgi alanında olmayan bazı dersleri verme durumunda olduğu da olmuştur. Hoca burada durumu geçiştirmek yerine, kolları sıvayıp onca işi ve çalışmaları arasından zaman ayırıp alandaki belirleyici temel metinleri okuyup ders notları hazırlamıştır. Afşar hocanın öğretmen olarak en büyük özelliklerinden biri de ders notlarıdır. Ne anlatırsa anlatsın, hangi dersi verirse versin elinde ders notları olmadan ders yaptığını bilmiyorum. Bu hocanın eğitimciliğinin vazgeçilmez temel ilkesidir. Evet, ders sırasında sıkça farklı bağlantılara, yan konulara açılır, konuyu daha anlaşılır kılmak için zengin örneklere sıkça başvurur. Bu durumlar ve öğrencilerin soruları doğal olarak dersin normal akışını sıkça kesintiye uğratsa da önünde duran ders notu dosyası dersin ana ekseninin, akış ve hedefinin taahhüdüdür. Derslerinde oldukça sıcak ve cana yakın olmuştur. Özellikle küçük gruplarla yaptığı dersleri bizlerin hoşlandığı fıstık, şeker gibi şeylerle renklendirip ayrıcalıklı bir dostluk ortamı oluştururdu. Fakat bu durumun Afşar hocanın çok önemsediği dersin temel belirleyeni olan hoca öğrenci ilişkisinin olması gereken açık ve net konumunu asla zedelemediğini de belirtmem gerekir. Bu insani sıcaklık uygun koşullar altında dersi daha içten, daha doğal bir buluşma ortamına dönüştürüyordu.

Afşar hocanın düşünce dünyası ve olgulara bakışı mümkün olabildiğince kapsayıcıdır, bütünselleştiricidir. Düşünce Tarihi derslerinde ve kitaplarında olduğu gibi hoca felsefeyi, insan düşüncesini, insanın diğer etkinliklerinden ayrı, yalıtık alanlar olarak değerlendirmek yerine bunu konu edindiği dönemin iktisadi, toplumsal, kültürel ve sanatsal boyutlarıyla olabildiğince geniş bir bütünün içinde ele almak ister. Bu bakışını 1988 yılının sonbaharında Erzurum ve civarında yaptığımız müzikbilim araştırmasında da ortaya koydu. Beklenen müzikbilim çalışmasını, bir topluluğun müzik kültürünü yalıtık olarak araştırmak yerine müziği kültürün içinde olanaklar elverdiğince iktisadi, toplumsal, kültürel bileşenleriyle bir bütün olarak ele almak adına, halkbilimsel bir bakışla gerçekleştirdi.

Afşar Timuçin'in ilk bakışta pek farkına varılamayan fakat zaman içinde daha yakından tanıdıkça gözlemlenen bir diğer özelliği de keskin bir gözlem gücüne dayanan oldukça incelikle, zekice temellendirilerek insanı için için güldüren eleştirel bakışıdır. Afşar hoca ilk anda insanlara kendi halinde, kendi dünyasında bir insan izlenimi verse de belirttiğim bu ince gözlem gücü onun toplumsallığının temel özelliğini oluşturur. Hoca, işte bu bağlamda insanı araştıran, sorgulayan bir toplumsallıkla çevrelenmiştir. Gündelik yaşamın sıradan olaylarından giderek, etkileyici bir mizah anlayışı içinde ortaya koyduğu bu harika toplum eleştirisi konuşmalarında, kısa yazılarında görülebileceği gibi benim için özellikle öykülerinde doruk noktasına ulaşır.

Evet, onca dersten, onca okumadan, onca konuşma ve tartışmadan, birlikte geçirilen uzun zamanlardan sonra hocadan ne mi öğrendim? Çok ama çok şey öğrendim fakat belki de en önemlisi tek bir kelimeyle özetlenecek bir yaklaşım ve bakış biçimini: insancılık. Hocanın tüm edimleri ve üretiminin merkezinde hep bunu gördüm. İnsanca yaşamak, insanca öğrenmek, öğretmek, insanca sanat yapmak, düşünmek, sevmek, eğlenmek, kısacası insanca varolmak. İnsanı küçük düşürmemek, insan onurunu, insan olmanın erdemlerini yaptığın her işte, yaşadığın her anda yüceltmek.

AFŞAR TİMUÇİN HAKKINDA

Metin Ülkü*

Afşar Timuçin değerli Edebiyat adamı ve düşünür olmanın yanı sıra bir dönem önemli sanatçı kişiliklerin yetişmesinde değer biçilemez katkıları olmuş bir eğitimcidir. Şu anda Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Devlet Konservatuvarı adı altında faaliyetlerini sürdüren kurumdaki hocalığı süresince Ahlak, Eğitim Bilimi, Felsefe gibi önemli dersler vermiştir. Yaratıcılığı, sorgulamayı, araştırmayı ve yöntemli düşünmeyi her zaman ön planda tutmuştur, eğitiminde geleceğin sanatçısını ve doğru düşünen insanı yetiştirmekte uzmanlık düzeyinde bir birikime sahiptir.

Kişisel olarak onu yakından tanımış olmaktan onun yanında çalışmalar yapmış olmaktan dolayı kazandığım nitelikleri bir çırpıda anlatmam belki kolay olmayabilir ancak Afşar Timuçin'in beni etkilemiş olan başlıca ve belki de benim için en önemli bir özelliğinden bahsetmem mümkün. En çok sevdiğim ve başarılı bulduğum özelliği çetin ve zor felsefe metinlerini dilimize çevirirken onlarda karşımıza çıkan yazarlara ya da o alana özgü anlaşılması zor kafa karıştıran jargon ve anlatımları gündelik dilin yalın anlatımına dönüştürmesindeki başarısıdır. Öyle ki o yapıtların sanki o alanın uzmanlarınca anlaşılması ve okunması için yazılmış gibi durmalarına karşın Afşar beyin kaleminden karşımıza çıktığı haliyle herkesin bu metinlere yaklaşabilmesi onlara sıcak hislerle sahip çıkabilmesinin yolları açılmış bulunmaktadır. Bunu onları çarpıtmadan ve sahip oldukları derinlikten uzaklaştırmadan yapabilmeyi başarabilmiştir. Felsefeyi, düşünceyi en haklı ve en doğru biçimde ulaşılabilir kılmayı başarmıştır. Onun metinleri belki en karmaşık noktalarda bile kafa karıştırmaktan uzaktır. Konuyu okuyucusuna sevdirmeyi bilir ve bundan haz duyduğunu onu okurken hissedersiniz. Birçok entellektüelin burun kıvırdığı bu yaklaşım

* Prof., MSGSÜ Devlet Konservatuarı Piyano Sanat Dalı

aslında gerçek bir çaba ve yaratıcılığın ürünüdür, bugün için artık olmazsa olmaz bir niteliktir. Anlatılamayacak dile gelemeyecek hiçbir gerçek yoktur onun kaleminin altında. Çevirideki ustalığının yanı sıra kendi özgün metinlerinde de sahip olduğu üslup gündelik insanın alçak gönüllü yukarıdan bakmayan üslubudur.

Özetle Afşar Timuçin Felsefeyi, Edebiyatı öğrencilerine ve okuyucularına sevdirmeyi başarmış ama diğer taraftan başarısız üretimlere karşı da acımasız eleştirisini de ortaya koymayı bilmiş ilkeli bir sanatçıdır.

AFŞAR TİMUÇİN

Çetin Veysal*

Eserlerinin incelemesini yapmaya olanak olmayan bir iki sayfalık yazı sınırlaması nedeniyle, Afşar Timuçin hocamızın burada kısaca yaşamının ve eserlerinin amaçları, etkileri ve örnek oluşlarıyla ele alınmasının ötesinde anlatım yapılamaması hoş görülmelidir.

Afşar Timuçin, yazması ve anlatması zor olan bir bilim, felsefe, estetik, edebiyat ve düşün insanı. Yazıları, araştırmaları ve çalışmaları bizlere yönümüzü bulmamızda yardımcı oldu. Yardımları, kendisinden sonraki kuşakların, yani bizlerin çalışma ve üretim yapmamız konusunda hangi yolu izleyeceğimiz ile ilgiliydi. Bu ilgi bana göre, Afşar hocanın yaratım ve üretimde neler yapılabileceğine ilişkin girişimlerdi. Afşar Timuçin, ezber ve bellemelerden uzak bir yaklaşımın ne olduğu ve özgün olmanın nasıl olması gerektiğine ışık tuttu. Düşün dünyasının tekrarı ya da öykünmeci ırasının dışına çıkmanın, özgün ve yaratıcı üretkenliğin ne olduğunu göstermek onun işiydi. Edebiyat eserleri ve felsefe çalışmalarının belirleyici nitelikleri bu bağlamda incelenebilir. Felsefi bilgileri ile edebiyat dünyamıza yeni bir soluk getirme denemeleri, filozof ve düşünce dünyasının kesitlerine bakışları da özgün çalışmalarının izlerini taşımaktadır.

Örnek kişiliği, yaratıcı çalışmaları, az bulunur insani özellikleriyle Afşar Timuçin, toplumumuzun yetiştirdiği ender düşünürlerden biridir. Toplum için nasıl bir insan, nasıl bir felsefeci, nasıl bir edebiyatçı ve düşünür olunması gerektiğini çalışmaları, yaşamı ve ilişkileriyle gelecek kuşaklara gösteren kişidir.

Üretken olduğu denli, çeşitlilikte inanılmaz bir çerçeveye sığmaz genişliği onun felsefi ve edebi kişiliğinin belirleyici özelliğidir. Bu noktada bir noktaya değinmekte yarar var: Bu da, Afşar hocanın çok değişik alanlarda yazması ve araştırma yayınlamasında izlediği yoldur ve bu yol, başkalarının yöntem ve tarzlarının dışında

* Prof. Dr., Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü.

bir biçeme sahiptir. Bu yöntem ve biçem, özgün ve kendine has bir yaklaşımı sunma, denenmemiş bir yol izlemeye girişmedir. Bu niteliği belki de onun edebiyat yaratımları bakımından kendine has olmasına dayanan bir kaynağa sahiptir. Bu niteliğini hem edebiyat çalışmalarında hem de felsefe araştırmalarında buluruz. Kabul edilsin ya da edilmesin, taklit onun işi hiç olmadı. O yaptıkları bakımından özgünlüğü kendince yaratan, bizlerin de bu yoldan gitmesini öneren bir düşünürdür. Onun bu yolu izlemesi, yapım ve yaratımların özgünlüğünün geleceği kurmada önemli başlangıçlar olacağı düşüncesine dayandığına inancını anlatmaktadır.

Belli düşünür ve yazarlar üzerinde incelemelere imza atan Afşar Timuçin, belli ki edebiyat ve felsefe çalışmalarında da filozofların etkilerinde kalmakla birlikte, kendi yolunu çizmeyi becerebilmiştir. Öykü deneme ve romanlarına filozoflar sızmış, felsefi incelemeler yaparken ve filozofları anlatırken edebiyat yazarlarını felsefeye karıştırmış ve betimlemelerine felsefe suyu dökerek yıkamıştır.

Denemeci kişiliğiyle öne çıkarak felsefe ve edebiyat yapmanın gerekliliğine inanan Afşar Timuçin, felsefeye edebiyat ve edebiyata felsefe katmayı ihmal etmeyen, her alana da şiirselliği iliştirmezse içi rahat etmeyen düşünürümüzdür. Afşar Timuçin nazik bir insandır, nefret ettiklerine bile insan olmaları nedeniyle edebi bir kızgınlık duyarak öfkelenir.

Kimi öyküleri sıradan hayata ilişkinken kimileri de, geç de olsa içinde yaşadığı akademik yaşama dairdir. Adı sanı bilinmeyenlerin öyküleri dile gelir öykü ve romanlarında. Yazılarında kimi zaman bilim insanının hayatını güvenceye alacağı sürekli bir kadroya gereksiniminin anlamı, öğle arası uzanıp dinlenebileceği bir küçük oda ya da sözlerini dinleyecek üniversite yöneticilerine ihtiyaç duymasının önemi vardır. Aslında Afşar Timuçin, felsefe ve edebiyat çalışmalarında toplumun değişik kesimlerinin sıkıntı ve açmazlarının sesi, dili ve çığlığı olarak görünür. Felsefesi de buna benzerdir. Türkiye insanının felsefe çıkmazına işaret eden deneme biçemli yaklaşımları ve yenilik içerikli çalışmaları, felsefeye yeni başlayanlara, düşünme yoluna girenlere yol göstericidir.

Yarışmacı bilim anlayışı, çekemezliklerle dolu toplum yaşamı, eksiklik ve zaaflarla yönetilen toplum, sevgi ve aşkın yanılsamalı yaşanmalarının kaynaklarının ne olduğu insan ilişkilerinin bugünkü biçimiyle anlamının eleştirileri de onun felsefe, edebiyat ve estetik konulaştırmaları içerisinde yer alır. Edebiyat ve felsefe çalışmalarının içiçe sunulduğu her çalışmasında önerilen, yeni türden, tekin kendi olması ve farklılıklarıyla ortaya çıkması fikridir. Bu fikir, Türkiye'de aslında bir türlü başarılamayan ama herkesçe dile gelen, yapılması amaçlandığı ifade edilen hayata yaklaşımın özgünlüğünün gerçekleştirilmesidir. Bu bağlamda anlaşıldığında, Afşar Timuçin eserleri başlı başına yol gösterici nitelikleriyle özgün yaratımlar olarak bundan sonra yapılması gerekenin vurgulanmasından ibarettir.

Denebilir ki, yapmış olduğu çalışmaların en önemlilerinden biri de, insanlık tarihini boydan boya geçerek gerçekçi bir içerikle kitleleri bilinçlendirmede önemli yer tutan, "Gerçekçi Düşüncenin Kaynakları" ve "Gerçekçi Düşüncenin Gelişimi" üzerine yaptığı, düşüncenin ve insanlığın tarihsel evriminin kısa özetlerinin yer aldığı eserlerdir. Bu düşünce evrimi hakkındaki eserleri, edebiyat, estetik ve felsefe çalışmaları kadar görünür olmasa da, aslında önemli bir okur kitlesinin toplumumuzda aydınlanma dinamiğini kurmalarında önemli rol oynadığı bilinmektedir.

Daha nice yıllar, düşün, edebiyat ve hayat sevinci dolu yeni yazılarıyla birlikte olmak umuduyla, insan, sevgili abim, değerli düşün insanı Afşar Timuçin'e uzun ve sağlıklı bir hayat dileğiyle...

AFŞAR HOCAM, İYİ Kİ VARSIN...

Fatoş Yalçınkaya*

Afşar Timuçin'i sevdiğim bir arkadaşımın hediyesi olan "Nazım Hikmet'in Şiiri" kitabıyla tanıdım. 1979 Türk Dil Kurumu eleştiri ödülünü almış olan bu kitap küçük ama çok derinlikli bir çözümlemeydi. Ülkemizin en büyük şairi Nazım Hikmet'in şiirleri bu kitapta tek tek ele alınıyor, açıklanıyor ve sadece övülmüyor, süreçteki toplumsal olaylar ve şairin yaşadıklarının eşliğindeki değişim titiz bir şekilde anlatılıyordu. Şiirler metinlerle dillendiriliyor, yüceltiliyor, zaman zaman da yaman bir şekilde eleştiriliyordu. Okurken kimi zaman heyecanlandığımı, coştuğumu, zaman zaman da hüzünlendiğimi, rahatsız olduğumu hatta sersemlediğimi hatırlıyorum. Daha önce defalarca koşulsuz bir hayranlıkla okuduğum şiirleri sanki ilk defa okuyordum. Bambaşka bir dünyaya girmiş büyülenmiş gibiydim. O günden sonra Afşar Hoca'nın yazdığı her satırı sevinçle okudum. Daha önce neredeyse tüm kitaplarını okuduğum Sabahattin Ali'yi Sait Faik'i onun titiz inceleme ve eleştirileriyle yeniden tanıdım.

Afşar Hoca'nın ders kitabı olarak da okutulan felsefe ve estetik kitapları ülkemizde bir benzeri olmayan olağanüstü çalışmalardır. Yalın bir dille yazılmış, sade, kolay anlaşılır bu metinleri sadece felsefe meraklıları değil, düşünen her insan kolaylıkla kavrayabilir. Yarının mirası olan bu kitapları çekinerek okumaya başlayabilirsin ama hemen seni içine çeker, okudukça okuyasın gelir, kendi sesini duyarsın. Kolaylıkla, her sayfayı kendi yaşamından çevrenden birçok örnekle donatabilirsin; düşündürür, her gün yaşadıklarındır, yaşamın kendisidir. Felsefenin insan için düşünmek olduğunu, felsefeden korkan uzak duran insanın düşünmeyen insan olduğunu söyler Afşar Hoca. Felsefenin anlaşılmaz karmaşık bir yanının olmadığını, çünkü gerçek düşüncenin basit ve yalın olduğunu belirtir. Ona göre karmaşık olan yaşamın kendisidir ve felsefe

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Nefrolojisi Bilim Dalı

yaşamdaki karmaşıklığı yalınlaştırma sanatıdır. Felsefe diğer düşünce etkinliklerinden soyutlanamaz, iyi anlaşılabilmesi için düşünce tarihini bilmek gerekir.

Afşar Hoca'nın basit fakat sarsıcı Gönül Gözüyle kendi tanımlamasıyla 'başucu' kitaplarında beni en çok etkileyen sıradan insanların gündelik hayatlarında bulduğu şaşırtıcı ayrıntılar olmuştur. Bize bazen iyi bazen kötü gelen her birimizin zaman zaman karşılaştığı, hatta yaptığı gündelik davranışlardır bunlar. Hem suya hem sabuna dokunan, sakin cesur yürekli umut dolu okuması keyifli bu yazılar günümüz insanının bencilliklerini, çıkarcılıklarını, zayıflıklarını, çirkinliklerini, yetersizliklerini gözlerimizin önüne serer. Yaşam içinde olağan sayılan bu davranışlar anlatılarında sıradanlıktan çıkar, yorumlanır, eleştirilir ve bazen de yerden yere vurulabilir. Günümüzün insanına ait gerçek eleştiriyi barındıran bu metinlerde hiçbir hoyratlık, küçümseme, alaycılık hissedilmez ve yukarıdan bakan bir davranış, büyük öğütler, hatta öneri bile yoktur. Sadece insan denilen varlığın bu olmaması gerektiğini söyler Afşar Hoca ve ona göre insan için umut her zaman vardır, bu da çok zor değildir. Bunun için André Gide'in tanımlamasıyla "olabildiğince insan olmak", Afşar Hoca'nın tanımlamasıyla "sıradan olmak" yeterlidir. Öykülerindeki sıradan insanlar tüm zaafları, zayıflıkları ve saflıkları, iyi niyetleri hatta aptallıklarıyla sadece insan olarak karşımıza çıkar. Afşar Hoca yarının elimizin altında olmadığını, yarına bugünden başlamak gerektiğini; biz ne yaparsak yapalım yaşamın tek bir çizgide gitmeyeceğini, bunun bir yazgı değil yaşamın basit bir özelliği olduğunu belirtir. İnsanın olacaklara hazır durmayı bilmesi gerektiğini ve her yeninin bize her zaman güzellikler getirmeyeceğini söyler, yalnızlıktan güç alan yokluğu önemsemeyen basit yürekli insan olmanm erdemini anlatır romanlarında. İnsan gibi insana öykünür, artık zor bulabildiğimiz yok olan insanı arar. Güç verir, umut verir, eğitir. Ona göre önce insan olmak gerekir, sonra kadın, erkek, öğretmen, yazar, filozof, doktor olunabilir. Yalan söylemek, adam söğüşlemek, öldürmek, rüşvet almak hatta satın alınmak kolaydır. Hayatın bir mücadele değil, mücadelenin yaşamın kendisi olduğunu söyler. Bu yolda

önemli ve zor olan insan olmaktır.

Afşar Hoca'nın kitaplarını okudukça öğrendim, değiştim. Bu değişim beni mutlu etti. Okuduklarımı eşime, çocuklarıma, dostlarıma anlatmaya başladım. Annem ilk verdiğim kitabını bir günde okumuş, beni arayıp "Sende Hoca'nın başka kitabı var mı?" diye sormuştu. Eski dostlar bir arada "Afşar Hoca hayranı bir grup insan" olduk kitaplarını okuyor, tartışıyorduk. İnanılmaz keyifli sohbetlerdi, kırk yıllık dostlarımı daha iyi tanıdığımı, okudukça onların da farklılaştığını hissediyordum. Hayatımızın içindeydi, her anında düşünceleriyle yanımızdaydı. Yeni çıkacak her kitabını heyecanla bekliyorduk. Hep birlikte olduğumuz bir İstanbul seyahatinde arkadaşlarımızdan biri Afşar Hoca ile tanışma toplantısı organize ettiğini söylediğinde çok heyecanlanmış, biraz da kaygılanmıştım. Hayranlıkla okuduğum kitapları nedeniyle Hoca'yı gözümde çok büyütmüş olabileceğimi düşünmüştüm. Nasıl biriydi, ne konuşacaktık, ilkokul öğrencisi gibi korkuyordum. Arkadaşlarıma siz konuşun ben sadece dinleyeceğim dedim. Gezi pastanesinden içeri girdiğimizde Afşar Hoca'yı pencere kenarında küçük bir masaya oturmuş bizi bekliyor bulduk. Güler yüzü aydınlık bakışları içimdeki korkuyu silmişti, sanki hepimizi tanıyordu. Samimiydi, içten konuşuyordu, alçak gönüllü, hoşgörülü, nazik, dürüsttü. Eleştirileri açık net ve yamandı. Sohbete nasıl başladığımızı, neler konuştuğumuzu tam olarak hatırlamıyorum. Sadece içimde bir sıcaklık ve mutluluk hissetmiştim.

O günden sonra her yeni yazısını iple çektiğim bir yazar olan Afşar Timuçin, yılda bir bazen birden fazla kez buluşup sohbet ettiğimiz, özlediğimiz, dostumuz Afşar Hoca olmuştu. Ankara ve İstanbul'da; insanı, hayatı, sevgiyi, ihaneti, ölümü konuştuğumuz harika sohbetlere sevdiklerimiz ve ailemiz de katılmaya başlamıştı. İstanbul'da evinde kendi elleriyle bize yemek yaptı, oğulları Ali ve Ahmet'le tanıştık. Afşar Hoca'nın Ankara'yı son ziyaretinde kızım da ilk defa onunla uzun bir sohbet etme fırsatını buldu. Günün sonunda "böylesi bir dostluğa sahip olduğun için çok şanslısın anne!" dedi. Ne kadar haklıydı.

Afşar Hocam, iyi ki varsın...

AFŞAR HOCAMI ANLATMAK

Şahin Yazar*

Eminim sizler de yaşamışsınızdır, bazen öyle konularda yazmanız gerekir ki, kaleminiz duraksar, kelimeler birbirine bağlanmaz, yazının sonunu zor getirirsiniz.

Fakat konu saygıdeğer, sevgili Afşar Hocam olunca, kaleminiz adeta kanatlanır, parmaklarınız arasında yazmak için sabırsızlanır.

Afşar hocamla ilk karşılaşmamız 1968 yılının İlkbaharına rastlar, kendileri, saygıdeğer eşleriyle, sanıyorum bu yılda Erzurum Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesinde görev alarak geldiler.

Daha yakın tanıştığımızda, Kanada'dan geldiklerini öğreniyordum.

Hoca, benim de devam etmekte olduğum Tıp Fakültesi öğrencilerine Fransızca dersleri veriyordu.

Ders aralarında, Hocanın babacan – ağabeycin tavırları bizleri etkiliyordu, öğrenci guruplarına mesafeli duran değil, tam aksine sevgi kapılarını sonuna kadar açan, sadece bilge kişilerde görebileceğimiz, sonsuz özgüven, bilgi mükemmelliği ve karşısındakini ezen tevazuu çok belirgindi. Hocadaki bu tavırların, gönlündeki sonsuz insan sevgisinden, hümanist bakışından kaynaklandığını sonraki yıllarda anlayacaktım.

O yıllarda yabancı dil dersleri genellikle, günün sonuna doğru konuluyordu.

Derslerin bitiminden sonra Hoca ile kampus içinde bulunan lojmanlarına doğru yürüyüşünde eşlik ediyordum. İtiraf etmeliyim ki bu yürüyüşler benim için bulunduğumuz mekânda ve bulunduğumuz yaşda düşünce, kültür ve sanat konularında Hoca ile konuşma zemini yaratması bakımından müthiş bir fırsattı.

Galiba böyle bir etkileşim için, Hocanın yukarıda çizdiğim

---

* Prof.Dr., Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Deri Hastalıkları Anabilim Dalı

muhteşem hümanist yapısı ve hayata çok geniş açıdan bakan yaşam anlayışının yanında, iki tarafda mevcut Frekans uyumunun rol oynamış olması gerekmekteydi.

1968 – 69 – 70... Türkiye giderek kutuplaşan, kısır, yüzeysel ve klişe söylemlerle kendi kendisini sınırlama atmosferine hızla giriyordu.

Doğaldır ki Afşar Hocam ve Üniversitedeki yakın arkadaşları bu gelişmeleri endişe ve hüzünle izliyorlardı. Nitekim Türkiye 12 Mart 1971 de, çok sancılı bir şekilde müdahale ile karşılaştı.

Bu en kısa ifadesiyle Türkiye'de özgür düşünceye ve özgür ifadeye set vurmak anlamına geliyordu, Üniversiteler de bundan nasibini almıştı. O yıllarda pek bilinmeyen, daha sonra farklı guruplara karışan adını sık duyacağımız Sosyoloji Asistanı Dr. İsmail Beşikçi ve birçok öğretim elemanının tutuklanarak, Diyarbakır'a götürülmeleri gibi.

Afşar Hocam, böyle bir kutuplaşmada simge mekan haline getirilen, mezun olduğum Üniversitede daha fazla kalamayacakları kararına vardıktan sonra İstanbul'da Ataköy'e taşındılar. Hocam için bunun anlamı, akvaryumdan sonra denize kavuşan balığın mutluluğuna eşdeğer olduğunu ifade edebilirim.

Gerçekten de hoca, doğal denizi ile buluştuktan sonra, Türk Felsefe ve Edebiyat alanlarında, temeltaşı öneminde her biri referans niteliğinde eserler, sanki bir kaynaktan süzülüyormuş gibi, ardı ardına okuyucu önüne çıkmaya başladılar.

Hocamın en hararetli ve kadim okuyucularından birisi olarak, eserlerinin toplam sayısını bugün için yitirmiş durumdayım.

Ancak İlklerden olan '' Tahir ile Zühre '' yi unutmam mümkün değil .

Hocamı yakından tanıyanların ve hocamla daha uzun süre birlikte olma fırsatı bulanların beni onaylayacakları gibi, Afşar Hocam, mükemmel bir Eş, mükemmel bir Baba olmalarının yanında Türkiyede Felsefe ve Edebiyat dallarında kazandırdığı Eserlerle anıtsal bir konuma sahiptirler.

Afşar Hocamızın tümüyle hayata bakışı, ünlü halk ozanı Nesimi'nin dizelerinde sanki ifadesini bulmuş gibidir:

"Gah Çıkarım Gökyüzüne, Seyreylerim Alemi
Gah İnerim Yeryüzüne, Alem Seyreyler Beni"

Hocam Saygılarımla, İyilikler Diliyorum.

OSMAN BOZKURT

1956 yılında Ardanuç'ta (Artvin) doğdu. İlk ve Orta Okulu Ardanuç'ta tamamladıktan sonra yatılı öğrenci olarak Ankara Maliye Meslek Lisesini 1973 yılında bitirdi. Aynı yıl Maliye Bakanlığında memuriyete başladı. Yatılı öğrenciliğin yükümlülüğü olan altı yıllık "mecburi hizmet" süresinin sonunda kendi isteği ile memuriyetten ayrıldı. Fikirlerinden dolayı 12 Eylül 1980 darbesinin mağdurları arasında yer aldı. 1989 yılına kadar yayın dağıtım, muhasebecilik ve yayın yönetmenliği gibi çeşitli işlerde çalıştı. Yazın çalışmalarının yanı sıra İstanbul'da bir mali danışmanlık şirketinde çalışmaktadır.

Dokuz Eylül Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstriyel İlişkiler Bölümünü bitirdi.

Çeşitli şiir, deneme ve öyküleri, Dost, Gerçek Sanat, İnsancıl, Varoş, Kitap, Fayton, Berfin Bahar, Sanat Yaprağı, Agora, VS, Cumhuriyet Kitap, Şarköy Sanat, Patikalar, Bizim Sanat, Akademi Gökyüzü, Kıyı, Birgün Gazetesi, Evrensel Gazetesi, Argeş (Romanya) gibi dergi ve gazetelerde yayımlandı.

Yayımlanan eserleri;

Kumdaki Resim (Şiir, 1995 Gerçek Sanat Yayınları)
Değiniler (Deneme-Eleştiri, 1996 İnsancıl Yayınları)
Umutlu Söyleşiler (Söyleşi, 1998 Gerçek sanat yayınları)
Düşlerin Gölgesi (Şiir, 2000 Tohum Yayınları)
Üzerime Yağıyorsun (Şiir, 2006 Gerçek Sanat Yayınları)
Göçebe Yazılar (Deneme, 2008 Gerçek Sanat Yayınları)
Buluşma (Öykü, Eylül 2010 Telos Yayınları)
Çağdaş Romen Şairleri (Antoloji, Nisan 2011 Artshop)
Çeviri: İusup Neuzat Hazırlayan: O.Bozkurt & Ş.Aksu
Güngör Gençay'ın Ardından (Biyografi, Mayıs 2013 Usar Yayınları)
Hazırlayan: O.Bozkurt& K. İncesu
Günler Dilsiz (Şiir, Ekim 2013 Usar Yayınları)
60. Sanat Yılında Bülent Habora (Biyografi, Nisan 2014 Yar Yayınları)
Hazırlayan: O.Bozkurt&K.İncesu&Ç. Mirik
Öykücü Metin İlkin'in Öyküsü (Biyografi, Ekim 2014 Usar Yayınları)
Hazırlayan: G. Gençay&Y.Elmas
Osman Bozkurt&H.H.Yalvaç

Isparta'da

Ablası Tomris'le Isparta'da

Fevzipaşa İlkokulu'nda
(Öğretmen Fevziye Tunalı)

İlkokul, Cumhuriyet Bayramı

Adana'da bisiklet onarımı

Adana'da evin bahçesinde

Adana'da tebdil gezerken

1951 İslahiye Ortaokulu

Adana'da ortaokul yılları.

Adana'da babası Abdullah Timuçin

Adana Erkek Lisesi'nde Ali Soylu ve Naci Ekin'le

Adana Erkek Lisesi'nde 19 Mayıs provaları

21 Aralık 1957'de Galatasaray Lisesi'nde

1 Mart 1958 İstanbul Erkek Lisesi Edebiyat Matinesi

Fransız Filolojisi'nde, önde M. Greimas

Fransız Filolojisi'nde arkadaşlarıyla

Bülent Habora'yla

Eray Canberk ve Ünal Akpınar'la

Eray Canberk, Aydın Hatipoğlu, Ömür Candaş, İlker Kesbir ve Afşar Timuçin

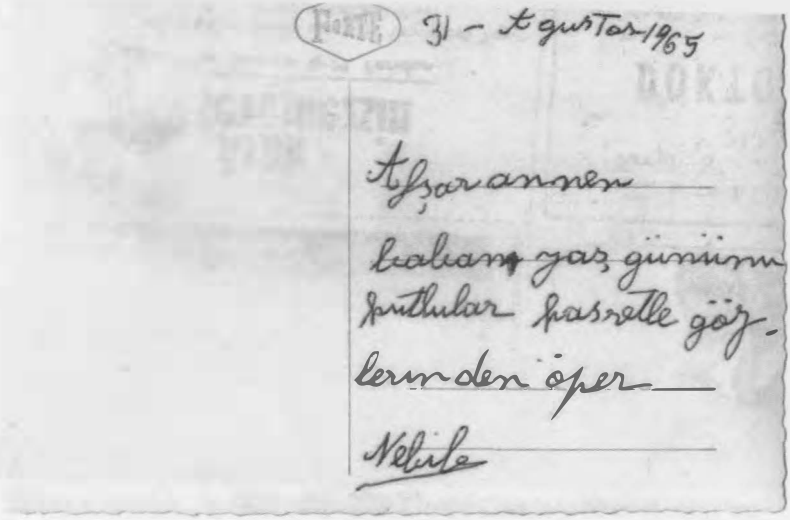
Ömür Candaş ve İlker Kesebir'le

İlker Kesebir, Şükran Kurdakul, Afşar Timuçin, Asım Bezirci ve Eray Canberk

Nebile Timuçin ve Abdullah Timuçin

31 - Agustos 1965

Hüsnü annem

babam yaz günümü
sıtmalar hasretle göz-
lerinden öper

Nebile

Annesinin yazısı

Annesi Nebile Timuçin

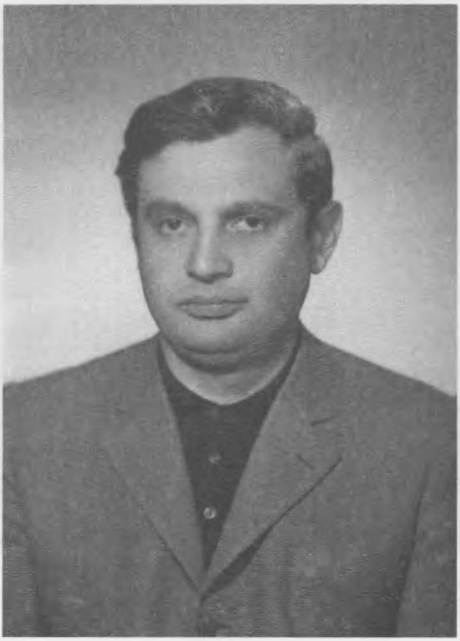
Kanada 1965 Ontario Gölü'nde vapur gezisi

1965 Niagara Şelalesi

1970 yazı, Erzurum

1970

1971 yazında Afşar ve Yüksel Timuçin Ataköy'de

1971 yazında Ahmet ve Ali'yle

Annesi Nebile Timuçin'le

1977'de Ahmet ve Ali Timuçin

Yüksel Timuçin 1977'de Belgrat Ormanları'nda

1977'de Turgay Olcayto'yla Belgrat Ormanları'nda

1977 Belgrat Ormanları

1979 TDK Eleştiri Ödülü Ömer Asım Aksoy'la

1980'lerde Kuşadası'nda

Yüksel Timuçin 1980'de Ahmet ve Ali'yle

Tomris Seçmen, Nebile Timuçin, Erol Seçmen, Pınar Seçmen

1980'lerde Davutlar Milli Park'da akraba toplantısı

Eray Canberk, Aydın Hatipoğlu, Afşar Timuçin

1984 Brüksel'de

1984'de Brüksel'de Bruegel'in bir tablosuyla

1991 İstanbul Kitap Fuarı'nda

1990'da Bursa'da

Ahmet Necdet Sözer'le 1991'de Amasya'da

1991'de Sakarya Nehri'nin ağzında

1994'de Afşar Timuçin ve Yüksel Timuçin Tomris Seçmen'le

Eniştesi Erol Seçmen'le

Yüksel Timuçin, Fatma Canberk, Eray Canberk, Ahmet Necdet Sözer ve Somay Onurkan

Erzurum'da etnomüzikoloji araştırmaları

Erzurum'dan İstanbul'a dönüş, Kayseri Garı 1988. İpek Mine Sonakın, Hasan Uçarsu, Afşar Timuçin, Özkan Manav, Tugay Başar, Volkan Barut, Gürsel Yurtseven

24 Şubat 1996 Balıkesir'de Kemal Özer ve İbrahim Oluklu'yla

Cemal Süreya, Ercüment Uçarı, Afşar Timuçin, Eray Canberk, İlhami Bekir Tez, Aydın Hatipoğlu, Günel Altıntaş

Ergen Korkmaz, Ali Özgentürk, İlhami Bekir Tez, Afşar Timuçin, Eray Canberk, Ahmet Yürür

Prof. Dr. Bilal Dindar'la Neyzen Tevfik'in mezarında

Afşar Timuçin, Dr. Abdullah Beceren, Günel Altıntaş, Mehmed Kemal

Pınar Seçmen, Tomris Seçmen, Yüksel Timuçin, Ali Timuçin, Afşar Timuçin

6 Mayıs 2003'de Antalya Akdeniz Üniversitesi Olbia Kültür Merkezi'nde

Hasan Akarsu, Osman Bozkurt, Afşar Timuçin, Güngör Gençay

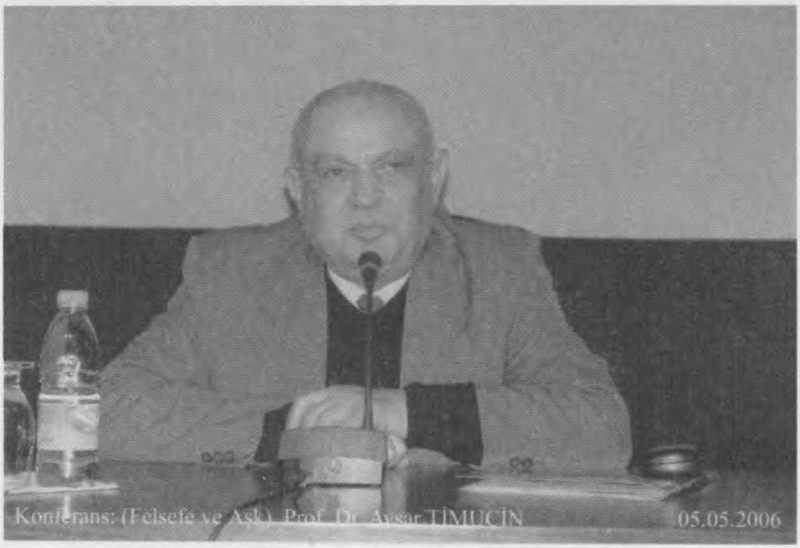
6 Mayıs 2003'de Akdeniz Üniversitesi Kampüsü'nde
Prof. Dr. Şahin Yazar'la

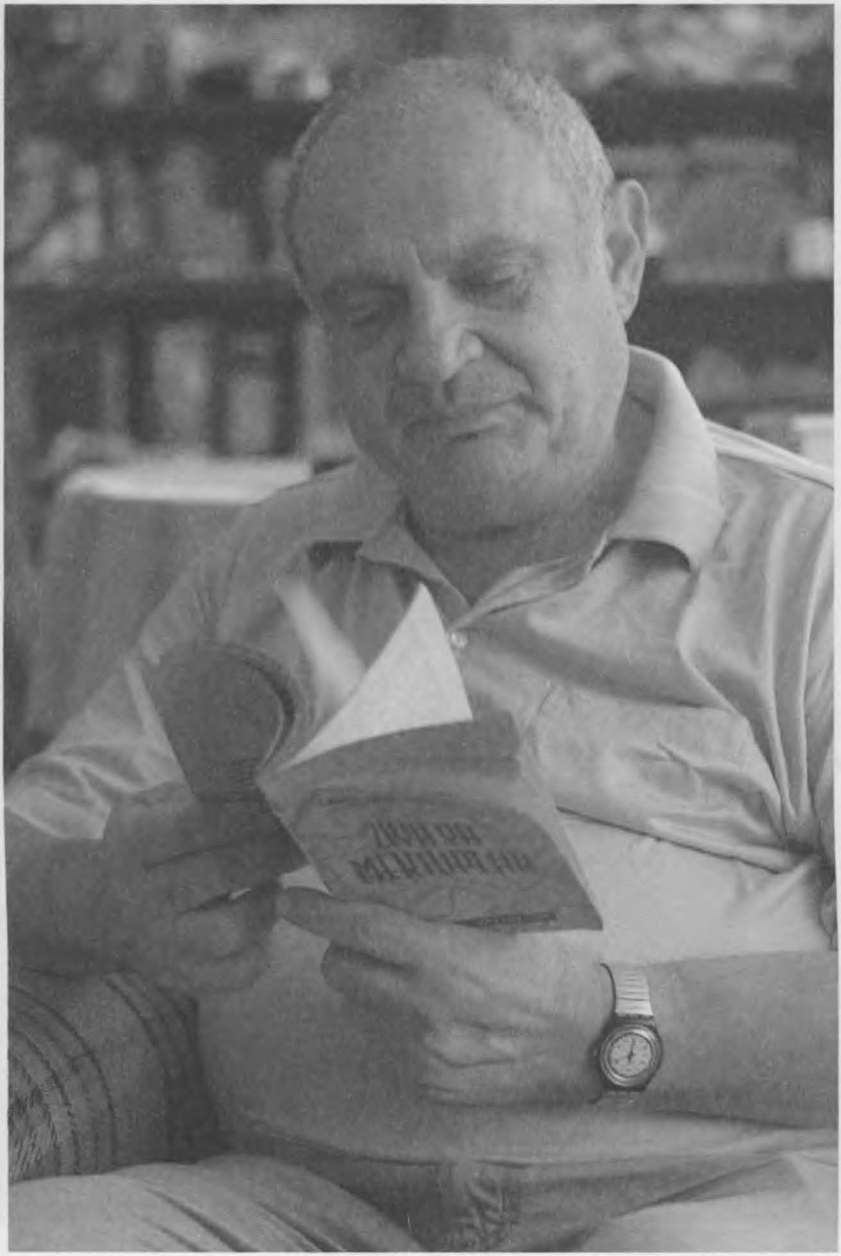
5 Haziran 2003'de Ankara'da dostlarıyla.
Dr. Haluk Güriz, Prof. Dr. Mustafa Tekin, Prof. Dr. Erdal İnce,
Prof. Dr. Sedef Göçmen, Afşar Timuçin, Prof. Dr. Fatoş Yalçınkaya,
Prof. Dr. Ercan Tutar

26 Mayıs 2005 Kocaeli Barosu avukatlarıyla

5 Mayıs 2006'da İnönü Üniversitesi'nde

Kitap okurken

Bir sohbet sırasında

Anı / Biyografi

İnsan düşünen bir varlıktır. Onun tarihi düşüncenin tarihidir. Elinizdeki kitap kendi geçmişinin toplamı demek olan günümüz insanlığının kendi geleceğini kurma idealine adanmışlığın öyküsüdür.

Okuyacağınız portre yaşamadıklarını araştıran, yaşadıklarını analiz eden, zihni melekeleriyle yarattığı eserlerini toplumun hizmetine sunan ama özelliklerinin kendisi için ayrıcalığa dönüşümüne fırsat vermeyen bir bilim ve edebiyat insanının yaşam serüvenidir.

Ölüm karşısındaki korkusuzluğunu yaşama sevincinin gücünden alan ve her gerçek deha gibi yazgısını yoksul kalabalıkların yazgısıyla paylaşan, onların yanında saf tutan bir yaşamla tanışacak ya da yeniden buluşacaksınız.

Her okurun çok yönlü esinleneceğine duyulan inanç bu çalışmayı yayımlamamızın temel nedenidir.

ISBN 978-975-286-431-3

9 789752 864313

www.bulutyayin.com